August Strindberg.

SAMLADE SKRIFTER

AV

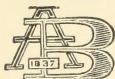
AUGUST STRINDBERG

TJUGOFÖRSTA DELEN

HEMSÖBORNA

OCH

SKÄRKARLSLIV

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

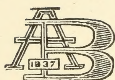
HEMSÖBORNA

OCH

SKÄRKARLSLIV

AV

AUGUST STRINDBERG

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1921

HEMSÖBORNA

SKÄRGÅRDSBERÄTTELSE

FÖRSTA KAPITLET.

Carlsson går in i tjänsten och befinnes vara en spelfågel.

Han kom som ett yrväder en aprilafton och hade ett höganäskrus i en svångrem om halsen. Clara och Lotten voro inne med sköt-ekan att hämta honom på Dalarö brygga; men det dröjde evigheter, innan de kommo i båt. De skulle till handelsman och ha en tunna tjära och på abeteket och hämta gråsalva åt grisen, och så skulle de på posten och få ett frimärke, och så skulle de ner till Fia Lövström i Kroken och låna tuppen mot ett halvpund småtärna till notbygget, och sist hade de hamnat på gästgivaregården, där Carlsson bjudit på kaffe med dopp. Och så kommo de äntligen i båt, men Carlsson ville styra, och det kunde han inte, för han hade aldrig sett en råseglare förr, och därför skrek han, att de skulle hissa focken, som inte fanns.

Och på tullbryggan stodo lotsar och vaktmästare och grinade åt manövern, när ekan gick över stag och länsade ner åt Saltsäcken.

— Hörru, du har hål i båten! skrek en lotslärling genom vinden; — stopp till! stopp till! och

medan Carlsson tittade efter hålen, hade Clara knuffat undan honom och tagit roret, och med årorna lyckades Lotten få ekan opp i vinden igen, så att nu strök det ner åt Aspösund med god gång.

Carlsson var en liten fyrkantig värmländing med blå ögon och näsa krokig som en syskonhake. Livlig, lekfull och nyfiken var han, men sjöaffärerna förstod han inte alls, och han var också kallad ut till Hemsö för att ta hand om åker och kreatur, som ingen annan ville ta befattning med, sedan gubben Flod gått ur livet och änkan satt ensam vid gården.

Men när Carlsson nu ville börja pumpa flickorna om ställningar och förhållanden, så fick han riktiga skärkarlssvar:

— Ja si, det vet jag inte! Ja si, det kan jag inte säga! Ja si, det vet jag rakt inte.

Så dem blev han inte klok på!

Ekan plaskade fram mellan holmar och skär, medan alfågeln gackade bakom kobbarne och orren spelade inne i granskogen; det gick över fjärdar och strömmar tills mörkret föll och stjärnorna tågade opp. Då bar det av ut på stora vattnet, där Huvudskärsfyren blinkade. Och ibland strök man förbi en ruskprick, ibland ett vitt sjömärke, som såg ut som ett spöke; än lyste kvarliggande snödrivor som lärft på bleke, än döko skötvakare upp ur det svarta vattnet och skrapade mot kölen, när ekan gick över dem; en yrvaken trut skrämdes upp från sin kobbe och tutade liv i tärnor och måsar, som gjorde larm, värre än hin håle, och längst ut, där stjärnorna gingo ner i sjön, syntes ett rött och ett grönt öga av en stor ångare, som släpade fram en lång rad runda ljus, utsläppta genom salongsventilerna.

Allt var nytt för Carlsson och han frågade om allt; och nu fick han svar, så många, att han kände sig tydligt vara kommen på främmande mark.

»Han var oppe från land», vilket ville säga ungefär detsamma som att inför stadsbon vara från landet.

Så smackade ekan in i ett sund och fick lä, så att man måste ta ner och ro. Och snart inkomna i ett nytt sund sågo de ett ljus lysa ut från en stuga inne mellan alar och tallar.

— Nu ä vi hemma, sa Clara och båten sköt in i en smal vik, där en ränna var huggen genom vassen, vilken rasslade mot båtsudorna, och väckte en lekgädda, som gått och spekulerat kring en stångkrok.

Byrackan gav skall och en lykta syntes röra sig uppe vid stugan.

Ekan blev emellertid fastgjord vid broändan och urlastningen började. Seglet rullades på råt, masten togs ur, och stagen virades med tågnålarne omkring. Tjärtunnan trullades i land, och byttor, krus, korgar, knyten lågo snart på bron.

Carlsson tittade sig omkring i halvskymningen och såg idel nya och ovanliga ting. Utanför bron låg sumpkistan med sitt hivspel, och utmed brons långsida gick ett räcke, som var fullhängt med vakare, fästör, draggar, sänkor, linor, långrevar, krok, och på broplankorna stodo strömmingstrummor, tråg, tinor, kar, bunkar, långrevslådor; vid brohuvet låg en sjöbod fullhängd med vettar, till havsskytte uppstoppade ejdrar, skrakar, prackor, svärtor, knipor, och under takskägget lågo på hållare segel och master, åror, båtshakar, rortullar, öskar, isbillar, lakklubbor. Och på land stodo gistgårdar med ström-

mingsskötar, så stora som de största kyrkfönster, flundernät med maskor, som man kunde få armen i, abborrgarn, nybyggda och vita som de finaste slädnät; men rätt opp från bron gick det som en herrgårdsallé med två rader klykstör, och på dem hängde stora bordnoten. Och längst upp i gången kom nu lyktan och kastade sitt sken på sandgången, som gnistrade av musselskal och torkade fiskgälar, och i noten blänkte kvarblivna strömmingsfjäll som rimfrost i spindelnät. Men lyktan lyste också på ett gammalt gummansikte, som tycktes torkat av blåst, och på ett par små vänliga ögon, som krumpit ihop vid spiselden. Och framför gumman kom hundrackan, en raggig best, som kunde gå lika bra i sjön som på land.

— Nå, ä ni hemma nu, kära hjärtans, hälsade gumman, och har ni gossen med er?

— Jo, här ä vi, och här ä Carlsson, ska moster se! svarte Clara.

Gumman torkade sin högra hand på förklädet och räckte den åt drängen.

— Välkommen då, Carlsson, och må han trivs hos oss. Har ni fått med kaffet och sockret, flickor, och seglena är inne i bo'n? Så, kom då opp, så ska ni väl ha er något att äta.

Och sällskapet tågade upp för backen, Carlsson tyst, nyfiken, i väntan att få reda på huru hans liv skulle ställa sig på den nya platsen.

Det brann eld i spiseln inne i stugan och det vita slagbordet hade en ren duk på; och på duken stod en brännvinsflaska hopsnörd mittpå som ett timglas, och runt kring henne Gustavsbergskoppar med rosor och förgätmigej; en nybakad bulle och

skörtorkade skorpor, en smörtallrik, sockerskål och gräddkanna fullbordade uppdukningen, som Carlsson fann rikemansaktig och som han ej väntat sig så långt bortom all ära och redlighet. Men stugan själv såg inte heller dålig ut, när han mönstrade henne i det flammande skenet från spiseln, som korsade sig mot talgljusets i mässingsstaken och lyste i mahognychiffonjéns något suddiga polityr, speglade sig i väggklockans lackerade fodral och mässingspendel, gnistrade i silverinläggningarne på de långa fågelbössornas damascherade pipor och ritade upp de förgyllda bokstäverna på ryggarne av postillor, psalmböcker, almanackor och bondepraktikor.

— Stig fram, Carlsson, bjöd gumman, och Carlsson, som var en nyare tids barn, sprang verkligen inte ut på logen, utan steg genast fram och satte sig på en bänksoffa, under det flickorna ordnade med hans kista, som kom ut i köket, vilket låg på andra sidan farstun.

Gumman häktade av kaffepannan och lade i klarskinnet; krokade på igen och gav henne ett litet kok samt förnyade bjudningen, denna gång med tillägg, att Carlsson skulle sitta ner vid bordet.

Drängen satt och rullade mössan och passade på vindkasten, hur han skulle ställa sina segel, för det var alldeles tydligt, att han beslutat sig för att stå väl med vederbörande, men som han inte visste ännu, om gumman var av den sorten som tålde att man pratade, vågade han inte slå opp språklådan med detsamma, förrän han hade hört var landet låg.

— Det var en rasande rar chiffonjé, det där, tog han till och fingrade på mässingsrosorna.

— Hm! sa gumman, men det är inte så mycket i henne.

— Hå, det vet jag visst det, smickrade Carlsson på och trädde in lillfingret i nyckelhålet till klaffen; där är nog moltum, där!

— Ja, det fanns väl en skilling där förr, när hon kom hem från auktion, men Floden skulle i jorden, och Gusten på exesisen, och så har det ingen reda varit mer på gårn. Och så tog de sta och byggde nya stugan, som ingen nytta var till, och så gick det undan för undan. Lägg i sockret nu, Carlsson, och drick en kopp kaffe.

— Ska jag börja, jag? krusade drängen.

— Ja, efter ingen ann är hemma, svarade gumman. Den välsignade gossen är ute på sjön med bössan och så tar han Norman med sig, så det blir aldrig något uträttat. Bara de kan komma ut och klå efter en fågel, så låter de kreatur och fiske gå över styr, och ser Carlsson, det är därför han har kommit hit för att styra till rätta; och därför ska han hålla sig liksom litet för mer och ha ett öga på gossarne. Vill han inte ta en skorpa, Carlsson?

— Ja, se moster, är det så att jag ska vara liksom för mer, så att de andra lystra på mig, då ska det också vara ordning, och då ska jag ha ett ryggstöd, för jag känner gossarne, när man ska vara du och gemen med dem, tog Carlsson sitt landfäste, när han kände var han var hemma. Vad sjöaffärderna anbelangar, så lägger jag mig inte i dem, för dem känner jag inte, men på land, där är jag hos mig, och där vill jag råda.

— Ja, det där ska vi ordna om i morgon, då ha vi söndag och få språka vid dagsljus. Nu ska

Carlsson ta en halv, så får han gå och lägga sig sedan.

Gumman slog i en påtår, och Carlsson tog timglaset och lät det rinna till en dryg fjärdedel i koppen. Och sedan han druckit en slurk, kände han sig benägen att uppta det fallna samtalet, som berört honom ytterst angenämt. Men gumman hade rest sig för att pyssla i spisen, flickorna rände ut och in, och rackan gav skall på gården, så att uppmärksamheten drogs utåt.

— Så, nu ha vi gossarne hemma, sade gumman.

Och nu hördes röster utanför och rasslet av klackjärn emot bergknallarna, och mellan balsaminerna i fönstret såg Carlsson ute i månskenet två manshamnar med bösspipor uppöver axlarne och packningar på ryggarne.

Rackan skällde i farstun, och straxt öppnades dörren till stugan. In kom nu klivande sonen i sjöstövlar och stortröja; och med den lycklige jägarens säkra stolthet slängde han jaktväskan och en knippa ejder på bordet vid dörren.

— God afton, mor, där har du kött! hälsade han utan att ännu märka den nykomne.

— God afton, Gusten. Ni ha varit borta länge, hälsade gumman igen, under det hon kastade en ofrivilligt belåten blick på de praktfulla ejderhanarna i deras kolsvarta och kritvita dräkter med de rosenfärgade brösten och de sjögröna nackarna. — Ni har haft gott skytte, ser jag. Nå, se här ha vi Carlsson nu, som vi ha väntat!

Sonen kastade en forskande blick ur sina små, vassa ögon, som halvskymdes av ljusröda ögonhår,

och ändrade genast min, som, ifrån att ha varit öppen, blev blyg.

— God afton, Carlsson, sade han kort och skyggt.

— God afton själv, svarte drängen och anslog en ledig ton, färdig att bli överlägsen så fort han fått den unge mannen klar för sig.

Gusten tog högsätesplatsen med armbågen på fönsterbrädet och lät modern ge sig en kopp kaffe, i vilken han genast lade brännvin, och drack, under det han i smyg betraktade Carlsson, som tagit fåglarne och undersökt dem.

— Det är präktiga djur, de här, sa Carlsson och klämde dem över bröstet för att känna, om de voro feta. Han är en snäll skytt, kan jag se, för skotten sitter på rätta stället.

Gusten svarade med ett listigt grin, för han hörde genast, att drängen inte förstod skytte, då han berömde skott, som satts in medfjärs och gjort fåglarne odugliga till vettar.

Men Carlsson gick på oförfärat och pratade, berömde skälskinnsväskorna, prisade bössan och gjorde sig så liten som möjligt, så okunnig om sjösakerna som han verkligen var, och mer till.

— Var har du gjort av Norman? frågade nu gumman, som började bli sömnig.

— Han håller på att bära opp grejorna i boden, svarte Gusten, men han kommer väl snart.

— Och Rundqvist har redan lagt sig, nå, det är på tiden också, och Carlsson kan vara trött, som har varit ute och färdats. Jag ska visa honom till rätta var han ska ligga, om han följer med.

Carlsson ville gärna stanna kvar och se tim-

glaset rinna ur, men antydningarne voro för öppna, att han längre skulle våga fresta. Och gumman följde honom ut i köket, men kom strax in igen till sonen, som genast återtagit sin frimodiga min.

— Nå, vad tycker du om honom? frågade gumman; han ser mig rejäl och villig ut.

— N-eej! drog Gusten ut sitt svar. Tro inte den, mamma, han pratar smörja, den hålen!

— Å, så du säger; han kan vara ordentlig ändå, fast han är språksam.

— Tro mig du, mamma, det där är en spelfågel, som vi få dras hårt med, innan vi bli fri från honom. Men det gör inget, det; han ska få arbeta för maten, och inte ska han komma mig för när, inte. Ja si, du tror aldrig vad jag säger, men du får väl se, du får väl se! Och så ångrar du dig, när det är för sent! Hur var det inte med gamla Rundqvisten! Han var också så mör i mun, men i ryggen var han lenare ändå, och så fick vi hanka me'n, och nu lär vi ha honom till döddagar. Såna där hymlare, som ä kringa i mun, är bara stora i grötfatet. Tro du mig!

— Ja si, Gusten, du är som far din; aldrig tro folk om gott och begära orimligheter sen! Rundqvisten är inte någon sjökarl, utan oppe ifrån land också; men han kan så mycket, som andra inte kan; och sjökarlar få vi aldrig mer, för de gå till flottan och tullen och lotsverket, så hit kommer bara landsfolk. Ja, ser du, man får ta vad man får.

— Ja, det vet en nog, att ingen vill tjäna mer, utan alla ska gå till kronan, och hitut samlas allt skrap oppe ifrån land. Inte må en tro, att något ordentligt folk drar ut i skären, som inte har sina

orsaker, och därför säger jag som förr: se opp med ögona!

— Ja du, Gusten, du skulle se opp med ögonen, återtog gumman, och hålla reda på ditt, för det blir ditt alltsammans ändå, och du skulle vara hemma och inte ligga på sjön jämt och samt och åtminstingen inte ta folket från arbete, som du gör.

Gusten plockade på en av ejdrarne och svarte:

— Åja, mor, men du tycker nog om att få stek på bordet, när det vankats salt fläsk och torrfisk hela vintern, så det ska du inte tala på. Och för resten, så, jag går inte på krogen, jag, och något ska en ha att roga sig med. Mat ha vi ju, så det räcker, och lite pengar på banken med, och gården ruttnar inte; vill han brinna, så kan han få det, efter som han är brandförsäkrad.

— Ja, inte ruttnar gårn, det vet en nog, men allting annat faller sönder; gärsgårdarne ska lagas, dikena ska tas opp, logtaket multnar, så det dryper in på kreaturena; inte en bro är hel, båtarne är sköra som fnöske, nätena ska lettas och mjölkkällarn skulle täckas. Ock-ock-ock, det är så mycket som skulle göras och aldrig blir gjort. Men nu ska vi väl se till, om inte det kan bli av ändå, efter som vi ha fått en enkom till att ordna me't, och få se om inte Carlsson är mannen till'et.

— Nå, så lät 'en göra't då! snäste Gusten och reste med handen sitt kortsnaggiga hår på ända, så det stod som spik. Se där är Norman! Kom och ta en halv nu, Norman!

Norman, en liten bred vithårig, med vita gryende mustascher och blåa ögon, kom nu in i stugan och slog sig ner hos jaktkamraten, sedan han hälsat gum-

man. Och när de båda hjältarne tagit fram sina lerpipor ur västfickorna och stoppat med svarta ankaret, började de på jägarvis, vid en kaffehalva, gå igenom, skott för skott, alla sina bragder ute i havsbandet. Och fåglarne undersöktes med fingrarna i skottsåren, och haglen räknades, oavgjorda träffar förhandlades, och nya planer till andra utflykter uppkastades.

Emellertid hade Carlsson kommit ut i köket för att få sitt natthärbärge.

Det var en ryggåsstuga och såg ut som en skuta med kölen i vädret, flytande på lasten, bestående av allt världens gods. Högst upp under den sotade takåsen hängde garn och fiskredskap på bjälkarne; därunder voro bräder och båtbord stuvade till torkning; lin- och hamphärvor, draggar, smidesjärn, lökknippor, talgljus, matsäcksskrin; på en tvärbalk lågo nystoppade vettar i en lång rad; på en annan voro fårskinn kastade; från en tredje dinglade sjöstövlar, sticktröjor, linnen, skjortor och strumpor; och mellan balkarne gingo brödspett med hålkakor, käppar med ålskinn, störar med långrevar och stångkrok.

Vid gavelfönstret stod matbordet av omålat trä, och vid väggarne tre utdragssoffor, bäddade och med ganska rena, men grova lakan.

I en av dessa hade gumman anvisat Carlsson en plats och, sedan hon avlägsnat sig med ljuset, lämnat den nykomne i skymningen, som endast svagt upplystes av glöden från spisen och en kort månstrimma, som lagt sig på golvet kluven och rutad av fönstrets post och spröjsar. Av blygsamhetsskäl bestods intet ljus vid sänggången, då flickorna också hade sina

sovplatser i köket, och Carlsson började avklädseln i skumrasket. Han fick av rocken och stövlarna, tog uret ur västfickan för att dra upp det vid skenet av kolelden i spisen. Han hade satt nyckeln i hålet och började vrida med något ovan hand, ty klockan var endast i gång om söndagarne och vid högtidliga tillfällen, då han hörde en djup knarrande stämma stiga upp från sängkläderna:

— Nej, si fan har klocka också!

Carlsson röck till, tittade ner och såg i glödskenet ett lurvigt huvud med ett par pliriga ögon upphängt på stödet av två håriga armar.

— Angår det dej, du? svarade han för att inte vara svarslös.

— Angången ringer de i körkan, fast jag aldrig går dit! svarte huvet. Men det var en schangtil karl i alla fall, som har saffian i stövelhalsarna.

— Jo, jag skulle tro det, och galoscher har han också, om han sätter till!

— Nej, Jessus, har han galoscher också; då kan han bestämt bju' på en sup!

— Ja, det kan han också, om det gäller, svarade Carlsson avgjort och gick efter höganäskruset. Var så god och håll till godo.

Han tog ur korken, drack en klunk och räckte över kruset.

— Nå, Gud signe honom, jag tror rent av det är brännvin. Så, gutår och välkommen till bys! Nu säger jag du till dig, Carlsson, och du kallar mig tokiga Rundqvist, för så heter jag mest.

Och så kröp han under täcket.

Carlsson klädde emellertid av sig och kröp i säng, sedan han hängt sin klocka på saltskäppan

och ställt stövlarna mitt på golvet, så att de röda saffianskilarna skulle synas utåt. Det var tyst i stugan och endast Rundqvist hördes snörfla bort vid spisen. Carlsson låg vaken och tänkte på framtiden; som en spik satt gummans ord i huvet, om att han skulle vara liksom förmer än de andra och att han skulle sätta gårdsbruket på fötter. Omkring den spiken värkte och bulnade det, och det var som han skulle ha fått en växt i huvet. Han låg och tänkte på mahognychiffonjén och sonens röda hår och misstänksamma ögon. Han såg sig gå med en stor knippa nycklar på en stålring och skramla med dem i byxlommen, och så kommer någon och ber om pengar, och så lyfter han på förskinnet, skakar på högra benet, sticker ner handen i fickan och känner nycklarne mot låret; och så plockar han på knippan, som när man reder drev, och när han fått fatt i den minsta nyckeln, som går till klaffen, sticker han in den i nyckelhålet, alldeles som med lillfingret i aftons, men nyckelhålet, som sett ut som ett öga med en ögonsten i, blir runt och stort och svart som en bössmynning och över andra ändan av pipan ser han sonens röda sarvöga sikta skarpt, lömskt, som om han ville försvara sitt guld.

Det gick i köksdörren och Carlsson röcks upp ur sin halvslummer. Mitt på golvet, dit månrutorna flyttat sig, stodo två vitklädda kroppar, som snart dykte ner i en säng, vilken knarkade ett väldigt tag som en båt mot en rankig brygga, och så levde det i lakan och fnissades, tills det blev tyst.

— God natt, små flickor, hördes Rundqvists slocknande röst. Dröm om mig, så är ni snälla.

— Jo, det brydde vi oss allt om, svarade Lotten.

— Tyst, svara inte den otäcken, varnade Clara.

— Ni är — så snälla — så! Om jag bara kunde vara så snäll — som — ni! suckade Rundqvist. Ja, Herre Gud, man blir gammal och så får man inte sin vilja fram längre, och då är det bara skräp med livet. God natt med er, barn, och akta er för Carlsson, för han har klocka och saffiansstövlar! Ja, Carlsson, han är lycklig, han! Lyckan kommer, lyckan går, lycklig den som flickan får. — Va ligger ni och fnissar för där borta! — Hör nu, Carlsson, kan jag inte få en sup till, det är så rysligt kallt här bortnast, för det drar från spisen.

— Nej, nu får du inget mer, för nu ska jag sova, snäste Carlsson, som blivit störd i sina drömmar om framtiden, i vilka varken förekommo vin eller flickor, och som redan satt sig in i sin ställning som »förmer».

Det blev tyst igen, och endast dova ljud från jägarnes historier trängde genom de båda dörrarne och däremellan nattvindens sakta ryckande i spjället.

Carlsson lade igen ögonen och hörde i slumren Lottens halvhöga stämma läsa utantill något, som han först inte kunde fatta, men som småningom släpade fram i en enda lång ramsa, ur vilken han urskilde: och inledossickeifrestelse, utanfrälsossifrånondo, tyriketärditt, ochmaktenochhärlighetenievighetamen. God natt, Clara! Sov gott!

Och så snarkade det om en liten stund från flickornas säng, men Rundqvist drog timmerstockar så fönstrena skallrade, antingen det nu var på lek eller allvar. Men Carlsson låg halvvaken och visste

inte själv, om han var vaken eller sov, förrän han kände täcket lyftas och en knubbig och svettig kropp krypa ner vid sin sida.

— Det är bara Norman! hörde han en inställsam röst bredvid sig och förstod, att det var drängen, han skulle ha till sängkamrat.

— Jaså, det är skytten, som är hemkommen, knarrade Rundqvists rostiga bas. Och jag trodde det var Calle som var ute att skjuta på lördagsafton.

— Du kan visst skjuta du, Rundqvist, som ingen bössa har kvar, fräste Norman av.

— Kan jag inte? tog gubben opp, för att inte förlora sista ordet. Jag kan skjuta svartstarar med rovbössa, jag, och det mellan lakan ändå.

— Har ni släckt elden? avbröt gummans välvilliga stämma genom dörren utifrån farstun.

— Javars! svarade korus.

— God natt med er då!

— God natt, moster!

Och så drogos långa suckar, och så pustades, flåsades och snusades, tills snarkningarne voro igång.

Men Carlsson låg ännu halvvaken en stund och räknade fönsterrutorna för att bli sanndrömmad.

ANDRA KAPITLET.

Söndagsvila och söndagsvärv; den gode herden och de elaka fåren; morkullorna som fick vad de behövde, och drängen som fick kammaren.

När Carlsson vaknade om söndagsmorgonen vid tuppens galande, voro alla sängar tomma, och flickorna stodo i underkjolen vid spisen, medan solen lyste fullt och bländande in i köket.

Carlsson sprang ledigt i byxorna och gick ut på backen för att tvätta sig. Där satt redan unga Norman på en strömmingstunna och blev klippt i håret av den allkunnige Rundqvist, som påtagit en ren nattkappa, stor som en daglig tidning, och bästa stövlarna voro också på. Vid en fotlös järngryta, som blivit anvisad som tvättfat, fick Carlsson med en klick grönsåpa verkställa sin söndagstvättning.

I stugfönstret syntes Gustens fräkniga ansikte intvålat, och under grymma grimaser åt en spegelbit, känd under namnet söndagstittaren, for han fram och åter med rakkniven, som blixtrade i solskenet.

— Ska ni åt körka i dag? frågade Carlsson såsom morgonhälsning.

— Nej, vi komma inte så titt i Guds hus, svarte Rundqvist; för vi ha två romilar dit och lika många dän, och man ska inte ohelga vilodagen med onyttigt arbete.

Lotten kom nu ut och sköljde potatis, medan Clara gick till matboden att hämta salt fisk ur vinterkaret eller familjegraven, i vilken all småfisk, som dött i nät eller sump och inte kunde bevaras, blev nedsaltad huller om buller utan anseende till person och avsedda till husets löpande behov. Där lågo bleka mörtar sida om sida med röda sarvar; pankor, gärsar, sjuryggar, abborrar, små stekgäddor, flundror, lindare, lakar, sikar; alla med någon skavank: en sönderriven gäl, ett urkrokat öga, ett vilsegånget ljusterhugg i ryggen, en klack mitt på buken och så vidare. Hon tog ett par göpnar, vaskade ur det mesta saltet och så gick sällskapet i grytan.

Medan frukosten stod på elden, hade Carlsson klätt sig och slog några lovar ute på backen för att se på lägenheterna.

Stugan, som egentligen var sammanbyggd av två, låg på en backknalle vid södra och inre ändan av en lång, tämligen grund vik av fjärden och vilken skar så djupt in i landet, att man ej såg stora sjön, utan kunde tro sig vara vid en liten insjö oppe i land. Backnallarne sänkte sig ner till en dal med betesmarker, ängar och hagar, vilka voro kantade med lövskog av björk, al och ek. Norra sidan av viken var skyddad för de kalla vindarne genom en höjd, bevuxen med granskog, och södra delarne av ön utgjordes av talldungar, björkhagar, mossar, kärr, mellan vilka en åkerlapp här och där var upptagen.

På backen stod jämte boningshuset matboden,

och ett stycke därifrån låg storstugan, ett rött knuttimrat, ganska stort trähus med tegeltak, vilket gamla Floden rest åt sig till undantag, men som nu stod obebott, emedan gumman ej ville bo ensam där och onödigt många eldstäder skulle dragit för mycket på skogen.

Längre bort, åt hagen till, lågo fähus och loge; i en dunge av resliga ekar hade bastun och källaren sina skuggiga platser; och längst ut i södra ängen syntes taket av en förfallen smedja.

Nere vid vikens inre ända stodo sjöbodarne intill båtbryggan och där var även hamnen för båtarne.

Utan att beundra landskapets skönheter syntes Carlsson dock angenämt tilltalad av det hela. Den fiskrika viken, de släta ängarne, de lutande åkrarne skyddade för vindarne och med gott fall, den täta timmerskogen, de sköna virkesträden i hagarne, allt lovade goda avkastningar, om blott en kraftig hand satte makterna i rörelse och finge de nergrävda skatterna upp i dagsljuset.

Efter att ha spankulerat hit och dit avbröts han i sina betraktelser av ett skallande »hoj», som gick ut från stugukvisten och ekade kring vikar och sund och strax därpå besvarades från logen, från hagen och från smedjan i samma ton.

Det var Clara, som ropade till frukost, och snart sutto de fyra karlarne kring köksbordet, där det stod nykokt potatis och salt fisk, smör, rågbröd och brännvin — efter som det var söndag. Gumman gick omkring och manade till god matlust samt kastade då och då ett öga på spiseln, där det kokades åt höns och grisar.

Carlsson hade tagit plats vid bordets övre kort-

ända, Gusten hade valt ena långsidan, Rundqvist den andra och Norman den nedre kortändan, så att man egentligen inte visste vem som hade hedersplatsen, utan trodde sig ha fyra talmän i nämnd. Men Carlsson förde likvisst ordet och betonade sina utlåtanden med gaffelstötar i bordet. Han talade om jordbruk och boskap; men Gusten svarade ej, eller svarade med fiske och jakt, varvid Norman understödde, och Rundqvist satt som den opartiske söndraren, kastade på en tvedräktens pinne här och där, när strid höll på att glimma upp, blåste på lågan, när den ville slockna, stack till höger och gaddade till vänster och visade sällskapet, att de voro lika dumma och okunniga allihop och att han ensam hade hand om förståndet.

Gusten svarade aldrig Carlsson direkt, utan vände sig alltid till en granne, och Carlsson såg, att här var ingen vänskap att vänta.

Norman, den yngsta, kände alltid efter att han hade ett litet armbågstöd hos husbonden, som ändå var säkrast att lita sig till.

— Ja si, att lägga på grisar, när man inte har mjölk i lagårn, si det var då rakt inte värt, domderade Carlsson; och mjölk kan man inte få, utan att man sår klöver i höstsäden. Si det ska vara cirkulatsjon i jordbruket; det ska liksom cirkulera, det ena med det andra.

— Ja si, det är alldeles liksom med fisket, det också, vet ju Norman, vände sig Gusten till sin granne; för si man kan inte sätta strömmingsskötarne, förrän flundrorna slutat ta, och man får inga flundror, förrän gäddan lekt ut. Si det ena liksom går i det

andra, och där det ena släpper, så tar det andra ve. Är det inte så, Norman, kanske?

Norman biföll utan motsträvighet och tog för säkerhetens skull om refrängen, när han märkte, att Carlsson gjorde sig färdig att hugga in igen:

— Jo, det är nog så att det ena tar ve, när det andra släpper.

— Vem är det som släpper sig? fann nu Rundqvist gott inskrida, när Carlsson med en sarvstjärt mellan tänderna gjorde stora åtbörder med armarne för att ro opp samtalet åt sin kant igen men nu måste instämma i de andras grin, mera framkallat av skadeglädje åt att jordbruket blev lagt åt sidan, än åt den enkla roligheten. Och uppmuntrad av framgången började Rundqvist göra utvikningar på det lyckligt funna ämnet, så att något allvarsamt ord icke mer hade att påräkna någon åhörare.

När frukosten var slut, kom gumman in och bad Carlsson och Gusten följa med ut åt lagården och på gärdena för att få samråda om sysslornas fördelning och se till vad som skulle göras för att få gården på fötter; och sedan skulle man samlas inne i stugan för att läsa predikan.

Rundqvist lade sig på soffan vid spisen och tände en pipa, men Norman tog sin dragharmonika och satte sig på förstukvisten, medan de andra gingo upp åt lagården. Här fann Carlsson med en viss belåtenhet tillståndet överträffande hans förhoppningar om det värsta. Tolv kor lågo på knä och åto mossa och halm, sedan fodret tagit slut. Varje försök att resa dem var omöjligt, och sedan han och Gusten sökt få dem på bena genom att skjuta en planka under buken, lämnades de åt sitt öde tills vidare.

Carlsson skakade betydelsefullt på huvet, som en läkare när han går ifrån en dödsbädd, men sparade sina goda råd och förbättringsförslag tills vidare.

Med oxparet var det ändå sämre, ty de hade nyss slutat vårplöjan, och fåren hade bara bark att fnalla från de längesedan avätna lövknipporna.

Svinen voro magra som jakthundar; hönsen sprungo omkring i lagårn, och gödselhögar lågo kringkastade här och var, under det vattnet fick rinna ut i rännilar var det kunde.

Sedan allt var översett och befunnet i lägervall, förklarade Carlsson, att här inte var annat göra än komma med kniven.

— Sex kor som mjölkar är mer än tolv som svälta! Och han undersökte speglarne och mjölkhålorna, och med stor säkerhet prickade han de sex, som skulle få äta opp sig och så gå till slaktarn.

Gusten gjorde invändningar, men Carlsson försäkrade och bedyrade: att de skulle gå till döden! De skulle dö så visst som han levde!

Och sedan skulle det bli andra ordningar av. Men först och främst skulle det köpas torrt och gott hö, innan kreaturen släpptes på skogen.

När Gusten hörde tal om att köpa hö, gjorde han de livligaste föreställningar mot att lägga ut pengar för så'nt som man kunde ha själv, men gumman tystade ner honom med förklaringen, att han inte förstod saken.

Och efter några förberedande mindre anordningar lämnades lagården och man vandrade utåt gärdena.

Här lågo hela sträckor i träda.

— Ock-ock-ock! hördes Carlsson medlidsamt, när han såg så föråldrat bruk på en så god jord. —

Ock-ock-ock, så barnsligt! Ingen människa i världen har träda mer, utan klövervall, och när man kan ta gröda alla år, varför ska man bara ta vartannat?

Gusten förmenade, att skördar tagna år ut och in skulle suga ur jorden, vilken ju behövde vila, den också liksom människan, men Carlsson avgav en riktig, om ock något dimmig förklaring över huru klövergrödan gödde jorden i stället för att suga den, utom att den höll åkern fri från ogräs.

— Si, det hade man då aldrig hört talas om: grödor som gödde, menade Gusten, vilken ej kunde förstå Carlssons lärda utläggning om hur gräsväxterna tog sin mesta föda »ur luften».

Därpå granskades dikena och befunnos fulla med grundvatten, igenväxta och med dåligt avlopp. Säden stod fläckvis, som om man kastat ut kornet nävtals, och ogräset frodades i ro mellan tuvorna. Ängarne lågo oröjda och fjolårslövet täckte och kvävde gräset i en enda hopklibbad koka. Gärsgårdarne voro fallfärdiga, broar saknades, allt var så bofälligt som gumman redan föreställt Gusten under föregående kvällens samtal. Men Gusten hörde icke på Carlssons djupgående granskningar, slog dem ifrån sig som något obehagligt man grävde upp ur det förflutna, och fruktade det myckna arbete, som vinkade och än mer de pengar modren måste knipa fram med.

När de sedan togo av inåt kalvhagen, blev också Gusten efter, och när de andra kommit till skogen, var han försvunnen. Gumman ropade först några hoj efter honom, men utan att få svar.

— Ja, så må han gå, mente gumman; si det är så med Gusten, att han alltid har varit liksom lite slög och doven, utom när han kan komma ut på sjön

med bössan. Men Carlsson ska inte se åt'en, för det är inte något ont me'n. Si det var så, att fadren ville liksom ha honom till något bättre och ville inte han skulle gå som dräng, utan lät'en hållas med det som roga'n; och när han var tolv år, så fick han egen öka, och bössa förståss, och sen var det ingen reda med honom. Men nu går fisket tillbakars och därför har jag måstat tänka på jorden, som ändå till sistens är säkrare än sjön; och det skulle nog ha gått, om Gusten bara förstått till att hålla efter folket, men si han ska alltid göra sig så gemen med gossarne, och då går det inte någon vart med arbetet.

— Ja, si det duger rakt inte att klema med folket, häktade genast Carlsson på; och det ska jag säga moster också, här mellan fyra ögon, att ska jag vara liksom kustus, så må jag äta i stugan och sova för mig själv på kammarn, för annars blir det ingen respekt, och jag kommer aldrig ur fläcken.

— Ja si, Carlsson, att äta i stugan, farhågade gumman, under det hon klev över stättan, så lär det nog väl inte gå för sig. Folket är inte sådant numer, att de skulle lida att man åt annerstans än med dem i köket; det vågade inte Floden en gång på sistone, och Gusten har aldrig torts på det; och gör man det, så är de så golika att göra spektakel med maten, och så sätter de sig på tvärn. Nej, så det kan väl nog inte bli, det. Men att han sover på kammarn, är något annat och det ska vi se till; för resten tycker nog folket de är många ändå i köket, och Norman, tänker jag, sover hellre allena i soffan än tillsammans med någon annan.

Carlsson fann för gott vara nöjd med halvvunnet

spel, och stoppade tillsvidare den andra pipan i säcken.

De kommo nu in i granskogen, där ännu en snödriva, smutsig av damm och nerfallna barr, låg mellan ett par rullstensblock; granarne svettades redan kåda i den gassande aprilsolen och vid deras fötter blommade vitsippor, och under hasselbuskarne stucko blåsippor opp genom de multnade lövens genombrutna nervnät. Ur björnmossan uppsteg en varm fukt; mellan trädstammarne syntes gärdesglindret dallra över gärdsgården till ängen och längre bort blånade fjärden för en lätt bris; ekorrarna fnattrade uppe mellan grenverket och gröngölingen hamrade och skrek.

Gumman trippade före på den kala gångstigen över barr och rötter, och när Carlsson, som gick efter, såg hennes skosulor vika sig med smidiga steg och försvinna under klädningsfållen, erinrade han sig därvid, att han i går tyckte henne vara äldre.

— Moster är rektigt flink att spassera, fann sig Carlsson uppmanad att lufta sina vårkänslor.

— Å, så han säger; en kunde tro att han ville raljera med en gammal käring.

— Nej, si jag menar alltid vad jag säger, försäkrade Carlsson trovärdigt, och ska jag hålla steg med moster, så blir jag svett.

— Vi ska inte gå längre i alla fall, svarte gumman och stannade för att pusta. Här ser Carlsson skogen likvisst, och här ha vi kreaturen mest om sommarn, när de inte är ute på kobbarne.

Carlsson kastade ett sakkunnigt öga på skogen och fann, att där stod många famnar bryggved i mått och att där fanns goda timmer på roten.

— Men så fasligt illa ansad, ock-ock-ock, och här ligger skatar och ris kvar i en enda bråte, så varken ryss eller rackare kan komma fram!

— Ja, Carlsson ser själv hur det står till, och nu får en råda och ställa som en vill; och han skall nog ordna det bra, är jag säker om; inte sant, Carlsson.

— Jo, nog ska jag göra mitt, om de andra gör sitt, och det får moster hjälpa under med, ältade Carlsson, som kände i andanom att det icke skulle bli det lättaste att tillskansa sig en ställning som korporal, där gemenskapen var äldre i gården.

Under ideligt samspråk om huru Carlsson skulle kunna intaga och bevara sin överhöghet, vilken han hos gumman inplantade som huvudvillkoret för gårdens blivande blomstring, kommo de hem. Nu skulle predikan läsas, men ingen av karlarne var synlig. De två skyttarne hade gått på skogen med bössorna, och Rundqvist gömde sig väl som vanligt i någon solig backe, för så var det alltid när man skulle höra Guds ord. Carlsson försäkrade, att de kunde reda sig utan åhörare, och om flickorna öppnade dörrn till köket, fingo de också ett ord med till livs, under det grytorna kokade. Och när gumman yttrade oro över att hon ej skulle kunna läsa, var Carlsson genast redo att åtaga sig värvet.

— Ock-ock-ock! han hade läst så många predikningar i sin dar hos advokatfiskaln, så det skulle inte felas.

Gumman tog almanackan och slog upp dagens text, som i dag på andra söndan efter påsk befanns handla om den gode herden. Carlsson fick ner Luthers postilla från hyllan och tog plats på en stol mitt

på golvet, så att han kunde inbilla sig att församlingen skulle se honom riktigt. Därpå slog han upp i psalmboken och började med hög röst, löpande på tonskalan, som han hört kolportörerna göra, och själv gjort, predika opp texten:

— »I den tiden sade Jesus till judarna: Jag är den gode herden: den gode herden låter sitt liv för fåren; men den som lejder är, och icke är herden, vilken fåren icke tillhöra, ser ulven komma och övergiver fåren och flyr.»

En underlig känsla av personligt ansvar bemäktigade sig uppläsaren, när han uttalade orden: jag är den gode herden, och han tittade ut genom fönstret, betydelsefullt, såsom om han sökte de båda lejda flyktingarne Rundqvist och Norman.

Gumman nickade sorgset bifallande och tog katten upp i knä, som om hon öppnat sin famn för det förlorade fåret.

Men Carlsson läste på med av rörelse dallrande röst, såsom om han skrivit det själv:

— »Men den lejde flyr» — ja han flyr, broderade han — »ty han är lejd» — skrek han — »och vårdar intet om fåren.

Jag är den gode herden, och känner mina får, och mina känna mig» — tog han utantill efter, som det var ett språk ur katekesen. — Därpå sänkte han rösten, slog ner ögonen, såsom om han haft en djup sorg över mänskornas ondska och framsuckade, starkt betonat och med sidoblickar, icke utan ett visst illmarigt underförstånd, såsom om han med smärta angav några okända skälmar, utan att precis vilja stå för anklagelsen:

— »Jag haver ock andra får, som icke äro av

detta fårahuset; dem måste jag ock draga härtill; och de skola höra min röst!» Och med ett förklarat leende, profetiskt, förhoppningsfullt, förtröstansrikt, viskade han:

— »Och det skall vara ett fårahus, och en herde.»

— Och en herde! ekade gumman, som hade sina tankar på helt andra håll än Carlsson.

Därpå grep han an postillan; gjorde ett överslag över sidornas antal, grinade surt, när han såg, att det var »en lång rackare», men tog mod till sig och satte i gång. Behandlingen av ämnet gick något på sidan om hans syften och höll sig mera till den kristligt symboliska meningen, varför intresset ej var så livligt som vid texten. I en rasande fart durkade han genom spalterna och ökade hastigheten, när han kom till vändningarne, så att han kunde väta på tummen och vända två blad på en gång, utan att gumman märkte något.

Men när han såg, att slutet kom nära, och han misstänkte amen skulle ta törn, sackade han av; men det var för sent, ty i sista vändningen hade han spottat för tjockt på tummen och tagit tre blad, så att han stötte på amen högst upp på sidan, alldeles som om han slagit huvet i en vägg. Gumman vaknade opp av stöten och tittade yrvaken på klockan, varför Carlsson tog om amen en gång till med litet garneringar »i fadrens, sonens och den helige andes och för Jesu vår frälsares skull».

För att avrunda slutet och försona vad han brutit, läste han ett fadervår, så långsamt och tärande, att gumman, som kommit mitt i solskottet, nickade ihop en gång till och hann morna sig, under det Carls-

son, för att hindra alla obehagliga förklaringar, stack ner huvet i vänstra handen för att göra en tyst bön, som ej kunde avbrytas.

Gumman, som också kände sig brottslig, ville ådagalägga sin uppmärksamhet med att i självvalda ordalag visa vad hon inhämtat, men avklipptes av Carlssons ovillkorliga fordringar, enligt grundtexten och frälsarens egna ord, att det inte gick an med mindre, än att det skulle vara ett fårahus och en herde! En uteslutande, en för alla, en, en, en!

Clara hojade med detsamma till middag, och nu hördes ur skogens djup två glada igenkänningshoj, beledsagade av böss-smällar, och ur smedjans skorsten steg som ur en hungrig mage Rundqvists mera originella po! som ingen kunde misstaga sig på.

Och straxt därpå syntes de förvillade fåren med lätta steg skynda till matgrytan, där de mottogos av lindriga förebråelser av gumman för uteblivandet; men svarslös var ingen av de oskyldiga, som bedyrade, att de icke hört någon kalla på dem, annars skulle de genast ha kommit.

Carlsson förhöll sig värdig som en söndag vid middagsbordet, men Rundqvist talade i dunkla tungomål om jordbrukets högst »markvadiga» framsteg, så att Carlsson förstod, att han redan var invigd och upptagen i oppositionspartiet.

Efter middagen, vid vilken ett par ejdrar, kokta med mjölk och pepparkorn, bestått anrättningen, gick allt manfolk på avskilda rum att sova, men Carlsson tog sin psalmbok ur kistan och satte sig ute på backen, där det fanns en torr sten, vände ryggen mot stugfönstren, medan han slumrade lite,

vilket gumman ansåg vara mycket lovande på en eljes till spillo given söndagseftermiddag.

När Carlsson tyckte, att tillräckligt lång tid åtgått för att göra andakten trolig, reste han på sig, gick in i stugan utan att knacka och röck fram med sin begäran att få se kammaren. Gumman ville uppskjuta och förebar rengöring och annat mer, men Carlsson stod på sig och blev förd opp i vinden, där verkligen längst in under takstolarne en liten fyrkantig låda var intimrad och öppnade sig med ett fönster på gaveln, som nu var dolt av en blårandig rullgardin. Kammaren upptogs av en säng och ett litet bord framför fönstret med en vattenkaraffin. På väggarne hängde något, som genom de vita, skylande lakanen såg ut som kläder och vid närmare påseende även befanns vara det, ty här stack en rockkrage upp med sin hängare, här slank ett byxben fram. Nedanför stod ett helt stall med skodon, mans och kvinnors om varandra, och bort vid dörren en väldig järnbeslagen kista med en driven låsskylt av koppar.

Carlsson drog upp rullgardinen och öppnade fönstret för att släppa ut den av fukt, kamfer, peppar och malört blandade luften, samt lade mössan ifrån sig på bordet, förklarande, att här skulle han sova gott, och mot gummans farhågor om kylans störande inflytande, bekände han sig vara van att ligga kallt, vilken fördel han omöjligt kunde bekomma i det varma köket.

Gumman tyckte det gick väl raskt och ville först ta ut kläderna för att de inte skulle bli tobaksrökta, men Carlsson lovade att inte röka tobak och bad och besvor att kläderna skulle få vara kvar: han ville

inte alls se åt dem, och moster skulle inte göra sig omak och rusta om för hans räkning. Han skulle krypa i säng om kvällen och slå ut själv och bädda opp om morgon, och ingen skulle behöva titta in där, för han förstod nog, att moster var rädd om sina tillhörigheter, och här tycktes vara fasligheter med moltum.

När gumman var kullpratad, gick Carlsson ner, knogade opp sin kista och sitt brännvinskrus, hängde sin tröja på en spik vid fönstret och ställde sina sjöstövlar bredvid de andra skoparen.

Därpå bad han om ett samtal, vid vilket Gusten skulle närvara, för nu skulle arbetet utdelas och var man få sin post.

Gusten anträffades med någon svårighet och förmåddes sitta en stund i stugan; men han deltog ej i förhandlingen, och svarade på tillfrågningar endast med invändningar, uppkastande svårigheter, med ett ord, satte sig på tvärn.

Carlsson sökte vinna honom med smicker, krossa honom med sakkännedom, inge honom aktning med den äldres överlägsenhet, men det var bara vatten på elden. Slutligen tröttnade alla parterna och Gusten var försvunnen, innan man visste ordet av.

Det hade emellertid blivit afton och solen sjönk i töcken, som snart drogo upp och täckte himlen med små fjädermoln; luften förblev ljum. Carlsson spatserade på måfå neråt ängen och kom in i oxhagen; vandrade vidare under de blommande, ännu halvt genomskinliga hasselbuskarna, som bildade liksom en tunnel över det drog där strök fram och ledde till sjöstranden, där bryggveden brukade hämtas av uppköparens jakt.

Plötsligen stannade han och fick genom enbuskarne sikte på Gusten och Norman, som voro uppställda på en berghäll i gläntan där öppnade sig och med bössorna på helspänn och lägg an tittade sig omkring åt alla håll och kanter.

— Tyst, nu kommer han! viskade Gusten, så högt dock att Carlsson hörde det och, troende sig vara åsyftad, stack sig undan i buskarne.

Men över de unga granarne kom en fågel flygande, långsamt och knägigt som en uggla, med slokiga vingar, och strax därpå kom en till.

— Knorr-orr-orr-vip! hördes det i luften, och så pang! pang! ur båda bössorna, ur vilka haglen och röken stodo som kvastar.

Det knastrade i en björks kvistar och en morkulla dinglade ner ett stenkast från Carlsson.

Skyttarne sprungo till och fångade upp bytet, som gav anledning till en liten meningsväxling.

— Den har fått vad den behövde, sade Norman och burrade opp bröstfjädrarne på den ännu varma fågeln.

— Jag vet en till, som skulle ha vad han behövde! menade Gusten, som reds av andra bitankar oaktat jaktfebern. Tänk en sån håle, som ska ligga på kammarn nu också!

— Nej, ska han? vädrade Norman.

— Jo, och så ska det bli ordning på gårn! Liksom inte vi visste det bättre än han, vad som är ordning. Men, så är det: nya kvastar sopa bäst, så länge de är nya, förståss; men vänta han mig, ska han få se på besen! Inte är jag den, som väjer för en sån där friskalare! Kom han bara, så ska han få

känna på att sitta hårt! — Tst! nu kommer den andra igen!

Skyttarne hade laddat om och sprungo upp på passet igen, men Carlsson smög sig varligt hem, besluten att sätta sig i anfallsställning, så snart han gjort vederbörliga rustningar.

Om aftonen, när han kom upp på kammaren, fått ner rullgardinen och tänt på ljuset, kände han sig först något beklämd, emedan han var ensam; och en viss fruktan för dem han avsöndrat sig ifrån kröp över honom. Förr var han alltid van att alla tider på dygnet känna sig i flock, alltid redo att höra sig tilltalas, alltid ägande tillgång till en åhörare, när han ville språka. Nu var det tyst omkring honom, så tyst att han, av vanan, väntade sig bli tilltalad och tyckte att röster hördes, där inga voro; och hans huvud, som hittills avbördat sig alla tankar i talat ord, började fyllas med ett överskott av oförbrukat tankefrö, som grodde och sprängde och ville ut i vad form som helst och gjorde olust i kroppen, så att sömnens vila ej kunde infinna sig.

Han tog sig då före att vandra i strumplästen fram och åter, mellan fönstret och dörren i den trånga kammaren och samlade hela sin uppmärksamhet på morgondagens blivande arbete; ordnade göromålen i huvet, utdelade dem; bemötte invändningar i förskott, övervann hinder, och efter en timmes arbete hade han ro och vila i huvet, som nu kändes ordentligt och upplinjerat som en kontrabok, i vilken alla poster blivit införda på sin plats och hopsummerade, så att man i ett ögonblick kunde överskåda ställningen.

Därpå gick han i säng, och när han kände sig

ensam mellan de rena friska lakanen, utan fruktan att någon skulle under nattens lopp komma och störa honom, fann han sig liksom mera självägande över sin person, som en avläggare, den där nu satt egna rötter och var färdig att avskäras från moderbusken och leva sitt liv igenom för sig, i egen kamp, med större möda, men också med större lust.

Och så somnade han för att möta livets måndagsmorgon och arbetsvecka.

TREDJE KAPITLET.

Drängen lägger trumf på bordet, blir herre på täppan och kröker till ungtupparna.

Braxen lekte, enen rykte, häggen gick i blom och Carlsson sådde vårråg i den bortfrusna höstsäden, slaktade ner sex kor, köpte torrt stallhö åt de andra, så de kommo på benen och kunde släppas i skogen; han rustade och han ordnade, han arbetade själv som ett par, och han hade en förmåga att sätta folk i gång, som trotsade allt motstånd.

Född på ett bruk i Värmland, av tämligen obestämda föräldrar, visade han redan tidigt en avgjord olust för kroppsarbete, men däremot en otrolig uppfinningsförmåga i att undkomma denna ledsamma följd av »syndafallet».

Driven därjämte av ett begär att få se och känna alla sidor av mänsklig verksamhet, förblev han icke onödigt länge sittande på ett ställe, utan så snart han inhämtat vad han ville, sökte han ett nytt verksamhetsfält, och på sådant sätt hade han ifrån smedsyrket gått över till jordbruket, prövat stalltjänst, stått i handel, varit trädgårdsdräng, järnvägsarbetare, tegelslagare och slutligen kolportör. Under alla dessa förvandlingar hade han förvärvat en böjlighet i lynnet

och en förmåga att finna sig med alla förhållanden och alla slags mänskor: att förstå deras avsikter, läsa deras tankar, gissa deras hemliga önskningar. Han var med ett ord en förmåga över sin omgivnings ståndpunkt; och hans mångahanda kunskaper gjorde honom mera skicklig att styra och ordna ett helt än att lyda en underlägsen och inpassas som ett hjul under vagnen, som skulle draga honom.

Inkastad genom en slump på sin nya plats, insåg han genast, att han kunde bli till nytta, att han ägde förmåga bringa inkomster ur det nu värdelösa, att han snart skulle bli uppskattad därför och slutligen oumbärlig. Han hade sålunda fått ett fast mål för sina strävanden, och att belöningen väntade honom i en förbättrad ställning hade han bakom sig som ett säkert hopp och som en drivande kraft. Han arbetade för de andra, synbart och onekligt, men på samma gång smidde han sin egen lycka, och om han ställde det så, att det bara såg ut som om han gav tid och krafter åt de andras fördel, så visade han därmed, att han var klokare än mången, som skulle ha velat göra sammalunda, men ej kunnat.

Det största hindret, som ställde sig i hans väg, var sonen. Med fiskarens och jägarens avgjorda smak för det ovissa, för överraskningar, hade denne en bestämd motvilja för allt ordnat, allt säkert. Odlade man, menade han, så fick man på sin högsta höjd vad man beräknat; aldrig mer, men oftast mycket mindre. Drog man not eller satte man nät, så fick man ena gången intet, men en annan sjufalt mot vad man väntat sig. For man ut på alskytte, så hände det stundom att man knep sig en skäl; låg man i skären en halv dag för att lura på skrakar, så kunde

det råka att åd lade sig för bösspipan; alltid var det något, och ofta något annat än man väntat. För övrigt ansågs ännu jakten, sedan den som förmånsrätt kommit ner från de övre klasserna, såsom något förnämare och katigare än att gå efter plogen eller dyngkärran, och detta satt så djupt i folket, att man icke kunde få vilken dräng som helst att köra ett par oxar, antingen nu också därför att oxen var »ändrad» eller därför att hästen sedan gammalt var hållen i vidskeplig aktning.

En annan sten i vägen var Rundqvist. Egentligen en gammal filur, som på sitt sätt sökt återerövra det jordiska paradiset, befriat från tungt arbete och väl försett med långa middagslurar och långa supar, hade han dels genom föregiven kunskap om förborgade ting, dels genom ett antaget sätt att »raljera» bort allt allvarsamt, i synnerhet det grövre arbetet, dels även i nödfall genom låtsad andlig svaghet och kroppsliga krämpor förstått ådraga sig sina likars medlidande, i synnerhet om detsamma yttrade sig i en kopp kaffe med brännvin eller ett halvt skålpund snus. Sålunda förstod han att snöppa får och gälla grisar, ansåg sig kunna leta brunnar med slagruta och få abborn att gå på nät; botade varjehanda lättare krämpor på andra, men behöll sina för sig själv; spådde vackert väder vid nytändning, när det regnat en halv månad, och offrade andras slantar under en stor sten vid sjöstranden, när strömmingen skulle komma. Men han kunde även en mängd dåligheter, påstod han, såsom att få skärvgräs i grannens åker, sätta kor på sin, göra trollskott och dylikt, vilket kringspann hans person med en viss fruktan, så att man gärna ville ha honom till vän.

Hans förtjänster, dem han ägde och för vilka han blivit oumbärlig, bestodo i att kunna smida och snickra, men hans otroliga förmåga att göra allt, som syntes mest, reste honom upp mot Carlsson som en farlig medtävlare, ty vad Carlsson gjorde under fähustaket eller ute i åkern syntes icke så mycket.

Så återstod Norman, en duktig arbetare, som måste erövras från Gustens mäktiga inflytande och återvinnas åt det regelbundna arbetet på land.

Carlsson hade sålunda ett styvt stycke arbete och dessutom icke ringa statskonstlig fintlighet att utveckla för att tränga igenom, men han var den klokare och därför segrade han.

Gusten tog han icke upp strid med; den lät han gå, sedan han med förmåner lockat ifrån honom bundsförvanten Norman. Och det var icke mycket svårt, ty Gusten var, rent ut sagt, litet snål, och Norman blev på jaktäventyren mest behandlad som roddare och måste aldrig skjuta första skottet. Fick han verkligen en sup, så tog Gusten tre i lönn, så att de fördelar Carlsson i ökad lön, ett par strumpor, en skjorta och annat smått lyckades utverka åt honom, jämte dennes utvidgade makt, som lovade mer än Gustens sjunkande, hastigt nog bragte honom till avfall. Därmed var sonens jaktlusta något släckt, ty att fara ensam på sjön var icke så roligt; och i brist på sällskap slöt han sig till de andra på arbetet.

Rundqvist fjällade han med större svårighet, för den fisken var både ful och gammal, men han fick också honom snart i sump.

I stället för att offra slantar, lät Carlsson laga skötarne och sätta nya linor i alla varpen, och se,

strömmingen fastnade bättre än förr; i stället för att gå med en flogrönn, som vuxit i annat trä, och leta nya brunnar, tog Carlsson och lät fodra den gamla, rensa henne, bygga kar omkring henne och sticka ner en pumpstock, och därmed var flogrönnen kastad på sopbacken; i stället för att läsa och slå eld över korna, lät han rykta dem och strö torrt under dem. Kunde Rundqvist smida söm, så drog Carlsson spik; kunde Rundqvist tälja en härv, så snickrade Carlsson både årder och vält.

När Rundqvist såg sig undansatt och uppjagad ur sina mullvadshål, tog han till mera i ögonen fallande handgrepp. Han började putsa omkring stugan; skaffade undan det, som folket av lättja eller mörker låtit »falla» på backen under vintern; kurtiserade höns och katt och satte en ny klinka på dörren.

— Nej si, så rar Rundqvist är, som rakt av gjort en ny klinka på gamla dörrskrället, hörde Carlsson pigorna säga i köket; ja si, han är ändå snäll, han.

Men Carlsson var som en pil efter honom, och en morgon var spisen vitstruken; en annan morgon voro vattämbarne grönmålade med svarta band och vita hjärtan; en annan åter låg veden under ett tak, som han slagit upp på vedbacken bakom matboden. Carlsson hade lärt av fienden att erövra kökets stormakt, och med den nya pumpstocken var han bliven oemotståndlig.

Rundqvist var dock seg och illfundig, och en lördagsnatt tog han och strök avträdet pinande rött. Men Carlsson, som lurat ut honom, tog Norman på ett kvarter brännvin, och trefaldighetsnatten hörde gumman hur det tassade och fnaskade omkring stug-

väggarne, men som hon var för sömnig att stiga upp, fick hon först på morgonen se, att hela stugan var illande röd med vita fönsterposter och regnbleck! Och därmed var Rundqvists kraft att fortsätta en för hans ålder alldeles för arbetsam strid ute. Man skrattade nu åt hans kostliga smak, att börja sina förskönigar med avträdet, och Norman, som en sannskyldig avfälling, gjorde en länge gångbar rolighet om Rundqvist och som lydde ungefär så: Man ska börja i rätta ändan, sa Rundqvist, strök avträdet först. Han lade sig, men på lur, för att ännu en gång försöka nya funder eller sluta en förmånlig fred.

Gusten lät dem hållas, såg på och tyckte det var bra som skedde. — Plöj ni, tänkte han, jag skall nog komma efter och bärga!

Hittills hade likväl Carlssons verksamhet ej haft tid att inbringa någon påtaglig skörd, ty de pengar, som influtit för de sålda korna, hade visserligen ett par dagar legat i chiffonjén och vid uppräkningen gjort ett mycket gott intryck, men de hade snart rullat ut igen och lämnat saknadens tomhet efter sig.

Emellertid led det mot midsommar. Carlsson hade haft mycket att beställa och liten tid att promenera. Nu gick han en söndagseftermiddag ute på backen och tittade sig omkring, och kom så att lägga märke till storstugan, som stod där öde med nerfällda rullgardiner. Nyfiken som han var, gick han sta och kände på dörrn och den var öppen. Klev in i farstun och fann ett kök; steg på vidare och kom in i ett stort rum, som såg riktigt herremanslikt ut; hade vita gardiner, en imperialsäng med mässingsornament; en spegel med förgylld snidad ram och ett slipat glas med fasetter — det förstod

han att det var fint — soffa, chiffonjé, kakelugn. allt precis som på en herrgård. Och på andra sidan farstun ett lika stort rum med spis, matbord, soffor, väggklocka — — — Han intogs av förvåning och högaktning, vilka känslor övergingo till medlidande och förakt för ägarnes företagsamhetsgåvor, när han sett, att huset därjämte rymde två kammare med flera bäddade sängar.

— Ock-ock-ock, tänkte han högt för sig själv, så många sängar och inga badgäster.

Berusad av tanken på den blivande inkomsten, gick han ner till gumman och förehöll henne det slösaktiga i att inte hyra ut stugan åt sommargäster.

— Kära hjärtans, inte få vi några som vill bo här! gruvade sig gumman.

— Hur vet moster det? Har ni försökt få hyra ut? Har ni någonsin annonserat?

— Det är bara att kasta pengarne i sjön! menade madam Flod.

— Man kastar näten i sjön också, svarte Carlsson, men det får man lov att göra, om man vill vinna något.

— En kan ju försöka, men inte få vi några badgäster, inte, avslutade den gamla, som upphört tro på önskningar.

Åtta dagar senare kom en fin herre gående nere i ängen och tittade sig omkring. Han kom närmare och mottogs vid sitt uppträdande på gården av rackan ensam, medan folket enligt vana, blyghet eller finhet, gömt sig inne i köket och stugan efter att förut ha stått utanför i en klunga och gapat på den främmande. Först när han kom i dörren, steg Carlsson ut, såsom varande den modigaste.

Den anlände hade läst en annons... Joho — det var nog här! och därpå fördes han opp till storstugan. Han var ganska belåten, och Carlsson lovade alla förbättringar, allt, blott herrn ville bestämma sig genast, för det var så många spekulanter och årstiden var framskriden. Den främmande, som tycktes vara fängslad av ställets sköna läge, skyndade sig att göra opp, och efter ömsesidiga närgångna frågor om ekonomi och familjeförhållanden avlägsnade han sig.

Carlsson följde honom till grinden och störtade därpå in i stugan, där han inför matmor och son lade opp sju riksbankstior och en privatbanksfemma.

— Å, men det är fasligt, att ta så mycket pengar av folk, knotade gumman.

Men Gusten tyckte det var bra gjort; och han skänkte för första gången Carlsson sitt offentliga erkännande, när denne talade om, hur han pressat herren med ryktet om många spekulanter.

Pengar på bordet, det var trumf för Carlsson, och han talade i en ton högre efter den betan, vid vilken hans erfarenhet av handelsväsendet varit honom till pass. Men det var icke blott de kontanta pengarne i hyran, som fallit ner över dem, det skulle även regna indirekta förmåner, vilka Carlsson målade opp i raska drag för de lyssnande åhörarne.

Här skulle säljas fisk, mjölk, ägg, smör; och vedbrand finge inte gå av för inte, för att inte tala om Dalaröbuden efter en krona stycket. Och så kunde man kanske få sätta av en kalv, ett får, en utvärpt höna, potatis och grönsaker. Ock-ock-ock — det var så mycket att göra av, och en riktigt schangtil herre var det.

Om midsommarafton anlände de väntade guldfiskarne. Det var herrn, frun, en sextonårig dotter och en sexårs son, samt två pigor. Herrn var violinist i hovkapellet och i goda omständigheter samt en fridens man, vid ingången av fyrtiotalet. Han var tysk född och hade litet svårt att förstå öborna, varför han inskränkte sig till att nicka bifall och säga »skön» till allt vad som sades, varför han hastigt vann rykte såsom varande en mycket snäll herre. Frun var ett ordentligt fruntimmer, som vårdade sitt hus och sina barn och genom ett värdigt uppförande visste sätta sig i lydnad hos pigorna, utan att behöva riva ner oväder eller gripa till mutsystemet.

Carlsson, såsom varande den minst blyge och den mest talföre, tog genast hand om främlingarna, helst han tyckte sig likasom ha en förmånsrätt, efter som han skaffat dit dem, och ingen av de andra hade den tilltagsenheten eller sällskapsgåvan att göra honom platsen stridig. Men stadsbornas ankomst till ön underlät icke att utöva sitt inflytande på urinnevånarnes sinnen och seder i gemen. Att dagligen se helgdagsklädda människor, som höllo söndag var dag, spatserade, rodde utan mål, fiskade utan att ta vara på fisken, badade, musicerade, fördrevo tiden, som om inga bekymmer, intet arbete funnes till i världen, detta väckte till en början ingen avund, endast förundran över att livet kunde dana sig så, beundran över mänskor, som förmådde ställa sin tillvaro så angenämt, så lugnt, så rent och fint framför allt, utan att man kunde säga att de gjort andra orätt eller plundrat fattiga. Oförmärkt och sakta började Hemsöborna gå i stilla drömmar, kasta långa förstulna blickar uppåt storstugan; sågo de en ljus

sommarklädning skymta i ängen, stannade de och stodo njutande av anblicken såsom framför något vackert; varsnade de ett vitt flor på en italiensk halmhatt, ett rött sidenband om ett smärt liv i en båt på viken mellan skogens granar, blevo de tysta och andaktsfulla av längtan efter något de ej visste, som de ej vågade hoppas, men som de drogos till.

Samtalen och stojet nere i köket och i gamla stugan antogo en stillsammare art; Carlsson förekom beständigt i ren vit skjorta och uppträdde i vardagslag med blå klädesmössa, samt antog så småningom en inspektors skepnad; hade en blyertspenna i bröstfickan eller bakom örat och rökte ofta på en lätt cigarr.

Gusten drog sig däremot tillbaka, höll sig så långt undan som möjligt för att slippa bli föremål för jämförelser; talade bittert om stadsbor i allmänhet, behövde oftare än förr erinra sig och andra om pengarne på banken, samt tog långa lovar för att komma förbi storstugan och de ljusa klädningarne.

Rundqvist gick svart i ansiktet och höll sig mest uppåt smedjan, förklarande att han frågade fan efter hela världen, om det också vore änkedronningen själv, medan Norman återupptog sin beväringsmössa, drog svångrem utanpå tröjan och gjorde krokar kring brunnen, dit herrskapets flickor brukade komma om morgon och afton.

Värst var det för Clara och Lotten, som snart sågo allt mankön fegt avfalla för herrskapets flickor, vilka kallades på brev för mamseller och reste till Dalarö i hatt. Barfota måste de gå, ty i ladugården var det för solkigt att de ville utsätta sina kängor för hastig ödeläggelse, och på ängen och i köket

var det alldeles för hett gå skodd. De gingo i sina dunkla klädningar och kunde aldrig för svett och sot och boss bära en vit remsa en gång, och Clara, som gjort ett försök med manschetter, råkade illa ut, blev genast avslöjad och utsatt för ett ihållande grin över att hon vågade en tävlan. Men om söndagarne togo de igen skadan och ådagalade en kyrksamhet, som man inte sett på år och dag, bara för att få bästa kläderna på.

Carlsson hade alltid ärender in till professorn och stannade för övrigt jämt och ständigt utanför farstukvisten, när någon satt där, och frågade om befinnande, spådde vackert väder, föreslog utflykter, gav råd och upplysningar om sjöfisket, samt bekom då och då ett glas öl eller en konjak, så att han snart blev föremål för de andras halvhöga beskyllningar att han gick och snuggade.

Om lördagen, när herrskapets köksa skulle in till Dalarö och handla, uppstod meningsbyte om vem som skulle föra henne. Carlsson avgjorde helt enkelt saken till sin förmån, ty den lilla svarta vithyllta flickan hade slagit djupt an på honom; och då gumman gjorde föreställningar mot att Carlsson, som var den viktigaste och förste man på gården, så skulle gå i småärender, svarade Carlsson med att professorn enkom anmodat honom, emedan viktiga brev skulle på posten. Gusten, som syntes mot sin vilja rätt angelägen göra budet, föreställde att han mycket väl kunde taga breven om händer, men Carlsson förklarade bestämt, att det kom aldrig i fråga, att han tillät husbonden göra drängsysslorna, så att folket skulle få något att tala på sedan. Och därvid blev det.

Att göra Dalaröbud var icke utan sina fördelar, dem den fyndige drängen spårat i förväg. Först fick man sitta på sjön med en flicka och ostört prata tok och fjollas; sedan följde traktering och dricksperigar; och på Dalarö hade han tillfälle att göra sig alla handelsmän förbundna genom att anbefalla en kund, vilket alltid inbragte små handtryckningar, en sup här, en cigarr där, varförutom det föll ett visst sken av anseende på den, som framförde uppdrag från professorn och i vardagslag uppträdde fint klädd och i sällskap med en mamsell från Stockholm.

Dalaröresorna förekommo dock endast en gång i veckan och hade icke något störande inflytande på arbetets gilla gång för övrigt, ty Carlsson var nog fiffig att de dagar han var borta ge gossarne arbete på beting, så att de skulle dika så många famnar, plöja så många tegar, fälla så många träd, och sedan vara lediga, vilket de med nöje åtogo sig, ty därigenom kunde de vara fria redan aftonvardsdags. Vid sådana tillfällen, då arbetet skulle mätas ut och sedan det gjorda granskas, var det som blyertspennan och den numera införda anteckningsboken kommo till heders, och Carlsson vande sig vid att uppträda som inspektor och småningom få arbetet att glida över på andra skuldror. Samtidigt inrättar han sig på kammaren såsom i sitt eget ungkarlsrum. Tobaksrökning var redan länge sedan införd och på bordet vid fönstret hade han dukat fram ett grönt fickbläckhorn, ett pennskaft, en blyertspenna, några ark postpapper, samt ordnat med ljusstaken och strykstickstället så att det såg ut som ett skrivbord. Fönstret vette ut åt storstugan, och här satt han på rast-

stunderna och iakttog herrskapets rörelser, samt höll även förevisning av sin skrivkunnighet. Om aftnarne slog han upp fönstret, lade armbågen på brädan och satt däruppe bolmande ur pipan eller en ur västfickan framletad cigarrstump, under det han också kunde läsa i en veckotidning, vilket gav honom nerifrån sedd ett utseende som om han vore patron själv på gården.

Men när det blev skumt och han tänt ljus, lade han sig på sängen och rökte. Det var då som drömmarne kommo, planer snarare, byggda på ännu icke inträffade omständigheter, men vilka möjligen med en liten tumning kunde komma att inställa sig.

När han så en afton låg på rygg och bolmade svarta ankaret, för att döva myggen, och under det hans ögon stannat på det vita lakanet, som täckte kläderna, släppte detta och ramlade plötsligt ner på golvet. Som skuggan av ett led soldater såg han hela den avlidnes garderob göra flankmarsch på väggen: framåt fönstret och tillbaka mot dörren, alltefter som ljuslågan fläktade av draget. och han tyckte sig se den döde i alla de skepnader, som plaggen uppritade mot den rutade tapeten. Där kom han i kavaj av blå boj och gråa korderojsbyxor med knän på, sådan han satt till rors i sumpen, när han seglade till stan med fisk, och sådan han satt på Mässingsstången i Stadsgårn och drack toddy med fiskköparn; här kom han i svart klädesbonjour och långa, flaxande svarta byxor, så som han gick i kyrkan, när det var skriftermål, såsom han var klädd på bröllop, begravningar och barndop; här hängde svarta fårskinnströjan, som han hade på, när han stod i strand och drog not om höst och vår; här

bröstade sig den stora skälskinnspälsen, som ännu bar märken efter julkalasen, där den sista supen i pälsen togs i glögg; och resskärpet stickat i grönt, gult och rött ullgarn ringlade sig som den stora sjöormen ända ner på golvet och stack huvet i ett stövelskaft.

Carlsson blev varm under skjortan, när han tänkte sig i den sköna, silkeslena pälsen, tänkte sig skjuten på en kälke över isarne, med en luva därtill av ringskäl, bort till grannarne, som togo emot julgästerna med eldar på stranden och bösskott, och så, kommen in i den varma stugan, kasta av sig ytterplagget och stå fram i svart klädesrock och hälsas med du av pastorn och få sitta opp, högst uppe vid kortändan av bordet, under det drängarne stodo vid dörren eller kartat opp på fönsterbräden.

Föreställningarne om de önskade saligheterna blevo så livliga, att de fingo Carlsson på benen, och innan han själv visste det, hade han krupit i pälsen och stod på golvet strykande muddarne med handen; och det ylade i kroppen, när han kände kragen kittla mot kinden. Därpå tog han på svarta bonjouren och knäppte den; ställde sin rakspegel på stolen och tittade efter, hur rocken satt i ryggen; stack handen innanför slaget och gick fram och åter på golvet. En känsla av rikedom spred sig från det silkeslena klädet; något rymligt, rundligt tilltaget, när han prövande klöv skörten och satte sig på sängkanten, låtsandes vara borta hos främmande.

Under det han så satt försjunken i rusgivande drömmar, hörde han utifrån röster som glammade, och när han lystrade, märkte han Idas — det var

den vackra köksan — och Normans röster flätas, falla i varann, gå sida vid sida och liksom munnas. Det stack till i honom, och i ett tag hade han bonjouren och pälsen på klädhängarn under lakanet, och beväpnad med en nytänd cigarr gick han ner för trappan.

Strängt sysselsatt och upptagen med allvarliga framtidsplaner hade Carlsson hittills undvikit all handel med flickorna, emedan han kände huru tidsödande sådant göromål var, och väl vetande att i samma ögonblick han öppnade eld åt det hållet, ingen säkerhet mera fanns att han ej skulle få en ömtålig punkt, som vore svår att försvara, och att det, om han en gång blev slagen på den marken, vore slut med anseende och myndighet.

Men nu, när den erkända skönheten utsatt sig till tävlan och segraren hade alltför mycket att vinna, kände han sig uppfordrad att begagna sporrarne och resa kam, och med fast beslut att bli tuppen, gick han ner på vedbacken, där spelet redan var i full gång. Förargligt var det, syntes honom, att han skulle behöva mäta sig med Norman just; hade det varit Gusten åtminstone; men den där lilla strunten Norman! Nå, han skulle få!

— God afton, Ida! började han, utan att låtsas se rivalen, vilken ofrivilligt lämnade sin plats vid staketet, som Carlsson genast intog.

Och så började han spelet, begagnande sin överlägsna talförhet, under det Ida plockade ved och stickor i vedbärarn, så att Norman inte fick syl i vädret. Men Ida var nyckfull såsom vid månskifte, och hon kastade sidoord åt Norman, dem Carlsson

dock grep i flykten och återsände tillkrusade och skönt bemålade. Men den sköna, som fann behag i kampen, anmodade Norman spänta litet stickor. Innan den lycklige hann gå omkring till grindhålet, hade Carlsson redan klivit över det vassa staketet, dragit sin fällkniv och utsett ett torrt granträ, som han späntade; lade inom ett par minuter stickorna i vedbärarn, tog alltsammans på lillfingret och bar rätt in i köket, dit Ida följde, och där blev han stående vid dörrposten, där han spände rygg, så att ingen kunde komma varken ut eller in. Och Norman, som icke lyckades hitta på något ärende, slog först några lovar omkring vedbacken, mjältsjukt begrundande den oförskämdes lätta framfärd i livet, tills han fann för gott avtåga och på brunnskaret ge luft åt sin klagan i en schottisch, som han bälgade fram ur dragharmonikan.

De veka tonerna från klaverets blecktungor trängde dock genom den tjocka aftonluften, förbi dörrposteringen och nådde barmhärtighetens tron vid köksspisen, ty Ida erinrade sig nu, att hon måste gå till brunnen efter dricksvatten åt professorn. Och Carlsson följde med, denna gång dock något osäker i kampen på ett fält, där han var alldeles främmande. För att förinta verkan av det trolska »locket» tog han Idas kopparflaska och viskade ömma ljud, i så smäktande och välljudande skala han kunde, liksom om han ville sätta ord till den förföriska musiken och neddraga solot till ett underordnat ackompanjemang, men just som de kommo till brunnen, hördes mosters rop oppe från stugan. Hon kallade på Carlsson, och i tonen hördes, att det var något angeläget. Först blev denne ond och tänkte inte

svara, men då for den lede in i Norman och med skallande stämma gav han ljud:

— Här, moster! Han kommer straxt.

Med tusentals tysta lyckönskningar till helvetet åt den falske spelmannen måste segraren slita sig ur kärlekens armar och lämna det halvvunna bytet åt den svagare, som endast hade ett öde att tacka för sin älskogslycka.

Moster ropade än en gång, och med vresig stämma svarade Carlsson, att han kom allt vad han orkade.

— Vill Carlsson stiga in och ta en halv, tog gumman emot honom på farstukvisten, skyggande med handen över ögonen för att genomtränga den lätta sommarskymningen och se efter, om han kom ensam.

Carlsson ville gärna eljes ta en halv, men i detta ögonblick önskade han allt kaffe och brännvin så långt han visste, men han kunde inte neka; och vid ackompanjemang av Normans Norrköpingska skarpskyttemarsch, som segerglad och hånande rullade upp nerifrån källängen, måste han in i stugan. Gumman var blidare än vanligt, och Carlsson fann henne äldre och fulare än vanligt; och ju artigare hon visade sig, desto tvärare blev han, vilket slutligen gjorde gumman nästan öm.

— Si, Carlsson, tog hon slutligen opp, medan hon hällde i kaffet, det är så att vi ska buda till slåttan i nästa vecka, och därför ville jag tala vid honom först, förståss.

Här tystnade dragharmonikan mitt i trions smältande ackorder och Carlsson stelnade till och blev

ouppmärksam, samt tuggade torrt fram några ord utan klang och utan strängt sammanhang:

— Jaha, jaså, ja, slåttan i nästa vecka!

— Och då ville jag, fortfor gumman, att Carlsson skulle om lördag ta Clara med sig och fara sta och bjuda; för jag ville också, att Carlsson skulle komma ut lite grann och se folk, och visa sig en smula, för det är alltid gott.

— Ja, si om lördag kan jag inte, svarade Carlsson tvärt, för då ska jag ju åt Dalarö för professorns.

— Nå, för en gång kunde ju Norman göra skjutsen, invände gumman och vände ryggen åt drängen för att slippa se hans min.

I detsamma hördes dragklaveret frampressa några mjuka, av pauser avbrutna satser, som tycktes avlägsna sig och förtona ute i sommarnatten, där nattskärran redan spann på sin surrande rock.

Carlsson svettades dödsvetten, slog i sig kaffebrännvinet, kände stenar på bröstet, töcken om huvet och en allmän svaghet i nerverna.

— Det kan inte Norman, utstötte han; Norman kan inte uträtta alla professorns affärder, och — och — han är inte betrodd.

— Ja, men jag har frågat professorn, klippte gumman av, och han sa, att han inte hade något om lördag.

Det var förgjort för Carlsson; gumman hade spänt honom som en mus, och nu fanns inte ett hål att gå i mera.

Och han hade sina sinnen ute på flera håll, så att han knappt kunde samla sig till ett motvärn.

Detta såg gumman också, och hon tog sig därför till att knåda medan degen jäste.

— Hör nu, Carlsson, sa hon; han ska inte ta sig för när, om jag säger någonting åt en, för jag menar väl me'n.

— Moster kan gärna säga vad håken som helst, för nu är det mej egalt detsamma, bröt Carlsson ut, under det han hörde klaverets allt ömmare låtar försvagas längst bort i hagen.

— Jo, si, jag ville bara säga det, att Carlsson skulle liksom hålla sig för god att spela för flickorna, för det blir bara mackelmang till sistone; ja, jag vet, jag, och känner det; och det är välmening av mig, sir Carlsson. Sådana där stadsflickor ska alltid ha en tross med karlar efter sig, om det ska vara något, och så ska det fjäsas hit och så ska det fjollas dit; och går de i skogen med en, så går de i hagen med en ann, och så när det blir något på sne si, så tar de den som de tycker är golikast att kunna vräka't på. Så är det, si, likaväl.

— Ja, det ger jag hålen vad pojkarne ta sej te.

— Jaja, ta inte så illa opp, tröstade gumman, men si en karl som Carlsson skulle tänka på te att gifta sig, och då ska man inte gå och ha något drag med däjor och slikt, och här i skärgårn finns många rika flickor, ska jag säga honom, och är han klok sköter sina grejor väl, så kan han komma till sitt eget, förr än han tror, och därför ska Carlsson inte vara enveten, utan höra vad jag säger åt honom, när jag ber honom fara sta och buda till slåttan. Kom han ihåg, att jag inte skulle ha anmodat vem som helst att färdas för gårdens räkning, och jag lär nog få gossen över mig, men si det bryr jag mig

inte om, för den jag håller mig till, den stöttar jag också, lita på det.

Det började nu lugna i Carlssons sinne, och han anade något förmånligt i att så där få agera för gården; men han var ännu för retad att vilja byta sin låga mot något ovisst och han kände ett behov att få något handsöl först, innan han inlät sig på affären.

— Inte kan jag gå sta· så här som jag är och inte har några snygga kläder, slängde han ut sin rev.

— Så farligt med kläderna är det väl inte, menade gumman, men skulle det så vara att det bara var det som felade, så kunde man väl finna någon råd.

Längre ville inte Carlsson gå i den riktningen, men i dess ställe beslöt han växla ut det halvkvädna löftet mot ett annat och lyckades efter åtskilliga genkast få det därhän, att Norman, såsom oumbärlig vid liarnes slipning och höskakets reparation, skulle stanna hemma, medan Lotten gjorde Dalaröbudet.

*

Klockan är tre på morgonen en julidag i början av månaden. Det röker redan ur skorstenen, och kaffepannan är påsatt; hela huset är vaket och i rörelse och ute på backen står ett långt kaffebord dukat. Slåtterfolket, som kommit aftonen förut, har sovit på skullar och logloft, och tolv resliga skärkarlar i vita skjortärmar och halmhattar stå i grupper utanför stugan väpnade med liar och brynen. Där är Åvassan och Svinnockarn, gamla redan med av

rodd kutiga ryggar; där är Aspön med sitt kämpaskägg, huvudet högre än de andra och med djupa, sorgsna blickar från ensamheten ute i havsbandet, från sorger utan namn och utan klagan; där är Fjällångarn, kantig och kringvriden ett halvslag som en martall ute på sista kobben; Fiversätraön, mager, utblåst, livlig och torr som ett kaffeskinn; Kvarnöarne, båtbyggare med rykte; Långviksskärarne, de första skälskyttarne, Arnöbonden med sina pojkar. Och omkring dem, mellan dem tassade flickorna i lintygsärmarne, med bröstdukar över barmen, klädda i ljusa bomullsklädningar och med schaletter på huvet; härvarne, nymålade i regnbågsfärger, hade de medfört själva, och de sågo mera ut som om de gingo till fest än till arbete. Gubbarne klappade dem med fingerknogarne i livet och sade förtroligheter, men pojkarne höllo sig så tidigt på morgonen på avstånd, avvaktande kvällen med dess skymning, dans och musik för att leka älskogslekar. Solen hade varit uppe en kvarts timme, men ännu ej hunnit över tallbackens toppar för att slicka daggen ur gräset; viken låg spegelblank infattad i den nu blekgrönskande vassen, där de nykläckta andungarne hördes pipa mellan de gamla ändernas snatter; trutarne fiskade löjor därnere, seglande, stora, vingbreda, snövita som kyrkans gipsänglar; i källareken hade skatorna vaknat och skvallrade och schattrade om de många skjortärmarne de sett nere på stugbacken; göken guckade i hagen, brånande, rasande som om begärens tid vore på slutet, när han skulle få se första hösåten; kornknarren arpade och snarpade nere i rågåkern; men på backen sprang rackan och fägnade gamla bekanta, och skjortärmar och lintygsremsor blänkte i solskenet,

sträckte sig över kaffebordet, där koppar och fat, glas och kannor skramlade under det trakteringen pågick.

Gusten, eljes blyg, hade tagit värdskapet, och kännande sig trygg bland dessa sin fars gamla vänner, satte han Carlsson åt sidan, skötande brännvinsflaskan själv. Men denne hade redan anvärvat bekantskaper på sin bjudningsresa, gjorde sig hemmastadd som en äldre anhörig eller gäst och lät krusa sig. Med tio års försprång för Gusten och med ett utvuxet, manligt yttre hade han lätt att trycka ner denne, som ändå aldrig kunde bli annat än pojken inför de män, som varit dus med hans far.

Emellertid var kaffet drucket, solen steg, och veteranerna satte sig i rörelse neråt storängen med liarne på axeln, följda av de unge och flickskaran.

Gräset stod högt till låret och var tjockt som en fäll, så att Carlsson måste redogöra för den nya ängskötseln; hur han låtit röja ur löv och fjorårsgräs, jämna ut mullvadshögarne, så i frostfläckarne och vattna över med gödselsaften. Därpå anordnade han som en kapten sin trupp, gav hedersplatserna åt de gamla och förmögna och gick själv aldra sist, så att han ändå icke kom bort i hopen. Och så gick slaget fram: två dussin vita skjortärmar i en kil som höstflyttande svanor, med liarne häl i häl, och efter i spridd ordning, som en flock fisktärnor, nyckfullt kastande, slängande, men ändock hållande tillsammans, kommo flickorna med sina härvar, var och en följande sin slåtterkarl.

Det susade om liarne och det daggiga gräset föll i knippor; och sida vid sida lågo alla sommarens blommor, som vågat sig ur skogen och hagen: prästkragar och gökmat, tjärblomster och horletta, Marie

sänghalm, hundloka, ängsnejlikor, pukvete, musärter, pestilensrot, väpling och alla ängarnes gräs och halvgräs; och det doftade sött som honung och kryddor, och bien och humlor flydde i svärmar för den mördande skaran, mullvadarne kröpo ner i jordens innanmäten, när de hörde hur det brakade i deras bräckliga tak; snoken kilade skrämd ner i diket och slank in i ett hål som en skotända; men högt upp över slagfältet svängde sig ett par piplärkor, vars bo blivit trampat av ett klackjärn; och i eftertruppen trippade stararne plockande och pickande allehanda kräk, som kommit i det brännande solskenet.

Första slaget var uttaget ända ut i åkerrénen och nu stannade kämparne, stödda på sina lieskaft, betraktande förödelsens verk, som de lämnat bakom sig, torkande svetten ur mössremmarne, och inläggande en ny snusvalk ur mässingsdosorna, medan flickorna skyndade sig komma upp i frontlinjen.

Och så gick det löst igen, ut i det gröna blomsterhavet, som nu går i vattrade böljor av den växande morgonbrisen och än visar brokiga lysande färger, när blommornas styvare stjälkar och huven sticka upp genom det mjuka tåtelgräsets vågor, som böja sig undan för kåren, än breder sig jämn grön som en sjö i stiltje.

Det är fest i luften och tävlan i arbetet, så att man heldre skulle stupa i solskottet än ställa lien ifrån sig. Carlsson har fått professorns Ida till sin räfserska, och som han går sist i slaget, kan han utan att blottställa vadorna, och på skryt, vända sig om för att kasta ett ord åt henne; men Norman har han under sträng bevakning snett framför sig, och så snart denne försöker slänga en betagen blick

på sydosten, har han Carlssons lie i hälarne och ett mera ovänligt än välmenande varningsrop: — Akta hasorna, du! efter sig.

När klockan är åtta, ligger källängen som en nydrillad åker, slät som en hand och med gräset i långa strängar; nu beskådas verket och granskas slagen, och Rundqvist är den som faller för nämdens dom, efter som man kan se var han gått fram, för där syns det som älvdansar den ena utanför den andra, men Rundqvist försvarar sig med att han måste se på flickan som de givit honom, för det var inte i går han hade en flicka som sprang efter sig.

Och nu hojtar Clara till frukost oppe på backen; brännvinsflaskan gnistrar i solen och svagdricksankarn är uppstucken; potatisgrytan ryker på hällen, strömmingen immar på faten, smöret är upplagt, brödet är skuret; suparne slås i och frukosten är i gång.

Carlsson har fått beröm och är segersäll; Ida är honom också bevågen, och han uppvaktar henne med påfallande uppmärksamhet, men så är hon också dagens skönaste. Gumman, som springer ut och in med fat och tallrikar, stryker ofta förbi de båda, alltför ofta att ej bli bemärkt av Ida, men ej av Carlsson, förrän hon sticker honom sakta i ryggen med armbågen och viskar:

— Carlsson ska vara värd och hjälpa Gusten; han ska vara som hemma här!

Carlsson har bara ögon och öron för Ida och svarar gumman med något skämtsamt. Men nu kommer Lina, professorns barnpiga, och påminner Ida att hon skall hem och städa. Och då blir det sorg

och uppståndelse bland karlarne, men flickorna se lagom bedrövade ut.

— Vem ska nu ta opp åt mig, när jag ingen flicka har mera? utbrister Carlsson med låtsad förtvivlan, som skall dölja den verkliga harmen.

— Det får väl moster göra då? svarar Rundqvist, som påstods ha ögon i ryggen.

— Moster ska räfsa! ropa karlarne i korus. Moster ska ut och räfsa.

Gumman slår ifrån sig med förklät:

— Herre Je', ska gamla gumman ut med flickorna! Nej, aldrig i livet, aldrig på tiden! Å, ni är tokiga!

Men motståndet retar.

— Ta kärngen, han, viskar Rundqvist, under det Norman muntrar på, och Gusten blir mörk som en natt.

Det fanns inte något val, och under stoj och skratt springer Carlsson in i stugan för att leta fram gummans egen härv, som ligger oppe på vinden någonstans; och gumman efter skrikande:

— Nej, för Guds skull, han får inte gå och riva i mina saker däroppe! Och så försvinna de båda två, under högljudda och bitande anmärkningar av de kvarvarande.

— Jag tycker, faller slutligen Rundqvist in i tystnaden som uppstått. Jag tycker de dröjer bra länge! Gå och se efter, Norman, vad som hänt!

Stormande bifall uppmuntrar den ärelystne att dra på vidare:

— Vad kan de göra däroppe, månn tro? Nej, det här går aldrig an; jag blir rakt orolig, vet någon människa!

Gusten blev dunkelblå om läpparne, som han tvang till ett skratt för att vara med de andra.

— Gud förlåte mina synder, tog Rundqvist om på samma ton, men nu står jag inte ut längre, utan jag får lov att gå och se efter vad de ha för sig.

I detsamma kommer Carlsson med gumman ut i förstudörren och medför den sökta härven. Det är en grann en, målad med två hjärtan och anno 1852 och var en gång den gamlas fästmöhärv, som Floden i världen själv hade gjort och som hade ärter inne i skaftknappen, som skallrade, när man rörde på henne. Minnet av det förflutnas fröjder synes ha satt gummans friska sinne i en munter stämning, och utan ett spår av sjuklig känslosamhet visade hon på årtalet och sade:

— Det var inte i går, det, som Floden gjorde härven...

— Och du klev i brudsäng, moster, inföll Svinnockarn.

— Kan väl kliva en gång till, mente Åvassan.

— Sex veckors grisar och två års änkor kan man aldrig tro, brydde Fjällångarn.

— Ju torrare sköre, ju eldfängdare, brassade Fiversätraön på.

Och var och en kastade sin pinne på elden, men gumman bara myste och slog ifrån sig, höll god min och skämtade med, för att det inte var värt att bli ond.

Så bar det av ner i myrängen, där starr och fräken stod som furuskog och vattnet gick opp på stövelskaften på karlarne. Men flickorna togo av strumpor och skor och hängde på gärdsgården.

Och gumman räfsade och gick på, så hon var

efter Carlsson före de andra; månget skämtord föll på de unga tu, som de kallades.

Så blev det middag och så blev det afton. Spelmannen hade kommit med sin fiol, logen var röjd och sopad och de värsta kvistarne voro kittade med beck. Och när soln gick ner, började dansen.

Carlsson öppnade den med Ida, som hade svart klädning urringad i fyrkant, med vitt krås och Maria-Stuartskrage, så att hon stod fram som en avundad dam bland bondflickorna, väckte de gamles fruktan och köld, men pojkarnes åtrå.

Carlsson kunde ensam nya valsen, och därför tog Ida honom gärna, gång på gång, sedan ett försök till trestegsvals med Norman misslyckats, varpå denne, slagen ur brädet, tog sig för det orådet att tillgripa dragharmonikan, både att utgjuta sina hjärtekval och försöka en sista limsticka att fånga den granna och ostadiga fågeln, som han trott sig ha i handen för några veckor sen, men som straxt igen satt på taket och munnades med en annan. Carlsson fann emellertid ackompanjemanget obehövligt, när han enkom tingat en riktig spelman, och den tungbröstade harmonikan drog verkligen inte jämt med den lättfotade fiolen, utan störde takten och bragte oordning i dansen. Lockad av ett gott tillfälle att få knorva till rivalen, helst allmänna meningen om dragklaverets otjänlighet tycktes vara väl beredd, tog Carlsson munnen full och skrek mitt över logen till den i ett hörn inkrupne olycklige älskaren:

— Höllu! sätt lås för lädersäcken, du, och gå ut på backen och pina vädret ur dig, om du är klöverstinn.

Allmänna meningen föll tung på syndaren i ett

gillande grin, men Norman hade fått några supar i huvet, och Idas krås hade trollat fram oanade krafter, så att han fann sig ohågad ge tappt vid utmaningen.

— Höllu! härmade han Carlsson, som oförvarandes släppt lös sitt modersmål, vilket alltid hade en löjlig verkan på uppsvenskarne. Kum ut på backen, du, så ska jag ta lopporna ur svinpälsen på dig!

Carlsson fann ännu icke ställningen så hotande, att man behövde gå till nävarne, och höll sig ännu på munhuggningens oskyldigare område.

— Va ä det för ena markvadiga svin, som ha loppor i pälsen?

— Det är väl varmlandssvin, kan jag tro! svarade .Norman.

Det stack nationaläran, och letande ännu i sista stund efter ett oåtkomligt dråpord, gick han rakt på fienden, tog honom i västen och röck honom ut på backen.

Flickorna ställde opp sig i dörröppningen att åskåda drabbningen, och det föll ingen in att söka gå emellan.

Norman var liten och satt, men Carlsson var grövre och utvuxen. I ett kastade han av sig rocken, som han var rädd om, och kämparne brasade i hop; Norman med huvudet förut, som han lärt av lotspojkarne; men Carlsson tog i honom, måttade en ful spark åt skrevet, och som en upprullad igelkott föll Norman på dynghögen.

— Rallbuse! skrek han, urståndsatt att försvara sig med nävarne längre.

Carlsson skummade, och letande förgäves efter tillmälen, satte han knät på bröstet och kindpustade

den slagne, som spottade och bet omkring sig, men slutligen fick en näve strö för munnen.

— Nu ska jag skura truten ren på dig! och med halmtappen tagen ur dyngstacken gnuggade han den slagne, så att näsan gick i blod. Men detta öppnade munnen på den av ilska fräsande Norman, och nu slungade han hela sitt förråd av glåpord i ansiktet på segraren, som ändå inte kunde binda den besegrades tunga.

Musiken hade tystnat, dansen upphört och åskådarne gjort sina anmärkningar över ord- och nävstridens kastningar, vilken de åhört och beskådat med samma likgiltiga intresse som en slakt eller en danslek, ehuru likväl de gamla funnit Carlssons angrepp mindre regelrätt enligt gammal slagsmålssed. Men plötsligt hördes ett skrik, som sprängde hopen och röck alla ur feststämningen:

— Han drar kniv! skrek någon, man kunde inte urskilja vem.

— Kniv! svarades i hopen. Inga knivar! Bort med kniven!

Och kämparne omringades; Norman, som lyckats få upp sin fällkniv, avväpnades och ställdes på fötter, sedan Carlsson ryckts lös ifrån honom.

— Ni ska slåss, gossar, men inte knivas, avslutade gamle Svinnockarn drabbningen.

Carlsson tog på sig rocken och knäppte den om sin sönderrivna väst, men Norman gick med ena skjortärmen hängande som en trasa ner åt benet. Tilltygad i ansiktet, smutsig, blodig, fann han för gott avlägsna sig bakom knuten för att icke behöva visa sitt nederlag för flickorna.

Med segrarens och den starkares glada tillförsikt

uppträdde Carlsson igen på dansbanan, och efter att ha fått en sup, återknöt han leken med Ida, som mottog honom med värme och nästan beundran.

Dansen gick an som ett tröskverk och skymningen hade fallit; brännvinet gick lag på lag och uppmärksamheten blev mindre livlig på nästans görande och låtande. Därför kunde Carlsson komma ut med Ida ur logen och uppnå hagledet utan att ådraga sig någons näsvisa frågor, men just när flickan kommit över stättan och Carlsson stod på gärdesgården, hörde han gummans röst genom halvmörkret utan att kunna se någon:

— Carlsson! Är Carlsson där! Kom han och dansa en dans med räfserskan.

Men Carlsson svarade inte, utan slank ner och in i hagen tyst som en räv.

Gumman hade dock sett honom och till på köpet Idas vita näsduk, som hon knutit om livet för att skydda klädningen för svettiga händer. När hon ropat en gång till utan svar, gick hon efter, kom över stättan och in i hagen. Droget låg under hasselbuskarna i fullt mörker och hon såg endast något vitt, som drunknade i det svarta och slutligen sjönk till botten av den långa tunneln. Hon ville springa efter, men i detsamma hördes nya röster vid stättan, en grövre och en mera klingande, men båda dämpade och, när de kommo närmare, viskande. Gusten och Clara klevo över gärdsgården, som knakade under gossens något osäkra steg, och lyftad på två starka armar hoppade Clara ner. Gumman gömde sig i buskarne, medan de arm om liv tågade förbi, dansande fram halvsjungande, kyssande, så som hon också en gång dansat, sjungit och kyssts. Än en

gång knakade det i stättan och flöjande som en stut kom Kvarnöpojken med Fjällångsflickan, och just när hon stod högst uppe på gärdsgården, röd i hyn av dansen och med ett övergivet löje, som visade alla de vita tänderna, satte hon de höjda armarne i kors bakom nacken, som om hon ville falla, och med ett lössläppt flåsande skratt och spärrade näsborrar kastade hon sig handlöst ner i armarne på gossen, som tog emot henne med en lång kyss och bar henne in i mörkret.

Den gamla stod bakom hasselbusken och såg par om par komma, gå, komma igen, som i hennes ungdom, och gammal eld slog upp, gömd under två års aska.

Under tiden hade fiolen så småningom tystnat, det var över midnatt och morgonrodnaden stod redan svag borta över skogen i norr; sorlet från logen blev mera däst och några enstaka hurrarop ute från ängen angåvo, att danssällskapet skingrat sig, att hemfärden förestod för slåtterfolket. Hon måste fram och säga adjö. När hon kom ut i droget, där mörkret börjat förtunnas, så att lövets grönska kunde skönjas, fick hon se Carlsson och Ida komma längst opp i brinken, hand i hand, som om de skulle kasta sig in i en polska. Skamsen att bli träffad här i »gröna gången» vände hon och skyndade över stättan för att hinna hem, innan folket hade givit sig av. Men på andra sidan stättan stod Rundqvist och slog ihop händerna, när han fick se gumman, som gömde ansiktet i förklät för att icke visa att hon skämdes:

— Nej, Herre Jemine, har moster också varit i hagen? Å, jag säger det; ja si de gamla är då inte att lita på mer än...

Hon hörde inte mer, utan halvsprang uppåt stugan där man letat henne och där hon nu mottogs med ihållande hurrarop, handskakningar, tack för god fägnad och adjö.

Och när allt blivit tyst igen och rymmarne blivit framhojtade ur hagar och ängar, dock utan att anträffas alla, gick den gamla till sängs, men låg länge vaken och lyssnade, om hon skulle få höra Carlsson gå opp för kammartrappan.

FJÄRDE KAPITLET.

Det bullrar till bröllop och käringen blir tagen för guldet.

Höet var under tak, råg och vete bärgade; sommaren var till ända och den hade varit god.

— Han har lycka, den hålen! sade Gusten om Carlsson, vilken man icke utan en del orsaker tillskrev det ökade välståndet.

Strömmingen hade kommit och alla karlarne utom Carlsson voro ute vid skäret, när professorns familj skulle resa in till operans öppnande.

Carlsson hade också åtagit sig packningen och gick med blyertspennan bakom örat hela dagen; drack öl på köksbordet, på salsskänken, på farstukvistbänken. Här fick han en kasserad halmhatt, där ett par utgångna segelskor, en pipa, ett munstycke, orökta cigarrer, tomlådor och tombuteljer, metspön och Liebigsburkar, korkar, segelgarn, spik, allt som ej kunde medföras eller ansågs obehövligt; det föll så många smulor från den rikes bord och man kände allmänt, att man komme att sakna de avresande, från Carlsson, som skulle gå miste om sin käresta, ner till hönsen och grisarne, som icke längre fingo söndagsmat från herrskapets kök. Minst bitter var sorgen för de övergivna Clara och Lotten, som

oaktat de vid uppbärningen av mjölken fått så mången god kaffetår, likväl kände, att deras vår skulle komma igen, bara hösten avlägsnade de svåra medtävlerskorna på kärleksmarknaden.

Om eftermiddagen, när ångbåten kom och lade till för att hämta herrskapet, var det stor uppståndelse på ön, ty aldrig hade en ångbåt lagt till där förr. Carlsson anförde landstigningen och kommenderade och orerade, under det ångaren sökte komma in till bryggan. Men här hade han givit sig ut på en is, som ej kunde bära honom, alldenstund sjöväsendet var honom främmande; och just i det stolta ögonblicket, då linan kastades och han i Idas och herrskapets åsyn skulle visa sin kunnighet, fick han ett helt fång kabel oppifrån nerfallande på hjässan, så att mössan slogs av och föll i sjön; i samma ögonblick skulle han hålla an trossen och gripa mössan i flykten, men fick foten i en bukt, gjorde några danssteg och föll under en skur av ovett från kaptenen och en salva hånskratt från backgastarne. Ida vände sig bort, ond över sin hjältes drumliga uppträdande och gråtfärdig av skam på hans vägnar. Med ett kort adjö lämnade hon honom slutligen vid landgången, och när han ville behålla hennes hand och språka om nästa sommar, om brevskrivning och adress, röcks landgången undan hans fötter, så att han vickade framåt och fick den våta mössan bak i nacken, samtidigt med att styrmannen röt åt honom uppifrån kommandobryggan:

— Får du loss ändan någongång, du?

En ny skur av sårande tillmälen haglade över den olycklige älskaren, innan han fick loss trossen. Ångbåten backade neråt sundet, och som en hund,

vars herre reser bort, sprang Carlsson i stranden, hoppande på stenar, snavande på rötter, för att hinna ut på udden, där han hade sin bössa gömd bakom en albuske, för att kunna ge salut. Men han måtte ha klivit med rasande ben ur sängen, ty just när ångbåten gick förbi och han med bössan lyftad i luften skulle fyra av, klickade skottet. Kastande bössan i gräset tog han upp sin näsduk och viftade, sprang i stranden och svängde sin blåa bomullsnäsduk, hurrade och flåsade, men ingen svarade från båten; icke en hand lyftes, inte en näsduk rördes. Ida var försvunnen! Men oförbrännelig, rasande, sprang han över kullerstenar, hoppade i vattnet, rusade genom albuskar, kom till en gärdsgård och flöjde halvt igenom den, så han rev sig på störarne; och slutligen, just som båten skulle försvinna bakom udden, stötte han på en vassvik; utan betänkande sprang han i vattnet, svängde än en gång sin näsduk, utstötande ett sista förtvivlat hurra. Ångbåtens akter kröp bakom tallarne och han såg professorns hatt viftande till avsked löpa undan in i skogsudden släpande efter sig den blågula flaggen med posthornet, som än en gång glimtade mellan alarne; och så var allt försvunnet utom den långa svarta röken, som låg efter vattnet som ett sorgflor och gjorde luften mörk.

Carlsson plumsade i land och gick steg för steg tillbaka till sin bössa. Han tittade på henne med onda blickar, som han skulle sett på en annan, som svikit honom; skakade på pannan, satte på ny knallhatt och fyrade av.

Därpå kom han tillbaka till bryggan. Han såg hela upptåget igen; hur han dansat som en pajas på broplankorna lik en annan marknadskasper,

hörde skrattet och ovettet, erinrade Idas kalla, förlägna blickar och handtag; kände ännu oset av stenkolsröken och maskintalgen, stekflottet från köks-kabinen och oljefärgen från bordläggningen. Ång-båten hade kommit hit ut i hans blivande rike och medfört stadsmänskor, som föraktade honom, som i ett ögonblick störtade honom från hans stege, på vars pinnar han redan klättrat ett gott stycke, och — här klack det i halsgropen — fört bort hans sommarlycka och sommarglädje. Han tittade en stund ner i vattnet, som hjulskovlarne rört upp till en enda sörp, på vars yta utsläppt sot låg i flockar och oljan i speglar, flammande i regnbågsfärger som en gammal fönsterruta; all möjlig smuts hade odjuret hunnit lämna ur sig på en liten stund och solka det klara gröna vattnet; ölkorkar, äggskal, citronskinn, cigarr-stumpar, brända strykstickor, papperslappar, som löjor och agn lekte med; det var som hela stadens rännsten kommit ut och hävt ur sig ovett och av-skräden på en gång.

Det vart honom kusligt ett ögonblick, och han tänkte på, att om han allvarsamt ville vinna sin käresta, så måste han in dit, måste in i gränderna och rännstenarne, där den höga dagspenningen och den fina rocken, gaslyktorna och bodfönstren, flickan med krås, manschetter och knäppkängor, allt som lockade, fanns. Men han hatade staden också, där han var den siste, där hans tungomål inbragte grin, hans grova hand icke kunde göra finarbete och där hans mångahanda insikter icke kunde kasta av. Och ändå måste han tänka på det, för Ida hade sagt, att hon aldrig ville gifta sig med en bonddräng, och bonde kunde han icke bli! Kunde han inte?

Det kårade på sundet och en sval vind, som ökade alltmer, rörde opp vattnet, som började plaska mot bropålarne, sopade undan sotet och klarade upp den blanka aftonhimlen. Alarnes sus, vågornas pjattrande, båtarnes huggande ryckte opp honom, och med bössan över axeln vandrade han hemåt.

Vägen gick under hasslarne uppöver en bergknalle och över den hängde ännu en högre gråstensvägg bevuxen med tallar och som han aldrig besökt.

Lockad av nyfikenhet klättrade han upp mellan ormbunkar och hallonsnår och stod snart uppe på en gråstenshäll, på vilken ett sjömärke var upprest. I solnedgång låg ön nedanför utbredd i en enda rundblick, med skogar, åkrar, ängar, stugor; och utanför holmar, kobbar, skär, ända ut till havs. Det var ett stort stycke av den sköna jorden, och vattnet, träden, stenarne, allt kunde bli hans, om han ville räcka ut handen, den ena bara, och dra tillbaks den andra, som sträckte sig efter fåfänga och fattigdom. Det behövde ingen frestare stå bredvid och tigga om knäfall inför denna tavla, rosenfärgad av en sjunkande sols trolska strålar; där blåa vatten, gröna skogar, gula åkrar, röda stugor blandade till en regnbåge, som skulle dårat mindre skarpa förstånd än en bonddrängs.

Retad av den trolösas avsiktliga försumlighet, då hon på fem minuter kunnat glömma det sista lilla löftet att vifta avsked åt honom, sårad, som om han fått smaka käppen, av de övermodiga stadslurkarnes glåpord, betagen vid åsynen av den feta jorden, de fiskrika vattnen, de varma stugorna, fattade han sitt beslut — att gå hem, göra ett sista försök

eller två med att pröva det falska hjärtat, som kanske glömt honom redan — och sedan ta för sig vad tagas kunde utan att stjäla.

*

När han kom hem på backen och såg storstugan öde, gardinerna nere, halm och tomlådor skräpa utanför, så slog det klunk i halsen, som om han sväljt äppelbitar på tvärn, och efter att ha hopsamlat sina minnen av de flyttande sommargästerna i en säck, smet han så ljudlöst som möjligt upp på sin kammare. Sedan han gömt sina skatter under sängen, satte han sig vid skrivbordet, tog fram papper och penna och gjorde sig i ordning att skriva brev. Första sidan skvalade ut i en enda bred ordström dels ur egen fatabur, dels ur Afzelii sagohävder och Svenska folkvisor, som han läst hos en inspektor i Värmland och som hade gjort starkt intryck på honom:

»Kära älskade Vän!» — började han — »Ensam sitter jag nu på min lella kammare och less alldeles vådligt efter Ida; nog minns jag som igår när Ida kum ut hit, det var när som vi sådde vårrågen och göken lullade i stuthagen, och nu är det höst, så gossarne är ute efter strömmingen till skäret; jag skulle inte så mycket fråga efter det, om inte Ida hade rest sin väg och inte ville hälsa efter sig från ångbåten, som professorn var så innerligt snäll och gjorde från atterdäcket, när som han kom i uddan; det är tomt som ett hål efter Ida i kväller och det våller mest av allt att sorgen är tong. Då om sistens på slåtterdansen minns Ida vad Ida lovade,

jag minns det nog som om jag skrivit opp det, men jag är också i stånd att hålla vad jag lovar, som inte alla är i stånd till, men det är detsamma det och jag frågar inte så noga efter hur mänskorna är mot mig, men den jag håller åv, den glömmer jag inte, det ska jag säga.»

Saknadens sorg hade nu lagt sig, och bitterheten stack fram; så kom fruktan för okända rivaler, för stadens frestelser och Berns salong, och i känslan av sin egen oförmåga att förebygga befarade syndafall, grep han ett grepp i de ädlare känslorna, och strax sprutade gamla minnen från kolportörstiden fram. Han blev högstämd, sträng, sedlig och en straffande hämnare, genom vars mun en Annan (med stor bokstav!) talade:

»När jag tänker hur Ida nu går ensam i den villande stan och icke mer har en stödjande hand, som kan vända faran och frestelsen från Ida, när jag tänker på alla de syndfulla tillfällen till fall och fördärv, som göra vägen bred och foten lätt, så känner jag ett stygn i mitt hjärta, jag känner det som om jag gjort orätt inför Gud och människor att jag lämnat Ida i syndens garn, jag ville varit som en far för Ida och Ida skulle ha tryggat sig till gamle Carlsson som till en rektig far» — — —

Vid orden »far» och »gamle Carlsson» blev han mycket vek och erinrade sig sista begravningen han övervarit.

»— en far som alltid har överseende och förlåtelse i hjärtat och på läpparne, vem vet hur länge gamle Carlsson (han älskade redan ordet!) får vandra här, vem har sett om ej hans dagars tal äro räknade såsom vattendropparne i sjön eller stjärnorna

i luften, kanske innan man vet ordet av ligger han som torrt hö, och då skall kanske någon vilja gräva honom upp ur mullen som nu inte tror det, men vi ska hoppas och bedja att han får leva ännu den dag, då blomstren gått ut på marken och turturduvan låter höra sig i vårt land; då är det en ljuvlig tid för mången som nu klagar och suckar och med psalmisten ville sjonga — — —»

Här hade han glömt bort vad psalmisten sjöng och måste upp och leta efter testamentet i sin kista. Men det var över hundra psalmer att välja på, och Clara ropade redan till kvällsmat, så att han måste ta i högen, och så tog han:

»De boningar i öknen äro ock feta, så att de drypa; och högarne äro allt omkring lustiga; hjordmarken är full med får, och dalarne stå tjockt med säd, så att man glädes därvid och sjunger.»

När han läst igenom det, fann han en lycklig anspelning på lantlivets företräden för stadslivet, och som det var den ömma punkten, beslöt han icke vidröra den mer, utan låta halvkväden visa tala för sig själv.

Därpå funderade han över vad han skulle skriva mer; kände sig hungrig och trött och kunde icke dölja för sig, att när allt kom omkring, det var detsamma vad han skrev, för Ida var nog borta ändå, hon, innan våren kom.

Därför undertecknade han sig »Innerligt trofastne och tillgivnaste» och gick ner i köket att äta kväll. Det hade blivit mörkt och tagit till att blåsa. Orolig kom gumman och satte sig vid bordet, där Carlsson ensam hade slagit sig ner och tänt ett talgljus.

Flickorna gingo tysta och avvaktande från spisen till bordet.

— Carlsson ska ha en sup brännvin i kväll, sade gumman; jag ser, att han behöver det.

— Åja, det var jämt sjå att få ombord sakerna, svarade Carlsson.

— En får väl vila nu, menade gumman och gick efter timglaset. Men det var en faslig att blåsa i denna kväll, och på osten går han också; få se, hur gossarna ska reda sig med skötarne i natt.

— Ja, si det kan jag inte hjälpa; vädret rår jag inte på, bet Carlsson av. Men i nästa vecka ska det få bli vackert, för då tänker jag segla med sumpen in till stan för att själv tala med fiskköparn.

— Såå, ämnar Carlsson det?

— Ja, jag tycker, att pojkarne inte får pris på fisken, och något fel är det väl någonstans, var det nu sitter.

Gumman plockade på bordet och tänkte nog det var annat ärende till stan än fisken.

— Hm! sa hon, Carlsson är väl så artig och hälsar på professorn då?

— Jo, det gör jag nog, om jag får tid, för han har ändå glömt en buteljkorg här...

— Fasligt hyggliga människor var det i alla fall... Vill inte Carlsson ta en halv?

— Tack så mycket, moster! — Ja, det var rart folk, och jag tror nog de kommer igen — efter vad jag kunde höra på Ida åtminstone.

Det var med ett stort nöje han uttalade namnet, och han inlade i detsamma hela sin överlägsenhet. Gumman kände också sin underlägsenhet, sitt ohjälp-

liga undertag, och det steg en glöd upp på kinderna och en brand i ögonen.

— Jag trodde det var slut mellan honom och Ida, halvviskade den gamla.

— Nee vars, det är långt kvar ännu, svarade Carlsson, som mycket väl kände, hur han halade in sin rev och att något satt på kroken.

— Ska ni gifta er då?

— Måtte väl det, när tider blir; men jag ska väl höra mig åt om någon kondischion först.

Det röck i den gamlas fårade ansikte och den magra handen plockade och plockade som en febersjuks på ett lakan.

— Han tänker gå ifrån oss då? vågade hon fram med darrande, torkad stämma.

— Någon gång ska jag väl därhän, svarte Carlsson, förr eller senare ska man ha sitt eget, och släpa ut sig åt andra gör man inte gärna för inte.

Clara hade kommit fram med mjölgröten, och Carlsson fick ett hastigt begär att skalkas med henne.

— Nå, Clara, är ni inte mörkrädda att ligga ensamma i natt, när gossarne är borta? Kanske ni vill att jag skall komma ner och hålla er sällskap?

— Å, det behövs inte alls! svarte Clara.

Det blev ett ögonblicks tystnad i köket. Man hörde utifrån, hur stormen rusade genom skogen, röck lövet av björkarne, skakade gärdsgårdarne, riste flöjlar och takskägg. Ibland kom en vindstöt tryckande genom skorsten och blåste eld och rök ut ifrån spiskappan, så att Lotten fick hålla hand för ögon och mun. Och när vinden ett ögonblick höll undan, hörde man fjärden dunka mot östra udden. Plötsligen gav rackan hals ute på backen

och skallet avlägsnade sig, som om hunden sprungit någon till mötes hälsande eller hotande.

— Gå och se efter, vem det kan vara, så är han snäll, sade gumman till Carlsson, som genast steg upp.

Kommen ut i dörren, såg han endast ett mörker så tjockt, att det kunde skäras med kniv, och vinden tog emot honom med en pust, så att håret stod som ärtris kring huvet. Han lockade på hunden, men skallet gick redan långt borta i källängen och lät numera muntert igenkännande.

— Det kommer främmande så här dags, sade han till gumman, som ställde sig i dörren, vem kan det vara? Jag ska väl gå och se efter. Hör, Clara, tänd lyktan och ge mig min mössa!

Han fick lyktan och stretade emot blåsten ut i ängen, följde skallet och kom in i talldungen, som skilde ängen från stranden. Skallet hade tystnat, men mellan de susande och knakande furorna hörde han steg av klackjärn mot bergshällen, brakande grenar, som knäcktes av någon, som letade sig väg, plums i vattpussar, svordomar svarande på hundens vinslande.

— Hej! vem är där? ropade han.

— Pastorn! svarade en rostig stämma, och i detsamma såg Carlsson en kvast av eldgnistor, som slogs av ett klackjärn mot en kullersten, och ur ett snår ramlade från bergknallen en liten inpälsad, bredlagd man med ett grovt, väderbitet ansikte inramat i ett par vilda grå kindskägg och livat av små vassa ögon under bryn som av väggmossa.

— Det var ena helvetes vägar ni har här på ön! grälade han till hälsning.

— Nå Herre Jessus, är det pastorn, som är ute i detta hundväder! besvarade Carlsson aktningsfullt sin själasörjares välkomstförbannelser. Men var är ökan då!

— Det är sumpen, vet ja, och den har Robert fått i hamn. Låt oss komma under tak bara, för det blåser mitt igenom kroppen i denna afton. Så, marsch på bara!

Carlsson gick före med lyktan och pastorn efter, följd av rackan, som gjorde små kast in i buskarne för att lukta efter en orre, som nyss lyftat och räddat sig inåt mossen.

Gumman hade gått lyktskenet till mötes ut på backen, och när hon kände igen pastorn, blev hon glad och bad honom vara välkommen.

Han var på resa med fisk till stan och hade fått stormen över sig, så att han måste ta i land över natten; svor och bannade att han inte kunde komma in i tid och bli av med sin fisk, nu då »alla djävlar var ute och klådde efter vart levande liv som gick i vatten».

Gumman ville föra honom in i stugan, men han gick rakt in i köket och föredrog spiselden, där han kunde bli torr. Värmen och ljuset tycktes emellertid bekomma pastorn mindre väl, ty han grinade illa med ögonen, som om han ville morgna sig, under det han drog av sig de våta smorläderstövlarna. Carlsson hjälpte honom under tiden av med en gammal gröngrå bojkavaj, fordrad med fårskinn, och snart satt prästen i en stortröja av ull och i strumplästen framför bordshörnet, som gumman röjt av och dukat med kaffegrejor.

Den, som icke känt pastor Nordström, skulle

aldrig ha gissat, att denne skärkarl beklädde ett andligt ämbete; så hade trettio års själavård ute i skären förvandlat den fordom ganska fina kapellpredikanten, när han kom ordinerad från Uppsala. Ytterst knapp lön hade nödgat honom ta sin bärgning ur sjön och jorden, och där ej dessa räckte, måste han vädja till sina församlingsboars goda vilja, vilken han genom ett sällskapligt sätt, lämpat efter omgivningen, måste hålla vid liv. Men den goda viljan visade sig mest i kaffehalvor och trakteringar, som måste förtäras på stället och sålunda icke kunde öka prästgårdens välstånd, men snarare inverka ofördelaktigt på förmånstagarens fysiska och moraliska tillstånd. Som dessutom skärkarlarne, vare sig av dyra erfarenheter om huru i sjönöd Gud endast hjälpte den, som hjälpte sig själv, eller av en inneboende oförmåga att sätta en stark påkommen ostlig vind i sammanhang med Augsburgiska bekännelsen, icke kunde få något ut av det lilla träkapellet, som de låtit bygga, så blev kyrkogången, vilken ofta även motarbetades av de långa rodderna eller rent av hindrades av ogunstiga vindar, mera ett slags folkmarknad, där man träffade bekanta, gjorde opp affärer och hörde kungörelser, och pastorn den enda lokala myndighet, med vilken man kom i beröring, helst länsmannen bodde långt opp i land och aldrig åkallades i rättssaker, vilka man och man emellan gjordes upp med några danska skallar eller ett halvstop brännvin.

Pastorn hade nu, som sagt, givit sig ut på stadsresa med sumpen, för att sälja fisk, den han själv tagit ur sjön, och efter att ha råkat ut för storm blivit vinddriven. Med bössan väl stuvad i ett nötlädersfodral och matsäck och handbok i en skälskinns-

väska, våt och ruskig, hade han kommit i ljus och värme och, sedan han gnuggat ögonen, fått plats vid kaffebordet. Inte ett spår av latin och grekiska kunde mera ses i denna från spiselden och två talgljus upplysta skepnad, en korsning av bonde och sjöman. Den förr vita handen, som vänt bokblad i hela sin ungdom, var brun och barkig med gula leverfläckar av saltvatten och solbränna, hård och valkig av åror, skot och rorkult; naglarne voro halvätna, svartkantade av beröring med jord och redskap; öronens musslor igenväxta med hår och borrade med blyringar för fluss och flytningar; från ulltröjans påsydda skinnficka hängde en hårslinga som bar en urnyckel av någon gul metall med en karniol i; de våta ullstrumporna hade hål för stortån, som fötternas slingrande rörelser under bordet tycktes oavbrutet vilja skyla; tröjan var gulbrun under armarne av svett och byxhjulpen stod på glänt av brist på tillräckligt med knappar.

Han tog upp en rotpipa ur byxfickan, och under allmän aktningsfull tystnad knackade han den mot bordskanten, så att en liten mullvadshög med aska och sur tobak lade sig på golvet. Men handen var osäker och stoppningen gick icke regelrätt, alltför omständligt för att icke väcka oro.

— Hur är det med pastorn i kväll; han är inte riktigt rask, tror jag? kom gumman emellan.

Pastorn lyfte det nerfallna huvet, såg sig omkring uppåt takbjälkarne, som om han letat efter den talande.

— Jag? sade han, och stoppade en nypa tobak på utsidan av pipskallen. Därpå ruskade han på

huvet, som om han ville vara i fred, och försjönk i svårmodiga tankar utan bestämd form.

Carlsson, som såg hur det stod till, viskade åt gumman:

— Han är inte nykt! Och anseende sig böra inskrida, tog han kaffepannan och slog upp i pastorns kopp, ställde brännvinsflaskan bredvid och med en bugning bjöd honom att hålla till godo.

Med en förkrossande blick lyfte den gamle sitt gråa huvud, som om han ville skrämma slag på Carlsson, och skjutande koppen ifrån sig med vämjelse, spottade han ut:

— Är du hemma här, du, dräng? Och därpå vände han sig till gumman:

— Ge mig en kopp kaffe, madam Flod!

Och så försjönk han en stund i djup tystnad, möjligen erinrande sig fordna dagars storhet och den överhandtagande oförskämdheten hos folket.

— Djävla dräng! fräste han än en gång. Ut och hjälp Robert till rätta!

Carlsson försökte med smicker, men avklipptes genast med: — Vet du, vem du är? och försvann ut genom dörren.

— Har ni skötarne ute? rök han på gumman som försökte krångla till en ursäkt för drängen, sedan han ryckt opp sig med en klunk ur koppen.

— Ja, kära hjärtans, öppnade gumman slussarna; och alla varpena med. Det kunde ingen drömma vid sextiden det skulle gå till storm för natten, och jag känner Gusten. Han skulle förr gå till botten än han lät garnen ligga på grynnan i natt.

— Å strunt, han reder sig nog! tröstade pastorn.

— Säg inte det, pastorn! Stor sak i garnen, det

är nog många pengar också, men bara gossen kommer väl ifrån saken, så...

— Han är väl inte så dum att han går och tar opp i det här vädret, då hela sjön ligger på?

— Jo, det är just vad en kan vänta av honom; se, han har alltid haft det efter fadren att vara liksom för mycket mån om det en äger, och han vore i stånd att sätta bort livet för att inte låta skötarna gå förlor'.

— Ja, ser madam, är han så inrättad, så kan inte själva fan hjälpa honom! För resten fiskar det gott; vi var ute till Alkobbarne förleden med sex varp och vi fick aderton valar.

— Nå, var han fet något så när?

— Tror jag det! fet som smör. Men säg nu, madam Flod, vad är det för prat, som löper här om henne, att hon tänker på till att gifta om sig? Är det sant, det?

— Å, kors i alla mina dar, brast gumman ut, säger man det? Ja, si det är då vådligt, vad folk kan sätta till och prata, när det bär sta!

— Ja ja, mig går det inte för när, återtog pastorn, men är det så som man säger, att det gällde drängen, så vore det synd för gossens skull.

— Å, det är ingen fara åt gossen, och sämre styvfar har mången fått.

— Jaså, det är så däran i alla fall, kan jag höra. Brinner det så fasligt i den gamla kroppen, att hon inte kan hålla sig längre? Nå nå, köttet vill ha sitt, hähähähä!

— Vill inte pastorn vara så god och ta en halv? avbröt gumman, som blev ängslig över den kärleksfulla ton samtalet började antaga.

— Tack, madam, som är så god! Tack! En klar kanske! Men jag skulle i säng också och tänker väl, att ni inte har bäddat åt mig än?

Lotten skickades att bädda på kammaren, sedan det beslutits, att Carlsson och Robert skulle ligga i köket.

Pastorn gäspade så stort och kliade den ena foten mot den andra, for med handen över pannan oppåt den nakna skulten, som om han ville stryka bort namnlösa bekymmer, allt under det huvet sjönk i korta, knyckiga avsatser ner mot bordsskivan, där slutligen hakan fick stöd.

Gumman, som såg vart det lutade, gick fram och lade handen varligt på hans axel, klappade honom sakta och bad med bevekande röst:

— Pastorn lilla! Få vi inte ett lite ord i aftons, innan vi gå i säng? Tänk på gumman, och hennes gosse, som är ute på sjön.

— Ett lite ord, var det ja! Ja! Ge mig boken då — madam vet var hon ligger i matväskan!

Gumman tog skinnpåsen och fick fram en svart bok med ett guldkors på, vilken brukade tas fram som ett reseschatull, ur vilket gamla kvinnor och sjuka brukade bjudas på stärkande droppar; och andaktsfull, som om hon fått ett stycke av kyrkan in i sin låga stuga, bar hon den hemlighetsfulla boken varligt som ett varmt bröd på sina båda händer, sköt sakta bort koppen framför pastorn, torkade en plats med förklädet och lade det heliga framför det tunga huvudet.

— Pastorn lilla, viskade gumman, under det att blåsten dundrade i skorsten, boken är där nu.

— Bra, bra, svarade pastorn liksom i sömnen, räckte ut armen utan att lyfta på huvet, trevade efter kaffekoppen och fick fingret mot grepen, så att koppen stöttes omkull och brännvinet rann i två bäckar framåt det flottiga bordet.

— Oj, oj, oj, klagade gumman och räddade undan boken, det här går aldrig väl; pastorn är sömnig och ska gå och lägga sig.

Men pastorn snarkade redan med armen vilande på bordsskivan och långfingret sträckt till en fånig gest, som om det pekade mot ett osynligt mål, oupphinneligt för ögonblicket.

— Vad i Herrans namn ska vi ta oss till för att få honom i säng? jämrade gumman till flickorna, rådlös hur hon skulle få den sovande vaken, ty hon visste, vilket förfärligt sinne han hade, när han druckit och blivit väckt, och få honom kvar i köket gick inte an för flickornas skull, och in i stugan inte heller, för då skulle det bli ett pratande. De tre kvinnorna gingo som råttor kring katten för att binda bjällran på honom, men ingen vågade.

Emellertid hade spiselden slocknat av, vinden pressade genom fönsterrutor och otäta väggar och gubben, som satt i strumplästen, måtte ha blivit kall, ty ett, tu, tre lyftes huvudet, munnen öppnades på vid gavel och tre anskrin, som när räven ger opp andan, kommo kvinnorna att haja till.

— Jag tror jag nös, sa pastorn, reste sig och gick med slutna ögon till en fönstersoffa, där han nedsjönk, sträckte ut sig på ryggen, och med händerna knäppta över bröstet somnade han in i en lång suck.

Allt hopp var ute att få honom dän, och Carls-

son och Robert, som kommit tillbaka, vågade icke röra vid honom.

— Han slåss! akta er, upplyste Robert. Ge honom en kudde bara och kasta ett täcke över honom så sover han till i morgon.

Gumman tog flickorna in till sig i stugan, Robert fick ligga på rännet över matbon och Carlsson gick på sin kammare. Ljusen släcktes och det blev tyst i köket.

Snart låg hela huset i sömn, mer eller mindre rolig.

Följande morgon, när hanen gol och madam Flod steg upp för att väcka, voro pastorn och Robert borta. Stormen hade lagt sig något, kalla vita höstmoln tågade från osten in åt land och himlen var friskt blå. Vid åttatiden började gumman sina vandringar ner åt östra udden för att se, om ingen båt skulle synas ute i fjärden. Ute i rännan mellan kobbarna dök ett och annat revat råsegel fram, försvann och stack fram igen. Sjön vräkte ännu, låg blå som stål, och de yttersta skären hägrade, hängde på luftfärgade skynken, som om de flutit upp ur vattnet och voro på väg att lyfta sin väg som nattdimmor. Ungskrakarne lågo i vikar och uddar och sprungo på sjöarne, när de sågo havsörnen styra sin tunga flykt över dem, döko och kommo upp igen, sprungo på nytt, så att vattnet forsade framför dem. Såg gumman måsarne flyga upp ute på ett skär och hörde hon dem skrika, så tänkte hon, att där kom ett segel, och det kom segel, men alla höllo de undan för ön och föllo av åt norr eller åt söder.

Det blåste kallt; vinden och de vita molnen pinade i ögonen och den gamla gick in i skogen igen, trött

på att vänta; och hon tog sig till att plocka lingon i förklät, för hon kunde inte vara sysslolös, utan måste hava något att fördriva oron med. Sonen var ändå det käraste, och hon hade icke varit hälften så bekymrad den där aftonen, när hon stod vid hagstättan och såg ett annat dunkelt hopp försvinna in i mörkret. Men i dag var gossen ändå mera längtad, för hon kände på sig, att han skulle kanske snart gå ifrån henne. Pastorns ord i går kväll och pratet hade tänt på krutrån och snart skulle det säga puff! Vem som kom att sveda ögonbrynen, var inte avgjort, men att det skulle hända någon, det var antagligt.

Hon gick så och knallade sakta hemåt och kom upp på ekbacken. Det sorlade nere vid bryggan och hon såg mellan eklövet, hur mänskor rörde sig kring sjöboden, talade i munnen på varann, förhandlade, utredde, tvistade. Det hade tilldragit sig något, medan hon var borta, men vad?

Oron jagade upp nyfikenheten, och hon spjärnade ner för backen för att bli slug på vad som timat. Kommen ner till gärdsgården, såg hon akterstycket av skötekan. De voro alltså hemma och hade rott kring ön.

Normans röst var tydlig när han utlade förloppet:

— Han gick till botten som en sten och så kom han upp igen; men då fick han döden rätt igenom vänstra ögat, och det var rakt som att släcka ett ljus.

— Å, Herre Je', är han död? skrek gumman och rusade över gärdsgården, men ingen hörde henne för Rundqvist, som fortsatte liktalandet i båten.

— Och så fick vi draggen i honom och när flyet tog i ryggen, så...

Gumman hade kommit bakom nätgistorna och kunde icke gå igenom, men hon såg som genom ett flor för en spegel bakom de upphängda näten, huru alla gårdens innevånare lågo, hängde, kröpo omkring en gråskymlig kropp, som var stuvad i ekan. Och hon satte till att skrika och skulle under näten, men nävrarne fastnade i hårflätan och sänkena slogo som ett gissel.

— Va i Jesta namn ha vi fått i flundernäten? skrek Rundqvist, som såg att det levde i garnen. Nej, jag tror det är moster!

— Är han slut? skrek madam Flod allt vad hon förmådde. Är han slut?

— Slut som en död hund!

Gumman kom loss och ner till bryggan. Där såg hon Gusten liggande barhuvad och framstupa nere i ekan, men han rörde sig, och under honom syntes en stor luden kropp.

— Är det du, mamma? hälsade Gusten utan att vända sig om. Sicken en vi ha fått fatt i!

Gumman gjorde stora ögon, när hon fick se en fet gråskäl, som Gusten höll på att dra skinnet av. Skälar gåvos visserligen icke varje dag, och köttet kunde ätas, sådant det nu var, tranen räckte till många par stövlar och skinnet var nog värt sina tjugo kronor; men vinterströmmingen var ändå angelägnare, och hon såg inte en fena i båten, blev därför något förstämd och glömmande både den återfunne sonen och den oväntade skälen, utbrast hon i förebråelser:

— Nå, men strömmingen då?

— Ja, den var inte god att komma åt, svarade Gusten, och den kan man köpa för resten, men gråskälar får man inte alla dar.

— Ja, så säger du alltid, du Gusten, men det är stor skam att vara borta i tre dar och inte komma hem med någon fisk. Vad ska vi ha till äta i vinter, tänker du?

Men hon fick intet medhåll, för strömming hade man fått nog av, och kött var ändå kött, utom nu att jägarne hade genom sina märkvärdiga berättelser om jaktäventyret dragit all uppmärksamhet åt sig.

— Ja, passade Carlsson på och högg sig ett stycke av åtelen, hade vi inte jorden, så fick vi allt vara utan mat!

Den dagen blev intet notdrag av, för stora bykgrytan skulle sättas på till trankokning; och det stektes och kokades i köket och dracks kaffehalvor; och på södra logväggen spändes skinnet opp som ett segertecken, och det liktalades och förevisades, och alla kommande och gående klentrogne skulle sticka fingerna i skotthålen och höra, hur loden hade kommit dit, var skälen hade gått opp på stenen, vad Gusten sa åt Norman i sista ögonblicket, när skotten skulle gå och huru slutligen den döde uppfört sig i sista stunden, när han »klipptes som en tråd».

Carlsson var ingen hjälte i de dagarne, men han brynte i hemlighet sitt stål, och när notdräkten slutligen var till ända, satte han sig till rors i sumpen och for in till stan med Norman och Lotten.

*

När madam Flod kom ner till bryggan för att ta emot de hemkomna stadsresarna, var Carlsson mycket kärvänlig och undfallande, så att gumman strax märkte, att något kommit emellan.

Efter aftonsmaten fick han stiga in i stugan och räkna ifrån sig pengarne; och så skulle han sitta ner och berätta. Men det gick trögt och drängen syntes inte alls hågad lämna något ifrån sig, men gumman släppte honom inte för mindre än att han klämde fram med en reseberättelse.

— Nå, säg nu, Carlsson, mjölkade hon — han var väl oppe hos professorns, kan jag tro?

— Ja, jag var oppe ett ryck, förstås, svarade Carlsson, synligen obehagligt berörd av minnet.

— Nåå, hur mådde de?

— Jo, de hälsa så mycket till alla på gårn, och de var mycket artiga och bjöd på frukost. Det var fasligt schangtilt i våningen och vi kom bra om ens.

— Nå, så, vad fick han för gott då?

— Å, vi åt hummer och svampignoner och drack porter för resten.

— Nåå säg, Carlsson, han såg väl flickorna också?

— Ja vars, svarte Carlsson frimodigt.

— Och de var sig lika, kan jag tro?

Det voro de nog inte, men det skulle ha roat gumman för mycket, och därför svarte Carlsson inte på det.

— Ja, de var nog så snälla, och vi var i Berns salong till aftonen och hörde på musiken, och så bjöd jag på scherry-kobden och smörgåsar. Det var, som sagt, mycket roligt.

Men nu var det i själva verket inte alls roligt och saken hade avlupit på ett helt annat sätt. Så nämligen, att Carlsson blivit mottagen i köket av Lina och fått en halv öl på bordshörnet, för Ida var borta. Därpå hade professorskan kommit ut och hälsat och sagt åt Lina, att det skulle tas hem en hummer till kvällen, för det kom en främmande; och så hade hon gått sina färde. Blivna ensamma, var Lina först något stel, men hur Carlsson satt och menade, så fick han ur henne, att Ida hade mottagit hans brev och läst det högt en kväll, när hennes fästman var där och de satt i kökskammarn och drack porter och Lina rensade champinjoner. Och de hade gapskrattat så de kunde dö; och fästmannen hade läst om brevet två gånger högt som en präst. Och aldra roligast hade de haft åt »gamla Carlsson» och hans »sista stunder», och när de kom till det där om »frestelser och villovägar», hade fästmannen — han var ölutkörare — föreslagit, att de skulle ut och fresta på Berns salong, och då hade de gått dit och blivit bjudna på sherry-kobbel och smörgåsar.

Antingen nu Linas berättelse rört opp Carlssons sinne och skakat om minnena, så de kommit i oordning, eller han så livligt önskat sig i ölutkörarns kläder, att han satt sig in i dennes angenäma ställning som värd, förväxlat sig med den hummerätande okände, druckit fästmannens porter och ätit Linas champinjoner, nog av, han framställde sakförhållandet för gumman som han gjorde och med åsyftad verkan, vilket var huvudsaken. Och när det var gjort, kände han sig lugn att skrida till anfall. Pojkarne voro på

sjön, Rundqvist hade lagt sig, och flickorna hade slutat för dagen.

— Vad är det för prat, som går i socknen här och som jag får igen överallt? började han.

— Vad pratar man nu igen? frågade gumman.

— Å, det är det gamla, om att vi ska tänka på att gifta oss.

— Asch, det ha vi hört nu så länge.

— Ja, men det är ju alldeles orimligt att folk kan säga sådant, som inte är; jag kan rakt åv inte förstå sådant, illparade Carlsson.

— Ja, vad skulle han som är unga, raska karlen göra med en gammal käring som jag?

— Å, vad det beträffar med åldern, så har det ingen fara. Får jag säga för min del, att skulle jag en gång tänka på att gifta mig, så skulle det inte bli med en slinka, som ingenting kan och ingenting vet, för se, moster, lustan är en sak och gifta sig en annan; lustan, den världsliga lustan, förgår som en rök, och tro och loven är som en tugg snus, när det kommer en annan, som kan bjuda på cigarr. Men si sådan är jag, moster, att den jag gifter mig med, den håller jag loven med, och så har jag alltjämt varit, och den, som kommer och säger annat, den säger ljug.

Madamen spetsade öronen och började misstänka ugglor i mossen.

— Nå, men Ida då, ska det inte bli allvar av med henne och Carlsson? undersökte hon.

— Ida, ja, hon är nog bra för sig, och ville jag bara räcka ut pekfingret, så hade jag henne på mig, men se, moster, hon har inte det rätta sinnelaget; hon är världslig och fåfäng, och jag tror hon

helst går på orätta vägar. För resten, jag börjar bli gammal, ska jag säga, och har inte lust att fjollas längre; ja, jag säger rakt ut, att skulle jag tänka på till att gifta mig, så skulle jag ta en äldre, förståndig mänska, någon som hade det rätta sinnelaget; se, jag vet inte hur jag ska säga riktigt, men moster kanske förstår mig ändå, för moster har det rätta förståndet, ja, det har hon.

Gumman hade slagit sig ner vid bordet för att bättre kunna förstå Carlssons krumbukter och passa på att säga amen, när han väl fått fram sitt ja.

— Nå, men säg, tog hon opp en ny ända på härvan, har då inte Carlsson tänkt på änkan i Åvassa, som sitter där så ensam och inte begär bättre än få gifta om sig?

— Asch, hon, neej, si jag känner henne nog för resten, men hon har inte det rätta sinnelaget, för si, det som ska ta mig, det ska vara ett sinnelag. För pengar och utvärtes åthävor och granna klädtrasor, si det var inte värt med mig, för sådan är inte jag; och den, som känner mig rätt, ska inte kunna säga något annat.

Ämnet tycktes vara utgnaget kring alla kanter och någon måste säga sista ordet, medan det var möjligt.

— Nå, vem har Carlsson tänkt sig då? vågade madamen ett djärvt steg framåt.

— Tänkt och tänkt! Man tänker hit och tänker dit, jag har inte tänkt något alls ännu, men den, som tänkt något, han tale; jag tiger, jag, så att man inte sen ska komma och säga att jag har lockat någon, för sådant är inte mitt sinnelag.

Gumman visste nu inte riktigt, var hon var hemma, men hon måste känna sig för en gång till.

— Ja, men käre Carlsson, om han har Ida i tankarne, så kan han ju inte gå och tänka på någon annan med fulla allvare.

— Ida, hm, den rackarns rävhonan, nej, den vill jag inte ha, om de kasta'na efter mig; nej, bättre opp ska det vara, och kläderna på kroppen ska hon rå om åtminstingen, och har hon lite till, så är det inte ont i det, fast jag inte ser på't, för sådan är jag, och det är mitt sinnelag.

Nu hade man kört och vänt så många gånger, att det var fara bli sittande, om gumman inte knuffade på.

— Nå, Carlsson, vad skulle han säga, om vi skulle ha vårt tillsammans?

Carlsson slog ifrån sig med händerna, som om han genast från första ögonblicket ville jaga bort alla misstankar om en sådan låghet.

— Nej, si det kommer då aldrig i frågan! bedyrade han. Det ska vi aldrig tala om, än mindre tänka ditåt. Nog vet jag vad folket skulle säga alltid, att jag hade tagit henne för guldet, men sådan är inte jag och det är inte mitt. Nej, aldrig på tiderna ska vi tala om den saken mer. Lova mig, moster, och ta mig i hand — (här räckte han ut sin hand) — att vi aldrig talar om den saken mer! Ta mig i hand på det!

Men gumman ville inte ta i hand på det, utan hon ville just tala grundligt om saken.

— Varför ska en inte tala om det, som ändå skulle kunna bära till? Jag är gammal, vet ju Carlsson, och Gusten är inte karl än att ta vid gården;

jag behöver någon, som står vid min sida och hjälper på, men jag förstår väl, att han inte vill slita för andra och släpa ut sig för inte, och för det ser jag ingen annan råd än att vi gifter oss. Låt folket prata, de babblar likafullt, och har Carlsson ingenting särskilt emot mig, så ser jag inte något, som skulle kunna hindra det. Vad har han emot mig, säg?

— Inte har jag något emot moster, för all del, men se det där hålens pratet om det och det, och för resten lär Gusten inte bli god på oss.

— Asch, är inte han karl att hålla honom från sig, så ska jag väl makta det. Till åren är jag nog, men så gammal är jag inte, och det kan jag säga Carlsson mellan fyra ögon att... jag kan nog vara så golik som en annan slinka, när det skall bära te.

Isen var bruten, och nu kom en uppsjö med planer och råd, hur man skulle delgiva Gusten det och hur man skulle ordna med bröllopet och allt det där. Och förhandlingarne räckte länge, så länge att gumman måste sätta på kaffepannan och ta fram brännvinsflaskan, och de räckte ända långt fram på natten och litet till.

FEMTE KAPITLET.

Man slåss på tredje lysningsdagen, går till skrift och håller bröllop, men kommer ändå inte i brudsäng.

Att ingen är bättre än när han dör och ingen sämre än då han gifter sig, fick Carlsson snart erfara. Gusten hade rutit som en hungrig gråskäl, gormat och stormat i tre dagar, under det Carlsson företog en liten resa i något föregivet ärende. Gamle Flod revs upp ur mullen och vändes ut och in på, befanns vara den bästa människa hittills skapad, varemot Carlsson vändes som gamla kläder och befanns vara fläckig på insidan. Han upptäcktes ha varit rallebuse och bibelsjåare, bortkörd från tre platser, rymd en gång med bestämdhet, till tings för slagsmål enligt obestyrkt uppgift. Allt detta fick madam Flod i näsan, men lågan var tänd en gång, och med utsikten till änkeståndets upphörande tycktes gumman kvickna till, leva opp och få skinn på näsan, så hon tålde både vått och torrt.

Fientligheten mot Carlsson hade mest sin rot i att han var en utbörding, vilken nu genom giftorätt skulle komma åt denna jord och detta vatten, som de insocknes vant sig betrakta som i viss mån gemen-

sam. Som madamen satt i orubbat bo och sannolikt skulle leva ännu i många år, minskades sonens utsikter att komma till sitt eget; och hans ställning på gården komme efter detta att bli väl mycket lik en drängs, och detta under den förre nyss inflyttade drängens förmyndarskap och goda vilja. Underligt var det alltså icke, att den nerflyttade blev himlarasande och gav modren skarpa ord, hotade gå in till kronan, taga ut stämning och låta mota bort den blivande styvfadren. Aldra värst blev han, när Carlsson kom hem efter sin lilla tripp, iförd salig Flodens svarta söndagsrock och skälskinnsmössa, som han vid första ömma tillfället hade fått i morgongåva. Han sade ingenting, men han mutade Rundqvist att göra ett spratt, och en morgon, när de skulle sätta sig till frukostbordet, låg på Carlssons plats en handduk som skylde en hop osynliga ting. Carlsson, som ingenting ont anade, lyfte på handduken och fick se sin bordsända dukad med allt skräp han samlat i sin säck och som han glömt under sängen oppe på kammarn. Där stod tomma hummerburkar, sardinlådor, champinjonflaskor, en porterbutelj, en oändlighet med korkar, en spräckt blomkruka med mycket mera.

Han blev grön i ögonen, men visste inte vem han skulle bryta ut emot. Rundqvist hjälpte honom till en avledare med förklaringen, att det var ett vanligt »ralleri» här på orten, när någon skulle sta och gifta sig. Olyckligtvis kom Gusten strax in och uttryckte genast sin förvåning över att lumpsamlaren kommit så här tidigt på hösten, för han bruka' inte visa sig förrän på nyåret; och samtidigt passade Norman på att upplysa det ingen lumpsamlare varit

här, utan att det var Carlssons minnen efter Ida, som Rundqvist velat spela Carlsson ett lite puts med, efter som det var slut nu mellan dem.

Därpå föllo vassa ord, med den påföljd att Gusten reste opp till prästgården och lyckades få sex månars jäv på Carlssons bröllop, efter som denne icke hade klara betyg. Detta var ett streck i räkningen, som Carlsson dock sökte skrapa ut så gott han kunde genom att tillskansa sig små vederlag. Först hade han tagit sin nya ställning högtidligt, men när detta slog illa ut, beslöt han sig för att inför gårdsfolket åtminstone ta den mera skämtsamt, vilket också lyckades bra utom med Gusten, som underhöll en ettrig undervattensstrid utan att vilja visa tecken till försoning.

Så gick vintern sin tysta gång med skogshygge, notbygge och isfiske med mellanstick av kortspel och kaffehalvor, ett och annat julkalas och alfågelskytte. Och så blev det vår igen; ejdersträckten lockade ut till sjös, men Carlsson satte till alla krafter vid vårbruket för att kunna påräkna en stark skörd, väl behövlig till att fylla bristen, som bröllopet skulle medföra, helst det var meningen att man skulle hålla ett dundrande sådant, så att det skulle minnas i åratal.

Med flyttfåglarne kommo också sommargästerna, och professorn nickade god mening som i fjor och tyckte att allt var »skön» som förut, isynnerhet att det skulle hållas bröllop. Lyckligtvis var Ida inte med. Hon hade gått ur tjänsten i april och skulle visst gifta sig snart. Hennes efterträderska var icke vidare intagande, och Carlsson hade alldeles för många järn i elden för att vilja inlåta sig, i synnerhet

som han hade spel på hand och icke var hågad förlora.

Lysningen togs ut midsommardagen och bröllopet skulle stå mellan höanden och skörden, då det alltid var en liten stiltje i göromålen, både på land och på sjön.

Efter lysningens uttagande märktes en obehaglig sinnesförändring hos Carlsson, som madam Flod var den första att erfara. De hade visserligen efter landsens sed levat som gift folk alltsedan trolovningen, och fästmannen, som hade jävet svävande över sig, visste alltid rätta sitt uppförande efter de tvingande förhållandena, men när faran var över, stack han näsan i vädret och visade klorna. Detta gjorde dock icke någon annan verkan på madam Flod, som också kände sig säker i tygena, än att hon visade tänderna så många hon hade kvar, och på tredje lysningsdagen bar det ihop.

Hela öns befolkning utom Lotten hade rest till kyrkan för att gå till skrift. Som vanligt hade man tagit minsta möjliga båt för att, ifall man måste ro, mödan skulle bli så liten som möjligt, och det var trångt i båten, helst man medfört matsäck och ett halvpund badfisk åt pastorn, några skålpund ljus åt klockarn samt alla möjliga plagg att byta med, utom segel och åror, öskar och ämbar, pallar och fotspark.

Enligt sedvana hade man ätit en bättre frukost och bjudit varandra ur ömsesidiga krus och halvbuteljer på morgonen. Hett var det också på sjön och ingen ville ro, varför ett litet gräl uppstått mellan karlarne, av vilka ingen hade lust komma svett fram till kyrkan. Kvinnorna hade trätt emellan, och när

man kom upp i kyrkviken och hörde klockorna, som man inte hört på år och dag, bilades tvisten. Men det var bara förstgången, som ringde, och man hade god tid på sig. Madam Flod gick därför upp till prästgården med badfisken. Pastorn satt och rakade sig ännu och var vid vresigt lynne.

— Rart främmande i kyrkan i dag, när man får se Hemsöborna, hälsade han och lade rakskrapet på pekfingret.

Carlsson, som burit fisken, fick emellertid gå ut i köket och ha sig en sup.

Därpå gick man till klockarn med ljusen, och där ficks också en sup.

Slutligen träffades alla på kyrkbacken, tittade på storböndernas hästar, läste på gravvårdarna och hälsade bekanta. Madam Flod avlade ett kort besök vid Flodens grav, medan Carlsson gick avsides. Och så pinglade det och ramlade på i klockstapeln och församlingen kröp in. Men Hemsöborna hade ingen bänk, sedan gamla kyrkan brann, och därför måste de stå på gången. Hett var det vådligt, och främmande kände de sig i det stora rummet, så att de svettades av bara förlägenhet och sågo ut som en rad korrektionister, som skulle stå på palln. Klockan blev elva, innan man kom till predikstolpsalmen, och Hemsöarne hade redan saxat om benen och bytt fot ett par tjog gånger. Solen sken in brännande hett, så det pärlade om pannorna, men de stodo som i en tång och kunde inte röra sig åt en skuggig fläck. Då kommer kyrkvaktarn och sätter opp psalmen nr 158. Orgeln piper ett preludium och klockarn tar opp första versen. Den avsjöngs med

liv och lust, efter som man väntade få predikan strax på. Men se så kommer vers två och vers tre.

— Det kan väl aldrig vara allvare, att en ska ta igenom alla arton? viskade Rundqvist till Norman.

Men det var rena allvaret. Och i sakristidörrn syntes pastor Nordströms vredgade ansikte, som blickade ut trotsigt och utmanande på församlingen, som han beslutat ge en duvning, efter som han en gång hade dem i händerna.

Och alla arton verserna sjöngos, så klockan blev halv tolv, innan prästen kom opp i predikstoln. Men då voro de också mjuka, så mjuka, att de föllo ner på sina ansikten och sovo in. Långvarig blev dock inte sömnen, för ett tu tre skrek pastorn till, så att de slumrande ryckte till, kastade upp huvena och stirrade fånigt på grannen, som om de frågat om elden var lös.

Carlsson och gumman hade trängt sig så långt fram, att all reträtt till dörrn utan skandal var omöjlig. Gumman bara grät av trötthet och för trånga kängor, som klämde till alltefter som värmen steg. Ibland vände hon sig och kastade en bedjande blick på fästmannen, som om hon bönfallit honom om att bli buren ner i sjön, men han var så inne i gudstjänsten, där han stod i Flodens vida rossläderssstövlar, att han endast straffade den otåliga med hätska blickar. Men de andra hade däremot sackat akteröver och kommit under orgelläktarn, där det var svalt och man hade lite skugga. Där upptäckte Gusten också brandsprutan, på vilken han slog sig ner och tog Clara i knä.

Rundqvist höll sig i en pelare och Norman stod

bredvid, när predikan började. Det var ord och inga visor, och den räckte i sex kvart. Texten handlade om de visa och ovisa jungfrur, och alldenstund ingen av manfolket tog åt sig, så sov man över lag, sov sittande, hängande, stående.

När en halv timme gått, knuffade Norman på Rundqvist, som stod framlutad med handen för pannan, som om han mått illa, och med tummen pekade han åt Clara och Gusten på brandsprutan. Rundqvist vände sig varligt åt sidan, spärrade upp ögonen, som om han fått se den onde själv, skakade på huvet och log, som om han förstått. Clara satt nämligen med tungan ute och ögonen igenfällda, som om hon sov i smärtsamma drömmar, men Gusten stirrade oavvänt på pastor Nordström, som om han ätit opp vartenda ord och ansträngde sig att höra timglaset rinna.

— Ja, men de är vådliga, viskade Rundqvist, skred baklänges ut sakta och varligt, trevande försiktigt med hälen för att inte komma för häftigt mot tegelstenarna. Men Norman hade redan läst sig till Rundqvists tanke och kvick som en ål hade han slinkt ut på kyrkogården, dit Rundqvist snart följde, varpå de båda rymmarne styrde vägen ner till båten.

Därute drog en sval sjövind, och de i hast intagna förfriskningarna satte snart krafterna i stånd igen. Tyst och stilla som de kommit vände de åter in i kyrkan och sågo Clara avsomnad i den sovande Gustens armar, vilka höllo henne om livet, men så högt upp, att Rundqvist fann för gott flytta ner dem litet, varvid Gusten vaknade och grep nya tag i sitt rov, som om någon velat ta flickan ifrån honom.

En halv timme till varade predikan, och så dröjde det en halv timme med psalmsång, innan kommunionen började. Nådemedlen mottogos under stark sinnesrörelse, och Rundqvist grät, men madam Flod, som efter slutad ceremoni vid altaret ville tränga sig in i en bänk, höll på att komma i gräl, och blev utvisad, varefter hon tillbragte den sista halvtimmen utanför kyrkvärdens bänk stående på klackarne, som om tegelstenarne bränt henne under sulorna; och när prästen läste opp lysningen, blev hon alldeles vild för att folket såg på henne.

Äntligen var alltsammans slut och man rusade ner i båtarna. Madam Flod gav sig inte till tåls, utan drog av kängorna, sedan hon mottagit lyckönskningarne på kyrkogården och bar dem ner till båten, varefter hon stack fötterna i sjön och grälade på Carlsson. Därpå kastade man sig över matsäcken, men när det upptäcktes, att pannkakorna voro slut, slogs det larm. Rundqvist ansåg sannolikt, att de voro glömda, och Norman föreslog, att någon ätit upp dem på ditvägen, härvid kastande en ful misstanke på Carlsson.

Så kom man i båt, men då erinrade Carlsson att han hade en tjärtunna oppe i kyrkboden att hämta. Men då blev det storm. Kvinnfolken skreko, att de inte ville ha någon tjära i båten, inte för aldrig det, efter som de hade nya klädningarne på, men Carlsson hämtade tjärtunnan och stuvade den. Då blev det ett liv om vem som skulle sitta nära det farliga kärlet.

— Va ska en sitta på då? gnällde madam Flod.

— Dra opp kjolarne och sitt på ändan, svarade

Carlsson, som kände sig betydligt mera hemmastadd, sedan det var utlyst.

— Vad säger han för slag? väste gumman.

— Ja, det sa jag! sitt i båt och låt oss komma av!

— Vem är det som kommenderar på sjön, om jag må fråga? inföll nu Gusten, som tyckte att man gick hans ära för när.

Och så satte han sig till rors, lät hissa på och tog skotet till sig. Båten var djupt lastad, vinden var ytterst svag, solen brände hett och sinnena voro i jäsning. Ekan gick fram »som en lus på en tjärad näver», och det hjälpte inte att manfolket tog segelsupen. Tålamodet förgick därför snart och tystnaden, som rått en stund, avbröts av Carlsson, som ville man skulle ta ner och ro. Det ville däremot icke Gusten; — vänta, bara man kommer utom kobbarne, så blir det segla av, menade han.

Och man väntade. Redan syntes ute i gattet mellan öarne en mörkblå strimma, och man hörde sjöarnes gång mot de yttre skären. Det var en stark ostlig i antågande, och det började leva i seglen. Just när man gått över en udde, kom det luft så att ekan lade till, reste sig och sköt fart, så det porlade efter henne. Nu måste man ta en sup på det över lag, och sinnena lättade opp, under det man gjorde god gång. Men så friskade vinden i, ekan lade läsud under vatten, men gick för en strykande halv sida med. Carlsson blev rädd, höll sig i betten och bad, att man skulle lägga opp och reva.

Gusten svarade icke, utan halade an skotet, så att vattnet kom in.

Då reste sig Carlsson, blev vild och ville sätta

ut en år. Men gumman tog honom i rocken och satte honom ner.

— Sitt i båt, för Jessu namn, människa! skrek hon.

Carlsson satte sig igen, men var vit i ansiktet. Men han satt inte länge, förrän han rusade opp med lyftat rockskört, utom sig.

— Nå, Gud sig förbarme, läcker inte den rackarn, hojtade han och slog med rockskörtet.

— Vem läcker? frågades i flock.

— Tunnan, vet ja'!

— Å, Herre Jesus! hördes det nu och alla makade åt sig för tjärfloden som kilade omkring efter alla båtens rörelser.

— Sitt i båt! stormade Gusten, annars seglar jag er i sjön!

Carlsson hade rest sig igen, just när en bris kom. Rundqvist, som såg faran, lyfte varligt på ändan, gav Carlsson en orre, så han stöp ner. Slagsmålet syntes givet, då madam Flod blev utom sig och fann gott inskrida.

Hon grep sin käresta i rockkragen och ruskade honom.

— Vad är han för en karlstackare, som inte har seglat på sjön förr! Kan han inte vara människa och sitta i båten!

Carlsson blev ond, röck sig lös, men förlorade ett stycke av rockkragen.

— Ska du riva sönder mina kläder, käring! gastade han och satte stövlarna opp på suden för att skydda dem för tjäran.

— Vad säger han för slag? gnistrade gumman. Hans rock! Vem har han fått rocken av kanske?

Käring för en sån där leksill, som inte har något att komma med...

— Tig! röt Carlsson, träffad i den allra ömtåligaste punkten, eljes svarar jag som sanningen är!

Gusten, som tyckte, att det började gå för långt, tog nu till att jodla en schottisch, i vilken Norman och Rundqvist instämde, varefter det ettriga samtalet mojnade av, kastande sig in på den gemensamma fienden, pastor Nordström, som låtit dem stå i fem timmar och sjunga arton verser. Flaskan gick runt, vinden blev jämnare, lynnena lugnare och under allmän förnöjelse susade ekan in i viken och tog törn vid bryggan.

Emellertid började rustningarna till bröllopet, som skulle räcka i tre dagar. Man slaktade en gris och en ko; köpte hundra kannor brännvin, lade in strömming i salt och lagerbärsblad; bakade, skurade, bryggde, kokade, stekte och malde kaffe. Gusten gick under allt detta och såg hemlighetsfull ut. Lät de andra råda och yttrade ingen mening. Carlsson däremot satt mest framför chiffonjéklaffen, skrev och räknade; gjorde Dalaröbud och ordnade med allt som skulle vara.

Dagen före bröllopet var inne, då Gusten tidigt om morgonen packade sin väska, tog bössan och gick ut. Modren vaknade och frågade, vart han skulle hän. Gusten svarte, att han ärnade sig ut och se efter om badfisken gått upp, och så bar det av.

Nere i stranden hade han rustat ut sin båt med matsäck för flera dagar och medfört sängtäcke, kaffepanna och andra grejor, behövliga för en vistelse på skären. Han satte strax till segel, och i stället

för att ta in i vikarne och se om tiden gått opp i de varma sandiga lågstränderna att bada som det kallades, höll han rätt ut mellan kobbarne.

Morgonen var nu i slutet av juli bländande klar, himlen var blåvit som skummad mjölk och öar, holmar, skär, kobbar, stenar lågo så mjukt smältande i vattnet, så att man icke kunde säga, om de hörde till jorden eller himlen. På de närmaste inåt land stodo granar och alar, och i uddarne lågo skräckor, svärtor, prackor och måsar; längre ut syntes bara martallar; och grisslor, tordmular, svarta, papegojslika, svärmade fräckt omkring båten för att vilseleda jägaren från de i bergsskrevorna gömda boen; slutligen blevo skären lägre, naknare, och här ute syntes endast en enstaka tall lämnad kvar för att bära holken, i vilken ejdrar och skrak skattades på ägg, eller en rönn, över vars krona ett moln av mygg stod vajande för vinden. Därutanför låg blanka havet, där labben höll sin rövarjakt i fejd med tärnor, måsar och trutar och dit havsörnen syntes styra sin tunga, dova flykt för att möjligen gripa en liggande ådfågel. Dit ut till sista skäret styrde nu Gusten, halvliggande vid rorkulten och med pipan i munnen, låtande en ljum sydlig bris släpa sig; och vid niotiden tog han i land på Norsten. Det var en klippig liten ö om några tunnland med en dalgång mitt i. Endast ett par rönnar stodo skalliga mellan stenarne; eljes växte den praktfulla benveden med sina eldröda bär i skrevorna, och dalgången var betäckt med en tjock matta av ljung, kråkris och hjortron, som nu tagit till att gulna; spridda enbuskar lågo som platt-trampade utmed hällarne och tycktes hålla sig fast med naglarna för att inte

blåsa bort. Här var Gusten som hemma hos sig; kände var sten, visste var han skulle lyfta på enruskan för att finna den häckande ejderhonan, som lät stryka sig på ryggen och nappade honom i byxbenet; här stack han ner sin klykstör i en bergrämna och tog fram tordmularne, som han vred halsen av för att ha till frukost. Det var Hemsöbornas strömmingsfiske utanför och här hade de tillsammans med ett annat fiskarlag byggt en bod, i vilken de brukade ta natthärbärge. Dit ställde också Gusten sina steg, tog nyckeln från vanlig plats under takskägget och bar in sina grejor. Boden bestod endast av en stuga utan fönster, med sänglavar, hyllformigt uppslagna över varann, en spis, en trefot att sitta på och ett bord.

Sedan han stuvat in sina ordningar, klättrade han upp på taket, öppnade skorstensluckan och klev ner igen. Därpå tog han strykstickorna på deras plats under en bjälke, tände i spisen, där den siste besökaren icke förgätit gammalt bruk att lägga opp ett fång bränsle åt sina efterkommande. Så satte han på potatispannan, lade ett varv salt fisk över potatisen och rökte en pipa, medan han väntade.

När han ätit och supit, tog han bössan och gick ner till båten, där han hade vettarne. Rodde ut dem och ankrade dem utanför en udde, och så kröp han in i skåren eller skjutkojan, som var byggd av stenar och ris. Vettarne lågo och gungade på de långa havssjöarne, som bröto in, men inga ejdrar syntes fälla. Väntan blev lång och han tröttnade; drev omkring i strandstenarne och tittade efter en utter, men fick bara opp svarta huggormar och geting-

bon mellan lysande fackelblomster och torkad sandhavre.

Men han tycktes inte heller angelägen om att få något, utan drev mera för drivas skull, för att slippa vara hemma eller för att det roade honom att driva härute, där ingen såg honom, ingen hörde honom.

Efter middagen lade han sig inne i boden att sova, och aftonvardsdags rodde han ut med torsklinan för att fresta sin lycka i den vägen. Sjön låg nu blickstill och han såg landen sträcka sig i den sjunkande solens guldgata som tunn rök. Det var tyst omkring honom som i en vindstilla natt och han hörde dunket av årtullar på halva milen. Skälarne badade på vederbörligt avstånd, stucko opp sina trindskallar, bölade, blåste och döko ner igen.

Torsken var verkligen i tagen, och han lyckades dra opp några vitbukar, som med sina stora men ofarliga gap gäspade efter vatten och grinade illa mot solen, när de halades upp ur sitt mörker nere i djupen och dinglade in över relingen.

Han hade hållit sig på norra sidan av skäret, men när det blev afton hastigt och han skulle vända till land, märkte han först, att det rökte ur bodens skorsten. Undrande vad som kunde stå på, styrde han med raska steg opp åt stugan.

— Är det du? hörde han inifrån och igenkände pastorns röst.

— Nej, det är pastorn! förvånades Gusten, när han såg prästen sitta vid spisglöden och steka sill. — Och han är ensam härute?

— Ja, jag är ute och letar efter torsk och har suttit på södra sidan, så att jag inte sett dig. Men

varför är du inte hemma och rustar till bröllopet i morgon.

— Ja, si jag blir inte med på det bröllopet, jag, menade Gusten.

— Ah, du pratar, varför skulle du inte vara med?

Gusten förklarade sina skäl, så gott han kunde, varav framgick, att han både ville vara borta från ett tillfälle, som var honom vidrigt, och att han därigenom ville »märka» den, som gjort honom emot.

— Ja, men mor din då? invände pastorn, är det inte synd om henne att bli utskämd?

— Jag kan inte tycka det, svarte Gusten. Mera synd om mig, som ska få en sådan där knöl till styvfar och inte kunna komma till gårn, så länge han sitter där.

— Ja, ser du, min gosse, det kan man inte ändra, och det kan nog hjälpas sedan, men nu ska du ta båten i morgon bitti och resa hem. På bröllopet ska du vara!

— Ja si, det blir nog ingenting åv det, när jag har satt mig det i sinnet, försäkrade Gusten.

Pastorn släppte ämnet och började äta sin sill på spishällen. — Du har väl inte en sup, du? tog han upp. Ser du, min gumma har det laget att låsa in allt starkt, och jag kommer inte så tida åt något.

Jo, Gusten hade nog brännvin och pastorn fick sig en redig, så att han blev talför och pratade hit och dit om socknens angelägenheter, både yttre och inre. Och sittande på stenarne utanför boden sågo de solen gå ner och skymningen lägga sig som ett melonfärgat töcken över kobbar och vatten. Måsarne

gingo till vila på tångbanken och kråkorna drogo in åt inre skärgården att söka nattkvarter i skogarne.

Det blev tid att gå i säng och myggen skulle schasas ut ur boden, till vilken ända dörren stängdes och stugan röktes full med Svarta Ankaret, varpå dörren åter öppnades och jakten anställdes med rönnkvistar. Och så kastade de båda fiskarena av sig rockarne och klättrade upp i var sin lave.

— Nu ska du ge mig en loppsup, tiggde pastorn, som redan fått sina ordentliga förut, och på sängkanten gav Gusten honom sista smörjelsen, varpå det skulle sovas.

Det var mörkt inne i boden, endast en och annan dagsljusstrimma bröt sig in genom de otäta väggarne, och i den knappa belysningen hittade myggen sin väg till de sömniga, som vredo sig och kastade sig i sina lådor för att undkomma plågoandarne.

— Å, det är för djävligt! stönade slutligen pastorn. Sover du, Gusten?

— Jo vackert! Här blir visst något sova av i natt. Men vad ska man ta sig för?

— Vi få stiga opp och göra eld igen, jag ser ingen annan råd. Om vi hade en kortlek bara, så kunde vi ta en tolva; du har väl ingen, du?

— Nej, inte jag, men jag tror jag vet var Kvarnöarne ha sin, svarte Gusten och klev ner ur sängen, kröp på jordgolvet under sista laven och kom fram med en något begagnad kortlek.

Pastorn hade slagit eld, lagt enris på spisen och tänt en ljusbit. Gusten satte på kaffepannan och drog fram en strömmingstrumma, som lades mellan knäen och blev spelbord. Och så tändes pipsnuggorna; korten dansade snart och timmarne gingo.

— Tre friska, pass, trumf, hördes det, omväxlande med en och annan svordom, när en mygga oförvarandes satte sitt koppglas på spelarnes nackar och knogar.

— Hör du, Gusten, avbröt pastorn slutligen, som tycktes ha haft sina tankar på annat håll än på kort och mygg — skulle du inte kunna ge honom en näsbränna i alla fall, utan att bli borta från bröllopet? Det ser ju fegt ut att gå undan för en sån där knölföda, och vill du förarga honom, så vet jag bättre råd.

— Nå, hur skulle det bära åt? frågade Gusten, som nog tyckte det var skada att gå miste om trakteringen, vilken ändå togs av hans farsarv.

— Kom hem på eftermiddan strax efter vigseln och säg, att du blivit uppehållen på sjön. Det kan vara chikan nog, och sen tar vi och super honom full tillsammans, så han inte kommer i brudsäng, så ska vi ställa om att pojkarne raljerar med honom. Kan det inte vara nog, det?

Gusten tycktes icke vara ohågad, och tanken på att gå tre dar ensam på skäret och ätas av mygg om nätterna gjorde honom mjuk, i synnerhet som han verkligen längtade efter att få vara med och smaka all härligheten, som han sett rustas till. Planen uppkastades därför av pastorn till äventyrets utförande och antogs av Gusten, som skulle medverka vid dess sättande i gång. Och nöjda med sig själva och varandra gingo de slutligen till kojs, när dagsljuset bröt in genom dörrspringorna och myggen tröttnat på sin nattliga dans.

*

Carlsson hade samma afton av hemkomna strömmingsfiskare fått höra, att både Gusten och pastorn hade setts styra ut till Norsten, och han drog därav den nog så riktiga slutsatsen, att något djävelstyg var i görningen. Pastorn hade han fattat ett skarpt agg till, både därför att han skaffat honom sex månars jäv och därför att han visade honom en aldrig tröttnande missaktning. Carlsson hade krupit för honom, strukit sig mot honom, smort honom, men utan framgång. Voro de i samma rum, hade pastorn alltid sin breda rygg mot Carlssons plats, hörde aldrig vad han sade och talade alltid om historier, som mycket väl kunde ha sin tillämpning på föreliggande fall. När nu därför Carlsson fick veta, att pastorn haft sammanträffande med Gusten ute på skäret, antog han, att det var ett möte med bestämt syfte, och i stället för att avvakta mötesbeslutets verkställande, vilket han misstänkte skulle gå ut över hans person, kastade han upp en plan till att mota sina Ollar i grinn. Kustens båtsman befann sig händelsevis på permission och var för tillfället anställd som munskänk och hantlangare på Hemsö, där hans skicklighet som arrangör vid danser och dylikt var väl känd och värderad. Carlsson räknade rätt, när han trodde sig kunna lita på dennes medverkan vid att spela pastorn ett spratt, ty båtsman Rapp hade av pastorn inte blivit framsläppt vid konfirmationen för att han varit svår efter flickorna, och ett års dröjsmål hade vållat honom trassel vid flottan. De båda prästhatarne snodde därför vid en kaffehalva ihop sin plan att spela pastorn ett riktigt puts, och ett sådant kunde icke gå av för mindre och annat än att prästen skulle fyllas med därvid beledsagande biomständig-

heter, vilka nog tid och omständigheter skulle ge själva.

Minorna voro sålunda lagda från motsatta håll och slumpen skulle avgöra, vilken som skulle bli den verksammaste.

Så bröt bröllopsdagen in. Alla människor vaknade trötta och ondsinta efter så mycket bråk, och när de första gästerna kommo för tidigt, efter som vattenförbindelserna aldrig kunde vara punktliga, tog ingen emot dem, utan de ströko snopna omkring backarne, som om de kommit att snylta. Bruden var inte klädd än, och brudgummen sprang omkring i skjortärmarna för att torka glas, dra opp buteljer, sätta ljus i stakarna. Stugan var lövad och skurad och alla möbler utburna bakom en knut, så att det såg ut, som om det skulle bli auktion. På gården var rest en flaggstång, på vilken man hissat tullflaggan, lånad för högtidligheten av uppsyningsmannen. Över stugdörren hängde krans och krona i lingonris och prästkragar och på ömse sidor stodo björkruskor. I fönstren voro buteljer med de starkaste färgtrycksetiketter uppradade, så att de lyste långt ut på backen som i ett brännvinsmagasin, för Carlsson hade sinne för starka effekter. Den guldgula punschen sken som solstrålar genom det sågröna glaset, och konjakens purpur lyste som kolcld; de silverliknande tennkapslarne, som täckte korkarne, gnistrade som blanka tjugofyraskillingar, så att några av de djärvare ungbönderna lockades fram att gapa, som om de stått utanför ett bodfönster, kännande en försmak av behagliga rivningar i svalget.

På var sida om dörren låg ett sextiokannsfat, som grova mörsare bevakande ingången, och det ena

höll brännvin, det andra svagdricka; och bakom dem lågo i högar, som kulpyramider, två hundra ölbuteljer. Anblicken var praktfull och krigisk och båtsman Rapp gick omkring som en konstapel, med korkskruv hängande i svångremmen, ordnande krigsmaterielen, som stod under hans kommando. Han hade sirat faten med granris, stuckit upp dem och insatt metallkranar, samt svängde sin sprundhammare som en kanonviska och knackade då och då på kärlen, för att låta höra, att det fanns något i dem. Uppsträckt i paraduniformen med blå tröja och nerslagen krage, vita byxor och blanklädershatt, men dock utan sidogevär för säkerhetens skull, ingav han bondpojkarne stor respekt, och han hade utom munskänkssysslan uppdrag att hålla ordning, avstyra ofog, kasta ut vid behov och inskrida vid befarade slagsmål. De rika pojkarne låtsade förakta honom, men det var bara avundsjuka, för de ville så gärna gå i uniform och tjäna kronan, om de inte hyst en så stark fruktan för daggen och kitsliga kanoniärer.

I köket stodo två grytor med kaffe på spishällen och hoplånta kvarnar skrällde och gnisslade; sockertoppar slogos sönder med yxa, och kaffebröd var travat i fönstren. Pigorna sprungo fram och åter mellan matbon, som var fullhängd med kokt och stekt av alla slag och säckar med nybakat bröd. Ibland syntes bruden sticka ut huvet genom kammarfönstret med lösflätorna slängande och i bara särkärmarne, skrikande än åt Lotten än åt Clara.

Segel på segel syntes nu styra in i viken, göra en lov schangtilt förbi brygghuvet, stryka och under bösskott lägga till. Men det dröjde länge,

innan man vågade sig opp till stugan, och man strök ännu i flockar omkring backarne.

En lycklig tillfällighet hade vållat, att professorns fru och barn måst resa inåt land på en födelsedag, och endast professorn var hemma. Han hade därför välvilligt mottagit bjudningen och även upplåtit sin stora sal till ceremoniens hållande och sin gräsplan under ekarna till kaffedrickning och kvällsvards intagande. Där voro nu långa längor med bräden lagda på bockar och tunnor, avpassade till bänkar utmed borden, som redan voro täckta med dukar, på vilka kaffekopparna voro uppställda.

På backen framför stugan började nu små grupper bilda sig; Rundqvist med skältran i håret, nyrakad, iförd en svart jacka, hade åtagit sig själv att muntra gästerna med spefulla anmärkningar, och Norman, som fått till förtroendeuppdrag att med Rapp sköta saluten, huvudsakligen med dynamitpatroner, höll sig bakom knuten och repeterade i mindre skala med en terzerol. Han hade i vederlag måst lämna i förvar sitt dragspel, vilket i dag var bannlyst, alldenstund ortens styvaste fiolspelare, skräddaren i Fifång, blivit inkallad, och denne herre var mycket känslig för ingrepp i sin konst.

Så kom pastorn, iförd ett skämtsamt bröllopslynne och färdig till gyckel med brudparet, såsom sedvänja fordrade. Han mottogs av Carlsson på tröskeln och bads välkommen.

— Nå, få vi kyrkta med detsamma? hälsade pastor Nordström.

— Å fanken, så brått är det inte! svarte brudgummen utan förlägenhet.

— Är du säker på det? jävade pastorn, under

det bönderna grinade. Jag har vigt, döpt och kyrktagit på ett bröllop, men det var också raskt folk, som kunde göra skäl för sig. Allvarsamt, hur är det med bruden?

— Hm, någon fara är det inte den här gången, men man kan inte veta när det bär av, svarte Carlsson, i det han ledde pastorn in att sitta mellan kyrkvärdsmor och Åvassa-änkan, dem han underhöll med fiske och väderleksförhållanden.

Professorn kom nu ner, klädd i frack och vit halsduk samt svart hög hatt. Pastorn grep honom genast som en jämbördig ståndsperson och slog upp samtal, som gummorna belyssnade med spända ögon och öron, för de trodde alldeles säkert, att professorn var en spränglärd man.

Men Carlsson kom in och förkunnade, att allt var redo och att man bara sökte efter Gusten för att få börja.

— Var är Gusten? ropades nu ute på backen och upprepades ända uppåt logen.

Ingen svarade. Ingen hade sett honom.

— Å, jag vet nog, var han är, jag! upplyste Carlsson.

— Var kan han då vara? illmarade pastor Nordström, så att Carlsson märkte det.

— Han har varit synlig ute på Norsten, sjöng en fågel; och han hade någon svinpäls med sig, som fick honom att supa, kan en tro!

— Nå, då var det inte värt att vänta honom, menade pastorn, om han råkat i dåligt sällskap. Det är illa av honom i alla fall att inte hålla sig hemma, där han har goda föredömen och gott folk att värna

sig till. Men vad säger bruden? Ska vi dra sta, eller ska vi bida?

Bruden hördes, och fastän hon var mycket ledsen, ville hon ändå, att man skulle börja, för att kaffet stod och blev kallt eljes. Alltså började uppbrottet under dynamitsalut ute på berghällarne; spelman hartsade och skruvade, pastorn fick på sig kappan, brudsvennerna bildade förtravet, och pastorn ledde bruden, som var klädd i svart siden, med vit slöja och myrtenkrans och var hårt snörd, så att det, som skulle döljas, blev än mera synligt. Och så tågade man opp till professorns, under fiolens gnissel och bergskottens knallar.

Gumman kastade ännu i sista stunden oroliga blickar omkring sig för att spana efter den förlorade sonen, och när de skulle genom dörrhålet, måste pastorn släpa henne med näsan på ryggen. Men så kommo de in; gästerna ställde upp sig kring väggarne, som om de skulle göra spetsgård kring en avrättning, och brudparet tog plats framför två kullstjälpta stolar täckta med en brysselmatta. Pastorn hade tagit fram boken och fingrade på kragarne, skulle till att harska sig, då bruden lade handen på hans arm och bad honom hålla. De skulle bara vänta ännu ett par ögonblick, så kom nog Gusten.

Det blev nästan moltyst i stugan och man hörde endast stövelknarr och stärkkjolsfras, som efter några ögonblick upphörde. Man såg på varann, blev förlägen, torrhostade, och det blev tyst igen. Slutligen sade pastorn, som hade allas blickar på sig:

— Nu börja vi, för den här väntan blir oss alldeles för lång! Och har han inte kommit nu, så kommer han ej.

Och därmed började han läsa: Dyre kristne, äktenskapet är av Gud själv stiftat...

Det hade gått på en bra stund och de äldre kvinnorna luktade på sin lavendel och gräto, när plötsligen det hördes ett pang! utanför på gården och rasslet av glasskärvor. Man lystrade ett ögonblick, men lät sig icke vidare störas, utom att Carlsson syntes röra oroligt på sig och snegla ut genom fönstret. Därpå kom ett nytt pang! pang! pang! som när man drar upp champanjebuteljer, och pojkarne, som stodo vid dörren, började fnissa. Oron lade sig något och pastorn frågade just brudgummen: Inför Gud den allvetande och i denna församlings närvaro frågar jag dig, Johannes Edvard Carlsson, om du vill hava denna Anna Eva Flod till äkta hustru och älska henne i lust och nöd? då i stället för svaret en ny ordentlig salva buteljkorkar smattrade, glasskärvor klingade och rackan tog till att skälla alldeles ursinnigt.

— Vem är det som slår opp buteljer därute och stör den heliga akten? röt pastor Nordström ursinnigt.

— Ja, det tänkte jag just fråga! klämde Carlsson ur sig, som icke längre kunde hålla igen sin nyfikenhet och oro. Är det Rapp, som gör spektakel?

— Å hörru, vad har jag gjort för slag? stormade Rapp, som stod i dörren och kände sig sårad av utpekningen.

Pang! pang! pang! smällde det oupphörligt.

— Gå då ut i Jösu namn och se efter att det inte sker någon olycka, skrek pastorn, så få vi fortsätta sen.

En del bröllopsgäster störtade ut, andra stockade sig vid fönstren.

— Det är ölet! skrek någon.

— Elet, elet springer! upprepade professorn.

— Nå, men hur kan man lägga ölet i solskenet också!

Som kulsprutor lågo ölflaskorna i sina högar och smällde och fräste, så att skummet rann utåt marken. Bruden var upprörd över det oväntade avbrottet i ceremonien, som inte skulle betyda något gott; brudgummen fick glåpord för sina dåliga anordningar och höll på att komma i slagsmål med båtsman, på vilken han ville skjuta skulden; pastorn var vred över att den heliga akten stördes av buteljerna, men ute på backen stodo pojkarne och drucko skvättar ur buteljbottnarne och råkade i misstag under räddningsarbetet bärga några halvläkta flaskor, ur vilka endast korkarna sprungit. När slutligen stormen lagt sig, samlades man ånyo i stugan, ehuru numera mindre andaktsfullt än förut, och sedan pastorn tagit om frågan till brudgummen, gick ceremonien utan andra störande avbrott än några illa kvävda flin från pojkarne i farstun.

Lyckönskningarne regnade över de nygifta, och så fort man kunde, lämnade man stugan, stinkande av svett, tårar, fuktiga strumpor, lavendel och vissna blombuketter. Och så tågades i livligare fart till kaffebordet.

Carlsson tog plats mellan professorn och pastorn, men bruden hade ingen ro att sitta, utan skulle springa av och an för att se till rustningarne.

Solen sken glänsande på juliaftonen och under ekarne glammades och sorlades. Brännvinet flöt i kaffekopparne, när påtårarne kommo efter doppningens slut, men uppe vid bordsändan hos brud-

gummen bjöds punsch, vilket icke sågs illa av varken bönder eller pojkar. Det var en dryck, som icke bestods alla dagar, och pastorn lät sig väl bekomma ur sin kaffekopp.

I dag var han ovanligt blid mot Carlsson och drack honom oupphörligt till, berömde honom och visade honom den största uppmärksamhet, dock icke förglömmande professorn, vars bekantskap skänkte honom mera nöje, emedan han så sällan träffade en bildad man. Men han hade svårt att finna honom i samtalet, då musik icke var hans styrka, och professorn av artighet sökte leda samtalet in på pastorns område, varifrån dock denne helst ville slippa ut. Svårigheten att förstå varandra bidrog också att göra ett närmande omöjligt, varförutom professorn, såsom van att ge sig luft i musik, ogärna talade långa stycken.

Nu kom spelman, som haft mycket svårt att sitta i det obemärkta, upp till högsätet; och, betydligt stärkt i sitt mod av kaffehalvor, ville han tala musik med professorn.

— Ber om förlåtelse, herr kammarmusikus, hälsade han och knäppte på sin fiol, si vi har liksom litet gemensamt, för jag spelar också, på mitt vis förståss.

— Res åt helvete, skräddare, och var inte oförskämd! avsnäste Carlsson.

— Jaja, jag ber om förlåtelse, men inte för att det rör Carlsson, men känn på den här fioln, herr kammarmusikus, känn på den och säg mig, om den inte är god; den har jag köft hos Hischen och den har kostat mig tio riksdaler banko.

Professorn knäppte på kvinten, log och utlät sig vänligt:

— Micket sken!

— Ja, si så är det, när någon förstår sig på; då kan man få höra ett sant ord; men att tala om konst med de här, han skulle viska, men röstmedlen vägrade sig till nyanseringar och han råkade skrika i stället, de här djävla bondbassarne...

— Ge skräddarn en spark i ändan! hördes korus.

— Hör du, du får inte bli full, skräddare, för då blir det ingen dans av!

— Rapp du, du ska se efter spelman, att han inte super mer!

— Har jag inte blivit bjuden på supa kanske, och är du snål, din skinnare?

— Sätt dig, Fredrik, och var lugn, menade pastorn, för annars får du stryk.

Men spelman ville ovillkorligen resonera i sin konst, och för att belysa sitt påstående om fiolens förträfflighet, började han kvintilera.

— Hör, herr kammarmusikus, hör såna basar; de klingar ackurat som en liten orgel...

— Håll käften på skräddarn!...

Det blev rörelse kring borden och ruset tilltog. Då skriker någon: Gusten är här!

— Var? Var?

Clara upplyser, att hon sett honom nere på vedbacken.

— Säg mig till, när han gått in, ber pastorn, men inte förrän han är inne, hör du det!

Toddyglasen ha blivit framsatta och Rapp slår opp konjaksbuteljerna.

— Det går litet häftigt, det här, menade pastorn avböjande, med Carlsson tyckte, att det gick ordentligt.

Rapp gick i smyg och uppmanade alla att skåla med pastorn, som också snart hade tömt sin första toddy och måste laga den andra.

Pastorn börjar rulla med ögonen och tuggar. Han betraktar så noga han kan Carlssons anletsdrag och söker utröna, om han fått sin hyra än. Men han har svårt att se och inskränker sig till att skåla med honom.

Då kommer Clara och ropar:

— Nu är han inne, pastorn! Nu är han inne!

— Nej, vad fan säger du; är han inne redan! Pastorn hade glömt, vem frågan gällde.

— Vilken han är inne, Clara? genljöd korus.

— Gusten, vet jag!

Pastorn reste sig, gick ner i stugan och hämtade Gusten, som han ledde upp till bordet, blyg och bortkommen. Lät hälsa honom i en kopp punsch och hurrarop. Därpå skålade Gusten med Carlsson och sade ett kort: Lycka till då!

Carlsson blev känslofull och drack i botten, förklarande, att det gjorde honom ett stort nöje att se honom, fastän han kom sent, och att han visste två, vars gamla hjärtan det gjorde gott att se honom, fastän han kom sent.

— Och tro mig, slöt han, att den som förstår att ta gamla Carlsson på rätta stället, den vet också var han har honom.

Gusten blev icke hänförd, men han uppmanade Carlsson dricka ett särskilt glas med sig.

Skymningen kom, myggorna dansade och folket surrade; glasen klingade, skratten skrällde och små nödskrik hördes redan här och där i buskarne, avbrutna av fnitter och hurrarop, hojande och skott

under den ljumma sommaraftonens himmel. Och ute i ängarne gnisslade syrsan och snarpade kornknarren.

Borden röjdes, ty nu skulle dukas till kvällsmat; Rapp gick och hängde kulörta lyktor, som han fått låna av professorn, i ekens grenar. Norman sprang med tallrikshögar och Rundqvist låg på knä och tappade svagdricka och brännvin; flickorna buro fram smör i såtar, strömming i vålmar på skärbräden, pannkakor i staplar, köttbullar i travar. Och när det var färdigt, klappade brudgummen i händerna:

— Var så goda och ta en smorrgås! inbjöd han.

— Men var är pastorn? krusade gummorna. Utan pastorn ville ingen börja!

— Och professorn? Var ha de tagit vägen? Ja, si då går det rakt inte an att borja!

Det ropades och letades, men intet svar. Man stod i hopar kring borden som hungriga hundar med glimrande ögon, färdiga att störta in, men ingen hand rörde sig och tystnaden tryckte.

— Ja unnrar, månne inte pastorn ä på husä? hördes Rundqvists oskyldiga stämma.

Utan att avvakta vidare upplysning gick Carlsson ner att söka det hemliga rummet, och mycket riktigt, för öppen dörr sutto pastorn och professorn med var sin tidning i handen, inbegripna i ett livligt meningsbyte. Lyktan stod på golvet och kastade ett rampsken upp på de båda tronbestigarne.

— Ursäkta, mina harrar, men smorrgåsen kallnar!

— Är det du, Carlsson! Jaså! Börja ni, så kommer vi genast!

— Ja, men de står och väntar ju, alla människor, och med respekt till sägandes, kunde ju herrarne liksom raska undan lite!

— Kommer strax, kommer strax! Gå du, gå du!

Carlsson, som med belåtenhet tyckt sig märka, att pastorn var »rörd», avlägsnade sig och skyndade lugna sällskapet med den lämnade förklaringen, att pastorn höll på att rusta sig och skulle strax vara till reds.

Ögonblicket därefter syntes en lykta irra fram över backen och åtföljd av två vinglande skuggor nalkas de dukade borden.

Pastorns bleka ansikte blev snart synligt vid övre bordsändan och bruden kom fram med brödkorgen för att bjuda och göra ett slut på den pinsamma väntan. Men Carlsson hade annorlunda i sinnet, och med en kniv knackande i köttbullsfatet, skrek han med ljudlig stämma:

— Tyst, gott folk; pastorn vill säga några ord!

Prästen stirrade på Carlsson, syntes icke förstå var han var hemma, såg att han hade något lysande föremål i handen, och erinrande sig att han sista julen hållit ett tal med en silverkanna i handen, lyfte han lyktan som en pokal i höjden och talade:

— Mina vänner, vi ha i dag en glad fest att fira.

Här stirrade han på Carlsson för att få några upplysningar om festens karaktär och ändamål, för han var redan fullständigt frånvarande, så att årstid, rum, orsak, mening hade förflyktigats. Men Carlssons grinande ansikte gav ingen lösning på gåtan. Han stirrade ut i rymden för att upptäcka någon ledtråd, såg de kulörta lyktorna i eken, och fick en vaggande föreställning om en jättestor julgran, och så var han på spåren.

— Denna ljusets glada fest, kastade han upp, då solen viker för kölden, och snön — han såg den

vita bordduken som ett stort snöfält breda sig ut oändligt långt bort... — mina vänner, då första snön lägger sig som ett täckelse över höstens smuts... nej, jag tror ni skojar med mig...! Hlutt!

Han vände sig bort och krökte ryggen.

— Pastorn har blitt kall! sa Carlsson, och han vill gå och lägga sig! Var så goda och borja, mitt herrskap!

Man lät ej bjuda sig två gånger, utan störtade lös över faten, lämnande pastorn åt sitt öde.

Han hade till nattkvarter fått sig anvisad professorns vindskammare, och för att visa, att han var nykter, avböjde han hotande med stryk alla anbud om hjälp. Och med lyktan vid knäna, hopfallen som om han letade nålar i det daggiga gräset, höll han kurs ner på ett fönster, där det lyste. Men i grindhålet fastnade han och gjorde så häftigt an grindstolpen, att lyktan krossades och slocknade. Mörkret slöt sig omkring honom som en säck och han sjönk ner på sina knän, men fönstret med ljuset lyste honom som en ledfyr och han trodde sig gå framåt med en obehaglig känsla av att knäna på hans svarta byxor blevo våta vid varje steg och hans egna knäskålar värkte, som om de slogo mot stenar.

Slutligen får han fatt i något mycket stort, runt och fuktigt; han trevar och sticker sig på något knappnålsbrev eller dylikt, får handen fatt i en årtull eller liknande, och i detsamma hör han bruset av vatten och känner att han blir våt. Uppryckt av fruktan att han gått i sjön, reser han sig mot masten och finner i en ljusning, att han står vid en dörrpost, kommer i en överhalning in i en farstu, känner ett trappsteg mot knäna, hör en piga som skriker: Jössus, svagdrickat!

och driven av ett dunkelt ont samvete kryper han upp för trappan, stöter fingerknogarne mot en nyckel, får upp en dörr, som ger vika inåt, ramlar in i en kammare och ser en stor bäddad säng med plats för två; har nog styrka att dra upp täcket, kryper ner med stövlar och allt för att gömma sig, emedan man förföljde honom med skrik nerifrån, och så tyckte han att han dog eller slocknade eller drunknade och att människor ropade på svagdrickat! Men stundtals vaknade han till livet igen, tändes på, drogs upp ur sjön, levde och stod vid julbordet, och så blåstes han ut igen som ett ljus, slocknade, dog, sjönk och blev våt.

Emellertid gick kvällsvarden på under ekarne och fuktades med öl och brännvin så starkt, att ingen mindes pastorn, och när man rivit i sig all mat, så att botten syntes i tallrikar och fat, gick man ner i stugan att dansa.

Bruden ville skicka upp något gott till pastorn på kammaren, men Carlsson övertygade henne, att han helst ville vara i ro och att det var synd att genera honom. Och därvid blev det.

Gusten hade smugit sig ifrån sin bundsförvant, när han märkte, att denne var överlistad, och befattade sig bara med sina egna nöjen, lämnande groll och agg åt glömska och rus.

Dansen gick som en kvarn och spelman satt i spisen och gned; i öppna fönstren hängde svettiga ryggar att svalka sig i nattfriskan, ute på backen sutto de gamla och fröjdade sig åt smällen, rökte, drucko och skämtade i halvskymningen och det svaga skenet av elden från köksspisen, som bröt ut genom rutorna, och ljusen inne i dansstugan.

Men ute i ängar och backar vandrade par om par i det daggiga gräset under stjärnhimmelns svaga skimmer, för att vid hödoft och syresång släcka eldar, som tänts av stugans värme, kornvinets starka ande och musikens vaggande tramp.

Midnattens timmar dansade förbi och himlen började ljusna i öster; stjärnorna drogo sig in i skyn, och Karlavagnen stod med fimmelstången rätt upp i vädret, som om den stjälpt bakut; änderna hördes snattra i vassarna och den blanka viken speglade redan morgonrodnadens citronfärger, mellan de mörka alarnes hamnar, som syntes stå på huvet i vattnet och räcka ner till sjöbotten. Men det varade blott en stund; så drogo moln upp ifrån kusten och det blev natt igen.

Då steg ett anskri från köket: glöggen! glöggen! Och i tågordning kommo karlarne med en kastrull, som flammade av brinnande brännvin och kastade blåa sken omkring sig, under det spelmannen spelade en marsch.

— Opp till pastorn med första glaset! skrek Carlsson ännu med ett hopp om att kunna få kronan på verket, och förslaget antogs med hurrarop. Tåget satte sig i gång upp emot professorns, och med mer och mindre säkra steg äntrade man trappan. Nyckeln satt i kammardörren och man klampade in, icke utan en viss fruktan att bli mottagen med hugg och slag. Därinne var tyst och vid det blåa darrande skenet från kastrullen såg man, att sängen stod orörd och var tom. En svart aning om något förfärligt bakslag grep Carlsson, men han gömde sin misstanke och upplöste ovissheten och gissningarne med den tillverkade förklaringen, att han nu mindes, hur

pastorn sagt, att han ville ligga på höskullen för att slippa myggen. Och alldenstund man icke fick gå med eld till höet, förföll förslaget och tåget satte sig i gång tillbaka ner på backen, där offret anställdes.

Carlsson utnämnde i hast Gusten till vice värd, tog Rapp avsides och meddelade honom sina rysliga aningar. Oförmärkt smögo de båda medbrottslingarne upp för trappan till brudkammaren medförande stryk-stickor och en ljusstump.

Rapp fick eld och i brudsängen såg Carlsson alla sina hemskaste aningar överträffade.

På den vita hålsömsydda huvudkudden låg ett lurvigt huvud som en våt hunds, med munnen vid-öppen.

— Nå, si en sån tusan! gnisslade Carlsson. Kunde jag tro, att den hålen skulle bära sig åt som ett sådant svin. Ja, Gud sig förbarme! Och stöv-larne har han på sig, den kältringen.

Här voro goda råd dyra. Hur skulle man få dän den sjuke utan att behöva ta i honom, utan att folket fick veta om'et och utan att bruden framför allt märkte något?

— Vi får ta ut'en genom fönstret! förklarade Rapp. Vi får ta'n med en talja och så släpa'n ner till sjön! Släck ljuset bara och så opp till logen efter grejor.

Dörren stängdes utifrån och nyckeln togs ur, varpå de båda hämnarne styrde en omväg upp till logen. Carlsson svärande och bannande, att fick de bara ut honom, så skulle de ginera honom efteråt.

Händelsevis stod ännu saxen kvar, sedan man slaktat kon, och sedan de tagit ner spirorna och fått fatt i block och rep, knogade de på omvägar

bakom stugan och kommo till gaveln under pastorns fönster. Rapp hämtade en stege, saxade spirorna och gjorde dem fast med en läkt vid takåsen. Därpå splitsade han en stropp, fäste blocket och skar in taljan. Därpå kröp han in i kammaren, medan Carlson stod nedanför med en båtshake för att bära av.

Sedan Rapp arbetat en stund inne i kammaren, pustande och fnysande, såg Carlsson hans huvud sticka ut och sakta kommendera: hala!

Carlsson halade och snart syntes en svart kropp ute på fönsterbrädet.

— Hala styvt! kommenderade Rapp, och Carlsson höll an. Ut på saxen dinglade nu pastorns slappa kropp, som förlängde sig otroligt som en hängds.

— Fira! kommenderade Rapp igen. Håll an bara!

Men Carlsson hade redan släppt och pastorn låg som en hög i nässlorna, dock utan att ge ett ljud ifrån sig.

I en blink var båtsman ute genom fönstret, fick undan stegen och saxen och nu släpades pastorn ner till klappbryggan.

Komna ner till sjökanten bröt Carlsson ut:

— Nu, din håle, skall du få bada!

Det var grunt i stranden, men mycket gyttjigt av all i åratal utkastad fiskråk. Rapp tog i hällan, som han fästat omkring den sovandes liv, och vräkte honom i sjön.

Då vaknade pastorn och gav till ett skrik som en gris under slakt.

— Hala! kommenderade Rapp, som märkte, att

folket lystrade oppe på backen och redan skyndade till.

Men Carlsson lade sig på knä och vältrade pastorn i gyttjan, gnodde in hans svarta kläder med händerna, så att varje spår av olyckan, som skett i brudsängen, var bortblandat.

— Vad är det därnere? Vad är det? ropades uppifrån av de nerrusande karlarne.

— Pastorn har fallit i sjön! Ohoj! svarade Rapp och halade in den skrikande prästen.

Och nu blev det folksamling. Carlsson spelade den ädelmodige räddaren ur livsfara och gjorde den medlidsamme samaritanen, himlande sig och beskärmande sig på brutet landsmål, som han alltid tog till, när han skulle vara vek och trovärdig.

— Kan ni tänka er, att jag kommer ner här som rakt av en händelse, och så hör jag något, som plaskar och kvillar, så jag trodde det var en skäl; och så får jag se, att det var våran egen lelle pastor. Å, Herre Je, sa jag åtl båssman, jag tror det är sjölve pastor Nordström, som ligger där och klypper med lellvingen. Och så sa jag åt Rapp: Rapp du, spring etter en tross! Och så sprang Rapp etter en tross. Men när vi feck stroppen om det tjocka på'n, så sätter han till att skrika, som om man ville gälla honom. Och se så han ser ut?

Pastorn såg verkligen obeskrivligt svår ut; och karlarne betraktade sin herde med leda blandad med outrotlig vördnad och ville skaffa undan honom så fort som möjligt. Till den ändan gjordes en bår av två par åror och på den lades pastorn, lyftes upp på åtta starka axlar att bäras upp till logen, där han skulle klädas om.

Spelman, som var alldeles full och trodde, att det var frågan om något spektakel, stötte till och drog sta med »Ur vägen, ur vägen för gamla Smittens bår!» Pojkar kommo fram ur buskar och sällade sig till, och professorn, som återfunnit sin förlorade ungdom, satte sig i spetsen och sjöng, och Norman, som inte kunnat hålla tätt med sin musikaliska svada, hade letat fram klaveret.

Men när de kommo upp på gården, rusade kvinnorna till, och när de fingo se pastorn i den sorgliga belägenheten, intogos de av medlidande och förbarmade sig över den medvetslöse. Madam Flod sprang efter ett sängtäcke och kastade över eländet, i trots av Carlssons varningar, och så sattes på varmt vatten och låntes linne och gångkläder av professorn. Och då de kommo upp på logen, lades den sjuke, som han kallades — för ingen ville vara nog vanvördig att vidgå, att han var full — på torr halm. Rundqvist kom med snäppan och ville slå åder, men jagades bort, och när han inte fick sin vilja fram, bad han att åtminstone få läsa något över den sjuke, för han kunde en läsning över vattusiktiga får, men han fick inte alls befatta sig med prästen och ingen annan heller av karltroppen.

Men Carlsson smög upp på sin kammare, ensam denna gång, för att undanröja spåren av sin förödmjukelse. När han kom in och såg förödelsens styggelse i den smutsade brudsängen, erfor han ett ögonblicks svaghet, uttröttad av de sista dagarnes och nattens mödor, och han tänkte på hur annorlunda det skulle ha varit med Ida, om deras förhållande kommit till stånd. Han gick fram till fönstret och tittade ut över viken med en lång svårmodig blick. Molnen där-

ute hade skingrat sig och dimmorna samlade sig i vita flor över vattnet; solen gick upp och bröt in i brudkammaren, lyste på det bleka ansiktet och de urvattnade ögonen, som knepos ihop, som om de stretat emot en frambrytande gråt. Håret låg i fuktiga tovor ner i pannan, den vita halsduken var svartfläckig, rocken hängde slapp. Solvärmen tycktes ge honom en fross-skakning, och farande med handen över pannan vände han sig om inåt rummet.

— Ja, men det är vådligt i alla fall! sade han till sig själv, röck upp sig ur sin slapphet och började riva kläderna ur sängen.

SJÄTTE KAPITLET.

Ändrade förhållanden och ändrade meningar; jordbruket går ner och gruvdriften blomstrar.

Carlsson var icke mannen, som lät obehagliga förnimmelser inverka på sig mer än han ville, utan han hade kropp att ta skurarne, skaka sig och låta det rinna av. Sin ställning som gårdsägare hade han vunnit genom duglighet och vetande, och att madam Flod tog honom till man, var lika mycken vinst för henne som för honom, trodde han. Emellertid, sedan bröllopsoset dunstat av, började Carlsson bli mindre ivrig, säker som han gjorde sig om giftorätt och arv, alldenstund man kunde vänta barnet om ett par månader. Tanken på att göra sig till herre hade han övergivit, då han såg att det inte gick; utan i dess ställe lagade han sig till att göra storbonde. Drog en präktig ulltröja, satte på sig ett massivt förskinn och anlade sjöstövlar. Tillbragte mycken tid vid chiffonjéklaffen, där hans älsklingsplats var; läste bladen, skrev och räknade mindre än förr, övervakade arbetet med pipa i munnen samt visade ett tynande deltagande för jordbruket.

— Jordbruket går ner, sade han, det har jag läst i bladen; och det är billigare att köpa sin säd!

— Han sa annat förr, menade Gusten, som höll noga reda på allt vad Carlsson sade och gjorde, men inskränkte sig till ett slött underkastande, utan att dock inträda som son åt inkräktaren.

— Tiderna förändras och vi med dem! Jag tackar Gud för var dag jag blir klokare! svarade Carlsson.

Samtidigt började han besöka kyrkan om söndagarne, deltog i allmänna frågor och blev vald till kommunalnämnden. Därigenom kom han i närmare beröring med pastorn och fick uppleva den stora dagen att få säga du till honom. Det var en av hans äregirighets största drömmar och han tröttnade inte på ett helt år att tala om på gården vad han sade och vad Nordström svarade.

— Hör du, Nordström lella, sa jag, den här gången ska du låta mig råda! Och då sa Nordström: Carlsson, sa han, du ska inte vara halsstarrig, fastän du är en klok karl, och en förståndig karl, sa han.

Därpå följde en mängd kommunala bestyr, bland vilka brandsyn var den mest omtyckta. Det var att resa omkring på socknens bekostnad och dricka kaffehalvor hos bekanta. Även riksdagsmannavalet, som dock ägde rum långt upp i land, hade sina förförelser och sina små efterslängar, som kändes ända ut i skären. Vid valtiden och även eljes ett par gånger om året kom baronen ut med jaktherrar och ångbåt, och då betaltes femtio kronor för jakträtten på ett par dagar; punsch och konjak rann i nätter och dagar, och man skildes från jägarne med den rotade meningen, att det var schangtilt folk.

Carlsson kom sålunda upp och blev ett ljus på gården: en myndighet med högre förstånd om saker, som de andra ej begrepo. Men det fanns en svag

punkt kvar, och som han kände stundtals: han var uppe från land och var ingen sjökarl.

För att utplåna denna sista rangskillnad syntes han börja lägga sig mer ombord med sjösakerna och visade stor lust för sjön. Skurade upp en bössa och for på jakt; deltog i notdragning och skötsättning, samt vågade på längre segelfärder.

— Jordbruket går ner och v i måste forcera fisket, svarade han hustrun, när hon med oro såg kreatur och åker falla i vanhävd.

— Framför allt fisket! Fisket för fiskaren och jorden för jordbrukaren! förkunnade han, numera oemotståndligt, sedan han av skolläraren på kyrkstämman lärt sig lägga sina ord »pallementarist».

Visade sig någon brist i behållningen, så fick man hugga ved.

— Skogen skall gallras, om den ska bli mogen! Så säger åtminstone den rationelle lanthushållaren; jag vet i n t e, jag.

Och när Carlsson inte visste det, hur skulle då de kunna veta det!

Rundqvist fick jordbruket sig överlåtet, Clara kreaturen. Och Rundqvist lade åkern i gräsvall och sov middag till frukost på dikesrenarne, sov middag till aftonvards i buskarne och kastade stål över korna, när de inte mjölkade.

Gusten hölls på sjön ändå mer än förr och återknöt det gamla jägarförbundet med Norman. Intresset, som ett ögonblick satt alla armar i rörelse, hade fallit bort; att arbeta för en annan muntrade icke vidare, och därför gick det hela lojt, men lugnt, sin stilla gång.

Frampå hösten, ett par månader efter bröllopet,

inträffade emellertid en händelse, som verkade likt en kastvind på Carlssons farkost, nyss utlupen med fulla segel. Hustrun kom nämligen ner med ett dödfött, alldeles för tidigt fött foster. Omständigheterna voro dessutom oroande och läkaren förklarade bestämt, att nu var det slut: inga barn mer!

Det var ödesdigert för Carlsson, ty nu hade han endast till utsikt för framtiden att komma på undantag. Som gumman därtill var krasslig efter förlossningen, hotade denna förändring i hans ställning att inträda förr än drömt var. Gällde sålunda att väl begagna tiden, göra sig vän av den orätta mammon, samla i ladorna och tänka på morgondagen.

Nu blev det nytt liv i Carlsson. Åkerbruket skulle i hast upphjälpas; varför, det angick ingen. Timmer fälldes, för det skulle byggas en ny stuga; varför, det behövde han inte skriva någon på näsan; jägarvurmen måste i hast stävjas hos Norman, som än en gång lockades från sin vän; och Rundqvist fångades in och blåstes upp med ökade förmåner. Det plöjdes, såddes, fiskades och timrades, varunder de kommunala bestyren fingo ligga nere.

Samtidigt slog sig Carlsson på husligt liv; satt inne hos sin gumma och läste ibland ett ord för henne ur den Heliga Skrift eller ur psalmboken; talade till hennes hjärta och vädjade till hennes ädlare känslor, utan att rätt kunna förklara sig, vart han ville hän. Gumman tyckte om att ha sällskap och höra någon prata, så att hon satte värde på dessa små uppmärksamheter utan att vidare fästa något avseende på vad dessa dödsberedelser kunde innebära.

En vinterafton, när viken låg, fjärdarne voro ofarbara och man varit instängd fjorton dagar, utan att

kunna hälsa på en granne, utan att få ett brev eller en tidning; då ensamheten och snön låg tyngande över sinnena och den korta dagen endast tillät obetydligt med arbete, hade folket samlats i köket och Gusten med dem. Elden brann i spisen och pojkarne sutto och byggde på not; flickorna spunno och Rundqvist satt och slöjdade spadskaft. Snön hade fallit hela dagen och gick redan över fönsterrutorna, så att det såg ut som ett likrum inne i köket, och varje kvart måste en karl ut och skotta från dörren, så att man inte skulle snöa in och inte kunna komma till ladugården att mjölka och nattfodra.

Nu var det Gustens tur att gå och skotta; med oljerocken och sydvästen över sin tröja och uttermössa lagade han sig att komma ut; bände upp farstudörren, mot vilken drivorna lagt sig och stod ute på backen i yran. Luften var svart, snöflingorna voro gråa som malar, stora som hönsfjädrar och singlade ner oupphörligt, oupphörligt, lade sig tyst på varandra, lätt först, tyngre sedan, packade sig och växte. Det gick redan upp på stuguväggen ett gott stycke och endast i fönsternas övre kant skimrade ljusen inifrån igenom. Gusten såg, att det lyste ifrån stugan, där han visste att modern och Carlsson voro inne. En hastigt påkommen nyfikenhet förledde honom att pilla ner den övre snön, så att han fick ett kikhål, och stigande upp på drivan kunde han titta in i rummet. Carlsson satt som vanligt framför chiffonjéklaffen och hade ett stort papper framför sig, ovantill tryckt med en stor blå stämpel, som såg ut som ritningen på en riksbankssedel; med pennan lyftad i högsta hugg syntes han tala för gumman, som stod bredvid, färdig att lämna henne pennan

till någon skrivning. Gusten satte örat till rutan, men han hörde bara ett mummel för dubbelfönsternas skull. Bra gärna ville han dock ha reda på vad som försiggick, ty han anade, att det rörde honom på det närmaste, och han hade lärt sig, att det var viktiga saker, som kunde avgöras, när man skrev på tryckt papper.

Sakta öppnade han farstudörren, sköt av sig halmskorna och kröp upp för trappan, tills han kom upp på övre farstugolvet. Där lade han sig på magen och med huvudet hängande ner mot dörren kunde han höra vad som talades inne i stugan hos modern.

— Anna Eva, förkunnade Carlsson med en ton mellan kolportörens och kommunalmannens, livet är kort och döden kan komma över oss, innan vi veta det. Vi måste därför vara betänkta på att gå hädan, antingen det nu sker i dag eller i morgon, det är alldeles detsamma! Skriv därför nu så gott först som sist.

Gumman tyckte inte om att höra så mycket om döden, men Carlsson hade nu i månader inte talat om annat, så att hon endast hade ett lamt motstånd att sätta mot det talet.

— Ja, men sir Carlsson, alldeles detsamma är det inte mig, om jag dör i dag eller om tio år, och jag kan leva länge än.

— Asch, jag har inte sagt att du ska dö, jag har bara sagt, att vi kan dö, och om det sker i dag eller i morgon eller om tio år, det är alldeles detsamma, då det ändå ska ske! Skriv bara!

— Ja, men det förstår jag inte, strävade gumman emot, som om döden ville komma och ta henne, det kan väl inte...

— Jo, men det är alldeles detsamma, när det ändå ska ske! Kanske det inte är så! Jag vet inte, jag! Skriv i alla fall!

Det var som att lägga ett rep om halsen och dra till, när Carlsson kom med sitt: Jag vet inte, jag, och gumman kunde inte reda sig längre, utan gav efter.

— Nå, vart vill han komma nu? frågade hon uttröttad och utråkad av det långa talet.

— Anna Eva, du ska tänka på dina efterkommande, ty sådan är människans första plikt; och därför ska du skriva.

I detsamma öppnade Clara på köksdörren och frågade utåt efter Gusten, som icke ville röja sig och därför förblev tyst utan att dock kunna höra vad som följde inne i stugan.

Clara gick tillbaka in och Gusten klättrade ner, stannade utanför stugdörren och hörde de sista avgörande orden från Carlsson, vilka läto honom sluta till, att skrivningen var verkställd och ett testamente uppsatt.

När han kom in i köket igen, såg folket, att det var något med honom. Han talade i förtäckta ordalag om att han skulle knäppa en räv, som han hört skrika, om att det vore bättre att gå till sjös än sitta hemma och låta lusen äta sig, att lite vitt ibland fodret kunde ge kampar kurage, men också sätta döden på dem, om det blev för mycket.

Carlsson var däremot vid kvällsbordet ytterst människovänlig, underrättade sig om Gustens arbetsplaner och jaktavsikter, tog fram timglaset och lät den vita sanden rinna, ty, sade han, »minuterna äro

dyra; låtom oss ock äta och dricka, ty i morgon skola vi dö! Tjo!»

Gusten låg länge vaken om natten, och många mörka tankar och svarta planer korsade sig i hans huvud; men han var ingen stark själ, som kunde ändra omständigheterna efter sitt sinne, sätta om tankar i handling, utan när han tänkt igenom en sak, lämnade han den såsom fullbordad.

Efter att ha sovit några timmar och drömt om andra saker, var han lika glad igen och lät udda vara jämnt, litande på att med dag skulle komma råd, att rättvisan väl skulle ha sin gång och mera sådant.

*

Våren kom igen, svalorna reparerade sina bon och professorn kom tillbaka.

Omkring hans stuga hade Carlsson under årens lopp röjt en trädgård, planterat syrener, till vilka han hämtat skott och ympar från prästgården, frukträn och bärbuskar, sandat gångar och anlagt bersåer. Det började därför se herrskapslikt ut på gården. Och ingen kunde neka, att utbördingen dragit in trevnad och välstånd med sig, att han fått kreatur och åker i hävd, hus och stängsel i stånd; till och med priset på fisken hade han drivit upp i staden och inrättat sig med ångbåten, så att de långa tidsödande stadsresorna icke mer behövde göras.

Nu, när han slappade av och var trött samt hölls med bygget på sin stuga, så klagade man.

— Gå på ni själva, nu, får ni se hur gott det är! svarade Carlsson. Var och en för sig och Gud med oss alla!

Och han hade nu sin stuga under tak, började anlägga trädgård och plantera omkring den, väga och röja. Och han hade byggt sin stuga med en viss smak, så att den skämde ut de andra. Den hade bara två rum och kök nere, men den såg ändå ståtligare ut än de gamla stugorna på gården, man kunde inte säga, vad det låg i. Om han rest takstolarne i höjden och låtit takskägget springa långt ut över väggen; eller om det låg i att han sågat »krucifixer» i täckbrädena, eller om det var verandan, som han satt upp framför dörren med några trappsteg. Där var inga dyrbarheter, men det såg ändå litet villaaktigt ut. Röd var hon som en ko, men knuttimret var svart i ändarne och panelat; fönsterbrädena voro vitstrukna och verandan, ett lätt tak på fyra stolpar, var blåmålad. Och så hade han haft förstånd att välja plats, alldeles under bergroten och så att två gamla ekar råkade stå mitt framför, ungefär som början till en påtänkt allé eller park. Och när man satt på verandan, hade man den vackraste utsikten: viken med vassarne, den långa gröna källängen och en sänka genom kalvhagen, så att man såg båtarne längst bort i sundet.

Gusten gick och blängde på allt detta, önskade det ogjort och såg det an som på en geting, vilken hålls med att slå fast sitt näste under takstolarne och som han gärna ville krafsa bort, innan den lagt ägg och kanske blir kvar med sin avkomma. Men han hade inte kraft att ta dän honom, och därför blev han sittande.

Gumman var krasslig och tyckte, att allt var bra som det gick, och i förkänslan av det rammel, som skulle uppstå, när hon gått all världens väg,

såg hon icke ogärna, att hennes man, för det var han i alla fall, skulle ha ett tak över huvet och inte gå som en stackare. Hon förstod inte rättssakerna, men hon hade en aning om, att allt icke var rätt tillgånget med bouppteckning, arvskiften och testamenten, men det fick bli sedan, bara hon slapp ifrån det, och någon gång skulle det bryta löst, om inte förr, så den dagen, när Gusten måste tänka på att gifta sig, och några sådana tankar torde någon ha satt i huvet på'n, för han var inte sig lik mer, utan gick och såg vurmig ut.

En eftermiddag i slutet av maj stod Carlsson i sitt nya kök och murade på spisen, då Clara kom och ropade honom:

— Carlsson, Carlsson, professorn har kommit ut med en tisk herre, som söker honom!

Carlsson fick av förskinnet, torkade händerna och gjorde sig i ordning ta emot, nyfiken vad det ovanliga besöket kunde gälla.

Kommen ut på verandan stötte han på professorn, som medförde en herre i långt svart skägg och som såg skarp ut.

— Direktör Diethoff vill tala till Carlsson, sade professorn och visade med en gest på sitt sällskap.

Carlsson borstade av en sittplats på verandans bänk och bjöd sitta.

Direktören hade inte tid att sitta, utan frågade på stående fot, om Rågholmen kunde få köpas.

Carlsson undrade till vad ändamål, ty holmen var kanske tre tunnland stor med bergknallar, lite granskog och endast obetydligt fårbete.

— Till industriellt ändamål, uppgav direktören och frågade, vad den kostade.

Carlsson var villrådig och bad om betänketid, tills han kunde utlura, vad det var som gav holmen dess oväntade värde. Men det var icke direktörns mening, att han genast skulle få veta det, utan han upprepade än en gång sin fråga om vad holmen kostade och tog åt bröstfickan, där en tjock ansvällning, synlig genom klädet, antydde, att här fanns moltum!

— Å, den kan väl inte vara så dyr, menade Carlsson, men jag måste tala vid gumman och sonen först.

Och så sprang han ner till stugan; blev borta en bra stund och kom igen.

Nu såg han brydd ut och tycktes ha svårt att komma fram med sin anhållan.

— Säg själv, direktören, vad han vill ge, klämde han slutligen fram.

Nej, det ville inte direktören.

— Nå, om jag säger fem, så tycker herrn väl inte det är för mycket, fick Carlsson fram med andan i halsen och svetten i pannan.

Direktör Diethoff öppnade rocken, tog fram plånboken och lade fram tio stycken hundrakronor.

— Här är ett så länge i hand och de fira kommer på höst. Är det rätt?

Carlsson höll på att dabba sig; men gjorde våld på sina översvallande känslor och svarade tämligen lugnt, att det var rätt, oaktat han bara menat fem hundra kronor, men fått i tusen. Därpå gick man ner till gumman och sonen för att underteckna köpekontraktet och kvittera summan. Carlsson blinkade och grinade åt de båda kompanjonerna, att de skulle hålla med, men de förstodo ingenting.

Slutligen tog gumman på sig glasögonen och läste, efter att ha skrivit under.

— Fem tusen! skrek hon. Vad i allan dar, men Carlsson sa ju hundra.

— Sa jag! tyckte Carlsson. Nej, du hörde orätt, Anna Eva. Kanske jag inte sa tusen, Gusten? Här blinkade han alldeles rysligt, så att direktören såg det.

— Ja, nog tyckte jag han sa tusen! höll Gusten med så gott han kunde.

Skrivningen var över och direktören förklarade nu, att han ämnade för sitt bolags räkning ta upp en fältspatgruva på Rågholmen.

Ingen visste, vad fältspat var, och ingen hade nånsin tänkt på den skatten, utom Carlsson, som nog hade haft sina tankar ditåt, men saknat kapital, drog han till med.

Direktören omtalade då, att fältspat var en röd stensort, som nyttjades på porslinsfabriker. Om åtta dar skulle förvaltarens hus, som redan var beställt på snickerifabriken, vara uppsatt, om fjorton skulle arbetarkasernen av trä stå på sin plats och med trettio man skulle arbetet vara i gång.

Och därmed reste han.

Det hade kommit så hastigt över dem, detta guldregn, att de inte hade haft tid att uträkna alla följderna. Tusen kronor på bordet, fyra tusen i höst, för en värdelös kobbe; det var för mycket på en gång. Och därför sutto de hela aftonen i endräkt och spekulerade över vad som kunde falla på dem oberäknat. Naturligtvis finge man sälja fisk och andra produkter åt så många arbetare och förvaltarn, ved också, det var ingen fråga om det; och så kom direktören ut, kanske med familj, och ville bo där på som-

marnöje; och då kunde man naturligtvis sätta upp hyran åt professorn, och Carlsson kunde kanske få hyra ut sin stuga åt någon och det skulle bli så bra alltsammans.

Carlsson lade själv in pengarne i chiffonjén och satt vid klaffen halva natten för att räkna.

*

Under den vecka, som följde, gjorde Carlsson täta Dalaröbud, återkom med snickare och målare och höll små mottagningar på sin veranda, där han ställt ut ett bord, vid vilket han satt och drack konjak och rökte pipa, övervakande arbetet, som nu framskred med stark fart.

Sålunda märktes snart tapeter i alla rum ända ut i köket, där också en Bolinderspis murades in; fönsterna förseddes med gröna utanluckor, som lyste på långa håll, verandan ströks om och blev vit och rosenröd samt fick en blå och vitrandig bolstervarsgardin åt solsidan; och runt om gård och trädgård sträckte sig ett staket av spjälor, gråmålade och med vita knoppar. Folket stod långa stunder och gapade på härligheten, men Gusten stod helst på avstånd bakom en knut eller en tät buske och mottog sällan eller aldrig inbjudningen till Carlssons veranda.

Det var en av Carlssons drömmar, drömda i riktigt klara nätter, att sitta som professorn på en veranda, självsvåldigt lutad bakåt, läppja på ett konjaksglas med fot, se på utsikten och röka en pipa — cigarr hellre, men det var för starkt för honom ännu.

Och han satt där en morgonkvist åtta dagar

senare och hörde en ångbåt blåsa i sundet utanför Rågholmen.

— Nu kommer de, tänkte han, och som patron på stället ville han vara schangtil och ta emot dem. Därför gick han ner i stugan och klädde sig, skickade efter Rundqvist och Norman, att de skulle komma och följa honom till Rågholmen och ta emot de främmande herrarne.

Om en halv timme lade ekan ut ur hamnen och Carlsson satt till rors. Pojkarne fingo då och då en påminnelse om att ro i takt, så att man kom fram som folk.

När de krökt om sista udden och sundet öppnade sig, på ena sidan begränsat av Storön och på den andra av Rågholmen, tedde sig en praktfull anblick för dem. Till ankars i sundet låg en ångbåt, prydd med flaggor och signaler, och mellan båten och land gingo små jollar med matroser i blåa och vita tröjor. Uppe på strandklippan, som lyste rosenröd av den blottade fältspaten, stod en klunga herrar och ett stycke ifrån dem en musikkår, vars mässingsinstrument gåvo en praktfull tavla mot de svarta granarna.

Våra roddare från Hemsö undrade, vad man kunde skaffa däruppe, och rodde i skjul för klippan för att kunna komma så nära som möjligt och se och höra. Ett, tu, tre, just som de lågo inunder samlingsplatsen, hördes ett susande i luften som om tolvhundra ejdrar flugit upp, därpå ett dån, som om det kommit inifrån berget, och så ett krasande, som om hela holmen spruckit.

— Vad hålen! var allt vad Carlsson hann säga, ty i nästa ögonblick kom ett stenregn plumsande

omkring båten, efterföljt av ett grusregn och så ett hagel av småsten.

Och så talade en röst uppe på berget; talade om storslöjd och näringar, ackumulerat arbete och så något utländskt, som inte Hemsöarne förstodo.

Rundqvist trodde, att det var en predikant, och tog mössan i hand, men Carlsson förstod, att det var direktionen, som talade.

— Ja, mina herrar, slutade direktören, vi ha mycket sten här framför oss, och jag slutar mitt tal med att önska, det de alla må varda bröd!

— Bravo!

Och så blåste musiken upp en marsch. Herrarne kommo nertågande till stranden, alla bärande små stenbitar i handen, som de fingrade på under skratt och stoj.

— Vad gör ni där med båten! skrek en herre i flottans uniform åt Hemsöarne, som vilade på årorna.

De visste inte, vad de skulle svara, men hade inte trott, att det var farligt att titta på ståten.

— Hm! Det är patron Carlsson själv ju! upplyste direktör Diethoff, som kommit fram. Det är ju vår värd på stället, presenterade han. Kom och ät frukost med oss nu!

Carlsson trodde inte sina öron, men övertygades snart om att bjudningen var allvar, och snart satt han på ångbåtens akterdäck vid ett dukat bord, som han aldrig sett maken till. Han hade krusat först, men herrarne voro så ofantligt gemena och tilläto icke, att han tog av sig förskinnet en gång. Men Rundqvist och Norman fick äta i förn med manskapet.

Aldrig hade Carlsson tänkt sig paradiset härligare. Mat som han inte visste namn på och som smälte i mun likt honing, mat som rev opp i halsen alldeles som en sup, mat i alla färger; och sex glas stodo framför hans och alla de andra herrarnes platser; och det dracks viner som var som att lukta på ett blomster eller kyssa en flicka, viner som stack i näsan, som kittlade i benen och som narrade en att skratta. Och under allt detta blåste musiken så ljuvligt, så att det kvillade i näsroten, som om en ville gråta, ibland så det frös om tinningarne, och emellanåt gjorde det så gott i hela kroppen så en ville dö.

Och när allt var till ända, talade direktören för värden på stället, berömde honom för att han hedrade sitt stånd och icke övergav modernäringen för en osäker vinning på andra områden, där nöden gick arm i arm med lyxen. Och så skålade de med honom. Carlsson visste inte, när han skulle skratta eller vara allvarsam, men han såg herrarne skratta, när han tyckte att det sades något mycket allvarsamt, och då skrattade han med.

Efter frukosten skulle bjudas kaffe och cigarrer och man reste sig från bordet. Carlsson, ädel som en lycklig, gick fram i förn för att se efter om pojkarne fått något, då direktören kallade på honom och bad honom stiga in i hytten ett ögonblick.

Då de kommit in, förelade herr Diethoff honom ett förslag, att han, för att konsolidera sin ställning och kunna uppträda vid förefallande behov med mera auktoritet bland arbetarne på holmen, skulle teckna sig för några aktier.

— Ja, si det förstår jag mig inte på, menade Carlsson, som hade litet lukt på affärskutymer och

visste, att man aldrig skulle avsluta några köp efter att ha druckit.

Men direktören släppte honom icke och efter en halv timme hade Carlsson fyrtio aktier à hundra kronor i Fältspats-Aktiebolaget Eagle samt uttryckligt löfte på att bli revisorssuppleant. — Carlsson bad honom skriva upp ordet! — Inbetalningarne talades inte om; de skulle gå »pö om pö» och à konto.

Därpå dracks kaffe och konjak och punsch och bilinervatten, så att klockan blev sex, när Carlsson skulle i båt.

Vid debarkeringen fick han fallrep, vilket han ej förstod, utan tryckte han alla matrosernas händer, som stodo vid trappan och bad dem hälsa på, när de kommo i land.

Och med sina fyrtio aktiebrev med vidhängande kuponger lät han ro sig hem, sittande vid roret med en regalia i mun och en korg punsch mellan knäna.

När han kom hem, svällde han av salighet, bjöd på punsch ända ut i köket, visade aktiebreven, som sågo ut likt jättestora riksbankssedlar; ville bjuda ner professorn och bemötte de andras invändningar däremot med att han var revisorssuppleant och kunde vara lika så god som en tisk musikant, som inte var någon lärd och inte heller därför någon riktig professor. Han hade bålstora planer; ville grunda ett enda stort strömmingssalteribolag för skärgården, inkalla tunnbindare från England, befrakta fartyg med salt direkt från Spanien! I samma andedrag talade han om modernäringen, dess representanter och framtid, uttryckte sina farhågor och förhoppningar. Man drack hans punsch och insvepte sig i

tobaksmoln och glada hägringar om Hemsös lysande framtid.

Carlsson var uppe på tinnarna och han fick svindelanfall. Modernäringen blev satt i bakgrunden, och besöken på Rågholmen blevo dagliga. Han gjorde bekantskap med förvaltaren och satt på hans veranda och drack konjak med bilinervatten, under det arbetarne åsågos knacka stenar för att få ut kvartsådrorna, som utgjorde det svåraste hindret för hela bergets utskeppande på en eller ett par gånger. Förvaltaren var en för detta gruvbas, som hade nog förstånd att stå väl med aktieägaren och revisorssuppleanten och som ägde tillräcklig insikt att fatta, huru länge affären skulle kunna gå.

Men gruvdriftens iståndkommande hade även sitt lilla inflytande på Hemsöbornas fysiska och moraliska välbefinnande, och närvaron av trettio ogifta arbetare började visa sina verkningar.

Lugnet var stört. Det sköt och dundrade hela dagen från berget; ångbåtar visslade i sundet; jakter kommo, lade till och spydde massor med sjöfolk i land. Om aftnarne anlände arbetare upp till gården; slogo lovar kring brunnen och ladugården; falkade efter flickorna; ställde till dansar; söpo med pojkarne och slogos emellanåt. Folket svirade om nätterna och om dagarne var det ingen ordning med dem; sovo på ängarne, stodo och nickade framför spisen. Och litet emellan kom förvaltaren på besök. Då skulle kaffepannan på, och som man inte kunde bjuda den herrn på brännvin, så måste det alltid finnas konjak i huset. Men man fick sälja fisk och smör, och pengar strömmade in, så att det levdes flott, och kött kom oftare på bordet än förr.

Carlsson började bli fet och gick i ett litet halvrus dagen om, dock utan att bli överlastad, och sommaren förflöt som en enda lång fest för honom, som delade tiden mellan kommunala värv, gruvdrift och naturförsköningar hemma kring knutarne.

Han hade nu på hösten varit ute på brandsyn i åtta dagar och kom hem en tidig morgonstund, då han mottogs av gumman med den oroande underrättelsen, att det måste ha hänt något ute på Rågholmen. Där hade nämligen varit tyst i fyra dygn; inte ett skott var lossat och inga ångbåtsvisslor hade hörts. Folket hemma på ön hade varit sysselsatt med tröskning, så att ingen haft tid att besöka gruvan. Förvaltaren hade icke heller varit synlig, och arbetarne hade upphört att dra kring ön om kvällarne. Det måste sålunda ha hänt något. För att utröna detta, lät Carlsson spänna för, som han kallade det, när han skulle låta ro sig till gruvan. Ekan hade han låtit stryka vit med blå rand, och för att få ett mera patronaktigt utseende, när han satt till rors, hade han skaffat sig en talja av en gammal gardinkordong, så att han kunde sitta rak och styra, varförutom han inövat Rundqvist och Norman i båtsmansrodd, så att det såg ståtligt ut, när han kom farande.

Färden gjorde de raskt, sporrade av nyfikenhet och ängslan, och när de kommo i höjd av Rågholmen, förvånades de över den ödslighet, som där rådde.

Där var tyst som i graven och ingen människa syntes till. De stego i land och klättrade bland stenflisen upp till gruvan. Förvaltarens stuga var borta; alla verktyg och redskap sin kos; endast kasernen, som skjulet kallades, stod på sin plats, men utrymd

och spolierad, så att allt som löst varit var bortaget: dörrar, fönster, bänkar, lavar.

— Jag tror rent av, att de ha packat in! menade Rundqvist.

— Det ser så ut! genmälde Carlsson och lät spänna för igen, men denna gång till Dalarö, där han måste ha brev liggande på posten.

Och mycket riktigt, där låg ett stort brev från direktören, som förkunnade, att bolaget upphört med sin verksamhet i anseende till råvarans otjänlighet. Och alldenstund Carlssons fordran å fyra tusen kronor utjämnades mot de fyrtio aktier han tecknat och underlåtit inbetala, förefanns inga ouppgjorda affärer mera mellan bolaget och merbemälte Carlsson och konsorter.

— Alltså kuggad på fyra tusen, tänkte Carlsson. Nå, man får vara nöjd.

Och med sin sjöfågelsnatur, fastän han var från land, ruskade han på sig och var lika torr igen, och än torrare kände han sig, då han läste i ett postskriptum, att all kvarlåtenskap tillfölle Hemsö, om de hade lust att bortföra den.

Litet hopsjunken hemkom Carlsson efter den färden, berövad en massa pengar och sin ärofulla titel. Gusten ville lägga lök på laxen och riva upp i saken, men Carlsson strök över alltsammans med en gest:

— Asch, det var visst värt att tala om. Det var då rakt inte något att tala om.

Men dagen efter var han i full verksamhet med sina tre man och stora »landjan» att hämta bräder och tegel från Rågholmen. Och innan man visste ordet av, hade han rest sig en sommarhydda på ett

rum och kök nere vid sundet på en plats, som ingen tänkt på, men varifrån man hade utsikt både över byn och fjärden.

Sommaren var förbi och dess luftiga dröm. Vintern stundade, och luften blev tyngre, drömmarne mörkare och verkligheten antog ett nytt utseende, ljusare för somliga, mera hotande för andra.

SJUNDE KAPITLET.

Carlssons sanndrömmar; chiffonjén bevakas, men utredningsmannen kommer och stryker streck över alltsammans.

Carlssons äktenskap, ehuru kort, hade icke varit fullt vad man plägar kalla lyckligt. Gumman var till åren, om icke lastgammal, och Carlsson stod i begrepp att inträda i sin farliga ålder. Intill sina nu ingångna fyrtio år hade han mest släpat för brödet och framkomsten, och den flickan han ville ha hade han fått undvara. Nu, när han var framme och såg utsikt till en lugn ålderdom, började köttet pocka, kanske starkare än annars, emedan han icke haft så strängt arbete sista året, och kanske även därför att han fodrat köttet hårdare än det tålde. Hans tankar började därför att spela, när han satt i köksvärmen, och hans ögon vande sig att följa Claras unga kropp, där hon gick ut och in i stugan. Blicken stannade småningom, slog sig ner och vilade, gjorde små utflykter hit och dit, flög bort, kom igen. Slutligen satt flickan där, inne i ögat, och vart han gick såg han henne. Men det var en annan, som också såg, men ej på Clara, utan på ögonen, som följde henne, och ju mer hon såg, dess mer trodde

hon sig se, och det slog sig som en vagel på hennes öga, som värkte och rann.

Det var några dagar före julafton. Mörkret hade fallit, men månen hade kommit upp och lyste klar över snöhöljda granar, över den blanka viken och den vita marken. En snål nordanvind drog fram och sopade torrsnö för sig. Men inne i köket stod Clara och eldade bakugnen, medan Lotten arbetade i degtråget.

Carlsson satt i skåphörnet, rökte pipa och spann som en katt i värmen; hans ögon voro ute på spel och de gassade sig och gonade sig, när de stannade på Claras vita armar, som stucko fram ur linnet.

— Ska du mjölka först, innan vi sopar opp? frågade Lotten.

— Ja, det ska jag, svarte Clara och tog på sig en fårskinnskofta, sedan hon lagt undan raka och viska.

Så tände hon lagårdslyktan och gick ut. Och när hon gått ut, steg Carlsson upp och gick efter.

Om en stund kom gumman ifrån stugan och frågade efter Carlsson.

— Han gick ut efter Clara till lagårn, svarte Lotten.

Utan att vänta på närmare besked, tog gumman en lykta och gick också ut.

Det blåste vasst ute, men hon ville inte vända om och ta på sig något, efter som det bara var ett stenkast att gå. Halt var det på backknallarne och snön småyrde som mjöldamm, men hon kom raskt nog upp till lagården, gick strax in i fjöset, där det var varmt. Där ställde hon sig att lyssna

och hörde, att någon viskade inne i fårfållan. I det svaga månskenet, som föll in genom spindelvävar och höboss på rutorna, såg hon korna vända sina huvuden bakåt och titta på henne med stora, i mörkret grönt lysande ögon. Pallen stod där och stävan också. Men det var inte det hon ville se, det var något annat, något hon för all världen aldrig ville ha sett; något som lockade henne som en halshuggning och som skrämde livet ur henne.

Så gick hon då över ströhögarne fram genom fähuset och kom in till fåren. Där var mörkt och tyst; lyktan stod släckt, men talgljuset rökte ännu. Fåren bände och rasslade med torra lövruskor. Nej, det var inte det hon ville se. Så gick hon vidare och kom in till hönsen, som krupit upp på pinnarne och småskrockade, som om de nyss blivit väckta.

Dörren stod öppen utåt och hon kom ut i månskenet igen. Två par skodon, ett mindre och ett större, hade lämnat spår efter sig i snön, och de voro blåa i skuggorna, och de ledde bort till hagledet, som var avlyftat. Hon följde efter, som om hon dragits på släp av någon, och spåren lågo efter marken som en stolpketting, vid vilken hon var angjord och som nu hivades från ett osynligt ställe inne i hagen.

Och det drog och drog, drog henne in i samma hage, förbi samma stätta, under samma hasselbuskar, där hon en annan gång, en ryslig gång, hade upplevat en aftonstund, som hon aldrig velat minnas. Nu stodo hasslarne nakna och buro bara de nysprungna blomknopparne som små kålmaskar, och ekarne stodo med sitt bruna, hårda löv skramlande

för vinden, men så tunna, att man kunde se stjärnorna och den grönsvarta himlen genom dem.

Och mera ketting, mera ketting stacks ut; slingrade in under granarne, som lossade sin snö över hennes gråa, tunnade hår, när hon kom emot dem, rasade ner över hennes randiga ylleliv, dammade ner på hals och rygg och kylde och vätte.

Allt längre och längre bar det av inåt skogen, där tjädern flög upp från sin nattkvist och skrämde henne, ut över kärr, där tuvorna gungade — över gärdesgårdar, som knakade, när hon skulle sätta över.

Två och två gingo spåren, de ena små, de andra stora, sida vid sida, ibland trampande i varandra, om varandra, som om de dansat; över stubbåker, där snön blåst av, över stenrös och diken, gärdselhögar och vindfällen.

Hon visste inte, hur länge hon gick, men hon frös om huvudet och var valhänt, stack de magra, röda händerna under kjolen och blåste i dem emellanåt. Hon ville vända om, men det var för sent och hon kunde ha lika långt tillbaka som att gå rakt fram. Framåt gick det därför genom en aspdunge, vars kvarsittande löv dallrade och skälvde som de frusit i nordanvinden; och så kom hon till en stätta. Månskenet föll klart och skarpt, så att hon tydligt kunde se, att de suttit där. Hon märkte intrycket av Claras kjol, av koftan med fårskinnsbrämet. Det var här således! Här! Hon darrade i knävecken, frös som om blodet blivit is, brann som om det varit kokt vatten i ådrorna. Och hon satte sig utmattad ner på stättan, grät, skrek, lugnade plötsligt av, steg upp och gick över. På andra sidan låg viken blank, svart, och rätt över såg hon

ljusen i stugan och ett ljus uppe vid lagården. Vinden blåste skarpt och kändes gå mitt igenom ryggen, slet i hårtestarne och isade näsborrarne; halvspringande kom hon ner på isen, åkte ut på den gungande skivan, hörde den torkade vassen susa om öronen, knäckas under fötterna, och hon slog ikull på en infrusen vakare; reste sig och sprang igen, som om döden varit efter henne och bränt henne i ryggen, nådde andra stranden, men gick mitt igenom isen, som av det utfallande vattnet lagt sig som fönsterrutor på dybotten och som klingande och krasande brusto under hennes tyngd. Hon kände kylan stiga uppåt benen, men hon vågade inte skrika för att inte någon skulle komma och fråga henne var hon varit. Hostande som bröstet ville spräckas, släpade hon sig upp ur vaken, smög sig uppför backen, gick rätt in i stugan till sängen, lade sig ner och bad Lotten göra eld i spisen och sätta på en panna fläderte; och där blev hon liggande.

Hon lät ta kläderna av sig, kasta täcken och fårfällar över sig, elda upp med långved, men frös ideligen. Därpå lät hon kalla på Gusten, som satt ute i köket.

— Är du sjuk, mor? frågade han med sitt vanliga lugn.

— Nu är jag där, svarte gumman pustande, och jag går aldrig igenom. Stäng dörrn och gå i chiffongjén. Nyckeln ligger bakom kruthornet på hyllan, du vet!

Gusten blev nedslagen och lydde.

— Öppna klaffen; dra ut tredje lådan på vänster hand och ta det stora pappersbrevet... Så där... Lägg det på elden.

Gusten lydde, och snart flammade det på härden, knorrade sig och kolade sig.

— Stäng dörrn, min gosse, och lås till byrån! Stoppa nyckeln på dig! Sitt nu här och hör på mig, för i morgon kan jag inte tala mer.

Gusten satte sig, grät en smula, för nu hörde han det var allvaret.

— När jag lagt igen ögonen, så tar du din fars peschaft, det har du själv, och så sätter du sigill för alla nyckelhålen, tills rättens herrar kommer.

— Och Carlsson? frågade sonen tvekande.

— Den blir på undantaget; det lär väl ingen kunna ta ifrån 'en; men inget mer; och kan du lösa ut honom, så gör det! Gud vare med dig, Gusten; du kunde ha varit med på bröllopet riktigt; men du hade väl dina skäl. Och nu, sir du, när jag reser, så ska du vara förståndig. Ingen stoftkista med silverplåt; du kan ta bara en sån där gul som de har betsade på Slussplan; och inga myckna mänskor; men klockor vill ja ha, och vill pastorn säga några ord, så må han det, och du kan ge honom far dins sjögskumshuve me silvret och en fårhalva åt frun; och sen, Gusten, ska du se dig om att få gifta dig; ta en flicka du tycker om och håll dig till henne, men ta en av din sort, och har hon pengar, så gör det också ingenting ont; men ta inte opp någon nerifrån; de bara äter dig som lus; och lika barn leka bäst. Vill du nu läsa litet för mig, så ska jag se åt få somna.

Dörren öppnades, och Carlsson slant in, mjuk, men förtröstansfull.

— Är du sjuk, Anna Eva? frågade han kort, så ska vi skicka efter doktorn.

— Det behövs inte! var allt vad gumman svarade.

Carlsson anade sammanhanget och ville bli vän igen.

— Är du ond på mig, Anna Eva? Asch, inte var det värt att bli ond för ingenting! Vill du, att jag ska läsa ur boken för dig?

— Det behövs inte, svarte gumman och vände sig åt väggen.

Carlsson, som märkte, att här inte var något mer att göra, och som inte tyckte om bortkastat arbete, tog saken, som den var, och satte sig på pinnsoffan att vänta. Som affärerna voro klara och gumman inte hade lust eller kraft att meddela sig, så var ingenting att tillägga; och vad som rörde Gusten och honom, det skulle nog bli bra med sen. Att hämta en läkare tänkte ingen på, ty folket var vant här att självdö och för övrigt var all förbindelse med land avbruten.

I två dygn bevakade de kammaren och varandra, och när den ena somnade in på en stol eller soffan, tog den andra en lur med ena ögat. Men så snart någon rörde på sig, spratt den andra upp.

På julaftonsmorgon var madam Carlsson död.

Det var för Gusten som om navelsträngen först då blivit avklippt; som om han blivit lössliten från moderslivet och blivit en självständig man. Sedan han lagt igen den gamlas ögon och fått psalmboken under hakan på henne, så att munnen inte skulle falla ner, tände han i Carlssons närvaro på ett ljus, tog fram petschaftet och lack och förseglade chiffonjén.

De kuvade lidelserna vaknade; Carlsson gick fram och ställde sig för chiffonjén med ryggen.

— Höllu, vad gör du för slag, pojke? menade han.

— Jag är inte pojke numer, svarte Gusten, utan jag är bonn på Hemsö, och du är undantagsman.

— Jo, de ska vi bli två om! tyckte Carlsson.

Gusten tog ner en bössa från väggen; slog opp hanen, så knallhatten syntes, trummade på kolven och röt för första gången i sitt liv:

— Ut! Annars knäpper jag dig!

— Hotar du?

— Ja, när inga vittnen finns! svarte Gusten, som tycktes ha haft samkväm med rättskarlar på sistone.

Det var besked och det förstod Carlsson.

— Vänta du bara, tills skifte kommer, sade han och gick ut i köket.

Julafton var dyster detta år. Lik i huset och inte någon möjlighet att få bud efter kista eller svepning; ty snön föll oupphörligt, så att strömmar och fjärdar varken buro eller brusto; att få båt i sjön var omöjligt, ty vattnet var en enda issörja, i vilken man varken kunde ro eller åka eller gå.

Carlsson och Floden, som Gusten nu lät kalla sig, gingo om varandra, sutto till bords tillsammans utan att byta ett ord. Huset var i oordning; ingen satte arbetet i gång och alla litade på varandra så att det mesta blev ogjort.

Juldagen föll in, grå, töcknig med snö igen. Att komma till kyrkan var lika omöjligt som att komma någon annan stans; och Carlsson läste därför en predikan i köket. Man kände, att man hade lik i huset, och någon julglädje kom ej till stånd. Maten var slarvigt lagad, ingenting färdigt i tid och alla voro missnöjda. Det låg något dovt i luften ute och

inne, och som den gamla stod lik i stugan, vistades alla i köket. Där var alltså som en inkvartering, och när man inte åt eller drack, så sov man, en på en soffa, en på en säng; att ta fram kortleken eller dragklaveret föll ingen in.

Annandagen kom och gick lika tung, lika tråkig; men nu förlorar Floden tålamodet. Inseende att dröjsmål kunde vålla svårare obehag, efter som liket börjat förvandlas, tog han Rundqvist med sig i slöjdbon och snickrade en kista, som sedan ströks gul; och med vad som kunde finnas i huset sveptes den döda. Och därmed var femtedagen inne. Som nu vädret icke visade tecken till bättring och det var utsikt att få vänta i fjorton dagar, måste man till vad pris som helst söka skaffa liket upp till kyrkan för att få det i jorden. Till den ändan sköts stora skötekan i sjön och allt manfolk rustade sig till en isbåtsfärd med kälkar, isbillar, yxor och rep. Och tidigt om sjättedagen gåvo de sig i väg på den livsfarliga färden. Ibland gick en strömfåra öppen, och då rodde man; så kom man till en fjärd som låg; då gällde det få båten opp på kälkarne, och när det var väl gjort, fick man ta i och dra; värst var det i issörjan, där årorna endast plaskade opp och ner, utan att båten kom fram mer än några tum i sänder; ibland föredrog man att gå framför och hugga ränna med isbillar och yxor, men ve då den, som förhögg sig och kom utanför rännan, där ett strömdrag kunde ha ätit sig igenom den tunna skorpan.

Det hade blivit eftermiddag, innan de givit sig tid att äta eller dricka och sista fjärden återstod att tillryggalägga. Så långt de kunde se, öppnade sig ett enda stort snöfält, här och där med små

runda höjningar, som voro nedsnöade kobbar; himlen var blåsvart i ostkanten och bådade snö; kråkorna kommo flaxande utifrån och drogo åt land för att söka nattkvist; det dånade ibland i isen, som skulle det lika sig till töväder, och skälarne hördes böla ute till sjös. Fjärden låg öppen för havet i östra sidan, men det syntes ingen havsvak. Misstänkt föreföll ändå, att de tyckte sig höra alfågel »alla» utåt havsbanden, men som de icke hört något från land på fjorton dagar, visste de ej, om fyrarna voro släckta, men det togo de för alldeles givet mellan jul och nyår.

— Det här går aldrig längre! yttrade Carlsson, som mest varit tyst.

— Det ska gå, sa Flod och satte axeln mot kälken, men vi ska ta i land på Måskläppan och ha en bit mat i oss.

Och därmed styrde man kosan på den kobbe, som låg mitt i fjärden.

Den låg emellertid längre bort än man trott och den förändrade utseende, ju närmare man kom, men slutligen hade man den på en kabellängd.

— Vak förut! skrek Norman, som hade utkik, håll av åt vänster!

Kälkarne svängde av åt vänster, mera åt vänster ändå, och slutligen hade man gått runt kobben. Den hade av sista solvärmen eller av varma bottenströmmar kringskurit sig själv och syntes oåtkomlig från alla sidor, åtminstone på kälkarne. Skymningen föll, goda råd voro dyra och Floden, som tagit allt befäl över manövern, uppkastade genast en angreppsplan, så att ekan skulle stryka, sedan skjutsas ut i vaken och i samma ögonblick alla man kasta sig

i och sätta ut årorna. Och så blev beslutat, så gjordes.

— Ett tu, tre! kommenderade Flod; ekan sköt fart, släppte kälken föröver, vickade till och kistan kom i sjön.

I förskräckelsen glömmer Floden och Carlsson, som voro akterom, att hoppa i båt, medan Norman och Rundqvist räddade sig, och de blevo stående på iskanten. Kistan var illa spikad, fylldes med vatten och sjönk, innan någon fick besinning att tänka på annat än sig själv.

— Nu få vi gå till prästgården genast! befallde Floden, som i dag var mera handlingskraftig än tankeduglig.

Carlsson gjorde invändningar, men på Gustens fråga, om han tyckte det var bättre att stå kvar på isen hela natten, hade han intet att invända, helst han såg, att allt hopp om att nå kobben var ute.

Rundqvist och Norman kravlade sig emellertid i land, skreko och hojtade åt kamraterna att komma efter, men Floden svarade endast med att vifta med handen till adjö och pekade söderut i fjärden, där prästgården låg.

Carlsson och Flod vandrade en lång stund tysta; Gusten med isbillen först för att pröva om det bar; Carlsson efter med rockkragen uppslagen, kuslig i lynnet efter det hastiga och ömkliga slut hans hustru fått och vilket man nog skulle kasta på honom.

När de gått en halvtimma, stannade Gusten och pustade; därpå tittade han sig omkring på kobbar och stränder för att se, var han befann sig.

— Nå djäveln, ha vi inte gått galet! brummade

han; det var inte Måskläppan, för den ligger där; och han pekade åt ost. Och där ha vi Gillöga tall.

På en långsträckt ö inåt land pekade han ut en tall, som var lämnad ensam uppe på en uthuggen skogshöjd och som, liknande en optisk telegraf med sina två kvarsittande grenar, var ett bekant sjömärke eller landkänning.

— Och där ha vi Trälskär.

Han talade för sig själv och skakade på huvudet.

Carlsson blev rädd, för han var icke hemma i skären och hade haft obegränsat förtroende till Gustens vetande. Floden tycktes emellertid ha tagit sitt bestick, ändrade kurs och satte sig i rörelse mera söderut.

Emellertid hade skymning fallit, men snön lyste ännu något litet, så att de kunde hålla landkänningen; de talade inte ett ord, men Carlsson höll sig tätt i spåren efter sin vägvisare.

Plötsligen stannade denne och lyssnade. Carlssons ovana öra hörde ingenting, men Gustens tycktes vilja knipa ett svagt dån ifrån ostsidan, där en molnvägg, tjockare och svartare än den töckenslöja, som insvepte synranden, hade stigit upp.

De stodo stilla en stund, tills Carlsson kunde uppfatta ett sakta brus och ett dunkande, som nalkades.

— Vad är det? frågade han och kröp intill Gusten.

— Det är sjön! svarte denne. Om en halv timme ha vi ostvinden här med snötjocka, och vill det sig riktigt illa, så bryter isen upp. Då vete hålen hur det går med oss. Raska på nu bara!

Han satte till att småspringa och Carlsson efter; snön susade om fötterna och dånet tycktes följa.

— Nu är det slut med oss! skrek Gusten och stannade, pekande på ett ljus, som blixtrade fram bakom en kobbe i sydost. Fyrn är tänd, och sjön går öppen!

Carlsson förstod ej faran, men han insåg, att det var på tok, när Gusten var rädd.

Nu hade ostvinden fått fatt dem, så att de på ett stenkasts håll kunde se snöväggen komma framryckande som en mörk skärm, och strax efter voro de omvärvda av snön, som föll tätt, tätt och var svart som sot. Det blev alldeles mörkt kring dem och fyrens ljus, som ännu ett ögonblick blekt och suddigt som en vädersol antytt vägen för dem, slocknade slutligen.

Gusten fortsatte i starkt trav, och Carlsson följde så gott han kunde; men han var fetlagd och kunde icke hålla jämna steg, blev andfådd, bad Gusten sakta av, men denne hade ingen lust att offra sig, utan sprang, sprang för livet. Carlsson tog honom i rockskörtet, tiggde och bad, att han ej skulle löpa ifrån honom, lovade guld och gröna skogar, besvor honom vid salighet och pina, men ingenting halp.

— Var och en för sig och Gud med oss! svarade Gusten och bad Carlsson hålla sig ett par steg efter, annars skulle isen brista.

Det tycktes den också göra, ty bakom dem brakade det allt mer och mer, vad värre var, bruset nalkades nu så tydligt, att man hörde sjöarnes gång mot kobbarne och iskanten, och de väckta måsarne och trutarne skriade efter oväntat byte.

Carlsson flämtade och flåsade, avståndet mellan honom och Gusten ökades och slutligen befann han sig ensam springande i mörkret. Han stannade då tvärt, letade spår, såg inga; ropade, men fick intet svar. Det var ensamheten, mörkret, kölden, vattnet, som kom med döden.

Uppjagad av fruktan satte han ännu en gång fart under fötterna, sprang så att han såg, huru snöflingorna gingo baklänges, fastän de hade samma riktning som han, och så ropade han igen.

— Följ med vind, så kommer han väst på land! hördes en flyende röst inifrån mörkret, och så blev det tyst igen.

Men nu hade Carlsson inga krafter kvar att springa, utan modlös lät han farten sakta och gick, steg för steg, utan att kunna förmå sig göra motstånd, under det han hörde sjön komma bakom sig, dånande, frustande, suckande, som om den enkom varit ute på nattligt rovtåg.

*

Pastor Nordström hade gått och lagt sig klockan åtta om aftonen och legat och läst Stiftstidningen, varefter han somnat in mycket tungt. Men vid elvatiden kände han sin gummas armbåge i sidan och hörde henne kalla.

— Erik! Erik! hörde han i sömnen.

— Vad nu då, kan du inte vara lugn! morrade han halvvaken.

— Lugn! Tror du inte jag är lugn!

Fruktande några långrandiga förklaringar, skyndade pastorn sig att bedyra, det han var övertygad

om lugnet, repade eld på en tändsticka och frågade vad som stod på.

— Det är någon som ropar i trädgårn! Hör du inte!

Pastorn lyssnade och satte på glasögonen för att höra bättre.

— Ja, min själ gör det så! Vem... kan det vara?

— Gå och se efter, vet jag! svarade frun och gav gubben en ny påstötning.

Pastorn fick kalsongerna och pälsen på sig, sköt fötterna i sina bottforer, tog ner bössan från väggen och satte på en knallhatt; skakade ner fängkrutet och gick ut.

— Hej, vem där! ropade han.

— Flod! svarade en dov stämma bakom syrenhäcken.

— Vad fan står nu på, att du kommer så här dags! Ligger gumman i själtåget?

— Det är allt värre än så! lät Gustens medtagna stämma. Vi ha förlorat henne!

— Har ni förlorat henne?

— Ja, på sjön ha vi förlorat henne.

— Men kom in då för all världen och stå inte här i kylan!

Gusten såg ut vid ljusskenet som ett urblåst ägg, enär han varken ätit eller druckit på hela dagen och dessutom haft det hundgörat att springa kapp med ostvinden. Sedan pastorn i ett andetag fått redogörelsen för förloppet, gick han in till sin gumma, och efter en liten storm på några minuter fick han nyckeln till ett visst skåp ute i köket, dit han förde sin skeppsbrutne gäst. Och snart satt Gusten vid det

stora köksbordet, medan pastorn tog fram brännvin, istersmör, pressylta och bröd och satte för den uthungrade.

Därpå rådslogs om vad som kunde göras för de strandsatta. Att gå ut i natten och båda upp folk i mörkret var bortkastad möda; att tända eldar i strand var farligt, emedan det kunde vilseleda fartyg, om skenet verkligen förmådde genomtränga tjockan.

Pojkarne på kobben ansågs ingen nöd vara med, men värre såg det ut för Carlsson. Gusten trodde sig nämligen veta, att fjärden brutit upp och att Carlsson vore slut vid det här laget, och »det såg ut», menade han, »som om han fått för sina gärningar».

— Hör du, Gusten, invände pastor Nordström, jag tycker ni ha varit orättfärdiga mot Carlsson, och jag vet inte, vad du menar med hans gärningar. Hur såg gårn ut, när han tog vid? Har han inte arbetat upp hemmanet åt dig? Har han inte skaffat dig sommargäster och byggt dig en ny stuga? Och att han gifte sig med änkan, nå, hon ville ju ha'n; att han bad henne göra testamente, det var ju inte ont i att försöka, men att hon gjorde det kunde vara mindre välbetänkt av henne. Carlsson var en rapp karl, och han gjorde allt vad du skulle ha velat göra, men inte kunde! Va? — Vill du kanske inte att jag skall fria åt dig hos änkan i Åvassa med sina åtta tusen riksdaler? Nej, hör du, Gusten, du ska inte vara sträng, och ser du: det finns flera synpunkter på mänskorna än din!

— Jaja, men han tog i alla fall livet av mor, och det glömmer jag inte på länge.

— Å strunt, det har du glömt, när du krupit

i säng med din hustru; och om Carlsson verkligen tagit livet av henne, det är ganska ovisst. Hade gumman till exempel tagit på sig, innan hon sprang ut om kvällen, så hade hon inte förkylt sig. Och inte tog hon väl det så när, att han, unga karln, fjollades med flickan. Nu tycks emellertid saken vara utspelt och vi få se till i morgon bitti, vad som kan göras. Vi ha söndag och folket kommer nog till kyrkan, så vi slipper båda upp dem! Gå nu och lägg dig och var lugn, och tänk på, att den enes död är den andres bröd.

*

Följande morgon, när kyrkfolket stod på backen, kom pastor Nordström upptågande i sällskap med Flod. I stället för att gå in stannade han i hopen, som redan tycktes underrättad om vad som hänt. Och sedan han förkunnat mässfall, uppmanade han allt manfolk att samlas med båtarne nere vid prästgårdsbryggan så fort de kunde för att fara ut och bärga de nödställda. Det förnams visserligen något knot i bakgrunden, där utbördingen hade några ovänner från kommunalstämman, vilka föreburo, att de icke ville undvara gudsordet.

— Å strunt, invände pastorn, ni är inte så fasligt angelägna att höra min spiksoppa, om jag känner er rätt. Va? Va säger du, Åvassan, du som är så skriftlärd, så du hör, när jag kommer i botten på såpfjärdingen?

Det gick ett stilla löje genom hopen och betänkligheterna voro hävda till hälften.

— Vi ha för resten söndag om åtta dar och kom då, så ska jag dra er, ska ni få se, och tag käringarne

med er, så lovar jag ge dem en uppborstning för ett halvt kvartal. Är vi ense nu att ta åsnan ur brunnen?

— Jaa! sorlade hopen, som om de fått avlösning från sabbatsbrottet.

Och så skingrades man för att gå hem och klä om sig och gå till sjös.

Snöyran hade upphört, vinden hade gått på norden och det var kallt, klart väder. Fjärden gick uppe, blåsvart svallande omkring de bländvita kobbarna, när ett tiotal skötekor lade ut från prästgårdsbryggan. Karlarne hade kommit i pälsrockar, skälskinnsluvor, medförande yxor och draggar. Att segla var ingen tanke på, utan man hade bemannat årorna. Pastorn satt med Gusten i första båten, rodd av fyra de styvaste skärkarlarne och medförande båtsman Rapp som utkik och plikthuggare.

Man var allvarsamt stämd, men icke överdrivet ledsen; ett människoliv mer eller mindre brukade sjön inte räkna så noga på.

Det gick tämligen hög sjö och det inslagna vattnet frös genast, måste huggas upp och vräkas ut. Ibland kom en isflaga simmande, skrapade mot båtborden, dök under och kom upp igen; ibland med infrusna vass-strån, löv, pinnar, lösryckta från stränderna.

Pastorn satt med sin kikare och spanade åt Trälskär, där Hemsöpojkarne sutto fångna, stundom kastande en hopplös blick utåt fjärden, där Carlsson sannolikt låg drunknad, stundom forskande efter ett spår på de drivande iskakorna, ett spår av en fot, ett klädesplagg eller liket självt. Men förgäves.

Efter ett par timmars rodd nalkades man skäret. Rundqvist och Norman hade på långt håll upptäckt

undsättningsflottiljen och tänt glädjeeldar på stranden. Och när båtarne lade till, visade de mera nyfikenhet än rörelse, ty livsfara hade de aldrig varit i.

— Inte så länge man har land under sig! menade Rundqvist.

Som dagen var kort, började upptagningen av ekan genast, och strax därpå draggningen efter kistan.

Rundqvist kunde precist peka på fläcken, där hon låg, för han hade sett mareld lysa på vattnet. Man drog varp på varp, men utan att få upp annat än långa tångrevor med musslor och andra kräk på; man draggade hela förmiddagen ända till middagen, men utan framgång. Folket började se trötta ut och ledsna. Några hade gått i land för att ta sig en sup och en smörgås eller koka kaffe, då Gusten slutligen förklarade, att han icke vidare ansåg något kunna göras, enär strömmen sannolikt fört kistan ut på djupet.

Som ingen var vidare angelägen om att se liket flyta upp och saken strängt taget icke angick någon personligen, erfor man en viss lättnad över att bli befriad från obehaget att visa sig känslolös för andras bekymmer.

För att emellertid få ett någorlunda avrundat slut på en snöplig ändalykt, gick pastor Nordström fram till Flod och frågade, om han ville, att de skulle göra något för gumman. Boken hade pastorn med sig, och en psalm kunde man väl alltid utantill. Gusten mottog med tacksamhet förslaget, som meddelades åt församlingen.

Solen höll på att sluta sin korta bana och kobbarne lågo rosenröda i sista belysningen, när folket samlade sig på stranden i en klunga för att övervara

den efter omständigheterna tillpassade jordfästningen. Pastorn steg ner i en eka, åtföljd av Gusten; gick ut i akterstäven, tog upp sin bok, satte sin näsduk mellan vänstra handens fingrar och blottade sitt huvud, under det alla karlarne på stranden ströko av mössorna.

— Ska vi ta 452, Jag går mot döden, kan ni den utantill? frågade pastorn.

— Jaa! svarades från stranden.

Och så steg sången dallrande av kölden först, sedan av rörelse över det ovanliga i ceremonien och de gripande tonerna i den gamla psalmen, som ledsagat så många i den sista vilan.

De sista tonerna klingade ut och ekade över vatten, mot skär, genom den kalla luften, och det blev ett uppehåll, varunder man endast hörde nordans sus i martallarnes barr, vågornas plask i stenarne, måsarnes skri och båtarnes huggande i botten. Pastorn vände sitt åldriga, fårade ansikte ut mot fjärden och solen lyste över hans kala huvud, kring vilket de gråa hårtestarne ristades av blåsten som hänglavar på en gammal gran.

— Av jord är du kommen, jord skall du åter varda, Jesus Kristus vår Frälsare skall dig uppväcka på den yttersta dagen! — Låtom oss bedja! började han med sin djupa stämma, som kämpade mot vind och våg för att höras.

Och så gick jordfästningen på, ut till Fader vår, och efter välsignelsen sträckte han sin hand ut över vattnet till ett sista farväl.

Mössorna sattes på. Gusten tryckte pastorns hand och tackade honom, men tycktes ännu ha något på hjärtat.

— Hör nu, pastorn, jag tycker ändå att — skulle inte Carlsson också haft ett litet ord med?

— Det var för två, min gosse! Men det var vackert av dig i alla fall att tänka på honom, svarade gubben, som tycktes mera rörd än han ville.

Solen gick ner och man hade endast att skiljas, söka komma hem så fort man kunde.

Men man ville ändå visa Floden en sista uppmärksamhet, och sedan avsked blivit taget och alla kommit i båt, följde man honom en bit på väg, lade så upp båtarne i linje som till skötsättning, hälsade med årorna och ropade adjö!

Det var en hyllning åt sorgen, men också åt den unge mannen, som nu upptogs i männens självansvariga led.

Och till rors i sin egen eka lät den nye herren till Hemsö sina drängar ro sig hemåt, för att styra egen farkost över det nyckfulla livets blåsiga fjärdar och gröna sund.

SKÄRKARLSLIV

BERÄTTELSER

Inledning.

Stockholms skärgård, från vilken trakt jag hämtat scenerier och motiv till denna bok, har alltid haft en särdeles tilldragning på mig. Kanske därför att min hemort, Stockholm och dess omgivningar, själva utgöra en del av skärgården. Mälaren var ju ursprungligen en havsarm, som genom vattendragen vid Södra Tälje och Stocksund vid Stockholm stod i förbindelse med havet, och Kedjeskär, nuvarande Riddarholmen, bar, genom sitt namn, minnet om dess äldsta natur, av ett skär, likasom man än vid en färd genom Mälaren med dess tusenden av öar och holmar erinras om det landskap, som blandat av land och vatten öster om huvudstaden sträcker sig omkring sju milar ut till havet.

Hela denna sönderrivna kuststräcka vilar till allra största delen på urformationen: gneis, granit och järnmalmer, av vilka senare man endast funnit Utös tillräckligt rika att bearbeta. Granitvarieteten pegmatit uppträder stundom i så stora samlingar, att den tillvaratages för fältspatens skull, som går till porslinsfabrikerna.

Frånvaron av de yngre formationerna med deras horisontella lagringar i ljusa lätta färgtoner förlänar

skärgårdslandskapet detta drag av vildhet och dysterhet, som åtföljer urformationen. Landskapskonturen blir av de lösslitna, råa, oregelbundna blocken kameller vågformig på höjderna, flat, kullrig, knagglig, där havet utfört sitt slipningsarbete. Gneisens partiella skiffrighet utsätter även strandklipporna för isens sprängningar, så att grottor, håligheter och djupa rämnor öka det vilda i landskapskaraktären, som därigenom aldrig blir enformig såsom kalk- eller sandstensfaläsen vid franska nordkusten. Denna vildhet avbrytes dock bjärt av den rika jorden från kvartärperioden med morängrus och glacial-leror, snäcksand, mossmylla och tångförvandlingar, vilkas bördighet ofta ökas genom avfall från årtusendens storfisken, bildande rika gyttjor på uppgrundningar, och längst ut på kobbarna av sjöfåglarnes guano. På detta jordlager växa tall och gran, ehuru granens gotik förlänar den inre skärgårdsnaturen dess mera framträdande karaktär, om ock tallen är härdigare och går längst ut i havsbrynet, vridande sig på de sista hällarne efter den mest rådande vinden.

I dalsänkorna blir ängsmarken särdeles praktfull av uppslamningar och saltvatten, och den naturliga ängen erbjuder en rik blomsterflora med alla det mellersta Sveriges vilda praktväxter, av vilka kanske orkidéerna och blåvivan äro de förnämsta. I stränderna lysa fackelblomstret och lysingen, i skogarne frodas blåbäret, på öppna hällarna lingonet, och i mossarna är hjortronet icke sällsynt. Låglänta öar med bättre mylla antaga en särdeles leende karaktär, genom rikedomen på lövträd och buskar. Eken livar här med sina mjuka linjer och sitt ganska ljusa lövverk barrträdslandskapet; och hagen, denna

nordens egendomlighet, en korsning av skog, småskog och äng, utgör kanske det täckaste man kan se, då under en blandning av björk och barrträn hasselbuskarne bilda lövsal över körvägen, vilken här bär namnet drog. Det är stycken av en engelsk park man spatserar igenom, tills man stöter på strandklippan med dess granar och tallar på vitmossa och därnedanför havsvikens sandupplag med tångbältet. Skjuter en vik av fjärden längre in i land, är den alltid skönt kantad med alar och rika vassbänkar.

Det är denna omväxling av dystert och leende, av fattigt och rikt, av täckt och vilt, av inland och havskust, som gör Sveriges östra skärgård så fängslande. Och därtill kommer att de merendels steniga stränderna hålla vattnet så rent, genomskinligt; och även där sanden går ut i vattnet är den så tung och så ren, att en badande icke behöver vämjas, som han får göra vid franska nordkusten, där ett havsbad är ett gyttjebad. Man saknar här det öppna havets flesta obehag och äger upplandets flesta fördelar, vilket ger ett företräde åt den östra skärgården framför den uthuggna ödsliga västkusten.

Den vilda djurvärlden företer inga rovdjur av oroande natur. Räven, lon och lekattorna äro de grymmaste. Lysande jakttillfällen giver älgen, vilken flyktat hitut och tagit ståndkvarter i de större öarnes kärr och skogar. Grävlingen, haren, uttern och skälarna släppa även till sina skinn, och harjakten på Biskopsö är berömd. Av skogens fåglar äro orren och tjädern mycket talrika, men kunna ej jagas av infödingarne, vilka sakna hundar av det rätta slaget och uteslutande ägna sig åt sjöfågelskyttet, helst med bulvan (vette), varvid den strykande ejdern icke sko-

nas, den liggande däremot ömt omhuldas, ehuru ett och annat ägg får lämna proviant vid en längre jakttur. Äggning i holk utövas mest mot skraken, som tåligt låter begagna sig till värphöna.

Köttet av ejdern blir gott, om det feta skinnet flås av och fågeln blir liggande i mjölk en natt. Det smakar då som renstek och har förlorat all anstrykning av tran. På samma sätt behandlade bli även skrak, prack och svärta mycket ätbara, i synnerhet om de i likhet med anden späckas med persilja. Skärgårdens värsta rovfågel är fiskgjusen eller fiskörnen, som anställer förödelse på gäddorna i vassvikens lågvatten. Havsörnen synes mera sällan och jagar helst i havsbandet. Obehaglig och stundom farlig är den ymnigt förekommande reptilen huggormen, vilken träffas såväl i blåbärsriset som i stranden, nästan överallt, kan man säga, och hans djärvhet ute på de yttre skären är sådan, att han resande sig på stjärten har med hugg velat hindra fiskare att stiga ur båten. Folket skonar honom ej, fastän de tro att han suger gift ur jorden, och någon vördnad för den annorstädes tillbedda snoken visar skärkarlen icke.

I denna provins av omflutna orter lever nu en befolkning, som efter förmögenhetsförhållandena kunde delas i tre klasser: de som öva jordbruk, mest boende på de stora öarne, de som odla jord och fiska, eller medelklassen, och slutligen de egentliga skärkarlarne, vilka mest leva på fiske och jakt men därtill föda en ko, ett får och några höns eller så.

Jordbruket, där det kan drivas, är icke alls dåligt. Präktiga leror giva ett gott vete och den mindre bonden har ändock alltid något spelt till husbehov. Saltsjöbetet är berömt och smöret blir utmärkt av de

kali- och natronhaltiga strandväxterna, varförutom korna ju alltid hava det gränslösa saltsleket att tillgå. Fårens kött blir av de snaggiga hårdvallsstränderna fast och läckert, såsom det franska pré-salé på liknande marker.

Kommer härtill ett jämförelsevis milt klimat, som betydligt avviker från inlandets på samma längdgrad, i så måtto att våren kommer senare, stundom fjorton dagar efter Stockholms, så att sommargästen får uppleva två lövsprickningar samma år, och att hösten inträder senare, emedan havet då är uppvärmt och tjänstgör som en kalorifer. Eljes har man anmärkt en olägenhet vid skärgårdens klimat för jordbruket, och det är den torra försommaren och den regniga eftersommaren, varav sånings- och växttiden blir lidande av torka men slåtter- och skördetiden av regn.

Särdeles milt klimat har Nynästrakten, där murgrönan övervintrar vild och vinet ofta mognar på spaljé.

För fiskaren eller den egentliga skärkarlen äro naturligtvis havets frukter av större betydelse, och storfisket utgöres egentligen av strömmingen, vilken fångas i ofantliga nät, ankrade på djuptliggande grund (grynnor) om vår och höst. Eljes tages gädda och abborre i not, gäddan även på stångkrok och abborren på nät. Flundrorna, av mindre värde, fångas i nät, ålen ljustras eller narras i ryssja och mjärde. Laken klubbas på glansis, genom vilken den slemmiga fulingen kan märkas, där han ligger på botten. Iden blir föremål för en alldeles särskild sport, som kallas badfisket. När vattnet på eftersommaren blir värmt i vikarna, går nämligen iden upp att bada som det kallas. Vid denna tid hållas utkik i uddarna från

trädtoppar, och när observatorn märker, att det lever i vattnet, varskor han kamraterna, som nu komma med sina flata ekor från båda uddarna, årlommarna väl omlindade med ullstrumpor att icke fisken skall skrämmas. Och så spännes nätet över vikens mun till den verkan det hava kan.

Befolkningen i denna isolerade, väl undangömda lilla värld utan regelbundna kommunikationer synes i flera hänseenden vara mycket blandad. Ett beständigt urval har nämligen här alltid gjort sig självt, så att den intelligentaste delen av ungdomen gått åt till flottan, lotsverket och tullen. De kvarvarande stationära, lugnare andarne, hava fortsatt fädrens rörelse, gått till Stockholm eller sökt tjänst uppåt land, ty skärgården har icke varit någon säker plats, där familjer och jordegendom kunnat grundas, då landet legat öppet för fienden och äganderätt och liv just icke åtnjutit skydd av den avlägset boende rättsvårdaren. Det saknas därför spår av lokalpatriotism, om ock invandraren har de vanliga svårigheterna att bekämpa.

Mig synes även, att döma av ortnamn, typer och sedvänjor, såsom om skärgården varit ett slags tillflyktsort för en del folk uppifrån land, vilka av en eller annan orsak uppsökt ensligheten. Något egentligt landsmål märkes ej, men en blandning av många, och många enkla seder och rättsbegrepp från naturstadiet, tyda på att här ute, långt bort från samhället, hopkommit en stock av osällskapliga, för ordnat samliv svårtillgängliga friluftsälskare, eller helt enkelt praktiska motståndare mot ordnad krigstjänst och tullväsen. Åtkomsthistorierna till vissa öar tyckas även röra sig om kapare, märkvärdiga sjöbedrifter,

även privattjänster till kungliga personer, och jordeböckerna lära på sina ställen icke vara riktigt säkra rörande jordens natur av krono eller skatte.

Andra tecken finnas även, som tyda på invandringar eller kanske bara strandhugg av finnar, estländare, ryssar och dylika österländare. Särskilt bär man än i dag avgjord motvilja mot estländarne, dessa skuggfigurer, gråa i sig själva, spökande fram i gråa farkoster såsom hopslagna av gamla nerfallna plank och med rigg av lappade kolsäckar. När en dylik flygande holländare tar i land på en kobbe, ror fiskaren gärna ut och ser efter att elden blir väl släckt, och han vädjar hellre till brännvinsflaskan än till bössan mot sådana havets löskemän, vilka anses, med eller utan grund, smuggla salt till Ryssland.

Förmögna skärkarlar finnas, men många äro nära fattigdomen, och några ytterligt fattiga, levande om vintern på saltlake, sillhuven och potatis. Fiskarens yrke, som liknar spelarens, ger icke grund till sparsamhet. En kupp gör honom förmögen i dag, och tron på lyckan uppstår genast med dess farliga följder. Långt bort från rättvisans skipare har han i nödvärn sin egen lynchlag, och av ekonomiska skäl friar han hellre än han fäller, även i hopp att själv bli friad, när hans olycka kommer. Och överseendet med andras förbrytelser har jag icke hört uttryckas vackrare, än då grannarne talade om att en mördare begått ett »felsteg» en gång, då han dränkte sin hustru.

Skärkarlen är en ensling; har långt till tingshuset, långt till kyrkan och långt till skolan; långt till grannarna och långt till staden. Badorten är hans närmaste civilisationscentrum, men där får han endast

lära lyx och avund mot mänskor, som han ser hålla fest i tre månader, ty han ser icke den arbetande ledamoten, som är i staden.

I ensligheten skulle han bli tänkare, om han hade ledning, men han blir fantast i stället, och huru skicklig han kan vara i sitt yrke, huru klarseende i vardagslaget, blir han ett lätt rov för sina subjektiva förnimmelser, blir »fremsynt», besynnerlig, såsom klockaren på Rånö, och han gör felaktiga slutledningar, oftast förväxlande orsak och verkan, så att om det fiskar gott efter att slanten är lagd under stenen, så är slanten den mäktiga orsaken. Han är vidskeplig, och hedendomen sitter så djupt i honom, att den kristna kyrkans symboler ännu äro för honom lika med signerier, läsningar och trolldom.

Familjen bygger sig själv på gammal sedvänja och naturens enkla krav, där icke ekonomisk beräkning kan medfölja som faktor. Förhållandet mellan könen är otvunget och äktenskapet avslutas vanligen med barnet, om flickan eljest visat sig ordhållig och böjd för familjs grundande. Är så icke förhållandet, uppstå understundom svåra förvecklingar, vilka kunna sluta med barnets totala försvinnande och andra ledsamheter, vilka komma till hela världens kännedom utom länsmannens, vilken för övrigt ingenting kan göra åt saken, där vittnen icke kunna framskaffas.

Börjar det brista i familjebanden långt borta från grannar och tvingas starka lidelser länge, inträffa stundom hemska utbrott av naturkrafterna, då den vid död och fördärv vande skärkarlen icke räknar så noga med medlen. Då uppföras därute tysta sorgespel, om vilka man endast får höra antydningar, och varom jag glunkat något i ett par av dessa be-

rättelser. Då springa blodsband sönder, förbjudna hägn överhoppas, naturen griper med hård hand vad han kommer över, och för hungern och kärleken existera icke längre hänsyn eller lagar.

Det ljusa, leende i skärkarlens liv, när det gestaltar sig ljust, har jag i förra delen, Hemsöborna, skildrat; i denna del har jag givit halvskuggorna; möjligen kan jag komma längre fram under för litteraturen ljusare förhållanden att ge själva slagskuggorna, som måste finnas för att ge bilden fullfärdig!

Holte i Danmark, september 1888.

Författaren.

Den romantiske klockaren på Rånö.

FÖRSTA KAPITLET.

Augustimånen stod över Västra Storgatan i Trosa en afton på 50-talet, när de fördröjda bondkärrorna skramlade ut ur portgången från handelsmannens gård, där de haft kvarter. Inne i boden var första bokhållaren ännu i farten med att betjäna stadens jungfrur, som i sista stunden sökte minnas vad de kunde behöva till morgondagen. Men uppe på vindskammaren av det lilla envåningsträhuset inåt gården satt yngsta bokhållaren vid det öppna fönstret med handen under kinden och betraktade månen, som lyste på taken mitt emot och visade skorstenarnes rökhuvar i en rad fantastiska framställningar, skiftande hamn allt efter som den ljumma havsvinden krängde om dem. Än tog den stora plåthuven form av en påskkäring med svart karpus, än stack flöjelns ormhuvud fram ur kåpan, visade tänderna och den utsträckta gadden, än svängde balansen med sin runda skiva fram och profilerade sig som säkerhetsventilen på en ångmaskin; och så dansade häxorna runt med drakarne kring den fyrkantiga pipan, ur vilken röken bolmade fram som ur ett påskbål. Den svärmande

unge bokhållaren vände snart sitt ödmjuka ansikte ifrån de mörka bilderna på takåsen och betraktade månens fulla rundel med dess ljusa världskarta tecknad på ljus botten, och han tyckte sig lugnare, när han såg den som ett vänligt stort ansikte med ett brett godmodigt leende se ner till honom, som i denna afton skulle lämna den tysta skärgårdsstaden och de små förhållandena i den obetydliga handelsboden för att resa opp till Stockholm och vid Musikaliska akademien och seminarium utbilda sig till organist och skollärare.

Han lät därefter huvudet sjunka, lyfte armbågen från fönsterbrädan och vände sig inåt kammaren, vars enkla möblemang bestod av tre sängar, en byrå och en rakspegel, på vilken senare ett talgljus med en stor tjuv stod och rökte. I en av sängarne låg nattsäcken av mattväv, färdigpackad med öppet gap ännu, som en stor padda, vilken storknat på ett dussin ullstrumpor och en notrulle, som syntes mellan de järnbeslagna käftarne.

Den unge mannen stod ett ögonblick i mjältsjuka betraktelser över sin tömda byrålåda, vars botten var täckt med ett par nummer av Svenska Tidningen, då en röst hördes genom språkröret vid dörrpanelen, frågande:

— Är Lundstedt där?

— Ja, patron! svarade ynglingen; varpå röret gentog:

— Nu är jag ledig!

På sin runda skruvstol ner i bodkammaren satt patronen och bläddrade i reskontran, när bokhållaren steg in och undergivet väntade vad herren skulle ha att förkunna.

— Sitt ner, Lundstedt! började patronen.

Den räddhågade ynglingen vågade icke sätta sig genast, dels därför att det stridde mot sed, dels därför att han fruktade en efterräkning på några okända förseelser i bokföringen. Men patronens lugna runda ansikte och välvilliga blickar erinrade i denna stund om månans nyss, så att han fattade mod, då husbonden åter tog till ordet:

— Lundstedt har varit en trogen tjänare och har fört sin kladd ordentligt. Fortsätter han på samma väg, skall det gå honom väl i livet, och det är därtill jag önskar honom framgång, då han nu går opp till Stockholm, där frestelserna äro större än här nere i landsorten. Jag vill nu lämna Lundstedt sin lön — det är trettitre riksdaler och sexton skillingar banko — till vilka jag från egen hand vill lägga tio riksdaler riksgäld såsom dusör för Lundstedts visade redlighet och nit i affären. Se där! Håll till godo och lycklig resa!

Lundstedt mottog med rörelse de stora vackra gröna tiorna och tryckte patronens hand, viljande säga något som ej kunde komma fram, medan handelsmannen sakta sköt honom ut genom dörren.

— Det är bra, det är bra! Gå nu och säg adjö åt frun och kamraterna, jag tror att Svärdsbron har brått att komma hem.

Lundstedt gick ut och steg uppför den lilla trätrappan, där han knackade på dörren till våningen, och mottogs av frun med ett talgljus i handen.

— Kära hjärtans, är det Lundstedt — jag satt och skala syltlök — och herre Gud, jag tror jag har tårarne i ögonen än. Jaså, Lundstedt ska resa från oss nu, och komma opp till Stockholm — där får

han se mycket saker, som en aldrig har drömt om — Gud vare med honom nu då — och må han se sig före, när han ska ut i livet. Gud vare med Lundstedt och må han trivs i sitt nya!

Frun torkade sina ögon med förklädssnibben och räckte handen till avsked, varpå Lundstedt gick baklänges ner för trappan, alltjämt hälsande och rörande läpparne utan att kunna få dem att frambringa några begripliga ord.

Nere i boden stod Svärdsbron redan med en tuggad Cuba i ena mungipan och knäna stödda mot disken, kastande rörliga blickar på vågskålen, medan bokhållarn vägde opp kaffet, och hans vickande huvud följde balansens rörelser opp och ner, så att han slutligen kände sig vimmelkantig och med vänstra handen sökte ett stöd att hålla sig i. Och med krökt pekfinger grep han om det nerhängande segelgarnssnöret, mot vilket han ville luta sig, med påföljd att rullen i taket vindade av, så att Svärdsbron sjönk på knä och lade sitt trötta huvud med cigarr på disken.

— Vad fan, tänker farbror gå till altars på lördagsafton! utbrast bokhållaren, som såg den grå figuren sjunka, men strax därpå resa sig, kastande lömska blickar uppåt segelgarnsvindan.

— Sätter en långrev i kryddbon nu också? brummade bonden och släppte garnet, som lagt sig i ringlar över hans frukostskärm.

— Visst fanken gör man det! Vet inte farbror, att de fula fiskarna gå utanför disken.

Bonden vimlade med ögonen och tänkte en lång stund på svaret som han inte fann hemma; varför han tycktes besluten avfordra en förklaring:

— Ska de vara åt mej, det?

— Var så god och håll till godo, svarade den slagfärdiga bokhållaren och sköt kaffepåsen åt bonden, som behövde en stund för att komma ur det förra tankespåret in i det nya, men ej hann fram, förrän bokhållaren klippte till med ett nytt:

— Det är tjugofyra skilling banko, jämnt som en pinal; pengarne på disken! Ta hit dosan nu, ska farbror få lite grovsikt.

Detta var för långt och för häftigt, så att Svärdsbron, som ännu bara var vid kaffepåsen, efter att den fula fisken var lämnad i sticket, tog varan i handen och vägde den.

— Tjugufyra skilling banko; fram med pengarna, gubbe lilla, för här är ingen kredit! Och så dosan! Eller vill du ha det i truten med detsamma?

Nu hade bonden kommit fram till penningfrågan och fått näven i byxfickan, sedan högra rockskörtet omsorgsfullt blivit uppvikt.

— Tjugufyra skilling riksgälds var det?

— Nej banko, du! Kaffet har stigit!

— Ja, men när jag var barn... så kosta det inte mer än en plåt.

— Ja, ser du, det är länge sen det du, om jag får tro vad din käring säger!

— Käringen! Vad håken säger kärngen?

— Hon säger att du ska betala kaffet genast, annars går du och super opp pengarna!

— Su... super jag?

— Inte alls! Jag har aldrig sett dig ta en sup! Men raska nu på, och visa att du är nykt när Lundstedt kommer, annars får du troligen ingen sup av honom. Nu skrapar Blacken på dig!

— Lundstedt! Vad har jag med Lundstedt att göra... tpo! tpo! — står du stilla du din rrrackare!

— Vet du inte av, att Lundstedt ska med dig till Svärdsbro, för han tar till Stockholm i afton.

— Stockholm! — Tpo! tpo! vad går det ått dej, din fuling!

Blacken skrapar gatstenarne av otålighet, och borgmästarns piga kommer in, snavande över tömmarna, som bonden bundit i dörrhakarna.

— Se god afton, lilla Lina! Hur kan det stå till på en sån här månskens-torsdags-afton!

— Det står inte alls till — ta bort hand — annars så... hur står det för Kindgren?

— Det går undan för undan för mig! Men vad kunde behagas så här sent på dagen?

— Det behagas ett halvt lod kardemummor!

— Så, det ska vara främmande i morgon... lägg opp pengarne nu, Svärdsbron, och stå inte och reta opp sina ädlare känslor, när han tittar på flickan.

Svärdsbron har båda händerna i byxfickorna, cigarren upphivad som en klyvarbom, och står, gungande på vikta knän, omfamnande den kattunklädda jungfrun med sina stora smörjiga ögon, ibland skickande blickar åt taket som om han räknade brödkakorna på spettet.

— Hörr nu! Hörr nu! hm! — Tpo! Tpo! står du still du! yh! yh!

I detsamma kommer Lundstedt in:

— Är inte farbror färdig att köra än? Klockan blir ju tio, innan vi få ge oss i väg!

— Klockan tio!

— Ja, för jag ska till båten i Södertälje klockan nio i morgon bitti!

— Södertälje; ge mej si!

Lina har rodnat vackert och Lundstedt har märkt henne: — God afton, Lina! Nu kom hon lagom för att jag skulle få säga adjö.

— Nej, ska han resa!

Medan Lina och Lundstedt gå ut i boddörren för att se på månskenet, har Svärdsbron fått upp portemonnäen, och börjar där efter plocka opp slantarne på disken.

— Där ha vi — ge mej si, tolv skilling.

— Och så kommer du med bankovittnar med hål i; dom kan du gömma till håvpengar... fjorton och sexton, tjugo... trettiotvå. Hit med fyra skilling till nu.

— Fyra sk-illing t-ill! Nej! Det är alldeles för durt! Po-ah! Po-ah! flickan lilla, po-ah!

Patron kommer ut i boden och Svärdsbron rätar ut knäna och kniper fram med pengarne som om han sett sin husbonde.

— Nå, Svärdsbro, är du färdig att köra än? frågar handelsmannen.

— Ja, herr patron, genast!

Och med en kraftansträngning samlar han ihop armar och ben och går ut till vagnen, tar tömmar och piska, kliver opp på hjulet för att överskåda lasset och se om Lundstedt är där.

— Stå inte på hjulet din inskränkta fan, ropar Kindgren från boddörren, du faller ju om kraken rycker till.

— F... aller jag?

Blacken rycker verkligen framåt i ett anfall av hemlängtan, och Svärdsbron, som har händerna fästade, kommer ner gränsle över hjulringen:

— Po-ah! Po-ah! ropar han i djupet av sin nöd, och Lundstedt, som stått under gatlyktan med Lina, skyndar till och stannar Blacken, som har gröppåsen kvar om halsen och därför icke är så begiven på att springa, helst Svärdsbrobonden bromsat framhjulet med sin vänstra axel.

— Tror någon människa vi kommer ur stan i denna dag? utbrister Lundstedt med mild otålighet. Stig opp nu, farbror, så få vi åka!

— Nå, så bjur han på något då?

Lundstedt lovar att bjuda vid första gästgivargård, men Svärdsbron vill inte lämna kredit, och tillnyktrad efter sin kontusion erinrar han sig det utlovade snuset, varpå han intränger i boden med piska och tömmar, på samma gång som han efter patronens avlägsnande fattas av nyväckt hopp att kunna pruta på kaffet, vilken omständighet leder hans tankesnurra baklänges upp till minnet om ett glåpord, som stod i sammanhang med segelgarnet, men som han ej kan minnas, varpå Blacken gör ett nytt framryckande mot hemmet, vilket besvaras av bonden med en inhalning av de medförda tömmarne, med påföljd att hästen stryker vagnen in mot glasdörrarne, som klinga, allt under det kusken skriker po-ah! utan annan verkan än att boddrängen bryter in, ger Svärdsbron en halskaka så att cigarren kryper baklänges in i munnen och den kiknande rökaren kommer ut på gatan i samma ställning som en magisterhoppare. Därmed anses diskussionen avslutad, och sedan vagnredet blivit krängt tillrätta, lyftes farbrodern på lasset, tömmarne lämnas åt Lundstedt, som trycker de närvarandes händer och under allas välönskningar sätter Blacken i gång framåt!

*

Lundstedt hade avlämnat sin värd i Svärdsbro, sedan han bultat opp den bekymrade makan, och utan att avvakta tillfället att göra hennes närmare bekantskap gått till gästgiveriet med snabba steg för att beställa skjuts till Södertälje. Som det fanns hästar inne, satt han snart på en ny liten pinnkärra och ruskade i väg norrut mot hans längtans mål. Månen hade sänkt sig något och färden gick genom svarta granskogen, som susade tungt i nattvinden, under blinkande stjärnor med Karlavagnen överst. Rak låg vägen som en kägelbana, lång och ljus som ett lakan på bleke, när månskenet föll på det torra dammet; stundom steg i fjärran en vit sky, uppriven av ett mötande åkdon, och när hästens huvud dök upp och silvermolnet nalkades, skymtade strax efter några mörka inhöljda gestalter, som i förbifarten kastade ett god afton som en slant åt en grindpojke. I vägkanten följde telegrafstolparna med sitt sjungande tackel, en ändlös eskader av enmastare utan stänger och rår, slutande med eselhuvun som vinterliggare.

Så kom en grind och en sovande stuga med äppelträn, vilkas frukter lyste i guld som apelsiner, och så smällde grinden igen, kärran rullade fram och det enformiga skallrandet försatte den unge resenären i sömn.

Och så drömde han, att han satt på sjustjärnorna och åkte opp för himlavalvet, där han hörde en fiol spela, som hade strängar så långa som landsvägen, med ljudpinnar höga som mastträn och stallen voro av vitt porslin, och nordanvinden var stråken, hartsad med isbarkar; och fiolen gav melodier i nya tonarter med tre kvarts toner i stället för halvtoner, och det fanns både eiss och hiss, som han alltid undrat

över vart de tagit vägen, när Gud lät människan skapa klaveret. Men vägen var brant och han kände hur det värkte i ryggen, när han föll bakåt, och det blåste kallt i halsgropen, och han hörde en hund skälla och en uggla skrika och när han vaknade, förnam han icke mer det dova orgelljudet från granskogen, utan det dallrade som när fiolerna spela sextiofjärdedelar i applikaturen, och kärran hade stannat i en björkhage, som slutade av »malmen», vilken nu sänkte sig och övergick till ett stort slätt åkerland. Och i fyrsprång bar det nedför backen, ner på slättlandet, där rågskylarna stodo i troppar och kolonner, grupper mot rytteri, bataljoner med skyttegravar emellan; ändlöst och som ett slagfält utbredde sig sädesregionen, som härifrån kunde överskådas genomskuren av en å, vars båda stränder tycktes bevakade av rågkärvarnes tiraljörer, bildande en kulle intagen av en detacherad avdelning; här lågo hela led kullblåsta och betäckte marken med döda och sårade, här kommo de på krakstörar och sågo ut som pikenerare från trettioåra kriget med axens långa plymager fladdrande för vinden. Och nya trupper defilerade alltjämt, förstärkningar ryckte fram, och nere i sänkorna låg dimman som kanonrök efter dagens batalj.

Herr Lundstedt, vars drömmande och lekfulla sinnelag vi ovan antytt, roade sig, för att fördriva tiden, att leka det han var Napoleon, som nu på en släda ilade från det brinnande Moskva, föreställt av den sjunkande månen bakom en klockstapel i fjärran, och han hälsade då och då med en nickning och ett dystert ögonkast sina tappra trupper, som syntes göra uppmarscher i häck på ömse sidor om lands-

vägen utan att någonsin hinna fram förr än kärran redan var förbi.

Under det den stora armén defilerade utan att ta slut — och herr Lundstedt visste nog att han kunde åka ända upp till Norrland på denna årstid utan att se något slut — hade det börjat ljusna i öster, och trött av att leka soldat med rågskylar, föll herr Lundstedt i en liten morgonslummer, varur han snart vaknade med en frossbrytning, med solen mitt i ögonen och en kvittrande lärka över huvudet. Och nu var slagfältet betäckt av hästar och vagnar, som av lantfolket utförts att hämta upp fallna och sårade, vilka fördes till de stora röda ambulanserna när och fjärran.

Men nere vid en nu synlig havsfjärd, som tycktes sakna stränder och flyta under alar och pilar, låg ett vitt slott med röd- och vitrandiga bolstervarsmarkiser för fönsterna. Där bodde greven, eller kammarherrn, eller excellensen, lekte herr Lundstedt, och därinne fanns oljefärgstavlor och marmorbilder, porträtt av Lennart Torstensson och Carl den niondes andra gemål; och där innanför balkongfönstren stod säkerligen en flygel, som van Boom spelat på, och en harpa, som grevinnan ärvt av sin farmor, som varit hovfröken hos Gustav III; och där i flygeln sovo fröknarna som guds änglar, under lapptäcken av rosenrött siden och skulle snart dricka kaffe med saffransbröd på sängen — och Gud var god, som kunde låta några människor också vara lyckliga! Och så ställde sig en lund björkar framför trollslottet och det syntes bara björklöv och näver en lång, lång stund, tills ett stort blått vatten skymtade och skjutspojken pekade med piskskaftet på ett kyrktorn och sade att det var Södertälje.

*

Några timmar senare stod herr Lundstedt på den rosenröda ångbåten Hermoders fördäck, när Kungshatt passerats och Stora Essingen, och man under Marieberg fick första synen på Stockholm. Morgonen hade varit tryckande het, solen hade skinit på västermoln, och sedan hade den ena molnvagnen efter den andra kört upp på himmelen, höll stilla och skockade sig som en artilleripark på de intagna höjderna. Och när hela batteriet var samlat, gavs eld, gnistan flög i sicksack över kyrktorn och takåsar, och dundret hördes, innan man räknat till fem, luften suckade, böljorna väste till och ångbåten darrade; nya molnvagnar bröstade av, ryckte fram, och glatta lag gåvos gång på gång. Så brusto de svarta skyarne, och när ångbåten lovade in åt Skinnarviksbergen låg den stora staden fläckvis i kvastar av solsken och fläckvis skuggad av åskmolnen, och i en krets av ljus, som under en lampskärm, låg Riddarholmskajen med sina ångbåtar i alla regnbågens färger, sjögröna med cinnoberröda vattengångar, lysande av blankskurad mässing och vitt järn, svarta skorstenar och kopparröda ångpipor; gamla Gripen och Kommendörkapten, den långa smala Aros med för och roder i båda ändar, Prins Gustav och Uppland, och längst bort vid simskolan den lilla Tessin; och över master, skorstenar och flaggstänger höjde sig de två hundraåriga lindarnes gröna kupoler, under vilka bärargillets ledamöter togo skugga; och därbakom gymnasiihusets åldriga fasad, och högst över alla, Riddarholmskyrkans järntorn. När Hermoder lossat sina nickhakar under södra bergen och lupit in till kransen att förtöja, kände herr Lundstedt sig beklämd, och när han lämnat biljetten vid landgången

och gick med sin nattsäck i land, var han nära att kvävas såsom en nybörjare i simskolan, när han känner lukten av vattnet. Husen voro så stora och mänskorna så många; långkärrorna skallrade på de kullriga gatstenarna, så att det värkte i huvet, när man hörde dem; hundarne skällde, höns, nyss lossade i burar, kacklade, grisar på skrovkärror skreko, och uppåt backen skyndade alla fordon med lantmannaprodukter under polisens bevakning och pådrivande, ty holmen och hamnen skulle avspärras.

Herr Lundstedt följde med folkströmmen, okunnig om vart det bar, och uppkommen på torget såg han en ofantlig läktare klädd i svart och med silverkronor, och portalen till Riddarholmskyrkan var bevakad av två led drabanter i björnskinnstschakåer. Folkmassan tätnade, och på bron blev det trängsel, ty en avdelning av gardet i pickelhuvor med vita korsbandolär tågade fram med förstämda trummor i sorgflor; hästarne stegrade sig och hundar trampades, månglerskor skreko, och så började klockorna ringa i ett torn och i två torn och slutligen ringde det över allt, vart man kom, ty kungen skulle i dag begravas.

På Riddarhustorget fick herr Lundstedt veta vägen med roddbåtarne över till Klara, där han skulle söka sitt kvarter hos en kamrat från Trosa, och efter lång väntan befann han sig slutligen vid Röda Bodarne. Som han skulle till Norra Kyrkogatan och såg på kyrkans sträckning hur altaret låg där det var öster, tog han korn på byggningen och gick över kyrkogården, tills han krokat om tornet och sett den port, som måste leda ut åt norr, och där låg en gata sluttande ner för en backe och i fjärran avstängd

av en massa gröna träd, som stucko upp över ett plank.

Med lättare hjärta gick han på för att hinna numro fyrtiotre, som måste ligga på vänster hand, efter som det var udda nummer, och när han anlände till ort och ställe skulle han in genom en dånande portgång för att komma in på gården. Där sökte han en klocksträng eller något annat tillhygge att ge luft åt sin otålighet få komma under tak. Men han såg bara små bruna dörrar med trappsteg framför, och han knackade på dem, den ena efter den andra, utan att få svar. Han gick in i en farstu, knackade på tre dörrar igen, varav en var borrad som en fisksump eller ett såll, och måste leda till ett skafferi. Han gick en trappa upp, bultade så det gav eko genom trappgången, men utan att någon öppnade; gick en halv trappa till och stötte på vindsdörren. Tydligen voro alla innevånarne ute på begravningshögtidligheterna.

Något nedslagen, ehuru icke alltför, gick herr Lundstedt ner på gården igen och sökte en sittplats. Men mitt i gårdsrummet stod en trädgård med ett grönt staket, skuggad av en brandmur med ankarjärn smidda i form av bokstäverna x och i; och ini trädgården låg ett lusthus med tak som en pickelhuva, och på vakt reste sig två kanelpäronträd, bland vilkas gallrade löv ännu syntes hängande några kvarblivna frukter i solnedgångens färger. På rabatterna stodo dahlier och på sängarne växte purjo och selleri. Tyvärr voro grindarna låsta med hänglås och herr Lundstedt måste stanna utanför lustgården på de knaggliga fältstenarne, vilka icke kunde erbjuda någon vila. För att fördriva tiden gick han då omkring och spe-

jade genom fönstren på nedra botten, vilket dock hade sig svårt, då avundsjuka jalusier stängde utsikten. Slutligen kom han till en fönsterluft, vars ena fönster stod på glänt med en stormhake, så att han kunde obehindrat skåda in i rummet. Där rådde ett visst hemtrevligt slarv. På en matta med mera hål än väv syntes en urblekt gondol med en herre och en dam från riddartiden, och längre bort under sängen visade sig ett palats, som kunde vara Venedig efter som det gick kanaler inunder, och huset var grönt och rött, men ett par stövlar och ett nattkärl stängde all utsikt till en bro, som kanske eljes var Suckarnes. Ett runt bord av alrot skrevade med tre ben över gondoljären, som om det dansat trestegsvalsen till riddarens luta, och på bordet lågo ett par byxhängslen, en nattkappa, en guitarr, och därbredvid stod en tom punschbutelj och sex glas. Över gungstolen hängde ett par grå byxor, och på fönsterposten fanns ett bläckhorn med gåspenna, och en bok med vitt papper omkring pärmarna, på vilken stod skrivet ett namn. Herr Lundstedt, vars nyfikenhet var väckt, stack in två finger och makade boken så att han kunde läsa namnet, och hans glädje blev obeskrivlig, när han läste sin gamle skolkamrats namn. Frans Oscar Lindbom, i stora präntade, anglosachsiska bokstäver som Dagbladets titel var tryckt med.

Utan att tveka, lyfte han av haken och praktiserade sig med nattsäcken in i kammaren, drog av stövlorna och sökte genast en bekväm ställning på utdragssoffan, där han snart föll i en djup och stärkande sömn efter en genomvakad och genomskakad natt.

ANDRA KAPITLET.

Följande morgon gick herr Lundstedt vid halv åtta-tiden nere i Kirsteinska trädgården och avvaktade med hjärtat i vänstra armgropen att klockan skulle ringa åtta och akademiens portar öppnas. Han hade ännu huvudvärk efter nattens samspråk med kamraten, vilken hemkommit klockan tio om kvällen och icke släppt den av resan sönderskakade landsmannen, förrän denne omtalat allt vad som i Trosa sig tilldragit under de tre åren de varit skilda, omtalat sin mors död, sin faders, fiskarens, små svårigheter, sina egna läroår i handeln och slutligen sin oövervinneliga böjelse för musiken, som vid Musikaliska akademien skulle bringas till fruktgivande examen.

Genom staketets spjälor såg han nu att det började komma folk; äldre herrar med håret på axlarne, sannolikt professorer, unga män med solbränd hy, som tycktes vara från landet, unga flickor och äldre mamseller med lockar baktill och portföljer framtill. Rädd var han, när han såg dessa massor, med vilka han skulle tävla, och han lutade sig mot staketet, spelande med fingrar det stycke han övat för orgelnisten i Trosa om söndagseftermiddagarna på stadskyrkans orgel, sedan han först repeterat på handelsmannens klaver under veckan. Hans lärare, som själv gått igenom akademien och kände professorns smak, hade som en klok man bestämt tillrått lärjungen att lägga band på sin romantiska böjelse för vacker musik och svurit vid sin frälsning, att Lundstedt skulle gå igenom med pukor, om han vid provet kom med en fuga av Bach, och oaktat lärjungens

sinne rest sig mot det aritmetiska problemet, hade han dock fogat sig och lytt sin mästares råd.

När nu klockan ringde åtta i tornet, och gasverket blåst ut frukost, ljusfabriken släppt ut ångan och tvätterskorna drogo upp från Klara sjö med sina bykar, ansåg herr Lundstedt tiden vara inne, och med vingliga ben styrde han över planen in i den stora porten, där så många kallade inträtt före honom, men kanske så få utkorade skulle komma ut igen. I stora trappan hörde han redan två pianon och minst tre fioler, och uppkommen i stora salen, där orgeln stod bredvid en flygel, var provet i gång.

Professorn, som satt på en stol bredvid instrumenten, hade ett rörligt ansikte som om det sköttes av en dragsko, och i samma minut det uttryckte belåtenhet, förmörkades det och sammandrogs av raseriets kramp utan att någon egentligen kunde utleta orsaken. Just när herr Lundstedt kröp bakom sista ledet, satt en ung man vid flygeln, där de, som ännu icke spelat på en orgel, fingo prova, och med smältande blickar mot takkransen framsmekte han Jungfruns bön. Hans långa vita fingrar ströko tangenterna på ryggen som om han kliat kattungar, och han skakade emellanåt sitt polkahår, slängande huvudet bakåt, och med foten på pedalen så att alla toner sjöngo kör skulle han just saxa händerna för att »spela i kors», då professorn icke kunde styra sig längre, utan sprang upp och smällde igen locket så att det skrällde i salen. Han ville på samma gång säga någonting, men endast läpparna rörde sig och huvudet nickade, varpå han satte sig igen och åhörde Jungmanns Sjöjungfru, Abts Aftonklockorna, sonater av Clementi och Kalkbrenner,

under det hans ansikte uttryckte outsägliga lidanden. Klockan blev både tio och elva, innan Lundstedt kom fram. Men när han slog sig ner vid orgeln, ljusnade professorn och skickade den långe med Jungfruns bön till att trampa. Lundstedt ställde sitt nothäfte på ställaren, drog ut några stämmor, revade opp svarta byxorna för att komma åt pedalen och satte i gång.

När han spelat några längor av temat och första upprepningen i underkvart tog vid, kände han en hand stryka vänstra kinden och en andedräkt flåsa vid örat; men av fruktan att komma av sig vågade han ej vända på huvudet, utan gick på oförskräckt, genom »motsatsen» och »återslaget»; och dux eller temat kom igen, gick ibland framlänges, ibland baklänges, än på händerna, än på fötterna som en konstmakare, än hjulade det, än gick det kräftgången, fläkte sig, flådde katt, stupade kullerbytta och blev borta, lämnande ett moln av tonstumpar och ackordbitar efter sig på valplatsen, och så stack det fram igen beledsagad av Comes och så brottades de, satte kärngknep, backade, släppte och röcko, stodo och tjurade, löpte efter varandra, hoppade bock över varandra, och slutade omsider i en lång omfamning, föreställd av en alltförsonande orgelpunkt.

— Wundervoll! Prachtvoll! lät det från professorn, vilken log som mot ett barn. Vad kallas den unge man?

— Alrik Lundstedt, svarade den blyge unge mannen och rodnade över sitt skälmstycke, ty han kände sig falsk mot läraren, när han mot övertygelse lagt an på professorns kända smak för de i hans eget tycke odrägliga fugorna.

När namnet var uppskrivet, tog professorn Lundstedts hand och bad honom vara välkommen, anvisande honom sekreterarens rum, där han skulle få lektions-schemat och inskriva sig i matrikeln.

När detta var överstökat, återvände Lundstedt strålande till sin beskyddare, som tog honom i famn, strök håret undan pannan för att se huru hög denna var, lade upp hans händer på bordskivan för att mönstra om de räckte till oktaverna, och slutligen synade professorn hans stövlar, begärande »vacker fot» för att se om de räckte till pedalerna, och Lundstedt befanns ha »stora sköna fötter», vilka lovade gott för blivande fugor.

Lundstedt måste nu lova att komma nästa söndag på Jakobs orgelläktare, där professorn residerade som orgelnist, och, när han bugade för att taga avsked, fattade professorn hans arm och drog honom med sig till ett fönster, där preses i akademien stod, till vilken han viskade med hörbar stämma: Ett jättesnille!

När Lundstedt äntligen kom ut på gatan, tyckte han att det sken sju solar på himlen, och att livet inte alls var så mörkt, som elaka människor påstodo. Han ville sjunga på Rödbotorget, och skulle ha dansat över Norrbro, där vaktparaden nu passerade, men han lugnade sig och stack av ner till Storkyrkobrinken, där han inträdde i en mössbutik för att få sig den blå mössan med lyran på sammetsranden. Och när mamsellen passade den på hans huvud, kände han sig som om skönheten krönt den ädle konstnären. Och när han kom ut på gatan, kände han som om det strålade eld och ljus från pannan, där den gyllene lyran satt, och mänskorna

värmdes vid hans åsyn, jättesnillets, som skulle göra dem bättre och lyckligare med tonkonstens underbalsam. Överfylld av saliga känslor, vilka trängdes om att få löpa ut, gick herr Lundstedt gata upp och gata ner, och allt vad han såg och hörde stämde han i ton med sin sjungande ande; rådstuvakten gick i gevär klockan tolv för att hylla honom med skyldring och trumvirvel, klockorna ringde till hans triumftåg, kanonerna på Skeppsholmen dundrade hans ära, och folket hälsade på honom, när de lyfte hattarna. Men hur han gick och gick, kom han in på en smal, mörk gata, där husen sågo ut som de voro från Gustav Vasas tider, med stenfigurer över portarna och små rutor, skiftande som pärlemor, insatta med bly; och i fönstren lågo sköna jungfrur, borgardöttrar och rådsfruar i röda sidenklädningar med bara halsar efter tidens sed; och de nickade vänligt åt segraren, vinkade med fickdukarna och bjödo honom in. Herr Lundstedt gick stolt som en riksmarsk sin gata framåt, lyfte på mössan och mottog damernas hyllning, vilken längre fram yttrade sig, enligt tidens enkla bruk, i penninganbud. — Tjugofyra skilling, trettisex skilling — ljöd det från fönstren, och här och där lockade en kaffepanna av nyskurad koppar. Det var en förtrollad gata, och aldrig hade Lundstedt varit så observerad av sköna fruar som i denna dag, och lekande, att han var i Venedig därhemma på mattan med riddaren och damen, stannade han i ett hörn för att läsa namnet på plåten, och just som han stavat Tyska Prästgatan, slogs ett handfat ut genom fönstret och kastade ett stänkregn framför hans fötter. Utan att avvakta någon förklaring på det ledsamma misstaget, styrde

herr Lundstedt ner i brinken igen, satte över på en gondol till Röda Bodarna och sökte sig ner till krydd-bon i Klara Bergsgränden, där kamraten skulle mottaga hans hjärtas fullhet. Men boden var fylld med folk, patronen var inne och det kunde icke bli något utlopp för det översvallande hjärtat, därför gick herr Lundstedt in på restaurationen Solen att äta middag. Han satte sig vid disken, där skänkjungfrun hade sin plats, och begärde stekt fläsk med bruna bönor. Men han måste tala om sin lycka, ge luft åt sina känslor, och i en kvinnas varma sköte lämna förstlingen av sin glöd. Medan han rörde om i senapsburken, tänkte han över vad han skulle säga.

Men han stannade i valet och kvalet, om han borde börja med att tala om vädret, fråga om jungfrun varit på kungens begravning, ta reda på om jungfrun tyckte om musik, om det var dyrt att leva i Stockholm eller något sådant oskyldigt, tills han slutligen, just som han ämnade besluta sig för kungens begravning, röck tillsamman och till sin icke ringa häpnad och med en ton, som om han begärt låna pengar, frågade vad klockan var.

Jungfrun, som var av den sorten kallad näspärlor, svarade med en blick bortåt en tacksam åhörare vid fönstret, att hennes klocka var på stampen. Herr Lundstedt, som icke ville röja sin okunnighet, och som trott att svaret passade fullständigt till frågan, tackade med en lätt Trosabugning för upplysningen, vilket hade till följd att åhöraren vid fönstret, som åt kallt revbensspjäll med lingon, fick något i halsen, en tydlig uppmuntran till jungfrun att fråga herr Lundstedt vad potatisen kostade.

— Åtta skilling kappen gällde han i Trosa, när

jag for, svarade herr Lundstedt, tacksam över att det blev något samtal av, ehuru han behövde anstränga hela sitt harmonivetande för att kunna leta en övergång från potatispriset till Musikaliska akademien och jättesnillet.

Jungfrun, som var fullflätad och älskade löjet, hängde sig envist vid ämnet, vilket lika mycket intresserade henne som åhöraren vid revbensspjället.

— Nå, men då är det russinpotatis väl, efter den kostar åtta skilling? upptog hon frågan.

Herr Lundstedt sökte i det av förmiddagens berusande triumfer grumlade minnet efter någon ledning till bedömandet av en sådan okänd potatissort, och blev orolig, när han icke fann det ändamålsenligaste svaret. Lyckligtvis reste sig revbensätaren och bad att få betala, vilken förrättning han utförde lutad över disken och alla på densamma stående karotter, som innehöllo bitar av allt läckert från helkokta ägg till kräftor och köttbullar.

Herr Lundstedt, lämnad åt sig själv, kände ett obehag vid att höra viskningar, vilkas betydelse han ej fattade, och sedan han druckit sin välgång i ett glas starköl, steg han också upp för att gå. Som han dock ville avrunda sitt farväl, sökte han ett vänligt ord, men fann intet, klappade i dess ställe gästens råtthund och frågade, som om han gjort mannen en tjänst med sin nyfikenhet:

— Vad är det för en slags hund?

— Det? svarade gästen, det är en senapshund.

— Jaså! Hm! Ja! Det finns så många raser, som jag inte känner. Adjö, jungfrun! Adjö, herrn!

Och därmed gick han hem.

Men som han måste ha något utlopp för sina känslor, satte han sig vid fönstret att skriva brev till sin gamle fader för att berätta honom om sin lycka. Och hur han skrev, värmdes han opp, både av starkölet och det lättrörda sinnet, och hans lekfulla natur tog sig till att spela. Han lekte, att han var en mäktig och rik man, som icke kunde glömma i medgångens solsken, att han hade en gammal fattig far, som skänkt honom livet och nu satt i torftighetens skugga, och han erinrade sig sonens första plikt mot sin upphovsman, besvor fadren att genast sälja sin stuga och sin ko, sina nät och båtar och komma upp att bo med sonen i Stockholm. Av fruktan att denna hans livliga önskan icke skulle förverkligas, gjorde han en kolorerad teckning av huvudstaden, av dess märkvärdigheter i gator, torg, byggnader, handelsbodar och restaurationer, avskildrade sin bostad med dess venetianska matta, trädgården med dess kanelpäron och lusthus, samt slutade med att besvärja fadren icke stå i solen för sin lycka utan genast bryta upp och fara direkt på ångbåten, icke sparande på styvern, utan ta salongsbiljett, äta en biffstek och dricka porter i försalongen, så att han kom fram frisk och sund.

När brevet var slutat, vek herr Lundstedt det i fyra delar, fäste ihop det med munlack och bar det i kryddbon, glad i hågen som om han betalat en skuld, kvitterat en räkning, vilken han icke mera behövde tänka på.

TREDJE KAPITLET.

Första infallande söndagsmorgon stod herr Lundstedt i orgeltrappan till Jakob väntande med en svärm skolungdom på professorns ankomst, emedan ingen insläpptes på läktaren förrän vårdaren av helgedomens musikaliska aldra heligaste själv anlände. Klockorna hade ringt annangången, när mästarens steg hördes nere i trapporna, och ungdomen öppnade aktningsfullt lederna, medan professorn, nickande hälsningar till höger och vänster, uppnådde dörren, där han stannade, kastade en blick över hopen, som om han vore frälsaren och bjöde stormen lägga sig; därpå tog han fram en nyckelpung med pärlbroderi, öppnade den med en betydelsefull min, som om han vore Petrus och hade himmelriket på andra sidan dörren, stack nyckeln i hålet, men vände sig därpå hastigt ut mot den otåliga, nådehungrande skaran för att se efter om han kunde få förkasta några. Och mycket riktigt, där funnos några världsliga sinnen, som icke gåvo sig tid att avvakta nådaordningen, utan ville bryta sig in, och därför fattades i kragen och utvisades. Nu öppnades dörren och sakta släpptes sångarkoret in förbi den mönstrande dörrvårdaren, som med lyftat finger och sträng min stod redo att störta olydiga andar ut ur paradiset, att de skulle erfara sanningen, att många voro kallade men få utkorade. När Lundstedt passerade den stränge portvakten, ljusnade dennes ansikte, och han tog honom ur ledet, ställde honom på sin högra hand och visade honom ett gott behag.

Herr Lundstedt, som icke hade sett en så stor

kyrka förr, blev betagen av en helig rysning inför det väldiga rummet, där jättarna kunde gått raka och satt opp psalmnummer ovanför pelarblommorna, men han fick icke leka längre med sina tankar, förrän professorn tog honom i ficklocket och drog honom med sig att beskåda instrumentet. Uppför en liten trappa började vandringen och stannade först vid bälgarna, som lågo där likt jättens lungor färdiga att flåsa, när foten sattes på bröstet; uppför stego de, förbi rosettfönstret över portalen, tittade in genom en bräddörr och sågo väderlådan, på vilken principalstämmorna stodo på ett led med kontrabasunens trettiotvåfots pipa som flygelman; stego högre och högre, tills de kunde skåda in i hela skrovet, rymligt som bröstkorgen på en valfisk, där man såg revben, senor, muskler, luftrör, knotor, blodkärl och nerver företrädda av alla dessa pipor, koppel, abstrakter, regeringar, vinkelhakar, vippor, vällarmar, pumpeltrådar och andrag; en gigantisk organism, som behövt tusen år att växa till, med några alnar vart hundrade år, sättande en blomma vart sekel som aloen, lämnande ett frö i mansåldern, skjutande en gren, ett blad, varje decennium; ett mänskoverk utan uppfinnare liksom katedralen, utan byggmästare som pyramiden, ett ofantligt samarbete av hela kristenheten, som ärvt grundtanken av hedendomen. Nu steg den brant upp som ett fjäll av stalaktiter, och lärjungen hisnade, när mästaren ledde honom upp på spetsen, där de hade valvbågarne en handbredd över huvudet, och plötsligen sågo sig stå i skymningen omgivna av nakna mänskokroppar med vingar på ryggen, övermänskligt stora barn, som blåste i basuner, och kvinnor, som slogo harpor och

cymbaler; och när de trängt sig fram och skådade ner i kyrkan, där små mänskor krälade in i båsen med böcker i händerna, greps lärjungen av svindel, så att han måste fatta en kerub i armen; men mästaren log som frestaren på berget, när han visade sin sköna värld för människones son. De stodo ett ögonblick däruppe i halvmörkret och när lärjungen hämtat sig, pekade frestaren ut under de svärtade spetsvalven, där dunklet kämpade med ljuset underifrån, så att man tyckte sig se hur de blandade sig såsom den kalla och varma luften över åkern, där vårsolen bränner, och när ögat vant sig en stund, trängde en stor ljus sky igenom; skyn delade sig som ett ångmoln och färger kondenserade sig, togo kropp och blevo Kristus och de två lärjungarne i förklaringens ögonblick, svävande genom dunklet på allt det ljus som insläpptes genom det höga korets väldiga fönster. I detsamma hördes ett dån över deras huven, en lätt skakning kändes under fötterna och nu gingo alla tornets klockor till sammanringning, så att orgelverkets trätak sviktade och den smala trätrappan knarrade, när de båda vandrarne stego ner. Och lärjungen hade känslor av att ha varit uppe i himlen bland änglarna och sett Kristus förklarad och ljuset segra över mörkret.

Nu, när han nerifrån såg det stora musikverket, som icke liknade någon annan sak i naturen eller konsten och därför oroade honom, tryckte honom, och gjorde att han kände sig under detta människohandens verk, som dock först blev levande under en människohand, ville han utreda vad han såg, återföra dess former på andra kända och därmed närma sig den, få ner den till sig och bli lugn. Kyrkan

hade han redan klar för sig, att den var urskogen, i vilken hedningarna offrade människor, pelarne voro träd och valven grenarne, men orgeln var orgeln. Det var ingen växt, intet djur — om icke en korall — icke en byggnad — om icke en mängd hängtorn från riddarborgarne — dessa tureller med fasadpiporna, av vilka en del voro blivna stumma, men kvarsittande såsom rudiment från äldre stadier, numera utan bruk. Varje sats småpipor kunde likna Pans syrinx, som väl var grundformen, men de stora i de framspringande hörntornen påminde om en vapensamling utan att likna den, och ornamentiken i förgyllt trä från förra århundradet, med snedkavlade snäckor och spiralformiga blommor som kineserna bruka, klippte genast av tanketråden, som ville binda ihop de olika lederna i detta virrvarr av former, i vilket ett mera bildat sinne än den unge handelsbetjäntens kunnat läsa hela instrumentets historia från den latinska hedningens vasspipa, genom den keltiske barbarens säckpipa, byzantinske kejsarens vattenorgel, med upphämtande på vägen av minnen — dunkla visserligen — från medeltidskyrkans emporer, triforer, klocktorn, altarskåp, tabernakel; från sachsiska rokokoporslinet och första kejsardömets romerska vapensmak.

Professorn hade satt sig vid manualen i dess tre etager, dragit ut principalstämman och givit lärjungen en vink att sitta bredvid; bälgarne pustade och knarrade och nu sjöngo fasadpiporna preludiet enstämmigt; snart intonerade flöjten, och harmonierna svällde; gamban tog i näston upp ett solo för bariton, trompeten smattrade och bordunan brummade; därpå tystnade de en efter en, och när det

blivit lugnt, hördes kantorns stämma sjunga opp första strofen i Upp, psaltare och harpa; och när han dallrat ut på sista tonen, brusade orgeln ut med fullt verk, under det församlingen föll in i sången. Och med kopplad pedal och alla fyrtiotvå stämmorna andragna höll orgeln sin symfoni med alla orkesterns instrument, lydiga under en mans händer och fötter. När prästen sedan vid altaret tog upp att läsa Helig, Helig, föreföll hans röst som om någon obehörig ställt sig att prata under en konsert, och när man äntligen hann till predikan, satte sig professorn med ryggen mot orgelverket och blundade, visande med en min, att han tyckte sig bli störd. Men när så gudstjänsten var slut, alla psalmer sjungna och ordet var fritt, som professorn kallade det, när han fick spela utgången, då måste herr Lundstedt sitta bredvid och sköta andraget, när stora fugan rullade på. Och då spelade han för sin enda åhörare utom tramparen, ty när äntligen allt var över, stod kyrkan tom. Detta såg professorn i sin reflektor, men han var van vid det, njöt av det och skulle ha blivit ond, om hela publiken skulle ha stannat och vågat låtsas begripa det han ensam förstod uppskatta.

Herr Lundstedt lämnade kyrkan med ett intryck av att han sett något oerhört stort, hört något övermänskligt skönt, fullt övertygad numera, att om han också inte riktigt till fullo kunde njuta av fugalmusik, så var det därför att han var obildad, men han var stolt över hoppet, att han en gång skulle kunna tillhöra de få utvalda som kunde det.

FJÄRDE KAPITLET.

Herr Lundstedt hade tillbragt ett halvt år i Stockholm. Tiden hade lupit undan, ty göromålen voro många, och det minsta blev orgelspelning. Seminarium tog nämligen drygaste tiden, och på Musikaliska akademien blev det huvudsakligen harmonilära och sång, emedan professorns timmar voro mycket eftersökta och eleverna voro många. Kom därtill att kassan snart var till ända och herr Lundstedt måste som så många andra gå och sjunga i kören på Stora Operan, sjunga på begravningar och knipa in en tolvskilling på sånglektioner med handelsbokhållare, som ville göra kvartetter, vilka då voro högt på modet.

Men som en verklig sabbat mitt i arbetet stod söndagen, då han fick sitta på Jakobs orgelläktare bredvid professorn och hjälpa med andraget. Då tyckte han sig vara näst den viktigaste personen i kyrkan, och orgelns majestät lyfte honom, förstorade honom, liksom satte en skarv på hans själ. Och han älskade det stora verket som något som var starkare än han; satt och lekte att luften kom ur hans lungor, tonerna ur hans strupe, och professorn blev blott en del av mekaniken, som överflyttade hans musikaliska önskningar på pedal och manualer, och han vande sig tänka att de tusen människorna därnere i kyrkan måste sjunga det han ville, prästen vara tvungen tiga när han spelade.

Den långa predikan åhörde han med otålighet eller också inte alls; fick en söndag på södra läktaren se en flicka, som var skär i hyn, hade fina kläder och såg ut som en fröken. Han såg henne

varje söndag på samma plats och blev slutligen van att betrakta henne som sin åhörare, som kom för att sjunga till hans ackompanjemang (som professorn spelade), och tyckte sig märka att hon såg åt orgelläktarn hela tiden. Ehuru det icke var svårt att få veta vad hon hette, genom att se på anslaget i bänken, tyckte han att det var roligare icke veta det, utan få ge henne ett vackert namn själv, och han kallade henne Angelika efter Malmströms poem. Men så skulle han ha ett tillnamn åt henne; och efter långt letande hittade han på De la Gardie till minne av att kyrkan blivit byggd av en greve med det namnet. Om juldagen såg han hennes far och mor, och fadren, som hade vita tandborstmustascher som franska marskalkarne, beslöt han utnämna till generallöjtnant, det högsta han visste. Och Angelika hade två små systrar, som han kallade Gurli och Fanny. När han så tyckte att de varit vänner och bekanta tillräckligt länge, företog han sig en högmässopredikan att fria, vilket gick så till att han slog upp en psalm i psalmboken, för att se om nummern kom udda eller jämn, och som den kom jämn hade hon sagt ja. Återstod bara fadrens bifall och för att utröna det, skulle han räkna piporna i principalstämman. Men det blev ett tvärt nej, just som prästen sa Fader vår och man skulle luta pannan i handen. Herr Lundstedt försökte mellan fingrarne räkna om dem baklänges, men det blev nej ändå. Nu hade han fått en sorg, och den kändes skön som det stilla lidandet, det oförskyllda, som förädlar människan och renar sinnet från självviskhet. Men när en söndag gått, beslöt herr Lundstedt ta ut lysning utan föräldrarnes samtycke, och när prästen läste upp

lysningarne, men icke nämnde Angelikas och Alriks namn, utan två helt andra, valde herr Lundstedt sig två andra, som han kallade deras pseudonymer, och ansåg att han numera var förlovad pseudonymt. Och måndagsmorgonen, när han gick från seminarium till akademien, gick han till en juvelerare på Drottninggatan och utvalde två ringar, men eftersom förlovningen var pseudonym, gick det inte an att ha släta ringar, helst inga sådana lågo i fönstret, utan valde han två med rosenstenar.

Angelika var nu hans, och han var lycklig. Han sjöng om henne på akademien, sjöng till henne i kyrkan, på seminarium, på serenaderna, men bröllopet ville han uppskjuta, tills han blivit något stort och mäktigt. Och som han samlat nära ett hundra riksdaler fattade han det beslutet att ta direktörsexamen och bli professor och riddare. Men innan han hunnit ta första steget på den lysande banan, hade oväntade händelser inträffat, som gjorde en stor del drömmar om intet.

Det var nämligen en söndagsafton i april, då herr Lindbom bjudit på »sångfock» hemma i bostaden vid Norra gatan. Bland de inbjudna märktes andra tenoren, sadelmakaren, och första basen, finbagaren, vilken icke var någon annan än mannen med senapshunden från näringsstället Solen, och vilken senare aldrig tröttnade att berätta historien om russinpotatisen och senapshunden, varvid herr Lundstedt ödmjukt böjde sitt huvud under löjet och bedyrade, att han aldrig plägade ljuga, och därför trodde att alla mänskor talade sant, för så hade han lärt av sina föräldrar.

Emellertid hade man nu sjungit långt in på kväl-

len och druckit ganska mycket, varför man bröt upp, att gå till Solen och äta kväll. Man hade dukat av och tagit in punsch samt stod just i färd med att sjunga igen, då dörren till salen öppnades och in trädde en gammal man, med böjd rygg, en påse i gehäng på axeln och en tung käpp i handen.

— Ut! här ges ingenting, mottog honom jungfrun, innan den gamle hunnit hälsa och framföra sin fråga om Alrik Lundstedt träffades här.

När denne hörde sitt namn, steg han upp ur sångkretsen och skred emot den gamle, dock utan att öppna sina armar (vilket aldrig brukats på Rånö, annars än mellan ståndspersoner), utan snarare med ett slags förlägen långsamhet, och det slags bryderi man erfar vid åsynen av mindre bemedlade släktingar.

— Nu är jag här! hälsade den gamle, utan att räcka handen. Kan du nu ge mig något att äta, för jag har inte fått något ordentligt sedan jag kom ut ifrån Kalmar.

— Kalmar? Vad har far gjort i Kalmar? sporde Alrik med en nedslagen blick på den gamles dåliga yttre.

— Herre Jesus, det är en lång historia, må jag sitta först, svarade gubben.

Herr Lindbom, som åhört samtalet och i sitt lättrörliga sinne gripits av ett så oväntat sammanträffande mellan far och son, fattade tillfället att ge luft åt det överskott av känslor, som icke hunnit strömma ut i sång, och med en artig bugning nalkades han den gamle, bjöd honom sin arm och talade:

— Detta är herr Lundstedt, hör jag; min ungdomsväns köttslige fader, vår allas förträfflige väns

upphovsman, att jag så må säga; tillåt oss unge, som ännu icke äro torra bakom öronen, att i vårt glada lag se den gamle som vår gäst, vår högt värderade hedersgäst, för vilken jag beder sångarbröderna höja ett glas och hälsa med ett fyrfaldigt hurra!

Hurraropet utbragtes och gubben fick lägga ifrån sig påsen och käppen och sitta upp i högsätet, som skinnsoffan kallades.

— Herr Lundstedt kommer direkt från Kalmar, — tog jag mig friheten höra, uppslog herr Lindbom konversationen, då både far och son tycktes förstummade av det ståtliga mottagandet. Resan var angenäm? Vädret gott? Inga äventyr?

— Jo, det var en färd, vill jag lova!

— Si där, si där! avbröt herr Lindbom, som var en stor älskare av äventyr. Berätta, berätta! Och han gjorde en gest med handen, som om han bjöd kamraterna på något gott han själv lagat.

Men den gamle var ingen berättare, utan meddelade i få ord att han tagit galen ångbåt i Nyköping och kommit till Kalmar i stället för till Stockholm, och att han måst gå till fot emedan pengarne tog slut, medan han väntade i åtta dagar på ångaren.

— Hör, hör! avbröt herr Lindbom, inkastande små detaljfrågor för att få litet kolorit på äventyret, men utan att lyckas, ty när gubben sagt hur det förhöll sig, så var det slut. Och vid uppmaningen att dricka punsch föreföll han likgiltig och kastade blickar omkring sig som om han sökte något, och då finbagaren erinrade sig ett förflutet, då även han begagnat sådana blickar att uttrycka samma behov, räckte han sin hjälpsamma hand åt den hungrige och

viskade till Lundstedt junior, som strax reste sig, och inbjöd den gamle stiga fram till disken att välja av härligheterna. Bländad av så mycket läckerheter på en enda gång, stannade gubben i ett långt begrundande, som måste avbrytas av Alrik, vilken tog en stor flat tallrik, och lade upp en bit av var sort, så att det hela såg ut som en kolossal sillsalat, satte brännvinsflaskan och svagdricka framför gubben och lät honom mätta sig.

När det var gjort, brast bacchanalen lös igen; och man sjöng för gubben »Mitt liv är en våg», icke glömmande att med nickningar och accentueringar anspela med »i svallande tåg vid vindarnes strid» på det yrke som Alriks upphovsman valt och övat.

Därpå dracks, och herr Lindbom höll tre tal i rad; det första om ålderdomen, dess företräden och oomtvisteliga rang jämförd med ungdomen; det andra om havet, dess storartade naturscenerier och därmed förknippade faror — inflickande en berättelse om sin första seglats till Blockhustullen, med kantring och räddning — sakta övergående till fiskarens hårda liv (varvid sadelmakaren vädrade en ordlek och ropade bravo!) målande efter mälarförhållanden nätens läggning och upptagning, notdräkten och norsfisket i Norrström, samt hoppade därpå in i skålen för havets son, vikingalynnet, järnviljan och stormbetvingaren, vartill följde som illustration sången »Hur med väldigt raseri, stormens åskor ru-u-u-u-u-uula!» varvid finbagaren fick briljera med sitt förstabas-solo, direkt tillägnat Rånöaren. Det sista talet var en deklamation av Malmströms Angelika, i hemlighet riktad till herr Alrik, som när talet var

slut, höjde sitt glas och med tårar i ögonen och en betydelsefull min uttalade det enda ordet: Angelika!

Vilket intryck dessa upprepade hyllningar gjorde på Lundstedt den äldre, skulle varit svårt för en övad betraktare att avgöra, ty den gamle syntes sluten inom sig, och nickade endast till sångens takt med sitt gråa huvud, och några yttringar av djupare förståelse, sympati eller tacksamhet kunde icke spåras. Men herr Lindbom, som med all makt ville pressa några äventyr, något intresse ur denne havets son, kramade honom som en citron med sina vänskapsfulla tilltal, mjölkade honom, men den känslolöse rullade ihop sig som en igelkott och blev oåtkomlig. Slutligen inskränkte sig herr Lindbom att i krypande ordalag anhålla som den största hedersbetygelse att få begagna det ganska brukliga tilltalsordet farbror, vilket han bedyrade skulle adla honom, själv en folkets son, att han därigenom skulle känna sig mera värdig att äga till bror ett jättesnille som Alrik Lundstedt. Och när ceremonien var överstånden erbjöd den varmhjärtade unge mannen sin säng åt upphovsmannen till en oförgätlig afton.

Därpå bröts upp och tågades hem med sång, varpå sångarkretsen skingrade sig och de två rumskamraterna införde sin hedersgäst med påse och käpp i den lilla kammaren. Herr Lindbom öppnade sitt sängtäcke och anvisade gästen sovplats, tog själv en nattsäck och kastade på mattan med gondolen, rev av rock och byxor, samt lade sig, som han anmärkte, bredvid riddarens fru, och bjöd godnatt.

Den gamle blev länge sittande på sängkanten och funderade. Sonen däremot, som hela kvällen förhållit sig ytterst tillbakadragen såsom om han

fruktat få veta något ledsamt, tog nu mod till sig och framskruvade frågan:

— Nå, far, har du sålt stugan och grejorna?

— Ja visst, svarade fadren, alldeles efter som du bad mig.

— Och pengarna? hördes Alriks slocknande stämma.

— De ha gått åt!

Nöjd med detta klubbslag mellan hornen lade sig unga Lundstedt ner och låtsades sova. Men han sov icke den natten utan tänkte; tänkte över var han skulle placera den vilsekomna, som han lockat ut i världen, och hur han skulle nära honom; tänkte på sin direktörsexamen, professuren och sin Angelika, om det nu var den i Jakobs kyrka eller någon annan.

Medan nattens timmar så förgingo, avbröts tystnaden då och då av herr Lindbom, vars varma hjärta haft tid att svala av sig i golvdraget, och vars saknad av den varma sängen gav sig luft i enstaka ord, slungade på måfå. Och vid femtiden, när det ljusnat, reste sig den barmhärtige samaritanen med ett miserabelt lynne, hoppade i byxorna, fick fatt i en särskild nyckel och sprang ut på gården.

Inkommen igen slog han opp fönstren, satte sig i gungstolen och talade i mörka ordalag för sig själv om fattigvårdslagstiftningen, försvarslösheten och folkets bristfälliga uppfostran, icke så mycket i bokliga kunskaper som i folkvett. Lyckligtvis var herr Lindboms vältalighet alldeles för djupgående att fattas i dess innersta kärna av de halvsovande åhörarna och när klockan blev halv sju måste den dystre talaren gå, sedan han kastat en blick av rysligt förakt

på den gamles kläder och vid utgången smällt dörren i lås så att huset skakade.

När far och son vaknat därvid, uppstod en rådplägning dem emellan om vad som skulle göras, och med resultat att sonen avlämnade sina åttiofem riksdaler till fadren och uppmanade honom resa hem igen, emedan fisket i huvudstaden var statt på nedgående. Gubben, som drömt sig ett angenämt stockholmsliv men icke vidare reflekterade över vad som skedde, fann sig i att få en penningsumma i handen och lovade bryta opp så snart han besett stadens märkvärdigheter, och därmed skildes de för att råkas på Solen till middag.

När Alrik kom till middagen, fanns ej den gamle där, men när han kom hem om aftonen, låg gubben i herr Lindboms säng, och när sängens ägare infann sig vid tiotiden, då tog det varma hjärtat eld, och röken tycktes kväva den känslofulla, ty han blev stum, så stum att han icke besvarade hälsningar. Och sedan han sparkat stövelknekten upp på kakelugnskransen, spottat framför sig en mängd gånger, lossnade tungans band, men för att icke visa sig obelevad gåvo hans känslor sig luft på det främmande språk han var någorlunda mäktig. Och oförstådd av sin omgivning luftade han sig liksom i enskilda samtal med sin genius.

— Der alte Schlingel stinkt wie ein Aas, und der kleine Bube ist ein blödsinniger Schmarotzer.

— Är du vid dåligt humör, Lindbom? frågade unge Lundstedt, som satt och skrev harmoni vid sitt bord.

— Jag! Nej! Inte alls! Tvärtom!

— Du kan ju ligga i min säng, så tar jag mattan! svarade Alrik.

— Nå, efter du önskar det, så låt gå! Men jag ska säga dig en sak: jag tycker inte det är artigt att bjuda en långväga resande att krypa in så här obekvämt, och du som har pengar i strumpa kunde ha varit så artig och tagit ett rum åt din gamle far.

Herr Lundstedt den yngre invände, att gubben snart skulle resa och att det inte lönade sig bråka. Och därvid blev det.

Emellertid voro Alriks äregiriga drömmar slut, och han måste i hast forcera en enkel organist- och skollärarexamen, ty gubben, som slagit sig ner på Solen, kom sig aldrig för att resa, och herr Lindbom, som ledsnade på samboningen, bröt opp en vacker dag, sedan han uppsagt farbrorskap och kamratskap och tog sig ett nytt rum.

Efter åtta dagar hade gubben ätit och druckit upp alla pengarne i sällskap med en krets av vänner, som bildat sig omkring hans bord, och vilka alla, av huru olika samhällsklasser de än voro, ledo av en strykande aptit och en osläckelig törst.

Alrik såg sig därför en vacker dag i bekymmer och ungefär i samma ställning som en far till ett vanartigt barn, ty gubben gjorde honom verkligen förtret och dök opp allestädes som fredsstörare, där man icke väntade honom, och krånglade sig in överallt. Stod Alrik en afton på stora Operan uppe på alperna i Wilhelm Tell och väntade entré, såg han på andra sidan scenen oppe i molnen den gamle stå med en lina i handen, färdig att hissa på; gick han över Norrbro en middag och en folksamling stod vid barriären och tittade ner i strömmen, fick han

se gubben ihop med tullvaktmästare sitta i en båt och fiska nors; och en söndag fann han fadren stå och alternera med orgeltramparn i själva Jakobs kyrka. Överallt fanns han, och tycktes gå genom lykta dörrar, tyst utan talförhet slank han in och blev aldrig utkörd. Helst träffades han dock vid disken på Solen, där han blivit bergtagen av den levande matsedeln framför skänken.

Emellertid hade Alrik ej tagit avsked av sina drömmar, och han satt numera under den långa gudstjänsten och lekte att han uppsköt giftermålet med Angelika på obestämd tid, tills hon kanske bleve gammal och ful, och ingen ville ha henne mera, och hon då kanske toge honom; och han satt och prövade hur hon skulle se ut som gammal; rynkade omkring munnen, satte kaffefläckar under hårfästet, lade umbra om ögonen, som han lärt i statistlogen på operan. Men när hon var vacker ändå, hittade han på att ruinera hennes far, såsom fru Schwartz brukade, när en man av folket skulle få en högadlig. När hoppet ändock icke ville nalkas honom och han fick se fadrens, grevens, raka, ståtliga figur i den fina överrocken med sidensarge i ärmarne, beslöt han att förföra henne som Lasse Lucidor, men för att kunna det måste han vara en storhet, en talang, och han hade ännu icke fått spela på Jakobs orgel utan bara dragit ut stämmorna. Detta blev nu hans närmaste mål att få spela utgången åtminstone, och nu flyttade sig all hans längtan och åtrå över på orgeln, och i åtråns hetsfeber antog instrumentet alla fullkomligheter, som den älskade brukar ta. Tennpiporna blevo silver, mahognyt blev palisander, det finaste träslag herr Lundstedt kände namn på, men

som han aldrig sett; stämman vox humana kallade han numera vox angelica, och det var hennes röst, som han aldrig hört. Registerknapparna med deras i porslinsskyltar inskrivna namn, vilka närmast liknade en apotekshylla, antogo mystiska former, växlande alltefter den brinnande åskådarens sinnelag. Ibland voro de ringklockor till dörrar i ett stort hus, där det bodde sköna kvinnor, vilkas namn stodo skrivna på plåtarna, ibland knapprader i isdrottningens klädning; isdrottningen visste ingen mer än herr Lundstedt vem det var, och han hade aldrig sett henne heller, men hon borde vara mycket stor, och elfenbenstangenterna voro hennes tänder; hade någon frågat huru de kunde vara det, då de sutto i tre manualer, skulle herr Alrik svarat, att isdrottningen hade tre gommar, ty han kunde svara på allting, och de svarta tangenterna voro gamla murkna tänder, som icke blivit utdragna, för isdrottningen var tusen år fylld, men ändå tämligen ung; det berodde alldeles på hur man tog det, menade herr Alrik.

En gång hade han sett i Meyers universum hos herr Lindbom, medan dennes hjärta ännu var varmt och öppet för havets son, och där hade han sett basaltgrottan på Staffa. Sedan den dagen var orgeln en stor basaltgrotta och orgeltramparen var Eolus, som gjorde stormen; men djupast ner på grottans botten bodde ett troll, som kunde komma fram om man tryckte på en knapp, och kom det fram, skulle grottan störta samman. Anledningen till denna sista tankelek var den, att professorn en gång visat lärjungen en registerknapp, som ledde en stämma, vilken icke fick utdragas samtidigt med vissa andra, med

risk att eljes orgeln skulle gå sönder och golvet måste brytas opp för att instrumentet skulle kunna lagas. Det var trollknappen, som herr Alrik kallade den, och han kunde sitta och stirra på den långa stunder, fingra på den, när ingen såg det, och när han var ledsen önskade han dra ut den, höra dånet och braket, som skulle uppstå när orgeln med sina tunga basalt-pelare störtade över honom och han fick dö en härlig, berömd död i sin ungdom, inför Angelikas ögon, och i Guds eget hus.

*

Under sådana lekar och mycket arbete försvann studietiden så tämligen hastigt och en vacker dag stod herr Lundstedt färdig med sin examen, på vilken själva krönet skulle bli att han en afton finge spela på kyrkans orgel i professorns närvaro, för att sedan gå ut i livet och tillträda klockarbefattningen i Rånö kapellförsamling, där han hade indigenatsrätt.

FEMTE KAPITLET.

Klockargården ligger på en udde vid Kyrkviken med utsikt åt fjärden, som nu är isfri efter vårstormarna. Den röda träbyggningen är rätt stor, ty den innesluter sockenstuga, skolsal och boställe, och nu om eftermiddagen, när den är tom, ser den ändå större ut och ödsligare, och herr Lundstedt går omkring den och ser genom de nakna fönsterna, vilka utan gardiner stirra som insjunkna ögon; och

när han stannar utanför skolstugan och för att liksom söka sällskap tittar dit in, ser han de långa bänkarna fullsatta med barn, och sig själv i katedern, ty han kan se allt vad han vill numera. Ensam på gården, dit endast en gumma kom för att bära mat och städa, hade herr Lundstedt haft svårt att finna sig första tiden, ty han ägde ingen att språka med, och pastorns på andra sidan viken tog endast emot honom som en tjänare och kallade honom Lundstedt rätt och slätt, vilket nu icke skulle gjort honom olycklig, efter som han kände sin ställning och fann sig gott vid den, men det underordnade i hans läge hindrade honom att fritt söka upp förmannen och något intimt eller dagligt umgänge kunde således icke komma till stånd. Skolläraren fann sig sålunda hänvisad på sina lärjungars sällskap, och med sin otroliga lekfullhet fann han snart på att uppliva sina stockholmsvänners minne genom att döpa om barnen efter vissa likheter de kunde förete med de frånvarande originalen. Den skickligaste läxläsaren kallade han sålunda professorn, den starkaste sångaren hette Lindbom; och Angelikas systrar funnos där också, men hon själv fick icke sitta i skolan, när hon varit så nära att bli gift.

Herr Lundstedt hade sålunda alla sina bekanta dagligen och stundligen inför sig, och när vänkretsen blev för trång, tog han sig till att ge liv åt personerna i de böcker han läste, och som han nu ett år ur sockenbiblioteket lånat Cooper, hade han hela klassen full med Skalpjägaren, Spårfinnaren, Läderstrumpan, Hjortdödaren och så vidare. Pojkarne flinade visserligen först, men snart vande de sig vid dessa pseudonymer och begagnade dem sins emellan,

När han nu fördrivit en stund med att befolka den tomma skolsalen och eftermiddagen blev honom lång, gick han ner till kyrkan för att spela orgel. Gudshuset är en liten träkåk, som liknar en ändrad storbåt, upptagen från ett större djup efter en längre sumpning, utan torn och med små fyrkantiga världsliga fönster. Det största på kyrkan är nyckeln, stor som en dragg och gjord att bäras med två händer, för att icke tappas bort.

Det inre är däremot mera livligt och påminner om ett leksaksstånd i julmarknan, eller en dockteater, eller i vissa delar en gammal flickas toalett, Kina slott på Drottningholm, ett schweizeri, ett klädstånd. Taket är nämligen en ryggås med tvärbjälkar, bemålade med stora sjöormen, torskhuven, läderlappar, springbockar; och under bjälkarne hänga amiralsskepp, träduvor, som prinsens gubbar sälja till flugfällor, ljuskronor, skeppslyktor; altaret är en stor toalett, med ljusstakar, parfymflaskor, porslinsdockor, karamellsdeviser, pappersblommor; väggarne äro behängda med sköldar och svärd med sorgflor, tavlor med får, herdar, kungar och dronningar.

Allt detta gör det husligt inne i den tomma byggnaden, som ser bebodd ut, gör att skolläraren trives där som i ett rum, där någon bott länge och suvenirer samlats. Men orgeln har han behövt längre tid att göra om i sitt sinne. Med starkt minne av Jakobs basaltgrotta, där stormar och böljor kunde släppas lösa, kom han hit och såg en liten vitmålad chiffonjé med två andrag, den ena en fyra fots principal, den andra en valdflöjt på två fot. Omfånget var tre och en halv oktav. Detta senare var det sorgligaste; det var som att simma i en sump, där

man inte kunde ta ut tagen utan att stöta emot. Sorgliga tangenter, bruna som käringtänder och direkt angjorda på abstrakten, så att man kände hur man öppnade ventilerna, och kände hur de smällde igen, som när man blir utkörd och någon kastar igen dörrn bak efter en. Det låg något tvärt, ovänligt i anslaget; och tonen skrikande som fiskmåsar och tärnor, en riktig skärgårdsorgel, ibland också snattrande som en and, ibland tjutande som en räv; ja de lägsta basarna uppförde sig ibland oanständigt, när det var sjövind och mekaniken fuktade.

Men herr Lundstedts allt omskapande sinne försåg orgeln med alla de fyrtiotvå stämmor som Jakob hade och han satte upp en spegel över notställaren, så att han kunde se vad som tilldrog sig i kyrkan, och var han där ensam och ingenting tilldrog sig, så kunde han se Jakobs kyrka i sin trollspegel, som han kallade den. Då såg han Westins Kristi förklaring i fonden, såg magister Lundberg gå opp i predikstoln och Angelika komma med sin far på läktaren, såg kyrkvaktaren, nattvardsbarnen, kantorn och skolgossarna. Och då spelte han den fugan han utförde sista aftonen efter examen, och samma rysningar av vördnad för sin egen storhet och makt intogo honom nu som då, och fötterna arbetade på obefintliga pedaler, händerna togo oktaven, där tonen fattades, och drogo ut stämmor, där inga funnos.

När han så tröttnat på spelet, gick han ut i stränderna, helst de yttre, som vette åt havet. Där hade han så mycket att se på och leka med, och ingen störde honom. Hittade han på tångsträngen, vilken låg som en svart garnering där vågskummet

stannade, en kork, så kom den från Ryssland och gav anledning till en halv timmes betraktelser huruvida den suttit för tsarens frukostvin, eller om en av hjältarnes avkomlingar i Fänrik Stål haft sin korkskruv i den; hittade han en avbruten årtull, målade han upp ett skeppsbrott under upprörande omständigheter; en tombutelj undersöktes alltid, om den icke skulle innesluta någon skrift av en förlist, som i den nedlagt sin sista önskan. När denna havets soplår icke mer försedde leksaker, lade han sig på strandklippan och tecknade om molnen, målade om vågorna, gjorde om stranden och gav kobbar, skär och vikar namn. Där hade han lagt Kastellholmen, där Strömsborg, här Årstaviken; och Landsorts fyr, som vid solsken lyste vitt, kallade han Tandpetaren till minne av obelisken i Slottsbacken och så vidare.

Men under det herr Lundstedt lekte, försummade han i hög grad sina jordiska angelägenheter. Sålunda låg hans trädgård ännu vid midsommartiden ogrävd; hans fiskvatten obegagnat och hans båt gissnad.

SJÄTTE KAPITLET.

Rånö var endast bebyggt av tre hushåll fiskare med en halv mil mellan varje, pastorns och herrskapets. Om detta senare hade herr Lundstedt hört ett och annat utan att lyckas få se dem. Det var icke heller lätt, ty herrskapet bestod endast av omyndiga, vilka uppfostrades i Stockholm, och herrgården, vilken låg långt oppe i land, hade han icke haft anledning besöka. Men nu kom det en order

från pastorn, att klockaren på lördagarne skulle hämta sockenposten uppifrån gården, och sålunda befann sig herr Lundstedt en eftermiddag på väg inåt skogen och mossarna, där den okända herrgården skulle ligga. Han ginade över ett kärr, där han höll på att trampa på morkullorna, skrämde upp en älgkalv, såg grävlingen gå ut på aftonpromenaden, allt under det han åts av myggen, som dansade i solnedgången runt om pors och odon. Tuvorna stucko ur det svarta vattnet som små barngravar och gungade när han hoppade på dem, för att snappa ett hjortron.

Bären lyste allt gullgulare, och de yngre hade ännu den röda kinden vänd mot solen; herr Lundstedt lockades allt längre in på mon, där endast unga tallar, raka som metspön och med en ruska i toppen, prickade ut den våta vägen, som var lagd med grenar och ris som en rörlig pontonbrygga. Plötsligen hörde han hundskall och såg en skorstensrök, varav han slöt, att det underbara slottet låg i närheten. Och då han kom närmare, såg han snart två långa skorstenar sticka upp ur ett moln av lönnar, vilkas näsor dinglade för aftonvinden och skramlade som ärter i en torkad gåsstrupe pigorna bruka nysta tråd på. Herr Lundstedt blir blyg och stannar att betänka sig vad han skall säga, när han kommer fram; och när han står där, tycker han, att lönnarne räcka lång näsa åt honom, sätta näsorna i vädret, romerska näsor, norrköpingsnäsor, grekiska, judnäsor, prästnäsor, som sitter bak på gåsen, och han står där och leker med näsorna, tills en betjänt kommer och frågar vem han söker.

På herr Lundstedts höviska svar ledsagar be-

tjänten honom förbi hundgården upp till byggningen. Det är ett lågt, vitt stenhus med en stensköld i pannan, på vilken ett kamfiokort och ett hjorthuvud äro huggna under en furstlig krona. Herr Lundstedt införes i en förstuga, som är målad med riddare som sticka vildsvin med spjut, under det rapphönshundar hålla dem i öronen och landsknektar blåsa valdhornssolon med nävarne i klockstycket. Betjänten visar honom en bambustol att sitta på, och går in genom en dörr, som tyckes leda till köket, efter som det luktar lök, när han klämmer ut luften med dörren.

Men en annan stor dörr står öppen på högra sidan, och från bambustolen ser herr Lundstedt hörnet av ett ekskåp, som står på svarta klot, och när han lutar sig fram, varsnar han ryggen av en stol och axlarne av en herre, som då och då visar de utkrokade testarne av en snusbrun peruk, och han hör en äldre mansröst tala:

— Detta är ingenting mindre än Rüdesheimer av sjuttonhundra och fyrtiofem, mina herrar och fröken Beate, som hans majestät, högstsalig konung Fredrik i livstiden här nedlade i källarne, under detta golv, mina herrar och fröken Beate, och en hel pipa från högstdensammes arvland Hessen med binamnet Kassel, att ha vid jakttillfällen och även andra oförutsedda tillfällen härute på högst densammes älskade Frösnäs. Vinet är delikat, högt över vår — må jag säga ordet — horisont, mina herrar och fröken Beate... vad är det frågan om? »Någon som vill tala vid fröken!» — Fröken Beate! Det är någon som vill tala vid fröken!

Strax efter trädde en dam ut med tre kork-

skruvar på var tinning och bad herr Lundstedt stiga in i hennes enskilda rum. Skolläraren följde och kom igenom en sal, som öppnade sig över en veranda utåt havet och fyren, och inträdde därpå i ett kabinett med vita möbler, mycket små och klädda med rosenfärgat kattun, ett pastellporträtt och en silhuett ovanför soffan.

— Var så god och sitt ner, herr organist! sitt ner på soffan, och var välkommen till oss, började fröken Beate. Löjtnanten har några till jakt hos sig och är upptagen för ögonblicket. Herr organisten kommer från Stockholm nyligen och har gått på akademien. Det har jag också och spelat för van Boom, men nu har jag glömt bort allt vad jag har kunnat. Nå säg, vad är det här nya med postväskan? Ska kyrkoherden ha den på lördagen? Det är synd det, för vi brukade alltid läsa bladen. Vad tycker organisten om vår pastor?

Herr Lundstedt hade nu så många frågor att besvara på en gång att han blev tigande. Men fröken Beate, som såg den unge mannens blyghet, fattades av medlidande, och med sin hand stödd på hans knä och med sina ögon drunknande i hans, intalade hon honom mod och självtillit, vilket allt dock tycktes ha ett annat inflytande på skolläraren, som ansikte mot ansikte med en stark verklighet icke kunde komma sig för att leka bort det oroande intrycket. Han tittade sig omkring i rummet för att fånga någon leksak han kunde sysselsätta sig med, men fröken Beate trängde så inpå honom, att han icke kunde se annat än en svart fläck med sex korkskruvar emot fönsterrutan, och strax såg han i tankarna sex buteljer rhenskt vin, som man får på be-

gravningarne, begravningarne som han så ofta sjungit på i Jakobs kyrka, när professorn spelade orgeln, och som han fick åtta skilling banko för, när det var fint lik, och han sedan kunde köpa en kryddlimpa med smör eller sex tvåskillingsbakelser för på mjölkmagasinet i Norra gatan, där han bott med den varmhjärtade Lindbom, som talte tyskt och mörkt, när han blev ond, för att fadren ville ligga kvar för länge och begagnade nattbrännvin...

— Förlåt, är det herr Lundstedt? avbröt löjtnanten i den snusbruna peruken, inträdande genom dörren. Jag är förvaltaren på gården och frågar om inte vår gode skollärare ville dricka ett glas vin med fyrmästaren och sjömätaren!

Herr Lundstedt steg upp vördnadsfullt och tackade den gamle herren, som puffade honom in i stora riddarsalen, där möblerna voro lika mycket för stora som de varit för små inne i kabinettet. Och under möblerna lågo hundar med hängande öron och morrade åt den inkomne. Men löjtnanten satte skolläraren i en stol som en enmanssäng och skänkte i en grön remmare, sade skål och fortsatte att tala.

— I denna sal, mina herrar, och jag behöver inte säga det åt fröken Beate, bodde en gång den store Gustav den andre Adolf, när flottan låg vid Älvsnabben här mitt emot (som sjömätaren känner), och man tror att senare dronning Maria Eleonora före sin berömda flykt hållit sig dold här. Det var det trettioåriga krigets stora tidevarv, då människorna voro större och därför allting större därefter. Om vi betrakta dessa ansikten, som blicka ned på oss från väggarne, och se huru stort hår de hade till exempel, huru stora näsor och ögon, så behöva

vi icke fråga oss varför detta skåp är som en fästning, varför detta bord som ett golv, dessa stolar som parvagnar! Denna spis tog emot ett mått bryggved som en pris snus och denna ljuskrona kunde lysa opp Rånö kyrka om julottan. Det var stort folk, och en stor tid! Sedan kom en liten tid med små människor! Håret krymper till en råttsvans, kragstöveln blir en urringad sko — se porträttet där — soffan blir en stol till ett dockskåp, stolarna pallar, och man knaprar karameller på ett nattduksbord — fy fan! Remmarn blir en fågelkopp, bägarn ett supglas, svärdet ett stekspett, och skåpet en kommod! — fy fan! Mänskorna prata lort i stället för att slåss, och det stora blir så litet, så litet!

— Nu måste jag segla! säger fyrmästarn och ser på sitt ur. Solen är straxt nere och vi måste passa på tändningen!

Löjtnanten visar missnöje, men sjömätaren, som skall föra ut fyrmästaren på sin ångbåt, biträder dennes mening och det så vackert började talet måste slutas. Som herr Lundstedt visat sig som en dålig åhörare, blir han icke bedd stanna, utan går i sällskap med jägarne och deras hundar, och när de alla kommit till en korsväg på mon, blir herr Lundstedt ensam. Solen går ned och genom granarne synes det i flammor stående havet som stora stockeldar, vilka småningom slockna och försvinna.

När herr Lundstedt lämnat postväskan i prästgårds grindstuga och kommit hem, märkte han att det var tomt i huset. Han såg den förfärliga ensamheten, och när han tände sitt talgljus och ställde det på matbordet, där ett mjölkglas stod vakt bredvid ett rågbröd, tyckte han, att det gjorde honom

ont om ljuset, vars låga förde en kamp med mörkret för att hinna med sitt ljus till tapeten. Och tapeten var så eländigt ful, möblerna trotsade allt trolleri att bli vare sig stora eller små, och hur han bjöd till, men i kväll kunde han inte leka något. Han försökte tänka på något roligt, något han gärna önskade, men tankarne gingo icke dit han ville. De kröpo tillbaks ditupp, bakom mon i det lilla trollslottet, där han i ett ögonblick hade förstått, att en förändring skulle kunna inträda i hans liv, ty det hade han sett på henne, att hon ville ha honom, att hon kanske skulle vara i stånd att ta honom mot hans vilja, och — vad skulle sedan ske? Åtminstone blev det icke mer att leka. Kanske måste han ut att fiska, ro omkring till bönder och skärkarlar att tigga ihop sitt tionde, ett skålpund smör här, en fjärding strömming där, några pund hö hos den, och så måste han köpa ko, hålla piga, gräva i trädgården och aldrig mer få spela orgel om vardagarne.

Nej, hellre då gå fri och leka, böja och knåda hela skapelsen efter sin inbillning, tillfredsställa alla sina infall och lustar, icke känna något tvång, icke vara missnöjd med sin ställning, aldrig avundas någon, icke äga något, som man måste frukta att förlora. Hellre ha Angelika för evigt än husfrun på herrgården för livstiden. Och med detta beslut lade sig herr Lundstedt att sova och drömma, ehuru han hellre drömde vaken, då han fick bestämma vad han ville drömma.

SJUNDE KAPITLET.

Alrik Lundstedt var född på en kobbe i havsbandet utanför Mysingens fjärd och fadren satt där som torpare under bonden i Norrön. Kobben var icke större än att man kunde gå den runt på femton minuter. Ett par dussin tallar och några aspar utgjorde hela växtligheten, och i deras skugga stack ett magert gräs upp. Stugan var egentligen en större sjöbod, som lappades med vrakgods efter hand den föll ihop, och i en jordkula invid underhölls en ko och ett får. Kon föddes med grässtråna under tallarna och mossan på bergknallarna, fåret av asparnes sorgfälligt samlade löv. Knep det hårt, så fick kon äta salta strömmingshuven. All jord, som satt under mosskokorna, skakades av och lades ihop till ett potatisland, som blandades opp med snäcksand och gödslades med tång. Spillningen efter djuren skulle nämligen vara till kålen, rovorna och persiljan.

Torparen gifte sig tidigt och fick barn. Sex stycken i rad. Men då blev det för trångt och det uppkom kiv och nit. Hårda ord, ont om mat och krig. Man stal av sig själv och av varandra; höll undan och gömde; gick avsides och åt det stulna som räven; tjuvfiskade och plundrade fågelbon; vittjade andras nät och högg skog, kniade gräs, satte snaror i olaga tid, och deltog i vissa oombedda räddningsarbeten vid skeppsbrott. Ensamheten, striderna, avunden gjorde snart samtal omöjliga, då en var fruktade att genom lös tunga röja sina planer och yppa hemligheter. Alrik, den yngsta och svagaste,

fick minst, och ingen lärde honom varken tala eller skaffa sig livets nödtorft.

När modren dog, man sade att hon blivit ihjälslagen under en stark vinter, när fisken blev borta, upphörde all matlagning, och systrarne flydde, bröderna flydde, så att slutligen Alrik blev ensam med den gamle, som numera aldrig talade. Det var efter den tiden han började lära sig leka själv, utan leksaker, som han aldrig sett, utan lekkamrater, utan lekplats och utan att kunna några lekar. Havets evigt enahanda, grå luft, grått vatten, blå luft, blått vatten, måsar och tärnor, skrak och svärt, var allt varmed han kunde fylla ögats behov av att se och sammansätta, och när det ej räckte, började ögat arbeta på egen hand för att tillfredsställa behovet; och örat, som endast hörde vindens sus eller rytande, sjöarnes dån och brus, fåglarnes skri och snatter, hungrade och tog sig till av brist på näring att äta sig själv, blev exalterat av utmattningen och hörde slutligen, där intet fanns att höra, hörde tystnaden, hörde blodvågen, senans spänning, muskeltrådens bristande, och slutligen toner, vilka samlade och ordnade sig under månadernas lopp, ingingo förbund och födde nya.

Vad som hänt under den svåra vintern, då modren dog, tycktes fordra en begravning i den unges sinne, ett tjockt täcke av jord och sten, ett helt kummel av andra minnen för att icke kunna stå opp igen, och när det lilla enformiga livets små händelser ej kunde förse nog hastigt med material, lekte han ihop tilldragelser, massor av intryck, och hopade påhitt, synvillor, hörselvillor så att de bildade ett tjockt lager, som kunde täcka den mörka fläcken.

Och så snart ett intryck blivit ett minne, hade det fått verklighet, och lades som en ny sten på kumlet över det begravna, som icke fick stå upp, och så blev det begravna lika overkligt eller lika verkligt som det som aldrig skett, upplöste sig, blev till dunster och var långa tider försvunnet. Därför hade ett slags drift hos Alrik uppstått att blanda bort verkligt och overkligt, ett begär att bedraga sig själv alstrats, ett behov fötts att icke stöta på någon verklighet, som genom sin handgriplighet erinrade om att en fatal verklighet, en viss natt uppträtt i hans liv, och vars uppträdande i minnet åtföljdes av en härjande och bitande känsla av skuld. Fruktan att denna skuld en gång skulle komma att indrivas av människor gjorde att han aldrig vågade ha någon ovän, aldrig visa missnöje med något eller någon, aldrig utöva kritik. Han hade av samma fruktan upphört att tala, men hade i stället en mimik, alltid full av förståelse och deltagande, som gav åskådaren illusionen av att Alrik var en mycket meddelsam och sympatisk kamrat. Sitt eget behov av uttryck för känslor och förnimmelser hade han funnit i musiken, i vilken han kunde berätta sin historia, utan att någon förstod vad han sade eller fatta några misstankar om att han bar på en hemlighet.

I världens ögon gällde han för att vara litet fnoskig, men det gjorde han sig ingen möda att jäva. Med skolan, som endast besöktes av tolv barn och högst oregelbundet i anseende till de svåra förbindelserna, behövde han icke ta saken alltför allvarsamt, emedan ingen frågade efter den; och med orgelmusiken om söndagen kunde han ställa hur han ville, spela vad honom behagade.

Emellertid hade uppträdet hos husfrun på ett obehagligt sätt kommit störande in i hans drömliv. Situationen i all sin betydelselöshet hade varit ett upprepande av en annan situation, som djupt ingripit i hans liv och nu genom sin påminnelse gav full kroppslighet åt det, som skulle ha varit bortdunstat som ånga. Hela stenkumlet av intryck han kastat över liket ramlade och skelettet låg där, huvudskålen låg där, spräckt av isbillen, och det hjälpte inte söka leka bort det mer, att blanda bort det med drömmarne, att spela bort, läsa bort det. Han hade blivit väckt och kunde inte somna om.

ÅTTONDE KAPITLET.

Det hade slagit Alrik mest att den främmandes ögon kunde ha samma uttryck, att hennes arm kunde ha samma gest, när hon lade handen på hans knä, och denna jämförelse spände sig som en tråd mellan det förgångna och det närvarande, och allt som låg emellan upphörde att finnas. Allting krympte ihop; manualen på orgeln blev icke mer än en alnsbredd som den var, stämmorna bara två, pipverket rosslade och hostade, spegeln återgav icke mer än den bondgranna kyrkan med allt dess skräp och liknade på sin höjd attributkammaren på stora operan. Skolan var icke mer befolkad av Läderstrumpan och Spårfinnaren, utan där sutto skorviga och snoriga fiskarungar; havsstranden var en soplår, molnen vattenångor, som stodo beskrivna i Berlins naturlära. Allting blev tungt, grått och trist, och besvärjaren, som

kunnat blåsa liv i allt detta obetydliga, tråkiga, enformiga, var en organist och skollärare, som skulle svälta till vintern, om han ej fiskade och grävde i jorden, tog upp sitt tionde och såg om sina ägodelar. Därmed kommo tankarne över huru det kunnat vara, om ej han skänkt bort sina pengar åt fadren den gången, om han tagit direktörsexamen, om han stått på sitt eget bästa. Förgäves sökte han förlika sig med tanken, att det skulle kunna bli bättre, att det skulle kunna glömmas igen, grävas ner, dunsta bort i drömform. Drömmarne blevo tankar, vassa, skärande, som klippte sönder alla slöjor han ville hänga opp för det förflutna, reflexioner, som syrsatte och upplöste. Hans jämna, lugna lynne förstördes, och ett smygande missnöje med allt sökte sig insteg.

Förändringen märkte han själv, när han nästa lördag skulle upp till herrgården efter postväskan. Som sist stannade han framför lönnarna och tittade. Inte var där några näsor! Fröbaljorna liknade inte alls några näsor; det var endast barnungar, som kunnat hitta på det; och det hade han inbillat sig! Han kom fram till byggnaden. Inte var det något slott, ännu mindre något trollslott. Vad var trollslott för slag? Där troll bodde! Men det fanns ju inga troll, eljes skulle de stått beskrivna i Berlins naturlära! Han blev införd av betjänten i riddarsalen, där inga riddare funnos, och medan han väntade, kommo alla löjtnantens yttranden fram för honom, vilka han beundrat som högst visa. Inte voro människorna större på sextonhundratalet än på sjuttonhundra. Där hängde den lilla tjocka Carl den tionde och där den lilla pojkfiguren Carl den elfte.

Och håret, det var ju tagel och löshår; mustaschen var ju bara en smal tandborste. Inte voro alla dessa krigare hjältar därför att de buro järnvästar! Det var tidens uniform, och dessa krigare skulle nu hetat indelta kaptener och majorer med postkontor i bakgrunden. Möblerna blevo kanske inte mindre, men rummen mycket större; så det kanske var en synvilla. Och det andra sen! Inte voro Arvid Bernhard Horn, Carl von Linné, Jonas Alströmer, som han läst om i Fryxell, inte voro de mindre andar än Axel Oxenstjerna, Königsmarck, och Olov Rudbeck, som var fnoskig.

Fröken kom in och slog sig ner att språka. Herr Lundstedt anmärkte genast för sig själv, att hon liknade en av de där damerna på Tyska Prästgatan, som han trott vara borgarfruar, men som han nu först erinrade sig, att herr Lindbom förklarat vara skökor. Varför han icke förr erinrat det, visste han ej; kanske därför att han icke velat minnas det. Fröken frågade först hur pastorn mådde. Och då herr Lundstedt sagt sig tro väl, så började fröken tala illa om honom, förfärligt; och till sin skam märkte herr Lundstedt, att detta icke gjorde på honom något obehagligt intryck. Därpå frågade hon, om herr Lundstedt hade det bra, om han var nöjd, om han älskade att göra musik. Till ersättning frågade herr Lundstedt huruledes löjtnanten befann sig och om herrskapet skulle komma ut i sommar, något som han egentligen icke brydde sig om. Nu kom en störtsjö upplysningar om, att löjtnanten var en gammal elak fanjunkare, som förstörde gården och drack ur vinerna, att herrskapet voro ruinerade, att fröken vilken dag som helst kunde stå på bar

backe, och att hon kunde laga utmärkt mat, förstod lanthushållning och älskade små barn.

När herr Lundstedt lyckats utfå postväskan och med densamma vandrade över mon, var han mycket tankfull och nertryckt, men det fanns en ljusglimt. Visserligen sörjde han över att han icke kunde leka mer, men den tryckande känslan av skuld över ett brott, han deltagit i, var något minskad, sedan han hört att andra också hade sina fläckar. Allihop, löjtnanten, fröken, herrskapet, pastorn ägde sina hemliga vrår, där de gömde lik, myllade ner dem med ord, gömde dem under blomster, kransar, band, granna påskrifter som de ruttna liken under gravkullarna, vilka planterades, vattnades och klipptes var söndag. Det skulle sålunda verkligen vara sant det som sades varje gudstjänst, att vi äro alla syndare, i synd födda och jämväl syndat i alla våra levnadsdagar? Det vore sålunda icke något skönt, något gott i livet, utan allt vore sken, vitlimning, påstrykning! Men om så vore, varför skreko då människorna emot, när någon ville tro Guds egna ord, att det icke fanns en ren, att det icke fanns något kärnfriskt, något sunt? Trodde de icke sina egna ord, när de läste syndabekännelsen eller läto prästen stå där förskansad innanför altarringen och säga det på deras vägnar, medan de lågo tysta på sina ansikten och kanske logo över, att de narrat honom säga det, som de aldrig ville erkänna. Kanske det också var ett sätt att leka, ett sätt att dölja. Och vore det icke det, varför steg icke han fram, hon fram för Guds altare, och med öppen panna sade högt, utan att le, jag har stulit tre lod silver, jag har ljugit mig fri från två års straffarbete, jag har haft olovligt umgänge,

jag har förfalskat socknens räkenskaper, i stället för att låta präststackarn stå och säga: jag fattig syndig människa? Om nu prästen i stället sade: du Anders i Norrö, du Karin på Aspskär, du har gjort det och det, då skulle de bli onda och säga att han ljög, om det också var sant vad han sade.

Det fick nu vara hur det ville med de andra, han bar sin skuld, hade kommit till medvetande om den, och ville bli fri från den. Han ville gå direkt till pastorn och säga honom hur allt gått till, få hårda ord, ta sitt straff och bli lugn efteråt.

Han gick vägen framåt och omkring viken. Aftonsolen sken in emellan träden och målade björkarnes näver rosenröd, tallarnes flarn eldröd, så att hagen stod som en brasa. När han kom till ledet, stannade han tvekande vid den tavla, som inramades mellan syrenhäckarne på ömse sidor om brunnen. Under gårdslinden, som sjöng alltigenom av bin och humlor, satt pastorn och rökte en porslinspipa med en målad hjort på huvudet. Den gamles ansikte var grått under det stora vita håret, så vitt som floxens blommor, där växte på rundelen. Han pustade röken betänksamt ut, och den steg rätt opp i den vindlösa luften. Bredvid stod prostinnan och strök prästkragar på en strykbräda över en stolskarm och hundkojans tak.

Herr Lundstedt gick fram med väskan, lämnade den ifrån sig, och hälsade ett god afton.

Pastorn öppnade väskan med sin egen nyckel, tog upp kungörelser och tillkännagivanden, Väktaren och Stiftstidningen. Bröt brev och talade slutligen:

— Nu är undantagsmannen i Svartnäs kaputt;

är väl arsenik som vanligt. Och Malins unge, som var bortsatt hos Storvikarn, likaledes. Har Lundstedt sett en sån församling?

Därpå svarade prostinnan, i det hon spottade på strykjärnet:

— Uh, vad ä de att tala pöu, hemma hos öss i Sköune dog alltin de gamla i märgelgröuven.

— Ja, vad ska man göra åt det! Men ni lär också ha left rövare ute på kobben, Lundstedt. Det gick fasliga historier om er en lång tid, va?

Herr Lundstedt vart dödsblek och svettades i armhålorna.

— Förlåt, herr pastorn, men kan jag få lov att tala ett ord enskilt! svävade han fram på målet.

Pastorn, som trodde det var någon penningangelägenhet, bad skolläraren komma med in på expeditionen.

— Nåå, tog han upp när Lundstedt dröjde; vad är det om?

— Herr pastor; pastorn vet allt!

— Vad för slag?

— Det som hänt — därute.

— Nej, inte vet jag något; jag har bara hört lite skvaller, och för resten är det över tio år sen. Var Lundstedt med och gjorde slut på gumman?

— Jag var med, men jag gjorde det inte.

— Ja, ni lär ha levat — huller om buller! Jag vill inte veta något, och kan inte göra något åt det. Skaffa sig frid med sitt samvete bara, och tacka Gud ni kom ifrån det för så gott köp.

— Ja, men se det är just friden jag inte kan få! Inte för aldrig det!

— Å, Lundstedt vet ju, att Frälsaren har lidit

och dött för våra synder, så då kan han väl ha frid, om han nämligen inte ärnar gå stad och göra om det!

— Ja, men detta kan han aldrig förlåta!

— Kan han inte? Han kan allt! Och när han kunde förlåta rövaren på korset! — Se så, gå nu inte och grubbla, utan var en man. — Kom och drick en toddy med mig nu!

— Hör nu, Lundstedt, menade pastorn när toddyn var drucken, kvälln är vacker och jag har ett brev till fyrmästarn; skulle han inte vilja ta min eka och ro ut till honom?

Jo, det ville Lundstedt gärna, i synnerhet som han kände sig stå i stor tacksamhetsskuld hos honom, som förlossat hans själ, och han bugade sig för prostinnan, lyfte mössan och gick ner till båt.

Solen hade gått ner och fjärden låg blank som polerat järn; fyren var tänd och lade ut en svag ljusmatta intill bryggan, en hel mil lång. Det var så tyst, att roddaren endast hörde sina årtag och kunde tänka ostört över det passerade.

»Allt var förlåtet, endast han trodde.» Så enkelt, så vackert, vilken skön religion! Icke underligt att den ansågs vara den högsta av alla kända! Rövare och banditer skulle in i paradiset, men de oförvitlige, laglydige, trogne skulle åt helvetet!

Bara man trodde! Men herr Lundstedt hade svårt att tro det, efter som den borgerliga lagen straffade rövare och banditer, och belönade de redlige och flitige! Han hade svårt att tro det, men han måste tro det, eljes fick han aldrig frid, och frid måste han ha.

Tro det! Var det så omöjligt! Om han icke

kunde tro det i dag, så kunde han tro det om en månad! Kunde han icke tro det, han som kunnat tro allt vad han velat förut! Att rågskylarna voro soldater, att telegraftrådar voro fiolsträngar, orgeln en stalaktitgrotta, en okänd flicka hans hustru närapå! Han som inbillat sig att han ägt juvelringar, som lågo kvar i guldsmens fönster, att fröken på herrgårn hade sex korkskruvar i huvet, att Jon i Espö hette Rävsvansen! Hade han trott det? Han hade trott, att han trott det, önskat det så livligt för att slippa tro något annat obehagligt, som skett en gång, lekt att det var så. Varför kunde han då inte tro att Gud förlåtit honom, när pastorn sagt det och det stod i bibeln, och han önskade tro det, måste tro det för att få frid!

Detta kunde han inte leka ihop, för det fanns ingenting att ta på, ingenting att göra av. Det var bara att tänka på, grubbla över, sitta och upprepa för sig. Nej, det skulle komma något nytt, verkligt emellan, en massa påtagligt emellan och lägga sig över det andra och så skulle han få igen gåvan att leka, och kunde han bara leka, så skulle han snart vara lycklig igen.

Under dessa funderingar hade skolläraren kommit mitt på fjärden. Han höll med årorna, medan han torkade svetten ur pannan, och när det blev tyst, hörde han en flickröst sjunga från fyren. Genom luftförtunningen och avståndet kommo tonerna icke rena fram, men stämde likafullt ungefär, så att, när de nådde örat, de klingade svävande, obestämt som eolsharpan.

Herr Alrik lyssnade, och undrade hur han med båten måtte ta sig ut från fyren, där sångerskan

stod, och så kom han tillbaks i sin båt och undrade hur hon såg ut som sjöng, vem det var som sjöng, hur gammal hon var, om hon hade snörliv, om hennes händer voro vita, vad hon hette.

Vid denna sista tanke drog ett brett löje för första gången sedan åtta dagar över hans ansikte och han utsade i tankarne namnet: Angelika.

Det var Angelika, ganska visst, som satt fången ute i tornet och tände nödeld, och han var Alrik, medregenten till Erik, som kom på härnadståg för att befria henne, och i bröstfickan hade han lejdbrevet, som innehöll benådningsdomen, eller påvens dispensbrev, som tillät medregenter att gifta sig med fångna prinsessor, och för att ge sin ankomst tillkänna och visa sig som en riddare, reste han sig och med sin bariton sjöng han som han hört Günther så många gånger, men med ackompanjemang på öskaret: »Du bör ej fruktan bära, kom följ mig till mitt slott!»

Fyren blinkade illmarigt, men Alrik såg ännu icke sångerskan, vilken dock straxt svarade, när förförelsearian hade grånat ut mellan kobbarna. Och som ett brevsvar klingade igen: »Och havets unga tärna, hon gick en kväll så varm.»

Herr Alrik åhörde den stående och med mössan i handen såsom när man hör folksången, och under det han hörde, började det att leka för honom; den vita fyren, smal opptill och vidgande sig mot grunden som en kjol, blev sjöjungfrun med eldögat; havets unga tärna, som sjöng honom till sig, blev långa Majken på Bernhardsberg, som blinkade oskickligt... nej, det fick inte vara hon! Nej, det skulle vara havets tärna, det var mycket vackrare och han

ville älska henne, famna henne, men på avstånd, utan att se henne, utan att hon såg honom, i sång, i harmoni under sommarnattens rosenfärgade täcke med gula bårder, och för att åstadkomma omfamning tog herr Alrik opp första takterna i duetten »Hör hur stilla vinden susar». När han givit an ton och lyssnat, hörde han flickans röst sjunga sången, och nu intonerade han i andra stämman, och de lindade tonerna om varandra, som när man flätar favörer; de kysstes i luften, de famnades på vattnet, och när de sista orden: »sång och kärlek gå från himmel, gå till jord», klingat ut, såg han de två sluttonerna som ett par rosenröda duvor munnas, och i detsamma föll från zenit en stjärna, målande sig som ett nottecken med sin långa svans, som om den flugit ur sångerskans mun till hans möte och han gapade för att fatta den mellan sina läppar, men båten krängde med detsamma, så att han satte sig ner på betten. Och nu tog han i årorna, stack ut bladen som ett par vingar och så flög han över till fyrskäret, där han mycket riktigt träffade fyrmästarens dotter, med vilken han redan sjungit duett, och till henne överlämnade han brevet, emedan fadren var ute på sjön, och han överlämnade brevet i två långa timmar, som voro alldeles för korta, men tillräckligt långa ändå för att ute på farstukvisten dricka kaffe med sångerskans moder, och under samtal om stora operan och Jakobs orgel vinna insteg i ett välbevakat hjärta och för den fångna jungfrun visa vägen ut till det fria.

NIONDE KAPITLET.

Herr Alrik har fått frid och återfunnit lekens gåva, men nu leker han den käraste leken med verkliga leksaker, och varje dag som går lägger en ny sten på kumlet, där liket ligger, och det skall aldrig stå opp mer, sedan han fick det lilla Blekansiktet i huset.

Han har nu gravat jorden och plantat i solskenet, satt garn och vittjat i regnväder, så att han är kopparbrun i ansiktet och älskar kalla sig den Röde Mannen. På tröskeln till sin wigwam röker han sin kalumet och tackar den Store Anden, som gav honom den Vita Bisamråttan; men när den Vita Bisamråttan har lynne, säger hon att lyckan icke är i fullmåne, då Medicinmannen med porslinspipan under prästgårdslinden icke vill äta ur samma fat; men då talar den Röde Mannen visdoms ord om ett kid, som skall födas och bli en Stor Medicinman, som en gång skall sitta under pastorslinden, när en annan Bisamråtta skall stryka hans prästkragar, och då skall fredspipan tändas och kanske den Gamle, som nu fiskar i de stora vattnen, skall hänga sina nötta mockasiner på pastorns gärdesgård och äta pemmikan hos den unge Mohikanen. Och för övrigt, det var i alla fall pastorn, som gav Den Röde Mannen frid, när han lärde honom känna vite Krist.

Och när han talat och Blekansiktet vill svara, ber han henne sjunga i stället; och när han narrat henne sjunga och han mot sin vilja hör att det är falskt, säger han sig att det är mixolydisk tonart

hon sjunger i, och han tror till och med att hon har funnit de felande halvtonerna mellan e och f och h och c, ty hon är nu den märkvärdigaste av stammens döttrar, utom att hon är den skönaste och godaste, ty hon har lärt honom trolla igen, när han förlorat gåvorna, och nu kan han när som helst vandla salt torsk till stekgädda, härsket flott till bordsmör; han kan ta fikon på sina tistlar och druvor på törnena; ur sin hatt plockar han allt vad han vill, utom olyckor, och han kan svälja förödmjukelser som stora kavalleristsablar, äta eld från själva helvetet, om det så skulle vara, och sedan nysta ur sig de grannaste sidenband, som han väver rödlakan och gyllenduk av. Den kan trolla!

Och nu har den gamle Bävern gått till sällare jaktmarker och tagit hemligheten med sig djupt ner under den röda pipleran, som ligger öster om solen och väster om månen.

*

Så ungefär, fast inte så utblommerat, brukade den trolske klockaren på Rånö berätta sin historia, när en lustkutter förirrade sig ut i hans avlägsna vatten och han hade fått ett par supar för att visa ut abborrgrunden. Hur mycket som var sant visste man aldrig, ty han ljög vartenda ord han talade, och hur han hade det i ensamheten och fattigdomen fick man inte reda på, ty det visade han aldrig. Grannarne påstodo, att han aldrig gått på Musikaliska akademien, aldrig känt far och mor, och aldrig varit gift. Men det kunde vara lögn det också, ty det

var ena rackare att ljuga där på kanten! Och de var dorska och egna därute i havsbandet; där såg de stora sjöormen och trodde på råt, kom sällan åt kyrkan och lade slantar under stenar, förgjorde bössor och kunde otyg. Men den värsta trollaren var ändå klockaren på Rånö.

Min sommarpräst.

När jag kommer ut om våren till sommarnöjet, är jag den första. Den lilla badorten är öde, luckor äro stängda, verandor täckta. Träden äro halvlövade, rabatterna ogrävda, och i hål och vrår ligger litet smutsig snö kvar. Men då går jag ner till gästgivargården efter middagen och finner min sommarpräst. Sådan jag fann honom där för tolv år sen finner jag honom än, sittande vid sitt punschglas i kakelugnsvrån, läsande sina tidningar, strykande huskatten och småspråkande vid värdinnan.

Han är några och trettio år och ser ännu ut som en lång, mager student. Men nu på våren är han magrare, förefaller det, än i fjor, hyn gråare, ögonen slocknade och rösten tunnare av brist på talövning.

När han blir varse mig, får han först en underlig glans i ögonen, som om han hade förtalat mig hela vintern och hade ont samvete, denna egendomliga glans, kanske uppkommen av en hornhinnans spänning, då pupillen skall vidgas för att kanske läsa i den andras ögon vad den tänker. Jag vet, att han hatar min verksamhet, men i denna stund är han en människa i ensamheten, och jag ser att

jag, som kommer utifrån världen, där det lever, också kommer till honom såsom vårens bebådare, den första badgästen, vilken snart skall följas av andra. Och när vi övertygat oss om, att inga fientligheter skola utbryta, sätta vi oss till bords. Första halvtimmen talar han med en entonig, skrällande röst utan halvtoner, utan nyanser, och jag har svårt att återkonstruera i honom en bildad man. Hans talorgan har på åtta månader anpassat sig till lotsars och fiskares, hans hjärna har tryckt ner sig till att bli förstådd av enklare tankemekanismer, hans ordförråd har förlorat mellanfärgerna, övergångstermerna, och upptagit de enkla, stundom vulgära glosorna.

Han är misstänksam som den ensamme, och han tittar ideligen efter om jag menar vad jag säger, ty jag avpassar mig av omedveten sympati, jag spelar på stycken, som behaga honom, utan att lämna något ifrån mig, jag drar upp hans utgångna urverk; och småningom hör jag honom knäppa i den gamla goda gången.

Han vill gärna lyss till nytt från mig, men njutningen att få tala själv överväldigar honom, behovet att visa sig vara en jämnbörding griper honom, och han går på de högsta frågorna.

Efter en timme är hans röst något beslöjad, men börjar redan låta finare; han söker icke längre så pinsamt efter ord, hans ansikte, nyss så dött, så färglöst som fallet löv, lyses upp, och han berusar sig av tal.

Vi undersöka Kierkegaard, lidandets skald, och han svämmar över i frosseriet på sina lidanden, som han utan att bikta sig får ge luft.

Men vi ha läst Kierkegaard på var sitt sätt,

jag som psykolog och han som kristen. Antingen han icke förstår mig, eller icke lyss på mig, nog av, han har hört att det ger återljud i min resonansbotten och han blir vältalig; talar och talar, så att jag tycker det är synd avbryta en lycklig människas utsvävning; men han vill kränga över åt kristussidan och jag stretar emot. Han går på och jag låter honom hållas.

Det drar väl en timme och han behandlar mig som adepten, kastar mässkjortan över mig, tar eden av mig, hör ej på mina protester, primsignar mig, vädjar slutligen till mitt bifall emot kristushatarne.

Då ler jag för att väcka honom, men han ser ej mitt leende, och han går vidare, djupare, kommer in i exegetiken, och åker fast i tjockaste teologien; stannar och ser på mig, för att höra mitt bifall.

— Men käre bror, avslutar jag, det är väl ingen hemlighet för dig, att jag icke delar en enda av dessa dina meningar!

Han ser på mig, synes erinra sig något, ler, och vi tala om något annat.

Nu är det min tur att tala! Lamporna tändas i salen och ny punsch är inne. Jag talar om den tid vi leva i såsom en sovandets tid, fortsättande ett sovande, som började med århundradets ingång, då mänskligheten tröttnat på att vaka; flätar in upplysningar om Darwins upptäckter och Schopenhauers och Hartmanns genomskådningar, ställer in kristendomen i sitt sammanhang i världshistorien, ger kött åt teologiens kroppslösa skuggor, förklarar det som han ville ha oförklarligt, utan att väcka honom med den ökända rationalismens populärresonemanger, nämner varken Strauss eller Renan, improviserar en

världsåskådning i diktens lagom dimmiga bilder. Jag ser hans halva ansikte som en vit fläck i lampskenet, fallande snett ovanfrån, och hans ögon brinna, lysa genom tobaksröken; jag tror att jag har honom med mig ett gott stycke, längre än han hade mig nyss; jag har magnetiserat honom genom att sätta hans hjärna i mina rörelser, jag känner en stund talarens rus, då han kan röra, leda sina åhörare; jag har tagit honom ur hans mysticism med min oklarhet, då jag visste att varje införande av frågorna på det klara skulle väcka ekon i hans apologetiska minnen; men jag tröttnar. Kan icke längre undvika att törna på en av hans dosor, i vilka apologetiken förvaras, det vill säga, en samling motbevis mot alla förutsedda invändningar mot kristendomen. Mycket rätt: jag rör oförvarandes vid fjädern, locket öppnas, min makt är slut. Nu ler han och säger:

— Det är väl ingen hemlighet för dig, att jag är absolut motståndare till alla dina meningar.

Varpå vi gapskratta! Men ingen dispyt kommer till stånd, inga resonemang, ty i samma ögonblick vi skulle söka giva och taga skäl vore allt samtal omöjligt. Vi ha helt enkelt suttit och sökt magnetisera varandra, berusat oss själva och njutit, den ena av den andras rus han framkallat, och vi ha träffats för att njuta av varandras sällskap. Vi äro fiender, men vi äro icke ovänner, och vi träffas igen varje dag, lekande samma tankelekar, aldrig sårande varann, aldrig törnande. Vi välja de sirligaste ord, de längsta omskrivningar, de lenaste uttryck. Det är som ett slags själarnes coitus. Men när badgästerna anlända, lyfter jag och reser ut i skären.

När jag efter tre veckor kommer igen in till badorten och träder in i hotellets stora sal, sitter min vän pastorn vid table d'hoten omgiven av stadsherrar och damer.

Han är nyrakad, nyklippt, har en ren vit halsduk, fint borstade svarta kläder. Hans ansikte är öppet, det tryckta, trista är borta, ögonen glänsa, men han har ännu en stående gest med tungan och läpparne, som om han undertryckte ett beständigt leende.

När han får se mig, visar han stor obeslutsamhet; men han reser sig, hälsar och frågar hur jag mår; alltjämt med detta illmariga löje, som kommer och går. Därpå viskar han mig, liksom fölle han in i den gamle studentens, alltså skråbroderns roll, att hans brännvinsbutelj står i skrubben i mellanrummet och är märkt med P., ty det serveras intet brännvin på hotellet.

Jag sätter mig på avstånd att spisa och betrakta honom. När han nu talar vid dessa människor, har hans ansikte andra uttryck än då han talade vid mig; och det ändrar sig alltefter den talande. I allmänhet ser han strängt allvarlig ut, avvisande alla förtroenden, på vakt att icke glömma sig. Men när han vänder sig till fruntimmerna kan han icke dölja sig. Han myser och ser älskvärt nedlåtande ut som en äldre mot ett barn, underlägsen och smickrad som en ogift man mot en kvinna, och ärbar, oåtkomlig, kysk som en Herrans tjänare.

När de slutat reser han sig och kommer fram till mig. Hans ansikte bär ännu reflexer från dem han talat vid och är uppvärmt av utstrålningen från fruntimmerna. Enslingens misstänksamhet är borta;

hans själ har gymnastiserat sig på andras; umgängeskretsen har borttagit fruktan, avsatt tankefrön, riktat erfarenheten, ökat minnena, och han är djärv nästan nedlåtande mot sin förre kamrat i öknen. Men han vill icke sitta till bords med kättaren och tala om tidens frågor, ty nu finns det vittnen, och han har för övrigt så många andra att tala med, om också ingen förstår honom så väl som den otrogne.

När han går, säger han, att han vill komma ut en hel dag och hälsa på mig.

— Här är för mycket folk om sommaren, menar han, och för litet om vintern. Nu skall man gå klädd och vara kavaljer, och... ja, du har det gott, du!

En vacker eftermiddag i slutet av juni ser jag en svart figur komma gående nere i ängen. Det är pastorn. Uppkommen till stugan kastar han av sig den svarta hatten, drar ett långt andetag, och tittar sig omkring på landskapet, som om han såg efter om där var plats nog, eller om några mänskor kunna se honom. På min kammare får han sikte på en blå kavaj, vilken han utbyter mot sin svarta rock, tar en halmhatt, en rotpipa, en käpp; och efter ett glas punsch vill han gå ut i skogen.

Utkommen i ängen sticker han händerna i kavajfickorna och tycker det är nytt och roligt; kesar som en kalv, flöjer över gärsgårdar. Det är en annan människa och rocken gör väl litet till munken.

I dag tala vi inte om frågorna, utan gå ner till havsstranden, bada, simma ut i fjärden. Därpå promenera vi i sjökanten och kasta smörgås; rulla stenblock ner i vattnet; jaga opp skrakungar, klättra

upp i holkar och leta rötägg. Och så ge vi oss in i djupa granskogen. Här är han som hemma hos sig; hojar och sjunger; dödar huggormar med sin påk, lockar fåglarne att svara, narrar den flyende haren att sitta; känner älgspår, och vill bestämt gå fram och retas med tjurn. Därpå storma vi ett berg, brant som en mur, och komna upp på platån, där endast några martallar blivit lämnade, se vi havet under oss med sina tusen kobbar och skär. Här lyfter han hatten och torkar svetten ur pannan:

— Ja, men det är skönt att få vara människa en stund, säger han med ett förfärligt smärtsamt drag i ansiktet och en suck.

Det att jag icke svarar, icke beklagar, icke inbjuder till deltagande eller förtroende, fastän jag vet allt, hela den pinohistoria, som ligger bakom denna mannens nutid, utgör retelsen i umgänget. Han vet att jag vet, men i samma stund jag sade, att jag visste, skulle han gå. Och han säger ingenting själv, men njuter av att antyda, att snudda vid faran, som ligger i att röja sin hemlighet för en fiende; ty vi äro fiender. Det veta vi båda.

Och jag känner på mig, att om han här i ett svagt ögonblick skulle öppna sitt bröst och visa det rysliga kräftsåret, skulle jag fly honom. Behaget att gissa honom vore slut; och han skulle sedan hata mig, då jag hade hans liv i min hand.

Men vi säga ingenting, vi bara prata så ofta vi ha ett ögonblick, prata om jakt och fiske, segla och ro.

Det har kvällats och vi måste hem till aftonvarden. När vi nalkas stugorna, sjunger han inte längre, och vid bordet är han instängd; gycklar svagt

inför frun i huset över att han har min rock; säger nej för supen, men tar den.

Vi gå ut på farstukvisten att sitta och prata, men han blir orolig, ty han är ej säker på, att andra skola vara så tysta som jag.

Och när han får fatt i en pilbåge, springer han ut på backen och börjar skjutövningar över matbodtaket. Så ivrigt, så ihållande, barhuvad och springande sig andfådd, att jag ej vet om han koketterar eller är rädd att bli indragen i farliga konversationer. Han håller på med pilbågen en hel timme, och påkallar vår uppmärksamhet, när han gjort en riktigt vacker lyra.

Han får en säng på kammaren och ligger kvar över natten.

Följande morgon kommer han i sin långa svarta rock till kaffebordet, högtidlig, sträng, såsom om han ångrade sin gårdags handlingar.

När jag anordnar om båt för honom, hör han mig titulera fiskargumman fru, vilket ger honom anledning att avsides säga:

— Du ska inte kalla madammerna fru; du förstör folket.

Varpå jag:

— Äro icke alla mänskor lika?

— Jo, inför... (han tvekar om ordet) Gud, men icke inför människor. Det borde du veta!

Det var en tillrättavisning inlindad i en artighet, som förekom vidare behandling av ämnet.

Vi skildes vid stranden, kallt, artigt, såsom nöjda med att skiljas.

Hans båt var lastad med hundra tomma buteljer, bland vilka han skulle sitta.

— Lägg något över buteljerna! befallde han flickan som skulle ro.

Hon tog sin kofta och skylde flärden, medan pastorn tog en min av höghet såsom innehavare av de eviga sanningarne och ett boställe.

Pastorns älg.

Pastor Norström hade mycket små intäkter, dels därför att hans hjord var fattig, dels därför att upplysningen uppifrån började pyra sig ner, och vantron nerifrån, läsarne, bjöd en svår konkurrens med brödkyrkan.

Han hade ett par kor, några tunnland vete och råg, skog och fiske så mycket han ville, men som han inte hade mer än en piga, fick han plöja själv, fiska själv och fara med sumpen själv.

I skogen fick han ta ved och plocka blåbär till husbehov, och jakträtt hade han också, men som han var utan hund, gingo de vilda djuren ganska trygga där. Detta hade gjort prästgårdsskogen till en omtyckt häckplats för traktens älgar, som brukade fortplanta sig uppe i en mosse. Och av nöden hade pastorn förstått göra sig, om icke en dygd, så åtminstone en liten sportel. Han hade i många år knipit sig en älg, flera blev det aldrig, och när köttet kom tillsammans med hud, horn och klövar, så blev det i alla fall en åttio riksdaler, allt som allt, utom bloden och räntan, som räckte ända till tjugondagen. Men det var en osäker inkomst och kunde så lätt slå fel, för ett enda skott avgjorde, om årets kött-

gryta skulle på elden eller om den bara finge koka spiggolja, som i sådana fall blev den extra bevillningen. Det var därför icke utan oro man i prästgården såg den elfte augusti nalkas.

Redan i juli tog man av skällorna på korna, som gingo i skogen, och den första augusti fick inte pigan ropa ihop kräken. Och så anordnade pastorn saltsleken, högg aspruskor och satte i korsvägar. Sista söndan i juli gav han från predikstolen en lindrig varning mot bullrande besök i sin skog, och sedan gjorde han polisvakt själv efter smultrongummor och blåbärspojkar.

Men »kampen om älgen» var icke så lätt vunnen, och om han också haft älgstånd på skogen hela sommarn, och sett kalvarne gå där bland sina egna kreatur, så han vant sig vid dem som om de redan stodo i hans lagård eller legat i hans gryta, så kunde det mycket väl hända, att när den stora dagen kom, några företagsamma skärkarlar helt enkelt motade in högdjuren på sin mark, eller drev dem i sjön, och sedan voro de vars mans goda pris på kobbarna.

Sista året hade pastorn haft lyckoskott. Älgarne hade kommit, och de hade varit mycket orädda, för att vintern varit svår. De hade till och med gått in i gärdet och nafsat på vårrågen, men det hade bara glatt den gamles jägarhjärta:

— Äter ni mitt bröd, så äter jag ert kött, sade han åt sin gumma, som tyckte det var synd om gudslånet.

Den elfte augusti föll in, och pastorn invigde den soliga dagen med att ladda muskedundern med sitt engelska krut och lägga in ett lod.

Gumman tog kökskniven under förklädet och ämbaret i hand, och så gick man till skogs. Nu var det bliven sed, att frun och pastorn skildes vid stättan, och så ringade de djuren, vilkas gång var känd som harens, och när frun fick opp, ropade hon ho-hå, ho-hå, och opp-opp-opp-opp!

Det hade varit regn i flera veckor, så att älgen stått ini moraset på storskogen; men nu hade vädret vackrat, och det sken som gröna eldar ini björkhagen. Pastorn gick in i hasseldroget, som var blött och valkigt, så att hjulspåren sköto ryggar vassa som järnvägsskenor och han skulle just till att titta om knallhatten blivit våt av droppet från buskarne, då han hörde hur det knakade ini snåren. Öronen lade sig bakut på pastorn, och ögonen stodo som tennknappar, när han på tå sökte göra sig lätt, och han tycktes lyfta sig med att höja axlarna, som om han ville flyga, när han smög in i småskogen.

Och där stod han ansikte mot ansikte med älgtjuren själv, som sträckte sin hals upp i grenverket på en asp, och med sin långa överläpp fnallade åt sig de darrande löven.

— Pang! small muskedundern; lodet gick igenom ryggraden, just där det skulle in, och kolossen sjönk, som om man tagit ur järnen ur ett skelett, och så var det förbi.

Det var pastorns vanliga, att knäcka av ryggen. Vågat var skottet, men när det tog, var det säkert som en slakt, för att sätta in kulan annorstans menade han bara var narri, efter som djuret kunde löpa milar med blyet i kroppen.

Jägarn måtte ha tyckt i alla fall, att det gått litet för häftigt, och att skottet icke erbjöd några

ämnen till årets jaktkrönika, ty han såg rätt snopen ut, medan offret slog sina sparkar i dödsrycket; men när allt var lugnt, satte han till att ropa på gumman. Men när han inte får svar genast, och han fruktar att köttet skall förfaras, om inte bloden går av, tar han opp sin fickkniv och karvar av halspulsådern, som han sedan nyper om, efter att ha sett hur blodet sprutade. Och så hojar han igen; och så måste han släppa på ådern igen, som krullar sig som en mask ini såret, för att se att inte blodet levrat sig.

Så kommer då frun äntligen med kniven och ämbaret:

— Sicken en du! säger pastorn med låtsad likgiltighet.

— Själva pesen, tror jag! Och så snar du var sen!

— Och såg du på de andra då?

— Å jestandes, de kom som själva dragonerna på gärdet, men de gick till sjöss, så nu är all avund försvunnen.

Och så tar frun till kniven; och ämbaret fylls med rödaste blod, som skummar som mjöd, medan pastorn med uppkavlade armar bökar inne i halsen på det rykande djuret, som sednare foras hem av lejfolk och föranleder en mängd kaffehalvor och ett kalasande på njurar och kojor, lever och lungor, som varar i åtta dagar.

Det var sista året det gick så.

Nu sitter pastorn på förstukvisten den tionde augusti och kratsar sin bössa, medan prästfrun plockar spritärter i täppan.

Då knarrar det på sandgången och barons skogvaktare från Stora Sätra kommer uppmarscherande

och gör halt, med mössan i ena handen och kopplet till tre stövare i den andra.

— God dag, Eklund, vad står nu på? hälsar pastor Norström.

— Jo, herr pastorn, baron hälsar och frågar, om hans kunglig höghet kan få komma på skogen som i morgon efter älgarne, för barons stånd har gett sig av i natt som var, och prinsen ligger med sin ångbåt vid Dalarö och väntar på jakten, som de bjudit honom på.

Pastorn rev sig i huvet, men prästfrun, som åhört anbudet, svarade:

— Inte går det an att säga nej, du Erik, och därför är det så gott du säger ja med detsamma.

— Ja, det är väl så gott det! mente pastorn, och därmed var saken avgjord i huvudpunkten.

— Men säg nu, Eklund, kan inte jag få vara med också! Ju flera man, dess bättre lycka, strävade pastorn emot, i det längsta hållande tag i sin köttgryta.

— Jo, nog går det, men det ska jag säga pastorn, för jag känner till det, att kommer han med, så är det likafullt baron som ställer opp skyttarne, och när prinsen ska göra skottet, då blir de andra liksom drevet, och det kan ju inte vara till något hugn.

— Nej, det tycker jag med, och inte vill jag vara med bland bommarne, när det ska stå i bladet sen!

— Nå, men säg, Eklund, tog nu prästfrun i, det brukar väl inte gå av, sånt där, utan att det vankas något, för se det är höstköttet det gäller för oss, och kan han låta baron förstå något sådant, så det blir en liten gratifikation förhända.

— Tyst du! avböjde pastorn.

— Ja, si, frun, det vet jag säkert, att inte behöver pastorn göra något för inte, för det har man sett, att gentilt folk inte tar emot utan att ge igen, och minns jag rätt, så fick länsman ifjor en guldklocka med pitschafter, som såg ut att vara värd sina tusen kronor!

Tusen kronor, surrade det i öronen på pastorn, när han efter skogvaktarens avgång gick tankfull in i sin kammare och hängde bössan på väggen; tusen kronor, viskade det i prästfruns öron, när hon gick in i köket och satte på spritärterna! Och så började den gyllene drömmen växa och skifta hamn, och inbillningarne axlade stora måsvingar och stego upp i rymderna, där det hängde guld och ära.

Och vid middagsbordet, när pastorn tagit tre supar, hade guldklockan förvandlats till ett regalt pastorat.

— Ja, ser du, Carolina, Herrans vägar känner ingen, förkunnade pastor Norström, som just icke kunde sägas missbruka Herrans namn; och det som var nedertrampat kan rasande lätt bliva upphöjt; och vad mina gåvor beträffar, så vem vet, kanske det bara fattas förståelsen! Hm!

— Uppriktigt talat, så vet jag inte varför inte du, Erik, skulle kunna sköta hundra tunnland jord lika bra som någon annan av de där läsarne, som aldrig tagit en plog, utan bara gått på möten...

— Jaja, det är en annan synpunkt det, Carolina, avbröt pastorn, som tyckte mera om förtäckta ordalag. Det är en annan synpunkt det!

Emellertid randades den stora dagen, som motsågs med stort deltagande av alla prästöns innevånare,

och vid elvatiden signalerades den kungliga ångaren ute i fjärden. Pastor Norström hade gjort toalett och tagit paradrocken på sig samt gick ner till bryggan att mottaga gästerna. Men kommen ner till stranden såg han skolläraren i spetsen för läsarne, som hade något nys om, att hovet skulle vara fromt på visst sätt, och som därför gjort sig klara att uppvakta med något Carabia av stiftelsens allra bästa.

Men ångaren tog inte i land, utan lade sig för ankar ute på grynnan, och strax därpå stack en båt ut med sex matroser, som höllo rakt ner på den svartklädde prästmannen, vilken de saluterade med årorna. Och en adjutant i flottans uniform hoppade i land, hälsade artigt och inbjöd pastorn att deltaga i frukosten ombord, vilken skulle föregå jakten, vilken ej skulle öppnas före klockan fyra, då älgen gick ur sitt stånd. Skollärarn, som trodde det var prinsen, gav ton, och på en gång stämdes upp något, liknande en sång. Men ögonblickligen viftade löjtnanten med handen till tystnad och skrek med full hals:

— Det får inte föras något väsen på land, har hans kunglig höghet befallt! Begriper ni inte, att det skall hållas tyst, när hans kunglig höghet har kommit hit för att jaga.

Kören upplöste sig i ett skärande ackord, som gav eko ini viken och kunde varit nog att skrämma älgarne till sjös. Men den som kände sig segerglad över den obarmhärtiga majoriteten på strand, det var pastor Norström, vilken i egenskap av den jämförelsevis upplyste haft att utstå allt möjligt tyranneri av läsarne, vilka morskat opp sig, sedan de känt, att de hade stöd uppifrån.

De fromme återigen gingo ut på udden och, betraktande ångaren med dess passagerare såsom ett slags Bethelskepp av deras fårahus, satte de sig på stenarne i stranden och lurade på vad som komma skulle, onda i de fromma sinnena, när de sågo den »fritänkarn Norström» sättas vid ett stort bord och i samkväm med officerarne trakteras ur fat och buteljer.

— Det är inte Guds barn, det där! sade skollärarn, vändande sig till kyrkvärdens Anna.

— Nej, det kan en visst se, svarte Anna, och tuggade på ett grässtrå för att ge sig illusion av att äta något gott.

Korkarne smällde och tallrikar skramlade i två långa timmar. Guds barn förlorade dock icke tålamodet, utan vaktade beslutsamt på bryggan, där prinsen måste komma, och där de skulle inbjuda honom till en testund med högre vetande, och som han inte skulle kunna säga nej till.

Och när de nu sågo bösspipor blänka i solskenet, hörde jaktkoppel rassla, och båtarne sattes i sjön, rusade de ner till bryggan och bildade häck. Men när årorna väl kommit i vatten, lovade eskadern upp åt udden på andra sidan viken och försvann bakom den höga vassen, under det Guds barn på bryggan uttalade sitt ogillande i uttryck, som inneburo mindre välönskningar än en ärlig kötted håller motsatsen.

Emellertid kunde intet göras åt saken och grupperna skingrade sig.

Därpå brast det lös ett larm oppe i prästskogen! Hundarne skällde, signalhornen smattrade och skott smällde. Det gick över som orkan, och allt var

förbi på en timme, då slutligen båtarne stucko fram om vasskanten igen och den första visade sig lastad med en väldig älgtjur med lövruskor i hornen!

Guds barn, som nu ansågo tystnadsordern vara bruten, samlade sig igen på sin udde och ådagalade kanske mera nyfikenhet och begär att få uppträda än utföra något räddningsarbete på själar. Men när de nu sågo punschbuteljer korkas upp och hörde hurrarop och signaler, funno de ögonblicket lämpligt att inskrida, och efter skolmästarns upptagning föll hela kören in i Söta Jesus. Många takter hade de icke hunnit, förrän de otrogna på ångaren svarade med Boccacciomarschen, blåsen av sex kanonjärer; och nu skuro sig rytmer och harmonier och kämpade i luften som änglar och djävlar, tills ekot från stränderna blandade vänner och fiender i en enda röra av ljud, som rullade ut över fjärdarne att bryta sig och dö som vågor mot de sista skären. Tvekampen pågick till skymningen, då pastorn sattes i land och ångaren lättade ankar samt efter några raketers uppsättande försvann i skymningen.

Då pastor Norström kom hem till sin gumma, hade hon tänt ljus och satt orolig och väntade inne i kammaren.

— Nå, vad har du fått nu? frågade hon, utan att söka dölja sin nyfikenhet.

— Ja, om jag det kunde säga allt, svarade pastorn, som i minnet såg alla bordets läckerheter. Jo, det var njurkalvstek och sparris, och...

— Att du har smort kråset, det förstår jag nog, medan jag suttit hemma...

— Du! Ja, är du pastor du, och har älgskog,

du? Kanske du, som inte jagat, skulle ha varit med på jaktmiddan, va?

— Nej, naturligtvis inte! Det är naturligt!

— Ja, det är naturligt, att den som inte har pastorat och älgstånd inte skall vara med på älgmiddag. Förstår du det, Carolina. Men nu ska vi se på vad jag har i fickan här för något!

Carolina lämnade sin egalitetslogik i sticket och flyttade ljuset närmare för att skåda vad det bruna chagrinsetuiet kunde innehålla, som pastorn lade upp på bordet med en liten smäll, som om han slagit på trumf.

På violett sammet låg infälld en snusdosa, som sken lik kalken mot påskadagens mässhake.

— Guld?

— Tror du?

Pastorn tog dyrbarheten i handen, knäppte opp locket och läste på kontrollen under sina uppskjutna glasögon:

— Silver!

— Man ska visserligen inte se given häst i mun, men det här är strängt taget ingen gåva...

— Och ingen häst heller, men silver är det, sa gumman och gick efter besmanet.

Tog så katsen hon kokade ägg i och stoppade ner klenoden, häktade alltsammans på kroken och läste av:

— Jaa, det är en kvarts mark; gör mig åtta lod, så när som på ett inte. Det var en vacker affär; vet du vad du får för den?

— Nej! svarade pastorn något nedslagen.

— Du får tolv kronor; arbete och förgyllning räknas inte, när man säljer, bara när man köper!

Pastor Norström såg mycket nedstämd ut. Tolv kronor för älgen; och inte nöjet att få gå orolig, inte behaget att få slakta, och framför allt intet kött, ingen korv, ingen palt.

— Sextioåtta kronors ren förlust! tröstade gumman, som ville åtminstone hindra smältningen av den fina middan hon inte varit med på. Men, si så är det att leka med storfolk! Sitt och ät salt strömming nu hela vintern, och tänk på njurkalvsteken tills det vattnas i mun. — Och pastoratet sen? Va?

— Tyst, Carolina! tyst! manade pastorn och gick in och lade sig.

Nästa Dalaröbud hemförde ett skålpund Rappé och grovsikt åt pastorn, som därmed fyllde sin dosa, för att åtminstone ha den behållningen att kunna få visa sin klenod. Och han snusade med länsman och kyrkvärdarne, han snusade med skogvaktarn och uppsyningsmannen, och slutligen med själva skolmästarn, som ändå tackade och sa nej, att han inte snusade.

Och han snusade ända till jul och fick bannor av gumman för han tygade till näsdukarne, och när man kom till nyåret, måste han gå ifrån sin dosa.

Tretton kronor och femtio fick han för henne på Västerlånggatan; — en och femtio i ren förtjänst! sa han till sig själv när han åt en frukostbit på Stjärnan.

Men sen fick han också äta strömming till påsken! För så kan det vara att leka med storfolk.

En brottsling.

Det var en kall majdag och det hade snögat i syrenerna. Misstämning i naturen, något opp- och nervänt, så att lärkan förgäves letade sitt nersnöade bo i höstsäden och fiskgjusen icke kunde spana gäddan i den nyfrusna viken.

Människorna, som kommo roende och seglande upp till skolhuset, där tinget skulle hållas, sågo bortkomna ut de också, ty det var ett ovanligt mål som skulle före, ovanligt för trakten åtminstone, där mord hörde till sällsyntheterna.

Den anklagade var förre tullvaktmästaren Andreas Ek, som nyss tagit döden på sin hustru under särdeles upprörande omständigheter, och när fånggevaldigern kom uppkörande på skolgården med den brottslige, hördes sorl från folket, mera ilsket från kvinnfolkssidan naturligtvis, mera dovt från manfolket.

Domaren, en ung vice häradshövding, som fått öronen fulla av sagor om den förtryckta slavinnan och som alldeles saknade kännedom om den vidskepliga vördnad, varmed lantfolket omger sin kvinna, bara hon blir hustru och mor, var alldeles färdig med sin dom, och ville begagna tillfället att statuera

ett exempel och på samma gång ta en gunstig vindkåre i sin nya frack, kanske mottaga lyckönskningstelegram och få beröm i länstidningen. Men han hade även aning om nya tillvägagåenden i rättegångssättet, såsom det utvecklat sig i de stora kulturländerna, och som detta var hans första mord, ville han försöka nya, oprövade medel att framkalla fullständig bekännelse och få bevisföringen absolut bindande.

Till den ändan hade han låtit i en kista medföra den mördades lik, hennes kläder, hennes fotografi; båten, i vilken mordet skedde, låg upphalad på skolgården, och kättingen, med vilken bröstkorgen blivit krossad — det var dödssättet — låg framme på dombordet. Vidare hade han vid förberedande förhör i länshäktet medfört en berömd läkare, som skulle avge vitsord om mördaren tillhörde brottslingarnes typ eller ej. Ur kyrkböckerna hade han låtit taga fullständiga biografiska notiser om brottslingen, hans förfäder och närmaste släktingar, och ur tullverket uppgifter av förmän, underordnade och kamrater; allt var så väl tillställt, att man denna gång liksom tyckte sig kunna vänta en samvetsgrann och upplyst dom. Skada var dock att domaren kommit till verket icke för att utreda brottets orsaker och därav möjligen framgående förmildrande omständigheter, utan tvärtom för att statuera ett exempel, alltså med den förutfattade meningen, att inga förmildrande omständigheter funnos eller borde få finnas.

*

Nu öppnades tingsalen, och under uppsikt av kronofogde och länsman släpptes folket in. Domaren hade sin plats i katedern och vid småbord nedanför sutto protokollsföraren och stenografen. Till vänster de tolv nämndemännen, och till höger provinsialläkaren, pastorn och kronofogden.

Sedan nämnden gått eden, infördes den anklagade. Folket reste sig på tå, och bisittarne sträckte fram halsarne för att se på mördaren.

Det var en liten satt man, med svarta tunna kindskägg, som kommo fram bakifrån käkbågarne och gjorde en halvkrans under hakan; håret var långt växt och kutade ut nedanför nacken, fallande på rockkragen i bukter som en nackfrans teaterfolk begagnar. Ansiktet var djärvt och friskt och passade icke till hår och skägg, så att mannen såg maskerad ut. Munnen, näsan, ögonen och öronen stodo visserligen något skarpt ifrån varandra, såsom hos lägre utvecklade individer, där harmoni mellan sinnesorganen ej hunnit utbildas, men intetdera framträdde oroande på det andras bekostnad, antydande störd jämvikt. Ögonen lågo djupt, som om de längesen upphört verka utåt och vänt sig inåt för att slippa se, och över ögonbågarne hade dessa betecknande veck lagt sig i vingform, som åtfölja sysselsättning med pinsamma tankar eller upprepade smärtor vid försök att förstå ett främmande språk, barns tal eller obegripligheter. Pannan var normal och i förhållande till ansiktet varken för hög eller för låg, och intet i mannens yttre angav någon illa avvägd människoorganism.

Anklagade betraktade varken församling eller domare, utan sökte strax en punkt på rummets murar,

där han kunde fästa sitt öga; och sedan han undersökt väggtavlorna, stannade han vid en färglagd plansch, som föreställde mänskoraserna.

När det blivit tyst, började domaren med att uppläsa länsmans första rapport av ungefär detta innehåll:

»Söndagen den sjunde maj, klockan åtta aftonen, anlände till länsmansbostället å Ingarö förre tullvaktmästaren Andreas Ek, hemma från Brandskär, och efter att ha begärt samtal med länsmannen, angav han sig ha mördat sin hustru under följande omständigheter. Makarne, som på eftermiddagen rott ut att sätta flundernät, hade råkat i tvist, varpå Ek knuffat hustrun i vattnet, och när hon flöt opp, hade han med kättingen slagit henne över bröst och rygg tills livet gick av. Därpå hade han, enligt egen uppgift, upptagit liket i båten och rott hem, burit eller släpat den döda och svårt misshandlade kroppen upp till latrinen, där han efter ytterligare misshandel nedstoppat den sargade kroppen. Och när detta var gjort, hade anklagade, enligt egen uppgift, genast tagit båt för att söka länsmannen och angiva sig för brottet.

Vid undersökning, företagen på stället, hade länsmannen kunnat granska anklagades uppgifter rörande likets misshandling och gömställe, och efter förfrågan hos grannarne hade styrkts, att båten med de båda makarne vid fisket varit synlig vid uppgiven tid, så att tvivel om mördarens godvilliga uppsåt att sig angiva ej kunde uppstå, då tidsutdräkten mellan mordets begående och Eks ankomst till länsmannen ungefär kunde passa in, utan att man fick tänka sig att upptäckt av handlingen och skrämsel för

andras angivelse drivit honom att för utverkande av förmildrat straff sig själv ange, så mycket mindre som ännu inga vittnen till mordet kunnat påträffas.»

Efter läsningen av rapporten vände sig domaren till anklagade, och frågade såsom för formens skull:

— Godkänner Ek denna uppgift från kronolänsman?

Vartill mördaren svarade kort och bestämt:

— Ja.

— I alla punkter? återtog domaren.

— I alla! svarade Ek.

— Nu säger lagen, återtog domaren, att: känd, det vill säga bekänd, sak är så god som vittnad, när den anklagade är till laga ålder kommen och ej vanvettig, samt frivilligt vidgår saken för rätta och ej därtill pint, skrämd, eller svekligen förledd är. Att Ek ej är vanvettig eller tillhör den kategori av individer, som den nyare vetenskapen anser predestinerad, eller på grund av organiska fel lättare hemfallen åt handlingar som för brott gälla, framgår av medicinalrådets rapport så lydande:

»Förre tullvaktmästaren Andreas Ek, fyrtiosju år gammal, hemma från Brandskär, har vid verkställd besiktning, för utrönande om han skulle kunna sägas tillhöra den av vetenskapen erkända lägre mänskotyp, som kallas brottsling eller svagsint, icke befunnits till nämnda kategori höra, då

icke hans kranium lider av asymmetri eller missbildningar, hans sinnen äro fullt normala, så att varken hans ögon äro afficierade av strabism (skevögdhet) eller daltonism (färgblindhet), icke heller hans hörselsinne röjer någon brist eller hans lukt

och smak, och alla kroppens och själens funktioner befunnits normala, tills omständigheter, varöver läkaren ej kan döma, föranlett hans brottsliga handling, varför han är åtalad.

År och dag etc. etc.»

— Vi måste således anse att Ek begått mordet med fullt uppsåt, och alldenstund brottet förövats på maka, som anses såsom försvårande omständigheter, skulle domen gå på livet. Men, tillägger lagen i ovan anförda paragraf, ej bör någon i brott som på liv gå, fällas på egen bekännelse, utan de omständigheter finnas, som bekännelsen styrka. Nu frågar jag: kunna de omständigheter: att mördaren sin gärning angivit, att han brottet vidgår, att kronolänsmannen vid syn befunnit liket så misshandlat och undandolt som uppgivits, kunna dessa omständigheter anses styrka bekännelsen?

Domaren hade uppkastat frågan liksom till sig själv, efter som ingen annan än han och nämnden hade talan, men denna senare brukade tiga. Och han väntade icke något svar, oaktat en av nämnden, som med ytterlig uppmärksamhet åhört förhandlingarne, reste huvudet och spetsade munnen, som om han ville säga något, men beslöt sig för att vänta.

Doktorn hade hela tiden tummat och betraktat en gul fotografi med oljefläckar av den mördade, och då och då skickat en lång blick till den uppmärksamme nämndemannen.

Då reser pastorn sig och går upp till sidan av domaren, för att viska honom något i örat, vilket

domaren emot bruk höll till godo, och efter att ha farit med handen över ögonen återtog han sitt tal:

— Anförda omständigheter synas visserligen vittna för bekännelsens riktighet, men mer än dessa skulle en enda yttring av ånger från den brottsliges sida tjäna som talande skäl, ty aldrig har man väl sett...

Här gjorde nämndemannen en min åt läkaren, såsom om det tog emot i hans hjärna, och domaren, som såg minen, ansträngde fram eftersatsen...

— har man väl sett att någon, även om han begått mordet med full överläggning, icke sedan brottet blivit förövat erfarit en mycket naturlig känsla av ånger över handlingen, även om denna känsla kunde reduceras till fruktan för följderna. Därför frågar jag Ek på heder och samvete, ed behövs inte: ångrar han denna sin missgärning?

Mördaren svarade, utan att ta sina ögon från det etnografiska färgtrycket, och alldeles bestämt:

— Nej!

Det blev ett svagt sorl i salen, mera av fötternas, klädernas och andedräktens svaga ljud än av artikulerade, halvkvävda ord.

— Men, återupptog domaren, Ek skulle vilja ha haft det ogjort?

Ek tänkte inte två sekunder förrän han svarade:

— Nej! Och vore det ogjort, skulle det inte töva, förrän jag gjorde det!

— Ek är således vad vi kalla en förhärdad brottsling, invände domaren, icke utan en viss otålighet, men (här nickade pastorn) vi vilja tillse om också åsynen av det mördade offret icke kan väcka de slumrande känslor av rätt och orätt, som finnas i

varje människas bröst, om hon icke nersjunkit till djurens låga ståndpunkt.

Här gav domaren ett tecken åt länsmannen, som gick ut åtföljd av sex karlar.

Det uppstod en stunds tystnad i salen, varunder domaren vände sig till pastorn och viskade.

Strax därpå öppnades dörren igen, och länsmannen inträdde, röjande väg i folkhopen för de sex karlarne, som kommo bärande på kistan, i vilken den mördade låg, och som sattes ned framför katedern, där fången stod, bevakad av gevaldigern.

Locket lyftades av, och liket blottades, under det en förfärlig stank av härsket matsmör och karbolsyra spred sig över rummet. Läkaren reste sig på tå och tycktes jämföra originalet med den fotografi han höll i handen. Pastorn rättade på sina kragar och steg upp för att tala, under det mördaren envist hade sina blickar fästade på färgplanschen, och den uppmärksamme nämndemannen gjorde sig i ordning att anteckna med en blyertspenna på en bit papper.

— Andreas Ek, började prästen; du står här vid en likbår, som du själv... kommit till stånd. Du ser här de jordiska lämningarna av den maka du en gång svurit att älska i nöd och lust. Hur har du hållit din ed? Hur har du uppfyllt dina löften? Betrakta denna stofthydda, som en gång inneslöt en själ, vilken offrade sig för dig, hängav sig åt dig, blev ditt barns mor, och som nu, när ålderdomen nalkas, skulle blivit dina sista dagars tröst. Har du tänkt på att det kommer en stund, då du skall möta henne inför din Herre och Gud, och han skall fråga dig huru du hållit din ed, huru du

uppfyllt dina plikter, och har du betänkt, att du kanske skall möta din son redan nu, som är långt borta i främmande land, och som med sorgen i sin röst skall fråga dig: vad har du gjort av min moder, mina dagars upphov? Har du betänkt det? Det har du icke gjort, ty om du gjort det, skulle ej din hand ha lyfts till den mordiska gärningen. Se på henne, betrakta henne, och säg sedan inför denna kristna församling, att du ångrar din handling, säg det högt och med uppriktigt hjärta, att ditt brott ej må föra dig levande och obotfärdig i Herrans straffande händer. Se på henne!

Anklagade såg icke på henne, utan borrade ögonen in i väggen, under det han knep ihop ögonlocken.

— Se på henne, befallde domaren, och vid en rörelse av gevaldigern, som kom kedjorna att rassla, vände sig Ek mot liket, kastade en inåtvänd blick i kistan, drog upp näsborrarne, som om lukten gjort honom obehag och spottade framför sig ofrivilligt, som det tycktes, eller av en vana han ej kunde behärska.

Ett sorl av fasa och avsky gick igenom hopen, såsom om de alla känt sig i den avlidnas ställe och blivit utsatta för en likplundrare, och domaren måste lyfta handen för att stilla stormen.

Därpå tog han ordet.

— Andreas Ek, innan vi skrida till domens fällande, vars utgång icke lär vara tvivelaktig, frågar jag dig för sista gången: Ångrar du din gärning?

— Nej! svarade mördaren lika bestämt som de förra gångerna.

— Vet du att domen går på livet?

— Ja!

— Och du fruktar icke att möta den Högste domaren?

— Nej! Jag hoppas få det!

Domaren röck av sig pincenez'en och betraktade mördaren med en närsynts genomträngande blickar.

— Har du ingenting att anföra till ditt försvar?

Mördaren tänkte ett ögonblick; därpå svarade han såsom med en uppstötning, likgiltigt, som om det var just detsamma:

— Nää!

Då vände sig domaren till nämnden för att få dess bekräftelse på, att förhöret var avslutat och att domen kunde fällas, framställande den frågan, om rannsakningen skulle anses tillfyllest.

— Herr lagman! Jag begär överläggning, tog den uppmärksamme nämndemannen ordet.

Prästen och läkaren reste sig för att gå ut, då domaren tog ordet.

— Tillåter nämnden att, med fästat avseende på det viktiga fallet, herr pastorn och provinsialläkaren må anses såsom adjungerade ledamöter och sålunda få stanna?

Nämnden bejakade anhållan, och länsmannen satte sig i rörelse för att utrymma salen från obehöriga.

När detta var gjort och tystnad inträtt, vände sig häradshövdingen till nämndeman Olsson:

— Vad har nämndeman att andraga?

Den vithårige sextioårsmannen, nämndeman sedan tjugofemte året, ledamot av förre bondeståndet och lagutskottet, reste sig och svängde sin pincenez,

det nya lantmannapartiets fälttecken, under det han tog till ordet:

— Herr lagman, mina herrar! Det må ursäktas mig, att jag icke i alla punkter kan dela domarens mening i denna rättegång, som synes mig av mindre vanlig beskaffenhet, då jag sett många dylika, men icke någon sådan som denna. För det första vill jag dock säga på förhand, att mina invändningar mot rannsakningen icke gå ut på att söka förmildrande omständigheter, då dessa endast skulle leda till straffets förvandling från döden till fängelset, då ju mördaren, efter allt vad som framkommit, själv synes finna döden lindrigare än fängelset, och icke heller är det min avsikt att söka göra troligt, det mördaren icke begått mordet, vilket dock kunde varit fallet, enär icke utrönt blivit, att icke den mördade ljutit döden i följd av misshandel med berått mod, vilket brott under synnerligen förmildrande omständigheter kan botas med endast fyra års straffarbete, vilket för en fyrtiosjuårs man, som kunde leva i tjugo, trettio år till, icke är så likgiltigt. Jag vill endast genom min anhållan om överläggning få in i protokollet de sannolikheter, som kunna freda mördarens eftermäle, vilket icke är utan sin vikt för sonen, som skall ärva namnet och veta ryktet om den som var hans far, och på samma gång få uppmärkssamheten fästad på några åtgärder i rättegångsordningen, som kanske kunna vara påkallade av tidens strävan till noggrannhet i proceduren, och jag tror, utan att vilja underskatta domarens goda vilja, att härvidlag mera omsorg blivit lagd på att konstatera, det brottet ägt rum, än att söka motiven till brottet, och det torde väl få anses ändock att bevekelsegrunden till

våra handlingar må väga något, icke i lagens vågskål, utan i allmänna omdömets, som kan vara viktigt nog.

— Får jag lov! avbröt domaren, och då nämndemannen tystnade, talade häradshövdingen. Nämndeman ville sålunda i den mördades handlingar söka bevekelsegrunden till mordet, men som man ej kärar mot död man anser jag invändningen obefogad.

— Förlåt! Jag vill inte göra advokatyr, det hörde lagman nyss, då jag förbigick vissa svagheter i bevisföringen, man jag vill korteligen svara: att död man även kan spela roll, såsom i dödsbokonkurs och urarvagörelse, men jag vill lämna även det medgivandet, att vi ej få eller ämna kära mot den döda, som ju ej kan föra talan, och då man ej får tala annat än gott om den döde. Jag vill bara inskränka mig till att anhålla det följande frågor framställas till mördaren — jag kallar honom mördaren på hans egen bekännelse, ehuru bevis saknas, att han endast är dråpare eller misshandlare — följande frågor:

Hur har mördaren kommit därhän att fatta beslutet mörda sin hustru?

När började detta beslut fattas?

På vad grund tror anklagade att detta besluts fattande började uppstå?

Sedan dessa frågor blivit besvarade, skulle jag önska att vittnen hördes, vilka kunde jäva eller styrka anklagades utsago.

Häradshövdingen gnuggade ögonen som om han ville ur huvudet ta bort något sand eller smolk,

som kommit in i tankemekanismen och hindrade gången. Därpå svarade han:

— Antag att dessa frågors besvarande skulle komma att kasta skugga på den avlidna!

— Så kom det kanske litet ljus över mördaren, som också skall dö, och om vilken döde det ju vore väl att man kunde få lov att tala litet gott, efter som det endast får talas gott om döde. Det är därför också jag bett få dessa frågor framställda.

Pastorn gjorde min av att få yttra ett ord, och hans stumma önskan beviljades.

— Det ligger i mänskliga naturen ett starkt begär att få skylla ifrån sig, och jag tror att genom de framställda frågorna mördaren begärligt skulle fatta tillfället att få kasta skuld på den döda, som icke kan försvara sig, och som vi därför måste anse oss förpliktade att försvara.

Domaren tog återigen ordet, oaktat nämndemannen gjorde min av att vilja svara.

— Änskönt jag biträder herr pastorns mening, kan jag icke lagligen neka nämndeman Olssons anhållan att få frågorna framställda, och för att få ett slut i saken, som icke synes mig mörk, må vi skrida till sista handläggningen av målet.

Länsmannen fick en vink, och mördaren fördes in, åtföljd av folkmassan.

Det började nu lida åt middagen och solen kom stötvis in i salen, när de stora ulliga strömolnen jagade förbi, ibland lämnande rummet i halvskymning. Människorna började se trötta och hungriga ut, och själva den anklagade tycktes längta efter slutet, huru sorgligt det än kunde bli.

— Andreas Ek, tog domaren upp, kan du säga mig, varför du mördat din hustru?

Ek tänkte länge; därpå svarade han:

— Nej, det kan jag inte.

— Varför inte? Vet du det inte, minns du det inte, eller vill du inte säga det?

— Det är så långt sen dess.

— Menar du, att det är så länge sedan du fattade beslutet?

— Ja!

— Hur länge var du gift?

— Sjutton år!

— När började ditt beslut att döda henne?

— För sex år sen.

— Hur började det?

— Jag fick hat till henne.

— Varför?

— Det... kan jag inte tvingas säga.

— Jo, det kan du; lagen tillåter icke att pina någon till bekännelse, men om halv bevisning finnes, kan domaren »försöka med svårare fängelse».

— Det är tortyr det?

— Du har endast att svara, icke fråga. Nu frågar jag: hur uppstod ditt beslut?

— Det är svårt att nu säga, erinrade Ek sig fram, för det kom så efter hand. Men det minns jag, att jag först längtade att ha henne undan; sedan tilltog denna längtan, så att när vi för fem år sen stod vid tröskverket hos grannen, längtade jag att se hennes finger först mellan hjulen, sedan hennes arm, hennes kropp, och jag tyckte att jag skulle skrattat, om jag sett henne komma fram på andra sidan som en sill. Men jag ville inte göra't själv,

längtade bara att få se det gjort. — Så gick åren, och så började jag längta att få göra det själv. Jag bad Gud bli befriad från tankarne, men de blevo där. Och så kom de allt starkare, tills de kommo som en order från tjänsten. Det måste göras. Och så klarnade det, år efter år, tills jag fick det för mig, att om jag ej gjorde det, hade jag försummat något som måste göras. Det är då det gror i mig, att jag skall slå sönder hennes kropp och bära den till latrinen — där ville jag ha henne — varför, det vet jag inte, jag tyckte bara att hon skulle vara där! Och så gjorde jag det och fick frid!

— Nå, men säg nu, ställde domaren försiktigt sin fråga, såsom om han fruktade svaret; säg nu, vad hände för sex år sen efter som ditt beslut började fattas just då?

Mördaren tänkte en stund; därpå svarade han:

— Jag vet inte att det hände något särskilt det året.

Pastorn, som hela tiden suttit orolig, att mördaren skulle begagna de utlagda bryggorna att skylla ifrån sig, andades lättare, när rannsakningen dog bort av brist på materiel till frågor, och domaren, som funnit sig uppfyllt allan rättfärdighet, när nämndemannens frågor blivit framställda, tog tillfället i akt att förklara sessionen slutad, och att domen skulle falla inom åtta dagar.

*

Om eftermiddagen samma dag sutto rättens ledamöter och adjungerade jämte nämndeman Olsson i prästgården och drucko kaffet efter middan. Doktorn

och nämndemannen hade satt sig avsides i en fönstersmyg och pratade med låg röst, att icke de skulle höras av de andra.

— Det är märkvärdigt i alla fall, sade nämndemannen och tummade den gula fotografien av den mördade; det förefaller mig så underligt, när jag ser denna här bilden och erinrar vad medicinalrådet skrev om det han kallade brottslingstypen: oproportionerligt litet kranium, skevögdhet, brist på symmetri, öronen för stora och utstående. Och vet doktorn vad: jag kände mänskan i livet. Ja, Gud förlåte mig, nu rinner det opp för mig: hon vävde åt hustru min om vintrarne, och hon satte alltid opp garnet galet i färgen.

— Hörde hon illa också? frågade doktorn djupt intresserad.

— Ja, om det var det eller något annat, men aldrig fick man ett svar, som passade till frågan.

— Då slår det in då! höjde doktorn rösten, sprang upp från stolen och satte sig igen. Därpå fortfor han viskande: det var hon som var brottslingen. Men säg, vad tror ni har hänt därute på skäret; vad tror ni om saken?

— Ja, kära doktor, vad mänskorna föra för liv därute i ensamheten, det är inte gott och säga, och sjutton års äkta liv på tu man hand, det går aldrig bra. Ja, jag vet saker därute, jag vet saker... ja, ja! Man har ju sett mänskor i sjönöd äta opp varann, och man har hört om brott, som man inte kan tala om i folks sällskap, där tillfälle och omständigheter gjort det mesta. Därute på kobbarna i alla fall, där händer mycket saker, som man aldrig får reda på, och vad som hänt härvidlag, se, det var

just vad jag ville veta, men inte fick. Men riktigt var det inte! Det vill jag svära på!

— Men varför säger då mannen ingenting? frågade doktorn. Kan ni förklara mig det!

— Förklara kan jag inte, men det är så sed, folktro, vidskepelse, vad ni vill, att mannen aldrig talar på hustrun; men ni skulle höra kärngarne, när de kommer ihop! Ni skulle höra dem! herr doktor.

— Det vill således säga, att denna man till en viss grad faller offer för sin vidskepelse.

— Det skulle kunna sägas! Men utrota den om ni kan.

*

Åtta dagar senare dömdes Andreas Ek för överlagt mord på sin hustru till livstidsfängelse. Hovrätten stadfästade domen och mördaren vägrade envist söka ändring.

Nämndemannen erbjöd sig söka resning i målet och få vittnen hörda, men Ek vägrade alldeles bestämt och hotade att hämnas, ifall någon gick och nosade i hans affärer.

Vidskepelse.

Det hade varit tämligen fridfullt på ön i långa tider, oaktat öbons begivenhet på att vara partikularist. Inga slagsmål, knappt ett snatteri, inga oäkta barn utan far. Lite fylla någon gång, gräl, kiv, avund och andra små mänskliga svagheter, som icke kunde utebliva, avbröto blott dygdernas enformighet. Men så kom det ett rötägg i granngården i form av en ung båtsman, och friden var slut. Det var en lång räkel, med ett ohängt utseende, skänklar och nävar av oroväckande kaliber för pojkarne, som anade den förfärlige rivalen på kärlekens marknad. Det var också en hund att gå på sin levnadsbana, åtminstone när han var i land, men det fanns de som påstodo, att han inte var så styv, när han var till sjös. Han hade en otäck vana att ta för sig, vad som honom lystade, utan att fråga om lov, och sin vilja satte han till allenagällande lag vart han kom. Det var den aldra oförskämdaste lymmel de hade sett på orten. Han gick in i stugan och slog sig ner vid bordet; tog maten ur mun på bond, tog bort flickorna för pojkarna och drog sig inte för att ligga kvar, bara han fann det bäddat och dukat.

Och eget var att se hur allt böjde sig för honom. Icke därför att han var starkare än de andra

tillsammans, för han var endast en pojke på tjugotvå år, utan därför att han var så oförskämd.

Det fanns bara ett äppelträd på hela ön, och det stod nere i Carlssons äng. En vildapel var det, som någon en gång roat sig med att ympa. I år hade den emot sin vana satt en massa frukter, röda kantäpplen, som Carlsson skulle gömma till jul och nyår och vilka utgjorde föremål för öbornas beundran och stilla avund.

En söndagsmorgon i slutet av augusti fann Carlsson trädet berövat alla sina äpplen; vartenda ett var weg och man såg kvistar och fruktsporrar avbrutna och sållade på marken.

— Det har pojkarne gjort! uttalades den allmänna meningen. Men säkert på Kalles inrådan.

Vad kunde man göra åt den saken?

— Ta och klå honom! rådde bond.

— Klå? Nej fan!

Och Kalle han gick där och slog hela söndan för flickorna, och såg fräck ut. En gliring fick han då och då, men det besvärade honom inte, utan han slog sig ner och åt och drack som om ingenting hade hänt av natur att kunna störa friden.

— Varför klådde de honom inte? frågade en herre, som bodde på sommarnöje och i vars öllår Kalle gjorde inbrott, när han var törstig i halsen. Det var därför att han var en kronans karl, och kronan var någonting oförklarligt heligt. Kronan på tullflaggen, denna runda metallmössa, symboliserade makt och myndighet, kronan i Kalles blanka knappar, i mössan, var mandarintecknet och skyddade mot

stryk, som stål mot onda andar. Folk gick in till kronan som in i ett riddarhus, skatten betalades in till kronan som till en stor herre den man ej kunde snyta utan att bli en fördärvad människa, och kunglig majestät och kronan var en del av det högsta väsendet, som ingen kunde rätt definiera, som ingen sett men alla visste att de funnos.

Det var därför båtsman inte fick smörj, fastän han stulit äpplena.

Uppmuntrad av framgången, blev Kalle allt vildare och djärvare. Han bröt inte lås, men han gick igenom takstolar, han stal inte pengar, för det var farligt, men han tog ut naturaprestationer, friheter, förmåner.

Numera när man hörde hans hojt ner i sundet, då han om kvällen kom på besök, så darrade människor och djur, och när han trädde upp på gården, hälsades han som allas naturlige härskare om ock med avgjord ovilja, som han icke låtsades se. Kvällen förut hade han stulit en skinka, och gubbarne hade rådslagit om vad som borde göras. Anmäla honom i tjänsten ville ingen, för det var både skamligt och tidsödande och, vad värre var, farligt.

— Kom inte åt honom, för då sätter han eld på logen! sade den äldsta.

— Då skall han väl in åtminstone! tröstade en annan.

— Vad äro vi hjälpta med det om han kommer in, logen bygger sig inte opp igen för det.

Det var riktigt anmärkt, och Kalle gick fri som vanligt.

Och så blev det dans på logen! Och så söps

det, och så slogs det, så att på morgonen låg dragklaveret i bitar kring backen ibland rivna trasor av kläder. Johansson, gårdsdrängen, hade till och med gått alldeles naken, bokstavligen utan en tråd på kroppen, ur vilddjurets händer, som hade till egenhet att riva fiendens kläder i remsor av den kullslagne och övermannade. Efter kalabaliken hade en razzia ägt rum i alla gårdens visthus, och slutligen hade banditen gått in i lagår'n och tagit äggen från arrendatorskans höns, stuckit av in i hagen och druckit ur äggen som en korp, så att man såg skalen ligga i en hög på berghällen.

Men nu var det något särskilt med äggen; och att treva ägg från andras höns ansågs som ett nidingsdåd av värsta slag, kanske därför att den ägodelen låg oskyddad som åkern och överlämnades med förtroende åt allmänna hederskänslan.

Därför och kanske även därför att hustrun räknade äggen som sitt förvärv och de gingo som reda pengar, blev hon alldeles »vill», när hon fick reda på strecket, och hon rev opp himmel och jord, skällde ut karlarne för att de voro så fega att låta sig hundsvotteras av en gröngöling. Gubbarne sutto verkligen på bänkarne i stugan och skämdes, fullkomligt rådlösa och maktlösa, under den skur, som hällde över dem från kvinnans fräsande läppar.

— Och törs inte ni, slutade hon, så ska jag ge honom, när han kommer.

Kalle kom, fräck, osnuten, blek om nosen och grön i ögonen.

— Vad har du gjort av äggen, pojke! öppnade madamen sitt förhör och ställde sig bredbent framför banditen.

— Inte har jag tagit några ägg, inte! flinade nidingen.

Och i det samma small en örfil, som när man slår en uppblåst kryddbopåse mellan händerna, ett skott rent av, för den straffande handen hade fällt sig in över örats kavitet, så att man ville vänta sig se hjärnkalotten lyftas och ögonen krypa ut.

Kalle förde sin högra hand först till örat som om han känt efter om huvet satt kvar, därpå, och med gnistrande ögon, lyfte han den i höjd mot den lågväxta kvinnans ansikte, för att klämma till. Men armen stannade tvekande i gesten och i nästa ögonblick flögo alla männen upp från bänken och uslingen låg på golvet med näsan i en blodpöl.

— Slår du en kvinna, skrek bond själv, alldeles vit, mera av fruktan än fasa för ett helgerån.

— Ser du nu, din lort, att jag kunde klå dig! bröt madamen lös, troende att hon varit den starkare, och med den avskjutna trätoffeln klappade hon om den övermannade, medan karlarne höllo honom i svångremmen.

Och när avbasningen var slut, röcks lymmeln opp, och efter ett sista hagel av orrar om öronen och med en stövel i ändan kom han ut genom dörren.

Kalle syntes aldrig mer på ön, som var befriad från sin drake.

Han skämdes över att ha fått stryk av en kvinna, som var honom underlägsen, men han ville icke tillskriva henne annan överlägsenhet i bataljen än den att han inte fick slå igen.

— Annars skulle hon fått se på! menade han. Och varför han inte fick, det visste inte fan!

Sen den dagen sovo bönderna i lång tid bara med ett öga, för de väntade få se halmstacken brinna, och madamen gick aldrig ensam i lagården om aftonen, när hon skulle treva ägg.

Höjer tar gården själv.

Nu skulle de få se på annat, när Höjer kom sta och efter modrens död tog vid gården. Han hade nämligen gått som dräng åt styvfadren och haft hårda dagar, som han tyckte, men nu när han fått tömmarne och hade gubben på ett litet undantag, skulle han leva Herrans glada dagar.

Så började han vårarbetet och satte drängarne till sysslor, men själv skulle han moja sig på ejdersträckten, som nu drog över yttre skärgårn på väg norrut.

Och när han kom hem, så var det ingenting uträttat, jorden hade varit för sur, oxarne för illa vinterfodrade, redskapen i olag, och Blomqvist, styvfadren, hade tagit harven för sin räkning, efter som han hade den tillsammans med Höjer. Det var själva olyckan att de skulle ha något tillsammans, och än värre, när de skulle göra något tillsammans, för då blev det rakt ogjort.

Höjer väsnades, men de rackarpojkarne kunde svara så behändigt på allting, så det var inte värt att söka sticka dem.

— Stanna hemma, du, så blir det något gjort, sa gubben. Själv är liksta dräng.

Ja, men se det var just att slippa vara dräng som lockat Höjer mest, och nu fick han känna på att vara både dräng och herre på en gång. Tänka ut för alla och ta i för alla. Och när styvfadren satte sig på tvärn, så blev det rent illa. Skulle Höjer ha oxarne om dan, så skulle gubben också ha dem, och som han var först oppe om morgnarne, så tog han kräken bara, och då gick hela Höjers arbetsplan åt skogen. Och så gick gubben och satte opp folket, och tubbade dem, så att Höjer inte hade några händer med dem.

På sommarn tog det till, när studenterna kommo och hyrde sig in. Då skulle pigorna sitta och hänga på verandan och dricka punsch halva natten, och håken vet allt vad de gjorde för styggt, men när de sen skulle opp och mjölka om morgon, så sov de; och när de stodo vid spiseln, så nicka de till, och allt som skulle göras blev illa gjort.

Höjer skulle ta itu med dem, och förbjöd dem slinka med herrarna, utan de skulle sova om nätterna. Men då svarte pigorna som så (som de lärt av herrarne, som voro mycket frisinnade om somrarne): att dagen var husbonds, men natten var deras, och de gjorde vad dem lyste, när solen gått ner.

— Det må ni göra, svarte Höjer, men på ett villkor: att ni gör ert arbete för mat och lön om dagen. Kan ni svira om natten och arbeta lika bra om dan, så må ni det! Men kan ni inte det, så ni inte gör rätt för er, så må ni gå er väg!

Det kunde de naturligtvis inte, men nu ansågo de sig ha rätt att svira om nätterna, helst det var ytterst svårt att kontrollera deras arbete om dagen.

Höjer tröttnade och förehöll en dag i lindriga

ordalag de lärda herrarne det orätta i att förstöra folkets arbetskraft.

— Ja, men de ta ju ingen tid ifrån er, svarte herrarne.

— Men de ta den kraft jag äger fordra, efter som jag föder dem, svarte Höjer; och jag är inte betjänad med dåligt arbete lika bra som med gott; och det var inte lönt för mig att komma sta och ge dem sämre kost för sämre arbete, för då klaga de, och ge mig dåligt rykte.

Nej, det förstod inte herrarne, och man skulle vara »människa» mot sina tjänare också!

Så kom drängarne och skulle ha danser om kvällarne, för att locka pigorna till sin kant. Och då tog de och bar ut tröskverket för att få logen utrymd. Men när sen tröskverket fick stå i regnet, så kuggarne svällde och axlarne rostade, då blev Höjer rasande och förbjöd den eviga dansen. Det var dock det sämsta han kunde hitta på, för sen blev pojkarne alldeles vilda. Och vad de kunde finna ut bara, för att komma ifrån arbeta!

En dag körde de sönder välten i fyrsprång över ett dike. De visste nog att sme'n bodde en halv mil borta, och att det tog ett dygn att ro dit och komma hem igen, och när de ville ha en fridag på sjön, så styrde de om att någonting gick sönder. Inte kunde de hjälpa det, inte. Och det var inte gott att komma på dem, heller.

Skulle det dras not, så var det bara att knipa fram med brännvinet, annars gick fisken ut ur kilen. Och se, inte rådde drängarna för att inte fisken gick i noten! Men bara det lukta aldrig så lite brännvin av dem, så kom det alltid någon fisk.

Det var som förgjort för Höjer, och aldrig vågade han mer ta sig en fridag på skytte, utan måste ligga i jämnt och samt. Och när han såg gubben komma hem med fåglar lite emellan, så sved det i honom.

— Jojo, känn på du, sa styvfadren.

— Ja, förlåte mig, men jag tror ingen har det så bra som den som tjänar! mente Höjer.

— Jo, du sa annat förr, du, men du visste inte bättre!

Så gifte Höjer sig på försommarn, och gubben strax efter. Då blev det en ny visa med kvinnfolkena, så ettrigt, så ettrigt. Och gubbarna retades i luven på varann. Men styvfadren, som var den slugaste, gick alltid ifrån saken med vinning.

Skulle Höjers piga gå och mjölka på skogen så lät gubben henne först ropa ihop alla korna till fållan, och på det vann hans piga en halv timma.

Inte kunde hon hjälpa det, att korna följdes åt, och det var småaktigt av Höjer att se på sådant.

Höjer ville inte vara småaktig, och fastän han tyckte att pigorna kunde skifta med görat, så lät han saken gå sin gång.

Men hatet började gro mot gubben, och fastän denne nog var en spjuver, förstås, så var han inte skuld till allt. Bra mycket i alla fall. Och av allt som de hade tillsammans förstod han att klå åt sig, där något var att vinna, att skudda av sig, när det ålåg honom något.

Slutligen blev Höjer ledsen på alltihop, när han såg att han hade det sämre nu än förr, och till den fjortonde mars hade han i all tysthet tagit sig en arrendator.

Nu var det Höjers tur att skratta. Arrendatorn

var en rivande karl, som gick utanpå styvfadren flera gånger om.

Och snart stod det kalabaliker utan ända mellan de två gårdsbrukarne, så att ön slutligen fick namnet lilla helvete. Höjer åtog sig först att göra dagsverken åt arrendatorn, vilket man fann litet bakvänt, men det brydde bond sig inte om. Nu gjorde han inte mer än han ville och lät de andra kivas. Och det kunde de!

Först när arrendatorn märkte, att hans piga fick driva alla korna i fållan, så sa han ifrån att det skulle skiftas. När det inte hjälpte, så befallde han sin piga att driva de andras kor i sjön, ut på kobbarne, vart som helst.

Och se det halp!

Därpå tog han opp stängselfrågan, och nu blev det advokatyrer i oändlighet. Men arrendatorn visste bot: stänger inte ni, så öppnar jag! Och så öppna han, så dragoxarna gick mitt igenom gubbens skötar som hängde på gisten.

Och så blev det stängt!

Skulle de så broa dikena! Gubben ville inte lägga bro, fastän det bara var några syllar. Gott, då gjorde arrendatorn sig en bro, som han tog bort, när han begagnat den.

Det fanns bara en brunn på gårn, och vid den lade sig gubbens kvinnfolk att tvätta!

Kvinnorna skällde en hel eftermiddag, så de voro ultramarinblåa i ansiktet, medan arrendatorn stod i slöjdbon och snickrade en brunnslucka, som han täckte karet med, och satte hänglås för. Och så var den saken till ända.

Men sen gick gubbens kvinnor och stack arrendatorns bästa ko i juvret så hon sinade.

Varpå arrendatorns kvinnor släppte ut gubbens höns, så räven tog sex stycken på en natt.

Det var ett krig på liv och egendom och Höjer spelade den icke vackra rollen av angivare och spion. I stadigt vänskapsförbund med arrendatorn, gick han denne tillhanda med alla upplysningar, som kunde tjäna i såväl anfall som försvar mot den gemensamma fienden.

Och nu på hösten hade han uttänkt en huvudaktion, som skulle ge styvfadren knäcken. Gubben hade nämligen ytterst liten slåmark och måste alltid ta sjöfodret, vassen i viken, med i beräkningen för att få sina två kor med livet igenom vintern. Nu var icke sjöfodret undantaget i arrendekontraktet, utan var allmänning, så att var och en tog vad han ville; dock hade man en tyst överenskommelse att sjöslåttern företogs på en utsatt dag; men som denna klausul ej fanns i kontraktet, beslöt Höjer sätta lusen i örat på arrendatorn, en dag, då gubben skulle bort på en auktion.

— Ta för dig du, annars tar den andra alltsammans, undervisade Höjer arrendatorn, som inte riktigt ville på affären. Om inte du tar först, så tar han först!

Det var ett skäl! Och samma morgon som gubben rest bort, satte arrendatorn alla män och kvinnor i verket. De gingo naturligtvis runt kring stränderna och rakade av vartenda strå som kunde åtkommas, så att den som ville ha något med, måste ut i vattnet och gyttjan, och fick ändå bara vassvippor, som inte något kreatur ville tugga.

När gubben kom hem i sin båt och såg viken ligga som en slagen äng, blev han alldeles galen, och som han kände igen upphovsmannens finger, kastade han sitt hat på honom. Han blev desto ondare, som det var hans egen idé, att en natt göra arrendatorn samma spratt. Och hans enkla hämndeplan blev nu att nedlägga striden med denne, spränga förbundet och få anfallet gemensamt mot Höjer.

Till den ändan började han peka på små skrymslor i kontraktet, som Höjer hade hållit öppna åt sig för att vid behov sticka sig undan. Detta skulle nu ej inverkat på vänskapen mellan de båda, om ej arrendatorn redan förut tyckt sig märka att små fördelar tillföllo Höjer dem han ej skulle ha haft, men nu när någon pekade på det, så stack det i ögonen. Olyckan ville också, att Höjer om dagen varit ute och satt flundernät på arrendatorns bästa grynna, och detta hade han enligt kontraktet endast begränsad rätt till, i så måtto att, som orden lydde, husbehovsfiske vore gårdsägaren ej förment i vilka vatten han ville. Nu kommer arrendatorn och finner grundet upptaget av inte mindre än trettio nät, så att all sättning blev honom omöjlig, då grynnornas antal och givbarhet voro begränsade.

Det var eld på krutråden, och hemkommen började det puttra och fräsa.

— Hör du, Höjer, du; du går och sätter före mig så jag inte kan fiska.

— Nå, det får jag väl, svarte Höjer.

— Nej, trettio nät är inte husbehov; jämka dej dän du bara!

— Det vet jag visst det, när det inte står i kontraktet hur många nät det skall vara.

— Jaså, du talar ur den ton! Vet du av, att du har släppt tre kor på skogen, när du bara har lov till att släppa en.

— Nå, vad skulle det göra då, när skogen är så stor.

— Haha; vi ska inte vara småaktiga då! Bra! Vi ska komma ihåg det!

Följande morgon stod Höjer på vedbacken, när arrendatorn kom fram, och med en till utseendet oskyldig min frågade:

— Hör du, Höjer, du!

— Jo! Här är jag!

— Jag behövde några spadskaft, och dem får jag väl ta på skogen?

— Jo, det går an, bara en tar vackert, så!

Arrendatorn fick båda drängarne med sig och fällde hela öns lilla aspbestånd, varpå han lät dem såga och grovhugga spirorna. Höjer hörde nog att det braka och dåna bortom hagen, men han gav sig inte tid att gå och se efter vad som stod på. Det fick han dock klart för sig, när folket kom hem med lass efter lass med aspstockar.

— Ja, men du är vådlig i alla fall, som har tagit dän alla asparne, som jag skulle ha till lövtäkt åt fåren, ojade sig Höjer. Och hur många spadskaft ska det bli av det där, måtro?

— Å, det sträcker sig väl till en tre dussin! svarade arrendatorn.

— Ja, men jag bad dig hugga vackert!

— Nå, är det inte vackert då! Och för resten sa du inte hur många det skulle vara.

Därmed var revanchekriget å ömse sidor i gång, och styvfadren spelade nu djävulens roll, som gick

och blåste på lågorna. Han prickade ut timmer och båtbord åt arrendatorn, pekade på bästa lövtäkten, lärde honom att pressa musten ur sina kontraktsenliga förmånsrätter och vränga lag, så att Höjer fick likafullt ett trassel som han aldrig drömt.

Så började arrendatorn nyodlingar, sedan han förmått Höjer att gå med på en part av kostnaderna. En rothuggare tillkallades, som svedde och högg och det ena stycket efter det andra togs opp. Men nu bestämde kontraktet, att gårdsägaren skulle hålla fall för åkrarna, och Höjer befann sig en dag invecklad i större sprängningsarbeten, som kostade kontanta pengar.

— Det får du igen på odlingen, narrade honom styvfadren.

Men arrendatorn hade bara femårskontrakt han, och efter allt krångel han haft, började han packa in för att draga dädan. Och därför satte han till alla krafter att suga ur jorden vad han kunde; låg efter Höjer som en igel, studerade kontraktet om nätterna och klämde sedan till allt vad han kunde.

Höjer blev snart ledsen och tog plats som båtbyggare på en grannö för att vara ifrån alltsammans. Men då blev det sju gånger värre; och var gång han kom hem hade hans hustru något nytt sakeltyg att förkunna.

Andra året kunde inte arrendatorn göra rätt för sig; odlingarne hade kostat så mycket, fisket var dåligt, och i stället för att be om anstånd, hotade han Höjer med process för att han narrat honom in på villkor som han inte kunde gå ut med. Men processa var det sista man ville göra, för det var bara ting två gånger om året, och om man också

vann, så fick man ingenting, där ingenting var att ta. Och mäta ut var inte heller lönt, där intet var att mäta, då ju Höjer själv var ägare till alla inventarier och kreatur. Vräka kunde han inte, ty kontraktet var icke så stiliserat, och under alla förhållanden var det lugnare att ha gäldenären under sina ögon än låta honom löpa sin väg och kanske aldrig få se honom mer.

Arrendatorn blev därför sittande, och nöd gick inte på honom, men på Höjer gick det hårt, ty han hade ju avhänt sig nästan all sin egendom, och hade tillochmed gjort dagsverken gratis.

— Det här är då alldeles rasande, menade Höjer, när nöden tvang honom att beklaga sig för styvfadren. Och aldrig har jag haft en glad dag sedan jag hörde upp att tjäna. Då hade jag maten och inga bekymmer, men sen jag fick mitt eget, får jag gå dräng utan lön och se på hur andra äter mitt bröd opp.

— Ja, ser du, du har inte rätta förståndet du, svarade gubben, och den gång du ville snyta din arrendator, så lade du grunden till allt som hänt dig sen!

Detta var delvis saken, ty Höjer var född till att tjäna, men den som först brutit rätt och billighet, det var styvfadren, och därför tvang han de andra att bryta igen, såvida inte de ville gå under, och det ville de inte.

Ont blev värre! För att knipa ut arrendesumman lade Höjer på sin arrendator nya onera, som denne sökte skudda av sig. Och snart upptäckte man att han gjort odlingarne på svindleri, så att han sålde veden, som höggs vid röjningen, och vad värre

var, sög den nya jorden läns, då han inte kunde gödsla den. Och det hade ingen beräknat, ehuru man väl visste, att boskapen knappt var tillräcklig för att hålla i stånd den jord som fanns. Men arrendatorn gick lös på skogen med sina odlingar, som bara bestodo i att hugga och hacka, och så ta en havreskörd mellan stubbarne, som snart grönskade upp som aronsstavar. Och samtidigt föllo kreaturen i sin, oxarne magrade och gårdens bestånd var hotat. Allt detta måste Höjer åse utan att kunna röra ett finger. När det stod upp ett stormgräl, svarade alltid arrendatorn:

— Det står så i kontraktet.

— Ja, men det var inte meningen, svarade Höjer.

— Ja men det står så, liksom det inte stod så att du skulle sätta trettio nät, när meningen var att halvt dussin. Orätt går igen! Skyll dig själv.

Efter de fem årens utgång hade Höjer måst taga hypotekslån för att muta bort arrendatorn och rädda sin skog, men arrendatorn köpte sig en gård i grannskapet på besparingarne.

Och Höjer måste återigen ta gården och börja kampen mot tjänstefolket, som nu var värre än någonsin. Ibland tänkte Höjer sälja gård och grund, men det fanns inga andra köpare än fattiga krakar, som ville betala med inteckningar, naturligtvis löpande utan ränta. Att ta arrendator igen aktade han sig för, och det återstod sålunda inte annat än låta sig ätas levande av tjänstefolket.

— Ja, ser du, min gosse, sade pastorn, som blivit anmodad avge utlåtande, den som inte är skapt till herre, den blir aldrig herre.

— Ja, men herre Jesus, hur kan andra få bukt med sina tjänare, då?

— Ser du, det är deras hemlighet det! De äro väl så skapta, ser du!

Och därmed fick Höjer trösta sig, om det nu var en tröst att veta sig dömd till en undergång, som han ser dagligen och stundligen försiggå för sina ögon, utan att kunna hindra den!

Sjönödslöftet.

Vestman på Nedergårdsön hade gått med en skonare på Norge och kommit ända upp åt Lofoten. Där hade han träffat valfångare och förnummit ett och annat om fångstmännens sätt att ta valar med harpun. När han så kom hem till sin ö, rann den tanken på honom, att han skulle tillämpa de inhämtade lärorna på hemmavarande skälfångst, vilken befann sig i stadigt avtagande på grund av bössknallarnes avskrämmande inflytande på de rädda djuren.

Till den ändan gick han tillväga på följande mindre välbetänkta sätt, med en utgång, som varken han eller någon annan kunnat beräkna, och vilket gav anledning till ett äventyr, om vilket ännu sagan lever i skärgården.

En afton på eftervåren tog Vestman en flatbottnad eka och en pojke med sig ut till yttre skären, där skälarne brukade gå upp och solbada sig. Till den märkvärdiga jaktens bedrivande hade han medfört en uttergadd, vilken eljes hade till ändamål att tjäna vid uttagning av uttrar ur bergsskrevor, och nämnde tillhygge hade han på valfångarmanér fastgjort i fören vid en löpande vinda. Huru han skulle kunna nalkas de skygga djuren för att få håll på dem med

den tillfälliga harpunen, det visste varken han eller någon annan, men är olyckan framme, menade hans vänner, så kan man sätta nät i vattentunnan. Fälttågsplanen var emellertid uppgjord så, att pojken skulle gå från land med bössan och Vestman själv smyga med ökan mellan iskokorna och där passa de flyende djuren, som icke kunde göra sig för brått på den skrovliga drivisen, vilken packat sig invid stranden.

Nu hade han fått pojken i land just före solnedgången, och själv tog han till att ro med ett par ullstrumpor virade om årlommarna för att inte bullra, och med en vit skjorta över kläderna för att inte synas. Och i skygd av kobbranglet och packisen råkade han ro opp sig under vallen, där en bräsch visade var djuren gått upp och där de sannolikt måste ge sig ut, då ingen vak fanns.

Vestman satt där väl gömd och höll gadden i högsta hugg lyftad, så länge att han frös om fingerna och började grunda efter, om inte det gamla sättet med lodbössan var enklare. Skälarne voro där, det var inte tu tal om det, och han hade hört dem ge skall, men att de skulle just välja den här vådliga stråten för att komma i vattnet, det var den stora frågan.

Knall! hördes det i land bakom tallarna, och så pep det i luften och sa skvatt ut i sjön, och därpå blev ett blåsande och nysande, och så ett traskande på isen, som när nakna mänskor springa på ett kammargolv.

Innan Vestman hann få redigt för sig hur dum hela tillställningen i själva verket varit, stack ett lurvigt huvud ut genom breschen, reste sig och

störtade i vattnet, men fick verkligen gadden mitt i det tjocka. Och i ett huj löpte linan ut; båten fick en knyck så att jägarn ramlade ner på akterbetten och så bar det av med god gång till sjös.

Det blev åka av!

Vestman tyckte först det var nytt och roligt och tänkte på vilken förträfflig jakthistoria det skulle bli; och bytet ansåg han sig ha i handen. Men så fick han se att kobbarna dansade förbi och sin egen stuga försvinna.

— Farväl, så länge, nickade han åt stranden, kommer strax tillbaka!

Det röck och knöck i båten, men någon fara syntes inte vara för handen ännu, förrän de kommo ut i sista stenarna och släppte landkänningen. Där gick det lite sjö och solen tycktes ha gått ner, ty det såg ut som en svart rund skiva därute.

— Ett stycke till, så kapar jag i värsta fall, tänkte Vestman.

Och så bar det av igen. Men nu tog ekan till att slingra. Sjöarna lågo mot och båten doppade redan nosen.

— Lite till! tänkte Vestman, som ogärna ville skänka sitt säkra byte och få ett snöpligt slut på en så vacker början.

Sjön ökade och stjärnorna tändes på. Ännu kunde han dock se yxan, som låg framme i fören och som var hans hopp, när det gick för långt.

— Gå på du, min gubbe, du är väl snart trötter, om jag känner dig rätt! muttrade den utfrusna jägarn, som längtade komma till årorna för att bli varm i kroppen.

I detsamma kände han vått om fötterna och hörde båten skrapa i botten.

— Lägg av då, kommenderade han sig själv, reste sig för att ta yxan och kapa men satte sig ögonblickligen ner igen. Ty i och med detsamma han lämnade sin plats drog skälen ner nosen på ekan. Efter ett par fruktlösa försök att krypa fram i fören, insåg han det nödvändiga i att bli sittande och att han var lämnad i djurets våld, beroende av detsammas nyck huruvida han skulle gå i kvav eller komma hem.

Nu hade det upphört att vara roligt, och ett stilla allvar sänkte sig över den modstulne jägarens sinne. Men för att ge sig mera mod än han ägde tog han till sig en åra och stack ut akter över, inbillande sig att han styrde. Men det gjorde han inte, för det gjorde djuret, och det styrde alltjämt rakt ut till sjös.

— Kommer jag ifrån det här, så djäveln anamma...

Skälen gjorde några slingerbultar och svordomen avbröts, ty åran måste tas in och öskaret fram, att få vattnet ur båten.

När det var länsat, stack han ut åran igen, och det kändes genast lugnare, alldeles som om han verkligen suttit och styrt.

Men nu hade stjärnorna slocknat av och det kom regnstänk blandat med snö, så att Vestman snart inte såg yxan mer, utan fann sig omsluten av ett grått töcken på alla håll. Och framåt gick det, framåt, men vinden tycktes kantra om, ty nu lågo sjöarne på halv sida mot; och den kantrade undan för undan.

Nu blev han rädd! Och medan öskaret gick igen, tänkte han på hustru och barn, på gård och grund och redskap, och så på evigheten, som stundade med all säkerhet; tänkte på, att han inte varit i kyrkan på — ja hur många år, det mindes han inte, men det var inte sedan året då koleran gick — och att han inte varit till skrift — nu skrapade läsud mot drivis. Herre Jesus! Jag fattig syndig människa! — Det var bortglömt alltihop... Fader vår som är i himmelen... ske din vilje såsom i himmelen... inte den heller! — — —

Vilka långa timmar, och så många sen; flera behövdes inte för att komma över till Åland, med den här vinden; men kom drivisen, då måste han följa ner till Gottland eller komma in i Finska viken! Men innan dess skulle han vara ihjälfrusen.

Han kröp ner på botten av ekan för att söka skydd för den kalla blåsten, och när han kom på knä, så kunde han hela Fader Vår, och den läste han väl ett tjog gånger; och för var gång han kom till amen, skar han med fickkniven en skåra i suden. Och när han hörde sin röst, blev han lugnare, för det var som att tala vid någon, och som om någon talade till honom, och orden väckte minnen om en massa människor samlade i kyrkan och vilka han nu såg framför sig, tröstande, förebrående. Där såg han Gelingarne, som han varit ute med förliden och tagit upp smideskol med efter den sjunkna briggen, som inte var alldeles riktigt, men kunde försvaras; där såg han — nu röck det i linan föröver. Herre Jesus, Guds son, kommer jag ur detta med livet, så lovar jag, så sant Gud lever, en ny krona med sju pipor av rena silvret — det är hela barnaarvet

— till kyrkan — rena silvret — Herren välsigne oss och bevare oss, Herren upplyse sitt ansikte över oss och vare oss nådig...

Genom dimman syntes ett ljus, rätt förut, stort, men suddigt som en hornlyktas!

— Det är Hangö fyr på Nyländska kusten! tänkte Vestman. Kunde väl tro att vi hållit på i tolv timmar, för det var långt som en vecka!

Nu kraschade det igen under ekan och den stod tvärt still, så att Vestman flög framlänges över betten, och så blev det still.

Hur långt kunde det nu vara till fyren på en höft? Halvannan mil! Och nu förmådde han varken komma fram eller tillbaks! Det var värre än någonsin, ty bara han rörde sig i båten så vickade den.

Vestman satt där han satt, och han väntade få se soln gå opp och dagern skina i öster, och han frös, och han bad Gud, och han lovade och svor alla dyra eder om silverkronan, som skulle få kosta två hundra riksdaler och vara kontrollerad, och sju pipor skulle han ha med krusiduller på handkragarna, och en lina med kulor på, skulle han hänga i, och när folket såg den, skulle de säga: si det är sjönödslöftet av Erik Vestman i Nedergården, som Herren så huldrikt hjälpte ur sin svåra nöd anno attonhundra och femti nie! Gud hjälpte honom så huldrikt och nådeligen, upprepade han gång på gång, så att han till sist trodde på det, och i översvallande tacksamhet för den nåderika hjälpen, läste han första orden ur »Lov pris och tack ske dig, o fader käre!» Gud hade hulpit honom, det var alldeles säkert, efter som kronan hängde där och folket sa, skulle säga, de hade inte sagt än — nu slockna fyren...

Herre Jesus! som gick på vattnet och bjöd böljorna lägga sig! — Nu lade de sig, de hade redan lagt sig för en lång stund sen, för det var kav lugnt, och underligt var det, ty här låg hela sjön på, och hade gått alldeles vådligt just nyss, i går afse, efter som det var morgon nu snart, det måste vara morgon nu snart, när han kunde frysa så elemenskat om fötterna, och var hungrig och skulle få varmt kaffe nu straxt, bara lotsbåten kom ut, som den måste göra efter som det skulle komma fartyg i solgången, som legat och kryssat ute på flacket; men varför, för f... för allt i världen hade de släckt fyrn just nu, kanske det var dager, fastän det inte syntes för dimman, mycket säkert, såvida inte ryska regeringen hade något annat reglemente för sina fyrar; jo, visst hade de, nu mindes han det som en dröm, alldeles som att rysken hade annan almanacka med gamla stilen, se där ha vi ägget, gamla stilen, som är tretton dar efter eller före, det kan nu just vara detsamma, för tidskillnad måste det vara, och det var det ju också, efter finska båtarna alltid kom en timme senare än det var telegraferat, och därför hade de också släckt fyren en timme före soluppgången, som alltså skulle ske om en timme. Och då förstod han, varför han frös så vådligt, för det gör alla som haft ältfrossan, när solen går upp; men skälen, djuret, höll sig så stilla och det röck inte i vindan mer, kanske den slitit sig och gått! måste se efter i alla fall, för att sitta här i onödan, det hörde f...

Vestman stirrade förut och såg något mörkt, taggigt, som en hel hop riggar stiga ur töcknet.

— Kors i Jesu namn, om det är ryska flottan,

då skjuter de mig som smugglare eller skickar mig till Siverien. Och så många sen! Gud Fader, det är en hel skog.

Han reste sig och rätade ut knäna! Båten vickade bara åt sidorna, men doppade inte mer med nosen. Han klev försiktigt över bettarne föröver; såg linan stå spänd som en telegraftråd; steg ur båten; såg fotspår, slog klacken mot en sten... han var på land! Och där stod granskog!

— Är de du, far! pep en bekant röst ifrån en enbuske.

— Ludde! Vad fan är du här!

— Jag unnra vad de blitt av dig, far!

Vestman gnuggade sig i ögonen:

— Hörru, vet du vad klockan är på dan?

— Hon lider väl åt åtta, och du har varit borta mest en hel timme! Men så har du kräket med dig också!

På skälberget låg djuret med uttergadden i ryggen, dött, förblött, efter att ha gjort en tripp till sjös och vänt för sjögångens skull.

Och än i dag berättas äventyret som det mest underbara i hela skärgården, näst sagan om sjöormen, och den som inte vill tro, den kan gå till Nedergårdskyrka och se den lilla ljuskronan, som hänger där under orgelläktaren till evärderligt minne av förre kronolotsen Vestmans huldrika hjälp ur en högst ovanlig sjönöd, då han med döden för ögonen lovade Herren att till den kristelige församlingens hugnad och fromma skänka denna tennkrona.

Skräddarns skulle ha dans.

När man en vacker sommardag kommer ut ifrån havsbandet och håller ner i Byttafjärden, förbi Gåsskär och Skoboraden, kan man, om man ligger för babordshalsar, se en högländ ö såsom kranbalksvis i lä. Den är icke märkvärdigare än de andra öarne omkring, på annat sätt än att den är högre och tyckes bestå av en enda kal gneisklint som rämnat mitt itu. Tar man i land på norra sidan, skall man snart komma in i en aldunge, och fortsätter man in i rämnan har man snart under fötterna en snaggig ängsmatta, som synes utbredd till torkning mellan de fuktiga bergväggarne. Håller man sig på denna gröna matta, ser man den snart sträcka sig framåt och mot bergets sidor kantas med hasselbuskar, som dölja ingångar till hålor och små grottor; följer man stråten framåt i sydlig riktning, går man snart i skuggan av tallar, som efterträdas av björkar, rönnar, askar; och så tar bergväggen emot, vägen krymper till en gångstig, som leder upp rätt i vädret, slingrande som en torntrappa. Går man uppför en stund, måste man snart ner igen i en skreva, där den sköna benveden krupit i lä för vinden, att dölja sin glänsande grönska och sina lysande röda bär; och så

bär det oppåt igen, alltjämt oppåt, tills man står på den nakna klinten, där torkade gäddben röja närvaron av en fiskgjuse, eller kringströdda andfjädrar och torkade skelett visa platsen, där hökar, falkar, havsörnar kanske också, hålla sina kalas i god matro, under det de ha ett öga på jaktreviret, som nu sträcker sig oändligt inåt inre skärgårdens blånande fjärdar, och utåt havsbandet till fyrarne och det eviga cirkelsegmentet. Men går man några steg framåt klinten i sydlig riktning och tittar ner under fötterna, glömmer man huvudskalleplatsen däruppe och ser en täck liten tavla, som man icke väntat härute. Skyddad av bergväggarne för alla kalla vindar ifrån nordväst till sydost, ligger en gräsmatta så grön som nyuppkommen råg; och därnere går en röd ko och betar under de vita björkarne. Gräsmattan sträcker sig ner till en grå stuga, omgiven av en trädgårdstäppa, och ända ner till sjön, där hamnen ligger med båtbrygga, sjöbod, sumpkista och nät.

Detta är skräddarns!

Kravlar man sig ner för bergväggen och lämnar klinten, där det blåste kallt, skall man snart känna solen steka den orörliga luften, och på fem minuters nerstigande märka hur klimatet ändrar sig och med detsamma vegetationen. Men man vill nästan tro på underverk, då man ser rönnen bära astrakaner på en gren och gråpäron på en annan; och då man ser duväpplen på hagtornsbuskarne, tror man sig ha kommit till en förtrollad ö, där man i nästa ögonblick vill vänta sig få plocka fikon på spåmanstisteln. Stiger man ner på gräsmattan och nalkas stugan, får man, om lyckan är god, se trollkarlen själv genom

det öppna fönstret, där en hämpling visar sitt blodsprängda bröst i en liten ståltrådsbur mellan sallatsblad. På ett slagbord bakom hämplingen sitter han nämligen med benen i kors och drar långa styng på ett rutigt bomullstyg, som döljer hela hans nedra kroppshalva och endast lämnar den övra delen synlig, fast den icke är mycket att se på; ty magen fattas och den lille mannen tyckes ha lyftat av sig bröstkorgen och satt den direkt på bordskivan, och på bröstet ligger huvudet utan märkbar hals. Det är skräddarn själv, som en hårdhänt natur kramat ihop till en puckel, och åt vilken föräldrarne på den grunden valt det stillasittande yrket.

För att rätta naturen, som givit honom anledning till missnöje, har skräddarn anlagt ett gott lynne och utvecklat sig till en muntergök, som alltid är full med historier och visor. Och liksom för att visa naturen hur den skulle ha burit sig åt, har han kastat sig med kärlek åt naturförsköning. Det är han därför, som gjort trädgård, och icke nöjd med att förädla de gamla sötäpplena och surkartarna i trädgården, har han gått och ympat ädelfrukt i vildmarkens träd, så att den sura rönnen bär vita astrakaner och den kärve hagtorn lyser av det lilla duväpplets röd- och vitkindade barnansikten. Och liksom om han kände, att hans dåliga art icke skulle längre ner i världen, planterar han träd på marken, och när han kommer till en bondgård för att sy, medför han i västfickan några frön, som han i smyg stoppar i jorden, eller, när årstiden är inne, några ympkvistar, som han sticker emellan bark och träd. Och hans frön gro, och hans ögon växa ut, och när ingen bär hans namn mer, så skall hans namn i

långa tider uttalas, när andras barnbarn sitta under farfars äppelträd och höra historien om hur det granna och goda undret kom dit på den nakna hällen, och det långt efter sen hans rockar och byxor blivit trasmattor eller filtskor.

Nu, i mars månad, hade han sytt hos trädgårdsmästarn på Sandemar, och han hade sett underverk i drivbänkarne, och hört om ett slags runda gula gurkor, som man fick en krona för på Dalarö Societet. Och så hade han fått hem kärnor, lagt dem i en långrevslåda med jord och ställt i fönstret. Efter fjorton dar såg han som en vit fingerknoge peka opp ur mullen och strax efter breda ut sig och lägga som två vingar tätt utåt jorden som en trollslända. Så kom aprilsolen, och då sköto de fart, pinade fram en grön karda, rullade ut sig och började krypa. Då nöp han över tredje bladet som trädgårdsmästarn lärt honom, och då sköto de sidoskott, som han nöp igen på samma sätt, så att när maj gick ut, var det i sista laget att sätta dem i bänk. Men det var inte det lättaste att få varmt under, och en dag gick åt för att komma till Dalarö efter en låda stallströ. Så bäddade han utmed bergväggen, där solen brassade på; ramade in bädden med brädlappar, men se det blev bara en tunn, tunn bänk och han fick söka råd för att öka den. Höboss, sopor, halm måste han ta till, och på sistone vart det en bänk sådan han var. Och i den satte han plantorna med jordklump. Lade så innanfönsterna på, och det blev växa av. Men järnnätterna kommo, och han måste täcka; täckte med mattstumpar och granris. I fjorton dagar knallade det och växte i bänken, men vid midsommar tog det av och stan-

nade. Stallströt var utbrunnet, och han fick inte tid att skaffa mer. Så kom stora hettan i juli, och nu sköt det på igen och blev blom. Först tunna hanblommor och så knubbiga honblommor med en liten grön ärta i botten. Han luftade och han spritade, skuggade när solen brände och stängde när det mulnade. Blev det så fjorton regndagar utan sol, och hela maskineriet stod stilla igen. Nu vattnade han med varmt vatten och bäddade runt med halm och lagårdsströ, och när augusti bröt in med rötmånadshetta, så bergväggen var som en bakugn, då knallade det igen, ärterna svällde ut till gåsägg och fick räfflor med ludet emellan. Åtta stycken hade han nu så stora som nävar, och de började redan lukta svagt, så att han lade tegelflis under dem. Det var en hel historia med de melonerna, och bara solen höll sig framme, så skulle han ha dem i hand om en vecka.

Därför satt han nu på sitt bord och höll utkik på drivbänken, som om han bevakade solstrålarne därborta vid bergväggen, och han var uppriktigt glad i sitt sinne, för vinden stod sydlig och det hade inte regnat på sjusovaredagen.

— Hör du, Anna, du, ropade han med sin kikhoströst till systern, som stod i köket och rensade flundror.

— Nå, Gustav! svarade Anna, utan att lämna sitt arbete.

— Jo, ser du, jag hade tänkt som så, att vi skulle ha dansen som om lördag, innan folket ger sig ut på strömmingen; vad säger du om det?

Det blev litet tyst först, så att man hörde flu-

gornas dans kring lövruskan i taket och fiskknivens raspande i flunderskinnet.

— Har du råd med det, du? kom Annas svar i frågform.

— Ja, visst har jag det, och för resten ska jag säga dig, att när man har har en affär som jag, måste man se sina kunder någon gång, och vad råd beträffar, så inte är jag så barskrapad. Minst ett par tunnor äpplen kan jag räkna på...

— De ska ju vara till att köpa vinterfoder...

— Nå, så har jag, här slog det kluck för skräddarn, som om det fastnat i halsen, så har jag mina meloner.

— Asch; låt oss se dina meloner först!

— Se! Kan du inte se dem därute! Om tre dar ä de färdiga, och då har jag mina åtta kronor; det är brännvinet!

— Vänta då tills melonerna bli färdiga åtminstone.

— Ja, si det kan jag inte, för då är det för sent för strömmingen, vet ja!

Anna svarte inte mer, för hon ville inte vara med om alltsammans, både därför att hon tyckte det var bråkigt att riva opp stugan, och för att hon visste Gustav skulle supa sig full.

Men nu var det skräddarns svaghet att en gång om året se folk hos sig, och flickor i synnerhet. Fastän han inte kunde dansa, då han till på köpet var låghalt, så han gick mellan två kryckor, hade han en synnerlig förnöjelse av att se ungdomen roa sig, och var alltid med på alla danser, där han hoppade omkring och klappade flickorna med knogarne av sin långa magra hand, och, ansedd som

en gammal farbror, oaktat sina trettiotvå år, fick han ta sig små friheter, som ingen räknade så noga på. När han nu kastade fram sitt förslag för systern, som satt härute och hushållade för honom, var det inte något påhitt i hast, utan en länge ruvad idé, som ätit sig fast i hans huvud och som skulle gå igenom.

Systern, som var fem år äldre, hade nog makten i huset, men när det gällde på riktigt, så var skräddarn envis som synden; och om det också skulle grälas i åtta dar, så tog han sig igenom.

Utan att därför avvakta vidare rådslag sätter han sig i båt följande morgon och seglar omkring att bjuda, varpå han styr ner till Dalarö att köpa brännvin och svagdricka. Full kom han hem, men ändock innan solnedgången, och krypande på marken lade han fönsterna på bänken utan att slå sönder en ruta. Och som det hotade bli kallt travade han på mattorna, och nu, dubbelt rädd om sin skatt, som skulle betala kalaset, tog han täcket ur sängen och lade ovanpå alltsammans.

Dagen därpå rustade Anna och Gustav till dansen. Först slogs slagbordet igen och ställdes ut på gården; därpå sopades och skurades, fejades och lövades. Och när det led på eftermiddagen, gjorde syskonen toalett, varpå flickorna på Mörtön anlände för att hjälpa med kaffekokningen.

Så mot aftonen i femtaget kommo de främmande. Båt efter båt lovade och fällde segel i hamnmunnen, rodde opp till bryggan, där skräddarn stod oppsträckt och tog emot, skakade hand och sade en rolighet åt var en som han hjälpte i land, klappade flickorna under hakan och fick dem att rodna.

När kaffet var drucket på gårdsplanen, förde värden sina gäster ut i trädgården att skåda och beundra. Flickorna fingo ett äpple, som skräddarn själv skulle stoppa i fickan på dem; åt gubbarne stack han en ympkvist eller ett fröhus, som de skulle ha hem. Och så skulle de »stirra» på sammetsrosor och lejongap, astrar och dahlier, som växte i stora bunkar utmed grönsakssängarne. Flickorna skulle naturligtvis nypa i lavendeln och rosmarin, så det luktade gott om dem, och skräddarn måste själv sticka örtkvasten i klädningslivet. Men pojkarne kunde inte hålla fingerna i styr, utan ville snyta äpplen, varför trädgårdsmästaren fann förmånligare att slå ner några surkartar åt dem, hellre än de skulle länsa hans unga träd, som buro första året. Och sist beskådades underverket, melonbänken.

— Tre dar till, och det är åtta kronor i näven! skroderade skräddarn. Lukta på dom, pojkar! Hä? Nu ta vi en sup på det!

Och så gick man in i stugan och började dansen med ett lag stora supar vid dragharmonikans orgeltoner. Som en skata syntes skräddarn skutta mellan paren och bjuda till supning och dans. Än var han vid spisen och motade opp några sittande par, än var han vid bordet och fick gubbarne att supa.

— Inte så häftigt, ser du, natten är lång, och man vet inte vad som kan hända! varnade de gamle.

Men skräddarn var alldeles »vill». Och hur det var, så slog gårdagsruset opp, käpparne började vingla och den lilla mannen såg vingskjuten ut. Törnade mot dörrposter, knuffade de dansande och fick armbågar i bröstet. Blev ledsen och satte sig i en vrå;

rullade ögonen, som om han sett jordklotet gå runt, och sjönk slutligen ihop med käpparne saxade framför sig som en positivbock.

Solen lyste ännu på himlen när värden i en sista ingivelse äntrade vindstrappan och kom opp på rännet, där höet låg. Där tycktes med ens gårdagens trötthet och rus överfalla krymplingen, så att han förlorade medvetandet och drunknade i ett hav av vällukter från det torra blomsterhöt, medan en hel ruska röda solstrålar låg över ansiktet.

När han återfick förnimmelser nästa gång, hörde hans öra som om han låg inne i ett kvarnverk; stugan darrade och knakade och basarne i dragklaveret läto som när man står på kyrkbacken. Men det var mörkt nu och så upphörde örat att höra, ögonen släcktes och han trodde han svimmade.

— Här är jag! hörde han sig svara i sömnen, på något rop efter skräddarn, så högljutt att han vaknade om en obestämd tidrymd, som kunde varit ett år eller en halvtimme, och så blev det svart och tyst igen.

Nästa gång han förnam något, gjorde det rysligt ont i huvet, och bakom en bjälke viskade någon, som hade klackjärn på sig.

Därpå drömde han, att han var mjöl och siktades i en kvarn, där ett kugghjul skakade sikten så det gjorde ont, och mjölnardrängarne skreko, medan orgeln spelte ini kyrkan, och ibland regnade det nedanför i knutarne, och så rasslade det i träd och buskar, knäckte i ris och bråten, smattrade på jorden. Och skräddaren låg och led, led i huvet där det kändes som om han glömt bort något, som han borde kommit ihåg, någonting viktigt och angeläget,

men som han inte kunde komma på. Så slog han bort det och då blev det bättre en stund; men så kom det igen och då frös han i kroppen, men var alldeles het i huvet.

Det hade nu blivit tyst därunder i kvarnen, och när han tittade opp i taket, såg han ljusgrå snören med små stjärnor på, som gjorde ont att se åt; tuppen gol och måsarne ojade sig oppe i luften någonstans. Han vaknade.

Det var morgon, han hade varit full, och — han hade glömt att täcka melonerna. Som en pil var han uppe, kravlade sig ner för trappan, såg en förödelsens styggelse i köket och skuttade ut i trädgården; tog tre alnars språng mellan käpparne; kände att det var bitande kallt, såg vitt på marken, som frasade om fötterna, och så — där lågo de, döda. Stjälkarne snodda som rep, bladen slappa som klädeslappar, gråa, livlösa, och fruktskaften sågo ut som om de varit brända. I ett enda smärtsamt ögonblick rök fyra månaders arbete förbi den rusiges öga: Dalarörodden på tre mil efter stallströ, bänkläggningen, utplanteringen, vattningen och luftningen, täckningen om nätterna, allt pyssel och knåp förlorat på en frostnatt.

Skräddarn slog benen under sig och satte sig på bänklådan; och barhuvad som han var med luggen ner i de rödsprängda ögonen, lät han huvet falla mot bröstet och grät; grät så förfärligt, om av brännvin eller sorg eller båda delarne, visste inte Anna, som kom tillstädes:

— Du har fått för dansa, du! sade hon.

— Jag ska aldrig supa mer! snyftade Gustav. Aldrig — supa — mer!

— Så säger du var gång, du har varit full. Men håll ord en gång.

Anna plockade höboss ur håret på brodern, medan tårarne fortforo att rinna utför dennes randiga kinder, som legat mot höbanden.

— Och så skulle du se, hur de gjort i din trädgård!

Skräddarn for opp som om han hört bålgetingen, och skuttade över ängslappen in i täppan.

— Nå, Gud sig annåda!

Det var allt vad han fick fram, då han såg sin unga rosenhäger avplockad och nästa års fruktsporrar avslagna.

— Kåss — i — Jissi — namn! Såna ena rackare! — Och si på fan, här har han kräkts i stickelbärsbusken! Nej, en sån tusan!

— Kom in i köket, ska du si hur di spytt som kattor! Jo, nog har du haft roligt för dina pengar!

Skräddarn stod och stirrade på stickelbärsbusken, som om han sökt nyckeln till en gåta, och ett leende rann upp, motsträvigt till börja med, men snart klyvande hela det tåriga fula anletet, och med handen på knäet utbristande i den tillfredsställda hämndens förnöjda skratt:

— Tror nån människa de haft förstånd att skala gurkan.

Skrattet slocknade, och ett nytt anfall av raseri satte den lilla slankiga figuren i skuttande rörelse åt sängarne på andra sidan gången.

— Gud förlåte mina synder ha de inte varit och trampat i ärtsängen! Si bara! — Si bara! — Ja, men det är vådligt!

Anna tog brodrens arm och ledde honom in i

stugan. Där såg fasligt ut. Golvet oppslitet av de dansandes skodon, nersmackat med snusloskor, pipaska, svavelstickor; runt ikring på fönsterposterna stodo urdruckna glas och i spisen lågo de två ankarena, som innehållit brännvinet och svagdrickat.

Skräddarn kastade en blick på uselheten, skakade på huvet, och riste på brännvinsankaren.

— Inte en droppe kvar? Anna?

— Nej, och väl är det! Men nu, Gustav, får du sitta vid och sy i åtta dar, för att få in vad de andra supit opp i natt.

— Så får jag väl det då! — Men tror du, att de hade roligt i alla fall? frågade skräddarn med ett sista hopp om att ha fått någon valuta för sina pengar.

— Nog hade de roligt, svarte Anna, men du, som inte fick något med?

— Ge mig en sup, Anna, för jag vet du har gömt undan i skåpet, så talar vi inte om den saken mer!

När skräddarn fått en redig, gick han ner till bryggan och tvätta sig. Och en timme efter satt han på bordet och sydde, under det hämplingen visslade för honom.

Och mitt under huvudvärken, när de onda tankarne kommo och gingo, måste han avbryta sig själv och fråga Anna:

— Tror du de hade roligt i alla fall?

Och när Anna svarat ja för tredje gången, avslutade skräddarn sina tröstegrunder för sig själv:

— Nå, så var det roligt i alla fall!

Uppsyningsman.

Han for med sin jakt som den »flygande holländarn» utan att komma i ro; han for mellan Furusund och Landsort, mellan Landsort och Furusund, och så hade han farit i femton år och skulle fara, tills han inte kunde hålla i ett storskot mera, och sonen vuxit upp att fortsätta färden. Hans far hade seglat i trettio år, men det var i den goda tiden, då skyddstullar framkallade smugglare, och gubben hade gjort sista beslaget i Stockholms skärgård, som på en natt inbragte honom tio tusen kronor, varför han köpt sig en gård och satt sig i ro.

Detta äventyr levde som en saga, och hade lockat sonen in på den eljes något enformiga banan att segla, segla utan mål, segla fram och åter, följande vindens styrka och riktning, liggande stilla, när det inte blåste, och masande framåt i krokar och bukter, när det blåste opp, sak samma varthän, bara han höll sig inom distriktet och infann sig på Dalarö tullkammare den sista i månaden för att kvittera sin lön.

Och man såg honom överallt, och när man inte väntade honom. Voro fiskarena ute med nät och det var gott väder, kunde de se uppsyningsmannens

stormklyvare sticka fram om en udde som en kolossal näsa den där vädrade efter beslag; gick man på land, kunde man få se den ölsupsfärgade masten sticka opp över talltopparne, eller den rundgattade aktern slinka undan i albuskarne; gingo flickorna ut på ön att mjölka och sågo en tretungad flagg med krönt T på gaffeln skjuta fram om en bergknalle, så visste de att det var uppsyningsman; och kommo gubbarne en morgon tidigt ner till sumpkistan, så kunde jakten ligga där och röka ur kabysspipan, och då visste man att det vankades något. För i samma stund sjöstövlarne hördes mot strandens stenar, stack uppsyningsmannens utblåsta ansikte upp ur kajutan och efter några hälsningsord om väder- och vindförhållanden, anmodades de tillstädeskommande gå ombord, och snart sutto de på britsarne å ömse sidor om byråklaffen och hade supar framför sig.

De första fem åren hade uppsyningsmannen seglat sitt distrikt, full av hänförelse och med förhoppningar att de tämligen höga tullsatserna skulle locka några företagsamma själar till smuggleriaffärer, men så kom den välsignade frihandeln med Gripenstedt och då blev det dåliga tider.

— Varför smugglar ni inte, era djävlar! hördes uppsyningsmannen förebrå sina fiskare vid klaffen i kajutan.

— Det lönar sig inte!

— Lönar det inte?

Och uppsyningsman tog fram tulltaxan och läste högt för andäktiga åhörare. Men det var verkligen ingen lockande affär, ty den högsta satsen var på

vanilj med sextio öre skålpundet, och på den artikeln var förbrukningen alldeles för liten.

Hänförelsen lade sig på sjätte året, men hoppet levde än; dock måste det då och då eldas opp med en sup, som snart blev flera supar. Och när han då gick till segels och kröp fram mellan de sista grynnorna, som han kunde utantill, då såg han i andanom franska skonare komma med guldur, engelska briggar, som luktade vanilj, holländska koggar med kryddöarnes muskotnötter och kardemummor, ryska skonare med karavante. Men när han så släppte landkänning för att gå ut och preja det hägrande lyckoskeppet, och tvingat det att hissa flagg, upplöste sig drömmen i en norsk bark, som kom med stenkol från England.

Värre var att drömmen om tiotusen kronor i en bergskreva småningom antog fasta former av kontant tillgång, som skulle förr eller senare utfalla, så säkert, att uppsyningsmannen började ta förskott på dem. Och som opiiätaren måste han hålla ruset vid liv, eljes skulle den fatala verkligheten slå ner honom. Men ruset kostade, och det blev skuld. Skulden alstrade obehagliga förnimmelser, och dessa måste jagas bort med nytt rus, som alstrade bakrus med olust, som måste vårdas, för att icke ge missmod, och så blev han supare.

Snart upphörde brännvinet att framkalla de vackra synerna, och med dem hoppet om de tiotusen kronorna.

Så gick han och gifte sig och fick barn. Då blev det att skaffa mat, och nu kastade sig hans diktan och traktan på jakt och fiske, och alla tankar på det stora beslaget nöttes bort. Sätta ett nät

här, knipa sig en fågel där, det var nu hela hans livs mål, och distriktet blev förvandlat till lika många jaktplatser och fiskställen, som det förut varit inbillade gömställen för smugglare. Och varje utgård blev en station, där han tog en sup och bjöd på en sup, och alltid hade han korn på slåtterölet, när det hölls, och när en båt skulle av stapeln, visste han långt förut. Och välkommen var han alltid vart han kom; dels därför, att han hade blanka knappar i rocken och rand på mössan, dels därför, att han hade nyheter, uträttade små ärender, var så bra att skicka hälsningar och dylikt med. Reda på sig hade han också; visste först av alla, när ejdern sträckte, när strömmingen gick till, och när fyrarne skulle släckas; kunnig i mångahanda, visste han hjälpa med affärer och kontrakt, kunde lägga sista hand vid en båt, skära till ett segel, borra om en bösspipa; och så kunde han spela fiol också, så att han alltid var välkommen, där det var ungdom, som ville dansa.

Hans liv artade sig därför till en lång festresa, och minst roligt hade han de få stunder han skulle vara hemma. Där var bara gnatigt och bråkigt, och där ville man ha pengar, som inte fanns, fast han gav ifrån sig mest hela sin lön på hundra kronor i månaden. Och söp han opp femton kronor i månaden efter ett halvstop om dagen, så födde han sig i stället själv och drog ofta hem månget pund fisk eller en knippa fågel.

Så kommo de mörka dagarne. Vänskapen blev skral, när skulderna icke betalades, och från köld var inte långt till ord. Och så blev där en station mindre. Som grannarne emellertid i regel voro osams och hemliga avundsmän, levde uppsyningsmannen en tid

på att göra allianser med oväns ovänner; men när dessa kommo ihop och slöto fred, föll den dubbla fiendskapen på upphovsmannen.

Och nu fick han flacka och fara sin enformiga kurs utan att ta i land. Satte han ett nät i en vik, kom ägaren och motade dän honom; sköt han en fågel kring inre kobbarne fick han heta tjuvskytt.

I sin ensamhet slog han lag med sina två båtsmän, men då tog respekten slut och det blev klagomål, att han söp med sitt folk. Han lånade även pengar av dem, och när betalningen uteblev, blevo de råa mot honom, inkräktade på hans kommando och fingo honom slutligen under sig fullständigt, så att de seglade sina ärenden vart de ville och uppsyningsmannen följde med.

Ibland, när han låg för länge stilla, kom kontrollören och drev upp honom.

— Segla bara!

— Vart?

— Vart fan som helst, bara det blir seglat!

Så drevs han upp, måste hissa på och segla, utan mål, utan hopp att komma i hamn.

En dag, tio år hade han då seglat, fick han ett telegram i Sandhamn, att hans hustru låg dödssjuk och att han måste hem. Men vinden låg emot och det var långt ner till Landsort, så att när han efter ett dygns kryssning kom hem, var han änkling.

Inte hade han haft mycken glädje av äktenskapet, då han bara var hemma två gånger i månaden, men det var ändå ett hem, där han kunde känna fast mark under fötterna, där han kunde sitta vid brasan och äta ett mål lagad mat.

Efter begravningen blev det utmätning och varenda pinne togs bort till auktionen.

Nu hade han icke en fläck mer på fasta marken att kalla sitt hem, och han bodde på jakten året om. Jakten, en gammal kosterbåt, började lida av tidens, vindens och vattnets åverkan och fick ett mörkt och medtaget utseende.

Storseglet hade lapp, masten var oljemålad brun, och kajutan var struken smutsgul som sjukhussängarne. Förr hade hustrun satt vita gardinkappor en gång i kvartalet för fönstergluggarne, men nu stirrade de nakna mörka hålen så svarta ut. Tackel och stående gods var sotat av regnet, och skrovet var tungt, murket och seglade illa.

Det är alldeles tyst ombord, sedan uppsyningsman upphört att tala med sina karlar, utom vid manöver; och när en lustjakt kommer en klar sommardag utanför inre skärgården och ser den svarta riggen på det klumpiga skrovet, som tyckes knega fram av ålderdomströtthet, fråga de sjungande och skrattande passagerarne, som äro ute för första gången, vad det där är för en likkista.

— Det är »flygande holländarn»! svarar den unge grosshandlarn, som står till rors i en blårandig engelsk sticktröja.

Och när spökskeppet glider förbi, numera alltid förbi, en liten röd stuga med vita fönsterfoder under några äppelträn på en bergknalle, och den tyste rorsmannen ser en midsommarstång och ungdom som dansar, då låter han hissa på topp och stormklyvare och lägger av ut till sjös, där han endast ser luft och vatten. Och när han fått en båtsman till roret, tar han sin fiol och spelar för måsar och skälar,

som lockade av de ovanliga tonerna skrika och böla var efter sin art, och tråda dans kring det mörka skeppet och dess dystra spelman.

Det är inte något märkvärdigt han spelar likväl, bara gamla dansar och marscher de spelade i hans ungdom, när han såg glada ansikten och han sattes i högsätet. Och han ser icke alls märkvärdig eller romantisk ut själv. En liten torr handelsbetjänt från landet med benen krokiga av att stå till rors, tunna gallrade polisonger, blekt och magert ansikte, och alls ingen sjömanstyp, som flickorna tänka sig en »jaktlöjtnant»!

När november kommer med storm och snö, då blir den gamla jakten som en murken ek, när den lövas. Sjöarnes stänk kläda tågverket med kanderade iskristaller som en glaskrona, snön lägger sig som innanfönsters vadd på salning, gaffel och bom, och det svarta skrovet, ända över däcket, är överdraget med blånande is. Stiger då den svarta molnväggen med de kopparröda kanterna över zenit och luften blir mörk som en skymning av snötjockan, då får själva den lilla torra mannen vid roret ett drag av storhet och kraft, där han står i sin fårskinnspäls och sin skälskinnsmössa, vit av snö, och hans magra hand instucken i bälgvanten ser ut som om den rådde på vinden, när den halar det knastrande styvfrusna skotet, och den andra handen med rorkulten pressar jakten genom mörkgröna sjöar, ridande upp över isblock, som den trycker under sig och som rasslande skrapa mot kölen för att komma upp akter om roret, som lyfts på sina hakar och faller ner med en duns, skakande riggen så att isbarkar hagla på däck.

Då lever uppsyningsmannen några timmar, när hans krafter tagas i anspråk i en kamp — för vad? För kampen! Men när han kommer in till fyren, och mästarn tar emot honom med en kopp kaffe och brännvin, så tycker han det roligt att det är överståndet:

— Det var ett hundväder! är allt vad han kan säga om saken, ty han har upphört reflektera över det ändamålslösa i den långa färden, som ändå tar slut, när han tar slut.

Och när han värmt sig i lotsstugan och sovit på en lave, går han ut och ser på luften:

— Jag tror vi seglar igen! säger han åt båtsmännen.

Och så segla de igen!

Flickornas kärlek.

Detta var ett mycket kinkigt kapitel, och inte så gott att hålla någon reda på, just därför att det låg i alla parternas intresse att däri hölls så litet reda som möjligt. Bondens döttrar, eller flickorna, som bodde hemma hos föräldrarne, bevakades tämligen, ty med deras livsfrukt hängde arv och nerstamning av släkten samman, men med de andra, som icke ägde namn eller jord, hölls det icke så noga. Gossar och flickor av den tjänande klassen sovo i köket, och så snart ett tycke uppstått, ingicks sängelag i så blygsam form som omständigheterna tilläto. Husbonden och matmodren kände alltid förhållandet, men varken kunde eller ville hindra det, och som det betraktades som ett slags förlovning, hölls det i en viss helgd. Man såg det, men man talade icke om det. Gossen som ingått förbindelsen hade även en känsla av ansvar och var beredd att i händelse av följder, eller att det »blev på tok», som det kallades, ikläda sig ansvaret genom att ta hand om barnet eller gifta sig. Det senare var det vanliga, men därför fordrade han även trohet av sin flicka, att i händelse av risk hon skulle veta att han var den skyldige, och denna fordran på trohet

hade så ingått i föreställningarne, att den flicka, som hade flera gossar på en gång, kallades, ensam hon, för hora, och betraktades som en hynda, vilken förlorat instinkten för sin nerstamning. De fria förbindelserna voro sålunda ett slags fattigmans äktenskap, ej blott till lust, eller lek, och åtnjöto därför allmän aktning.

Ibland däremot, när flickorna togo den allvarliga saken skämtsamt eller lättsinnigt, uppstod krångel, och rätt fiffiga flickor skaffade sig för händelse av fara i månggiftet en så kallad »ansvaring». Till denna roll utsågo de alltid någon välmående bondeson eller herreman, att kunna få till barnafader, om det blev tvist, och när dylika mål kommo för tinget, kunde vittnesmål lämna de mest oväntade upplysningar om saker som trotts vara eviga hemligheter.

I regel kunde man dock se att klasskänslan satt djupast; och att det äkta allvarliga tycket mest uppstod och rotades inom dem av samma klass. Sålunda, om en piga hade förbindelse med bondens son, och inga utsikter till gifte sålunda funnos, blev hon otrogen tillsammans med drängen, vilken hon älskade, likasom i staden herr löjtnantens älskarinna på rum alltid bedrar honom med bodbetjänten och icke med kaptenen. Man skall därför icke tro att kärlekens fruktansvärda lekar spelades av utan drag av den storhet, som en lössläppt naturmakt äger, och att den allvarsamma akten av släktdriftens val och kamp gick sin gång så alldeles utan sorg och ve. Tvärtom! Kärlekssjuka och hjärtesorg fanns där också, under kanske enklare former, men ofta rörande i sin enkelhet, och mången lek slutades med döden, antingen gossens, flickans, eller barnets. Blandades

då in de gifta folken — då blev det historier, som stundom togo blodröd färg, och då brusto hjärtan och brötos band, och en enda illa överlagd handling kunde spinna ut sina följder över flera släkters liv, gå ner i avkomlingarnes som ett tragiskt öde, av vilket de oskyldige ledo en opersonlig förföljelse.

*

Mari var i tjänst hos uppsyningsmannen, som var ett strå vassare än vara hos bonden. Hon var nätt, hade ett blekt ansikte, blont hår och två rader mjölkvita tänder, som voro jämnare än man brukar finna hos de undre klasserna. Det fanns finare linjer i hennes kropp än hos de andra pigorna, och fastän uppfödd i skärgården var hon tagen från rodd och fiske till huspiga. Jämförd med de andra kamraterna såg hon svag och sjuklig ut, och, egendomligt nog, var hon på den grunden mycket eftersökt av bondpojkarne. Hon hade även antagit ett sätt av värdighet, som höll på avstånd, och ansågs som öns skönhet. Bondsonen hade fästat sig vid henne och oaktat han var den fulaste och hade simplare figur än drängarne, ja var rent stygg, höll sig Mari till honom. Om därför att han var den rikaste och sålunda lovade sörja bäst för hennes avkomma, så var ju hennes moderinstinkt åtminstone inte ute på krokvägar.

Om Albin verkligen hade full avsikt att gifta sig med henne, det torde väl vara svårt att avgöra, då sinnesruset så ledigt förfalskar omdömet och då ett hastigt beslut, under ändrade omständigheter, så lätt ändras. Men Mari hade nog hört ett och annat

halvkvädet ord i den riktningen, ty hon visade sig ej obenägen, men strängt höll hon på sin ära, och om även deras lek var alla uppenbar, så var det ingen som vågade säga att de hade något mellan sig.

Men Albins föräldrar hade ett ont öga till Mari, för de visste nog att hon fikade efter gården utan att ge annat igen än några barn, och de sågo nog att Mari var en klok flicka av den sorten, som ville komma sig opp i världen, och det lider inte de som redan äro komna opp, utan de ville ha någon, som redan var oppe.

När de därför märkte att den unga målaren, som bodde på sommarnöje, började slå krokar för Mari, så logo de i sina sinnen och tänkte att nu går hon all världenes snöda väg, och därmed vore deras Albin fri från frestelsen, för hur han var, men stolt kunde han sägas, och ta till hustru en som andra kunde peka ut, det gjorde han inte.

Målaren var en ung man med skönhetssinne, och som när han suttit i en månads celibat, började söka något kvinnligt föremål han kunde dikta om åt sig. Och som han på ön saknade högre utvecklade måttstockar att mäta med för sommaren, började Maris jämförelsevis fina figur att göra intryck på honom. Dock behövde han se veckor, innan han kunde med sin fantasi skrapa ut de råa fläckar hennes ofullkomliga gestalt satte i hans öga. Han dresserade sin syn att ej se hennes något grova händer, sitt öra att ej förnimma de ibland simpla orden och tonfallen i hennes röst, sitt luktsinne att ej stötas tillbaka av hennes starka svettlukt, när hon kom från köket. Men det gick att förfalska

omdömet under intressets eller behovets tvingande tryck.

Studenterna, hans kamrater, brukade bjuda in flickorna om aftonen att dansa, prata, skämta, och det gick i allmänhet oskyldigt av, icke så mycket av bristande hetta i ungdomsblodet, som mer av den bildades utvecklade känslor av obehag att skada andra, få andra att lida, och kanske mest, om vi skulle vara uppriktiga — av flickornas fruktan för förbindelser med stadsherrar, emedan de hade den ärvda klasstron att de högre bildade voro elakare och känslolösare, vilket enligt de sista upptäckterna tör vara falskt. Populärt talat — de voro rädda att få barn och voro inga dygder, och denna hälsosamma fruktan underhölls vid högsta temperatur av gårdens drängar och sonen i huset, som gärna spottade i andras kål för att få behålla den. Möjligt är också, att bondpojkarne, som saknade stadsherrarnes tillfällen till i det avseendet ofarliga nöjen, voro mera drivna i självbehärskningens svåra konst i den punkten.

Emellertid, herrarne valde snart, eller tycktes åtminstone ha valt var sin flicka, på vilken var och en offrade sin artighet, och flickorna befunno sig snart inne i en ny värld, dit de aldrig hoppats få titta annat än genom springan på köksdörren.

Och Axel hade valt Mari eller blivit föredragen av henne. Han var en hetblodig man med våldsamma passioner, men hans skönhetssinne var även bildat för själslig skönhet, och flickans yttre kunde icke locka honom, förrän han ombildat hennes själ något litet. Det var således, vulgärt och teologiskt

talat, en raffinerad förförare; djupsinnigare och således närmare sanningen var han en finare natur.

Hoppet om att kunna få upp denna själ ända till sin, det var han för klok att hysa, och därför hade han heller icke några tankar på att binda henne vid sig till livets slut, om han eljes hade några rediga tankar efter en dags arbete i fantasiens eller den ombildande inbillningens arbete. Flickan var snäll, vänlig, och hade naturlig smak, så att hon snart passade sitt uppförande efter vännens; hörde på honom, förstod kanske icke så mycket, men lade bort fruktan för klassfienden.

Målaren, som kunde av knotiga ointressanta martallar måla ut stämningsfulla föremål belysta av en tänkande hjärnas fosforescerande ljus, började också att måla om tjänstepigan och förvandlade henne snart till en jämlike. De talade minst om själva huvudmotivet utan om allt annat, dock icke giftermål.

En söndagskväll efter att ha dansat och druckit gingo de att spatsera i skogen och höllo varann om livet. Han fick också kyssa henne, men hon var icke rätt hemma med det, och såg ofta ironiskt leende på honom, när han lovtalat hennes fina kinder och hennes vita tänder och tryckte sin eldiga mun mot hennes för att liva denna kyliga bild.

När de så vandrade och skymningen fallit, fick Axel se en lysmask i en enbuske. Han tog den upp, lade den på sin hand och sade:

— Nu lyser jag för oss!

Skogen var bliven dunkel och masken lyste ej, utan bländade endast ögat med sitt gröna sken, så att granarne syntes kolsvarta resa sina stammar omkring dem, men de kände stigen och kommo fram

till strandklipporna. Där var det ljusare och fjärden låg oändlig, stilla som en spegel och skären hängde mellan himmel och jord, under och i en luft av violett med en rosarand över sig.

De satte sig på strandklippan och sågo det svarta vattnet under sig endast krusat av några lösgjorda tångbålar, som flutit upp.

Halvdagern utraderade allt rått i flickans ansikte och under det blonda pannhåret lyste de stora ögonen, och de bleka kindernas ovaler blevo ganska nära skönhetstypen sådan målaren drömt sig. Han satte sig mitt emot henne, betraktade henne, föll på knä, talade poesiens luftiga ord, beundrade och bad.

— Allt utom det sista!

— Som du ger andra!

— Vem har sagt det?

— Det gör ni alla! Och vad ser du hos de andra, som jag skulle sakna! Erkänner du icke mig vara att föredraga, då du ger mig ensam ditt sällskap! Ser du icke att jag är den som ger dig mest, mest av vänlighet, mest av nöje, mest av deltagande.

Det förstod hon inte.

— Men jag älskar dig, ser du! Ser du inte det! Men du älskar inte mig, ty då skulle du ej låta mig lida så.

Älska är nu ett ord, vars motsvarande betydelse saknas hos den obildade, och herr Axels kärlek var säkert av annan art än unge Albins.

— Jo, jag håller mycket av honom, men han får inte göra mig något ont.

— Men de andra!

— Ä, de andra; vad är det för andra?

— Albin?

— Den!

Axel tiggde och bad, hotade. Lidelsen dunkade i hans huvud så att han kände sig illa, elden brann, men flickan förblev kall.

— Då kastar jag mig i sjön!

Och utan att avvakta Maris utlåtande kastar han sig i vattnet med kläderna och simmar ut ett stycke. När han inte förnam något förtvivlans skrik från land, vänder han sig på rygg och tittar sig om.

Där sitter Mari mycket lugn, för hon visste nog att herrarne kunde simma som fiskar, och hon bara skrattar.

Axel hade haft flera motiv till sitt bad; först ett bestämt behov att få svalka sig och släcka den förtärande elden, men sedan också begäret att genom en bravad sätta flickan i brand för den modigaste och mest riskerande av tillbedjarne.

Men det låg inte för den kloka Mari, som bara förebrådde hjälten att han vätt ner sig.

Något annat måste försökas, och han försökte, ledd på rätta stråten av en gryende kunskap om att människohjärtat är ytterst olika hos olika individer och klasser.

Albin hade åsett Maris lek med Axel och dragit sig tillbaka, antingen bestämd för att fly eller återkomma med andra syften. Saken var den att Mari också var oförsiktig i all sin klokhet, och en natt hade hon dröjt sig kvar inne i Axels rum utan att ändock glömma undvika den största faran. Detta hade kommit till öbornas kännedom, och Maris dygd ansågs numera förlorad, men vad som säkert var förlorat, det var giftet med Albin.

En afton strax efter sutto de tu inne i Axels rum och pratade, det vill säga herr Axel talade och Mari hörde mest på. De hade ett fotografialbum framför sig och betraktade porträtt, och bland dem fäste sig flickan huvudsakligen vid sin väns syster. Och hur hon vände bladen kom hon alltid tillbaka till henne.

— En sådan vacker flicka, en sådan vacker flicka, upprepade hon med en sorg i rösten, som kom Axel att få en aning om den lägre klassens natursmärta att ej vara den högre placerade.

— Men inte så vacker som du, tröstade han; och sanningen var att systerns skönhet endast existerade för pigans uppfattning av det sköna hos en kvinna, bestående i att kläderna sutto väl, håret var väl kammat och ansiktet uttryckte något av härska.

— Inte är jag vacker inte, svarade Mari, med full överbevisning om sin underlägsenhet i den punkten.

— Du är skön, försäkrade Axel, vars undertryckta passion överdrev. Och om jag finge måla dig, skulle Stockholmarne vandra till utställningen i skaror att se dig.

— Så måla mig då! sade Mari, som lystrat till vid ordet Stockholmarne.

— Men avklädd, och det vill du inte!

— Jo vars! Det med! Om det ska vara nödigt.

Det blev måla av, men intet vidare. Begrepp om blygsamhet i den meningen, fanns ej hos en flicka som sovit i samma rum som drängarne, men kyskheten såsom omedveten omtanke om sin ättelägg, den hade hon i högre grad än många som icke vilja visa foten.

En natt under séancen knackade det på rutan, som var dold av gardinen.

— Är Mari där? hördes uppsyningsmannens fru med yrvaken röst. Att neka var ej lönt och Axel svarade:

— Ja hon är här!

— Hon ska genast komma in och lägga sig.

Mari gick orolig för vad som skulle följa, och nästa afton talade hon om, att frun varit ond för att hon varit uppe så länge.

— Inte för annat?

— Nej! Men hon började bli gnatig och svår.

— Du ska flytta och ta plats i stan. Där har du dubbelt så stor lön och kan komma i ett gott hus.

— Inte kan jag få någon syssla i stan, som inte har några bekanta.

— Det ska jag skaffa dig.

Mari blev drömmande, och påminde försiktigt nästa kväll om löftet, varpå Emil, studenten, som var närvarande och som var en ren yngling från ett gott hem, upplyste att hans mor just sökte en bra flicka från landet. Och på Axels uppmaning skrev han samma kväll till modren, och hon som alls icke misstänkte några biavsikter i elakt syfte, då de ju ej funnos, svarade att hon ville se flickan.

Mari reste således in och fick platsen.

Så blev det höst och man skiljdes, utan tårar och utan krångel.

När Mari den 24:e oktober inträdde i sin nya tjänst, hade Axel glömt bort att hon fanns, sedan han fått se andra flickor, som tilltalade hans skönhetssinne mera, och vilkas utveckling bättre passade hans tycke. Porträttet, som var halvfärdigt, målade

han över, då han tyckte det var fult. Men alldenstund Emil vistades i Uppsala hela höstterminen, fick han intet ärende i det hemmet förrän om julen, när Emil kom hem och blev bjuden dit en afton.

De hade satt sig ner vid tebordet, när han förmärker att någon ser på honom från sidan. Han vänder huvudet och känner igen Mari.

— Nej, se god afton Mari, hälsar han utan att erfara det minsta av lust eller olust.

— Visste inte Axel att Mari var hos oss? frågade frun i huset.

— Jo, men jag hade glömt bort det.

När han gick om kvällen och Mari stängde porten, frågade han hur hon hade det och om hon var nöjd; och så sa han godnatt.

Hon var totalt utplånad, och nu, när han sett henne i den nya omgivningen såg hon ut som pigorna gör mest, kanske mindre bra än flertalet.

Därpå gick vintern utan att han såg henne, och så kom sommarn, när han for till skären igen.

En dag, när han pratade vid gårdens mor, som nu var änka, kom det på tal om Mari.

— Nå, sa gumman, hon är väl bortkommen nu?

— Hur så, hon är ju i ett gott hus och har det väl.

— Och herrn bryr sig inte om henne längre, sen han förlorat henne.

— Vad för slag?

— Jo, si, inte var det riktigt att gå och spela för en fattig flicka.

— Spelade jag?

— Jaja, hon tog sig tankar i alla fall, och vi sa åt'na hon skulle se sig för.

— Ja, men jag var inte henne när!

— Nå, det må så vara, sir herrn, men hon trodde att det skulle bli parti det!

— Nej, vad säger ni, och aldrig talte jag om sådant.

— Ja, vad man säger, men Mari tydde liksom på att herrn till och med talt om lysning.

Lysmasken alltså! Så där var det att tala poesi för sådana!

— Ja, men säg nu moster, tog herr Axel upp, kan man inte leka eller spela lite, ni kallar, med en flicka, utan att det ska vara bindande. Hon spelte ju med era pojkar här.

— Ja visst gjorde hon, men sir herrn, herrn såg så allvarsam och hederlig ut, så hon trodde det var rena allvare.

— Alltså, tror moster, att om jag gått burdus på, skulle hon ha gett efter? Tror moster det?

— Asch, flickorna, vet en väl.

— Och säg nu, tror moster att hon var i lag med pojkarne på gårn här!

— Ja, si det kan en inte säga, sånt.

Detta var en oväntad upplysning för herr Axel, och liksom efter en fara han kommit undan drog han sina andetag. Flickan hade sålunda helt kallt lagt snaran för honom, och otroligt är ej att om hon, som icke visade något tecken till ömhet eller eld, hade bundit honom vid sitt kött, så skulle han ha stannat, därför att han icke kunde annat och därför att hans låga var besvarad. Men nu hade hon med köld mottagit hans manliga hyllning, tagit hans artigheter, hans tjänster, och så weg med

honom. Nå det sista var det bästa, och nästa gång lovade han sig ta flickorna på ett annat sätt.

I augusti hade bonden dansnöje på ön och Axel var med. Där voro bara fula flickor, som inte lockade honom, och han dansade ej. När skymningen fallit, satte han sig på farstukvisten att röka, vid skenet av lagårdslyktan, som var uthängd till eklärering.

Ett, tu, tre hörde han glam på backen och ett fruntimmer syntes omgiven av kamraterna, som ville bjuda upp henne till dans. Han kände kvinnorösten som bekant, och i nästa ögonblick stod Mari framför honom.

Hon var klädd i hatt och kappa, och såg utspökad ut; hade fått sätt och fasoner, och efter en kort och glad hälsning avvisade hon herrarnes inbjudning för att taga målarens arm.

— Jag vill dansa med herr Axel, sa hon.

Och herr Axel dansade med henne, ställde henne vid spiseln och såg på henne. Hennes kinder voro fylligare, och hade en dålig, röd flammig färg, hennes förr så vilda hår var slätkammat med pomada och hennes fasta barm hade givit sig ner i korsetten.

Maria Stuarts-krage hade hon och manschetter, och pojkarna svärmade som flugor kring henne, medan herr Axel stod där oberörd väntande få bli lös.

Och medan han väntade, tänkte han på hur vacker hon var den gången, när hon gick barfota och i lintygsärmarne och bar vattämbaret från brunnen — som han alltid sprang ut och hjälpte henne med.

— Kom så gå vi ut, sa Mari och viftade sig med näsduken.

Axel gick med ut på verandan, men visste inte vad han skulle säga; oaktat månen sken och det varit hett i stugan.

— Ska vi gå i skogen? frågade Mari och såg på herr Axel.

— Nej, nu vill inte jag! svarade han. Förra gången ville inte du! Så kan det vara!

Mari gick in igen och dansade hela afton med samma lugn som om hon burit vatten eller rensat fisk.

Året därpå var hon förlovad med en hederlig skomakargesäll, och försvann ur historien.

Sex år senare, efter en dans, sutto en morgonkvist på ön, ungbonden Albin, gift, med två barn, och den berömde målaren Axel ***, också gift, med tre barn, vid ett glas glögg och pratade. När fruarne sågos utom hörhåll, girade samtalet över åt gamla minnen och flickor naturligtvis.

— Hör nu Albin, minns han Mari, frågade herr Axel, som om nattens vaka drivit upp gamla intryck.

— Jo, det gör jag nog!

— Det var en underlig flicka, inte sant?

Albin såg plötsligen lömsk ut.

— Ja, dum va hon, för hade hon inte gått i lag med herrn, så hade hon varit min hustru nu!

— Ah, vad han säger! Han tror att jag var när henne då?

— Ja det tror jag vad jag vill!

— Naturligtvis skulle jag säga det, om det varit så, för nu behövs det inte döljas. Men det egendomliga är att det var inte så.

Albin skådade djupt i sin rivals ansikte:

— Ja, men det var då besynnerligt!

— Hur så? Var han där då?

— Jag, ja! Men jag ville vara allena jag!

— Det förstår jag, men ville han gifta sig med henne efteråt?

— Efteråt?

Det förstod inte Albin, men herr Axel var heller inte angelägen få någon förklaring utan blev sittande med den enda tanken som en spik i sin hjärna:

— Hon var när honom, men inte mig!

Och när han funderat hit och dit över kvinnans gåtfulla natur, steg han upp liksom befriad vid den tanken att det inte var vidare gåtfullt utan bara var vad man kallar dumhet. Ansatser att kunna beräkna en handlings följder men brist på förstånd att riktigt genomföra en plan, vilket ju visade sig, då hon förlorade båda köttstyckena genom att släppa det ena för tidigt. Hon var dum bara! Dum!

—*—

ANMÄRKNINGAR TILL TJUGOFÖRSTA DELEN.

HEMSÖBORNA. — SKÄRKARLSLIV.

Hemsöborna, Skärgårdsberättelse av August Strindberg, utkom första gången 1887 hos Albert Bonnier. En andra upplaga ingick i Samlade romaner och berättelser, III, Gernandts förlag 1900 och en tredje, illustrerad av Hilding Nyman, utkom som häftespublikation 1904 (16 häften), följd av Skärkarlsliv, på Fröléen och Comp:s förlag. Uppl. 4—10 ha utkommit som 1-kronasupplagor på Albert Bonniers förlag 1906, 1907 — under loppet av detta år 3 upplagor —, 1908, 1909 och 1911. Som 25-öresbok har en elfte upplaga utkommit 1913 på Åhlén och Åkerlunds förlag i Göteborg.

Större delen av handskriften (paginerad 1—136), från början till sid. 120, rad 32 i denna upplaga, finnes bevarad och äges av bokförläggaren K. O Bonnier. Den senare delen av manuskriptet sändes till August Strindberg samtidigt med de sista korrekturarken till första upplagan och torde nu vara förkommen. Ett antal korrekturark till uppl. 1 finnas även kvar, upptagande andra kapitlet till sid. 60, rad 33 på tredje kapitlet (2 ark av uppl. 1), sid. 80, rad 28 —sid. 139, rad 24 (tre ark) samt sid. 159: (utom kapitel-

rubriken)—sid. 179 (sista kapitlet). Av dessa har Strindberg genomsett de tvenne första korrekturarken (sid. 22—60); de smärre rättelser han här gjort ha först nu i denna upplaga blivit iakttagna; i dessa ark finnas också inlagda några lösa lappar, på vilka Strindberg uttryckt sin mening om de uteslutningar som gjorts. De övriga bevarade korrekturarken ha icke varit under Strindbergs ögon; hr K. O. Bonnier har i de tre ark, som upptaga sid. 80, rad 28—sid. 139, rad 24, inskrivit eller på lappar, instuckna vid de motsvarande ställena, upptecknat de uteslutningar, som gjorts i Strindbergs text; dessa anteckningar äga betydelse för sid. 120, rad 32—sid. 139, rad 24, till vilka Strindbergs handskrift saknas. Texten till det bevarade korrekturet av sista kapitlet synes vara satt ordagrant efter handskriften och blott några smärre formella rättelser ha där gjorts; men några olikheter mellan detta korrektur och den tryckta texten tillkännage att Strindberg i ett annat senare ej bevarat korrektur gjort några ändringar. Dessutom finnes bevarat ett tryckt första ark upptagande första kapitlet, som tillställts Strindberg; här har han ej gjort andra ändringar än uppflyttning av en rad (vilken rättelse i denna upplaga iakttagits).

Samtliga stycken och ord som av förlaget uteslötos vid tryckningen av första upplagan, ha här upptagits i noterna. Strindberg var, som hans korrekturen bifogade anteckningar ange, vid tillfället missnöjd över dessa uteslutningar. På ett brevkuvert, bifogat det första tryckta arket, skriver han: "Författaren anser det exempellöst självrådigt och oförskämt att förläggaren tillåter sig trycka utan att sända korrektur [till de följande arken fick Strindberg, som ovan framgått korr.]. Vad de dumma ändringarne och uteslutningarne beträffar, så komma de en gång att offentliggöras bredvid urtexten som förvaras i kopia."

Emellertid ha vi icke ansett oss böra i texten inrycka de strukna ställena. Vad de grova orden beträffar, hade Strindberg själv medgivit deras uteslutning i brev före första upplagans tryckning. Därjämte har han, då han till upplagor på andra förlag (andra och tredje) lät åter trycka den först offentliggjorda texten, sanktionerat denna. Vidare har Hemsöborna i den text, som spritts i elva tidigare svenska upplagor och översatts till Europas kulturspråk, fått en i viss mån annan karaktär än den kunde ha för författaren, då han skrev den; han åsyftade en drastisk folkskildring och hade som man ser av brev till Albert Bonnier strax efter första upplagans offentliggörande ingen aning om den oerhörda spridning och uppskattning som skulle komma den till del, den blev en folkbok och en klassisk bok, som tillhör den allmänna europeiska litteraturen. Det är intet tvivel om att Hemsöbornas offentliggörande í dess första skick skulle varit ett allvarsamt hinder för dess framgång. Det måste slutligen sägas att de uteslutningar som gjorts på det hela taget ingalunda skadat verket. Man skall vid en undersökning finna att några viktiga drag till personernas karaktäristik därmed icke strukits och att de borttagna ställena endast innehålla broderingar, överflödiga eller åtminstone ej nödvändiga, på stämningar och skildringar, vilka redan i den tryckta texten framstå tillräckligt tydligt. För att psykologiskt rätt bedöma tillvaron av dessa passus och Strindbergs missnöje med deras uteslutande, måste även i någon mån tas i betraktande den oppositionsstämning, i vilken Strindberg denna tid (1887) kände sig till den svenska publiken, kritiken och det Bonnierska förlaget. Motståndet mot hans författarskap, i vilket han såg ett uttryck av den officiella lögnen och hyckleriet, retade honom å sin sida till överdrifter. Främst åsyftade han naturligtvis en till alla delar sann folkskildring, där ingenting fördoldes

av vad som fanns av råhet i folkets sedvänjor och uttryckssätt.

För den litteraturhistoriska bedömaren ge emellertid nedanstående anmärkningar full upplysning om Hemsöborna i dess ursprungliga skick.

Skärkarlsliv, Berättelser av August Strindberg, utkom 1888 hos Albert Bonnier. En andra upplaga ingick i Samlade romaner och berättelser, III, Gernandts förlag 1900 och en tredje utkom hos Fröléen och Comp. 1905 som häftesverk (17 häften) tillsammans med Hemsöborna och illustrerad av Hilding Nyman. Uppl. 4—6 utkommo som 1-kronasböcker 1907, 1908 och 1910 hos Albert Bonnier. Dessutom har Klockaren på Rånö utkommit separat, med vignetter av Rikard Lindström, som festpublikation till Strindbergs 60-årsdag 1909; denna novell har alltså utkommit i 7 uppl., varav festupplagan här räknats som den sjätte och omtryckningen i Skärkarlsliv 1910 som sjunde upplaga.

I Skärkarlsliv har i denna upplaga för första gången även upptagits berättelsen Flickornas kärlek, vilken ursprungligen var ämnad att ingå i samlingen men uteslöts på förläggarens begäran. Den är här tryckt efter den enda existerande svenska texten i den danska tidskriften Ny jord 1888, där den ingick med inledande anmärkning att den svenska förläggaren ej velat offentliggöra den, några enkla tryckfel och danismer (själelig för själslig), beroende på danska sättares och korrekturläsares obekantskap med svenskt språk, ha vid denna omtryckning avlägsnats.

Handskriften till de övriga berättelserna finnes i sin helhet bevarad och äges av bokförläggaren K. O. Bonnier.

Brev från Strindberg till Albert Bonnier om Hemsöborna och Skärkarlsliv.

Strindberg skrev Hemsöborna sommaren 1887 under uppehåll i Bayern (Lindau). Med anledning av att hr Albert Bonnier icke velat trycka Författaren hade förbindelsen mellan Strindberg och förlaget vid denna tid avbrutits. Underhandlingarna om försäljningen till Bonniers förlag av Hemsöborna, som blev färdig på höstsidan 1887, sköttes därför för Strindbergs räkning av hans bror Axel Strindberg. Strindberg hade först genom sin bror erbjudit romanen, som han 6 okt. 1887 sänt denne, till hr Isidor Bonnier; han skriver i brev till hr Axel Strindberg — enligt mig välvilligt lämnat meddelande av denne —: "Isidor har ett gammalt löfte att få en roman efter Röda Rummet. Må han få denna och se att jag ej glömt honom." Hr Isidor Bonnier refuserade emellertid boken. Sedan erbjöds den åt Seligmann och åt Looström, vilka icke heller ville ha den! Slutligen antogs Hemsöborna av hr Albert Bonnier. 24 okt. skriver denne i ett brev till August Strindberg, varav ett av brevskrivaren gjort utdrag befinner sig i den Strindberg-Bonnierska brevsamlingen: "Först i dag har jag fått svar av Herr Alb. Bonnier om 'Hemsöborna'. Han tyckte rätt mycket om romanen; fann den både rolig och bra. — — Såsom uttryckligt villkor fordrar han dock, om han skall köpa den att Du (själv eller någon annan) ville vara god utesluta några grova ställen," vilka därefter uppräknas. Härpå svarar Strindberg från Lindau 27 okt. till brodern: "få se nu, hur vi komma överens med grovheterna" och ber att få en avskrift av vissa sidor, "så skall jag skriva om dem". Detta blev dock intet av, antagligen därför att sättning och tryckning brådskade. 13 nov. skriver Axel Strindberg till förläggaren att han haft brev från brodern

däri denne förklarat sig nöjd med ''förläggarens medgivande att inga ändringar av skildringar komma att ske, endast av grova och anstötliga ord''.

Emellertid gick Strindberg en nyans längre i sitt medgivande att döma av i nedanstående brev meddelad telegramväxling, och i det med ombudet, hr Axel Strindberg, uppgjorda kontraktet förbehöll sig förläggaren full strykningsrätt. Hr Albert Bonnier försvarar sitt tillvägagångssätt i brev av 22 nov. 1887 till August Strindberg:

''Med dagens post avgår till Eder korrektur på slutarken (7—9) på Hemsöborna och då jag av Ert brevkort ser att Ni även önskar manuskriptet, så låter jag det följa med.

Beträffande strykningarna däri tillåter jag mig dock därjämte att få erinra Er om följande sakförhållanden:

Att sedan jag läst manuskriptet som hr Axel Strindberg enligt Edert uppdrag erbjöd mig (sedan han först fått avslag på annat håll) så förklarade jag genast, att jag endast ville ha det om jag fick fullständig rätt att verkställa alla sådana strykningar, som jag fann vara nödiga.

Han var genast beredvillig att ingå därpå, men för säkerhets skull begärde jag att först få Ert skriftliga medgivande därom.

Då hr Axel Strindberg ansåg uppgörelsen vara för Er av brådskande natur och postgång därför för långsam måste förhandlingarne ske telegrafiskt.

Ni tillfrågades då medelst följande telegram: 'Gubben 2000 genast, vorbehaltlich fullständig strykningsrätt alla grovheter: — — och Ert svar, som erhölls dagen därpå, lyder: 'Accepteras, contantibus in manibus, aber pr telegraf fister'; [Pfister, bankir i Lindau, som skulle utbetala pengarna]. Då Ni således fullkomligt gett Ert bifall, tvekade varken Ert ombud eller jag att anse frågan vara klar. Han

erhöll för Eder räkning de 2000 kronor och uppgjorde å Edra vägnar kontrakt, vari § 3 har följande lydelse:

§ 3. Förläggaren äger rättighet att i manuskriptet göra eller låta göra alla efter hans mening nödiga och lämpliga strykningar och ändringar, vilket författaren på förhand telegrafiskt accepterat.

Detta är sakens formella sida! Beträffande densamma får jag för övrigt göra Er uppmärksam på följande:

1) Var det Er egen önskan uttalad av Ert ombud, att boken skulle komma ut snarast möjligt och i varje fall före julen i år.

2) Hade Ni strax efter honorarets mottagande lämnat Er förra vistelseort och Er adress var till och med obekant för Ert ombud. Följaktligen förföll därigenom varje utsikt till möjlighet att underställa Er själv de behövliga strykningarna eller be Er verkställa utförandet av nödiga retoucheringar.

I det längsta möjliga uppsköts dock att börja sättningen, men utöver en viss tid kunde denna ju icke fördröjas om boken skulle kunna hinna vara med i julmarknaden. Såsnart jag av hr Axel Strindberg fick besked om Er nuvarande adress avsändes ock korrekturen dit, men då stilen icke räckte att uppsätta hela boken på en gång var det absolut nödvändigt att trycka de första arken, där också föga eller intet var ändrat."

22 dec. skriver Strindberg från Klampenborg i Danmark, dit han i november överflyttat, till förläggaren följande intressanta brev, vars resignerade rader om Hemsöborna nu göra ett egendomligt intryck:

"Jag mottog nyss Ert brev med svar om Hemsöbornas upplaga. Det förvånar mig att Ni var mera sangvinisk än jag. När jag bar den boken i huvut, hade jag stora förhoppningar om den, men när jag såg den på papperet, så

fann jag den betydelselös. Det värsta är att jag trodde den skulle vara rolig därför att arbetet roade mig, men mina vänner här säger att den även är tråkig. Nå, den har spelt sin roll för mig och må läggas till handlingarne.

Men ämnet är icke uttömt och jag längtar skriva ''Från skär och fyrar'', men med moderna, det vill säga, hittills mindre upplöjda motiv och med nya synpunkter. Vidare: icke roman, ty den genren är falsk; vi veta nämligen endast fragment om andras liv och kunna endast skriva e n roman, det är om vårt eget liv. Därför var Tjänstekvinnans son framtidslitteratur; den gav en människa och en bestämd epok; det var synd att den av yttre omständigheter skulle avbrytas, ty den var på rätta vägar. Hemsöborna var icke någon återgång, endast ett intermezzo scherzando mellan drabbningarne. Men jag måste skriva för dem som förstå mig och efter mitt huvud, även med risk att bli otryckt. Som inga efemära politiska eller sociala s. k. frågor numera locka mig hoppas jag kunna få ett artistiskt psykologiskt författeri till stånd, som skall kunna intressera mig och min publik, och skall jag be i en snar framtid få presentera ett prov. Hade Hemsöborna ''gått'' skulle vi ha behållit titeln, av opportunistiska skäl. Nu är det ej värt.''

28 mars 1888 skriver han från Taarbæk att han håller på med andra delen av Hemsöborna och anser sig kunna få boken färdig omkring 1 maj, om förläggaren reflekterade på en vårbok. I april sänder han in en samling noveller — utgörande jämte ''Flickornas kärlek'' samtliga i Skärkarlsliv ingående noveller utom de senare skrivna ''Den romantiske klockaren på Rånö'' och ''Sjönödslöftet''. 28 april erkänner hr Karl Otto Bonnier mottagandet av manuskriptet och skriver följande:

''Tack för det i går genom din bror erhållna präktiga manuskriptet till Skärkarlsliv.

Jag har med förtjusning läst 'Min sommarpräst' och 'Uppsyningsmannen' och lyckönskar dig av hjärtat att ha skrivit så styva saker. Av de andra tycker jag särskilt bra om 'Pastorns älg', 'Vidskepelse' och 'Brottslingen', mindre om 'Skräddarns meloner' [Skräddarns skulle ha dans] och 'Höjer', vilka ju icke desto mindre äro goda skärgårdsskildringar. Den som jag däremot icke tycker om alls är 'Flickornas kärlek', som jag rent ut sagt icke vill hava med i samlingen, icke av några 'sedlighetsskäl' utan av den enkla och praktiska orsaken att den skulle ekonomiskt fördärva boken för oss. Det skulle blott bli det gamla väsendet på nytt igen om oanständigheter etc. Och ingen skulle vilja köpa samlingen. För resten har den ju ingenting här att göra, då den ju ej är någon skärkarlslivs-historia, ty målaren Axel liksom tjänstflickan Maria kunna tänkas var i hela världen som helst och skärgårds-staffage saknas ju totalt i historien."

30 april svarar Strindberg från Taarbæk på detta brev följande:

"Ditt brev uppmuntrade mig efter en tråkig vinter, som givit mig missmod, och jag hade en förnimmelse av att jag icke skrivit gott denna gången, i den stora allmänna smaken nämligen, som endast vill absolut avritning utan att begagna författarens hjärna som stereoskop, varigenom först perspektiv åstadkommes.

Vad Flickornas kärlek angår, tror jag du kan låta den ligga; och sedan tiden gått läsa om den. Du skall se då att den hör till samlingen, mindre genom lysmasken och sjöbadet än genom inledningen, som ger en framställning av öbornas intressanta könsförhållanden. Varförutom jag tror att skrik har den egenskap, som allt annat att tystna genom trötthet och när historien är allvarsamt hållen, och ej har sådana eldfarliga motiv som scenen på brandsprutan

i kyrkan, under nattvarden, i Del I, lika litet som den stora löpningen i hagen över stättan, kan jag icke godkänna kasseringen, fastän jag måste böja mig.

Emellertid, efter denna nerskärning och när våren börjar och jag flyttar på bondlandet med trädgård och drivbänkar är det ytterst sannolikt jag fortsätter; och ville helst komma med en praktsamling. Därför vänta! Sinnet lättar och det blir ljusare i luften."

11 maj avgår "Sjönödslöftet" såsom "sista biten i Skärkarlsliv" — Den romantiske klockaren på Rånö oberäknat, vilken berättelse han nu sätter sig till, och som han från början icke avsett för Skärkarlsliv. Den är först tänkt som "en Sörmländsk upplandsfortælling" enligt vad han berättar i brev av 10 maj från Kongens Lyngby-Skovlyst, och heter "Klockaren i Vidala", 17 juni skriver han emellertid att klockarhistorien "av skäl jag ej rår på krupit ut i skären och känner sig där bättre hemma, blir följaktligen inrangerad under Hemsöborna 2 eller som vi kallade Skärkarlsliv". 2 juli sänder han med ett brev från Lyngby färdig till förlaget "Klockaren på Rånö", som det tydligen berett honom glädje att skriva och som han kallar "fin". I ett postskriptum föreslår han en modifierad titel "Den romantiske klockaren på Rånö" eller "Klockaren på Rånö, en romantiserad berättelse", för att därmed en antydan skulle ges om dess särskillnad från det övriga innehållet i Hemsöborna och Skärkarlsliv. Den förra titeln blev den definitiva.

1 sept. skriver han till Karl Otto Bonnier: "När jag nu läst korrekturet ser jag att ett företal, en fysio-, psyko-, filosofico-naturalistisk skildring av skärgården skulle förklara en del berättelser!" Förlaget förklarade sig villigt mottaga ett förord och det insändes 9 sept. Kort därefter utkom boken.

HEMSÖBORNA.

Tryckfel och tryckeriändringar genomgående samtliga tidigare upplagor.

Sid. 7, rad. 2—4: Clara och Lotten voro inne med sköt-ekan att hämta honom. Så hskr. Uppl. 1—10: — — för att hämta honom.

Sid. 8, rad 3: opp. Så hskr. Uppl. 1—10: upp. Så ock [opp, oppe] sid. 8, rad 21, sid. 10, rad 24, sid. 11, rad 30, sid. 23, rad 25, sid. 26, rad 11, sid. 27, rad 17, sid. 32, rad 5, sid. 33, rad 26, sid. 36, rad. 4 och 9, sid. 47, rad 2, 8, 13 och 26, sid. 53, rad. 14 och 16, sid. 55, rad 31, sid. 56, rad 27, sid. 58, rad 22, sid. 64, rad 3, sid. 67, rad 20, sid. 73, rad 15, sid. 76, rad 2, sid. 84, rad. 23 och 26, sid. 86, rad 26, sid. 88, rad 8, sid. 93, rad. 18 och 22, sid. 94, rad 12, sid. 100, rad 15, sid. 101, rad 21, sid. 102, rad 5, sid. 104, rad. 30 och 32, sid. 106, rad 16, sid. 107, rad 32, sid. 108, rad. 25 och 29, sid. 109, rad. 5 och 29, sid. 111, rad 1, sid. 112, rad. 20 och 32 samt sid. 113, rad. 15, 18 och 26. På alla andra ställen har såväl denna uppl. som uppl. 1 "opp" eller "upp" enligt hskr.

— rad. 3—4: så att nu strök det ner åt Aspösund. Så hskr. Uppl. 1—10: så att nu strök den ner åt Aspösund. Läsfel.

— rad 22: Då bar det av ut på stora vattnet. Så hskr. Uppl. 1—10: Då bar det av ut på det stora vattnet.

— rad. 27—28: och skrapade mot kölen, när ekan gick över dem. Så hskr. Uppl. 1—10: — — när man gick över dem. Läsfel.

Sid. 9, rad 12: båtsudorna. Så hskr. Uppl. 1—10: båtsidorna. Läsfel.

Sid. 10, rad. 24—25: så ska ni väl ha er något att äta. Så hskr. I uppl. 1—10 är "er" utelämnat. "Lik".

— rad 29: spiseln. Så hskr. Uppl. 1—10: spisen. Så ock sid. 11, rad 6 samt sid. 24, rad 31.

Sid. 11, rad. 6—7: det flammande skenet från spiseln, som korsade sig mot talgljusets [sken]. Så hskr. Uppl. 1—10: — — mot talgljuset.

Sid. 12, rad 14: Ja, efter ingen ann är hemma. Så hskr. Uppl. 1—10: Ja, efter ingen ä n n u är hemma. Läsfel.

— rad 28: — Vad sjöaffärderna anbelangar etc. Denna mening öppnar — med tankstreck framför — ny rad i uppl. 1—10. I ett tryckt ark, som Strindberg återsänt till förlaget, har han gjort tecken till uppflyttning av raden, vilken rättelse här iakttagits. I hskr. börjar meningen på ny rad, men det först skrivna tankstrecket överstruket.

Sid. 13, rad 17: straxt. Så hskr. Uppl. 1—10: strax. Så ock sid. 34, rad 16, sid. 56, rad 3 samt sid. 66, rad 19. På alla andra ställen har såväl denna uppl. som uppl. 1 ”straxt” eller ”strax” enligt hskr.

Sid. 14, rad. 1—2: och ändrade genast min, som, ifrån att ha varit öppen blev blyg. Så hskr. Uppl. 1—10: — — blev skygg. Tryckfel; två rader nedanför förekommer ”skyggt”.

— rad. 6—7: så fort han fått den unge mannen klar för sig. Så hskr. Uppl. 1—10: — — den n y e mannen etc. Läsfel.

— rad 15: Han är en snäll skytt. Så hskr. Uppl. 1—10 ha ”en” utelämnat.

— rad. 25—26: — Var har du gjort av Norman? frågade nu gumman, som började bli sömnig. Så hskr. Uppl. 1—10 ha ”nu” utelämnat. ”Lik”.

Sid. 15, rad 7: N-eej. Så hskr. Uppl. 1—10: Ne-ej.

Sid. 16, rad 29: så det [håret] stod som spik. Så hskr. Uppl. 1—10: så a t t det etc.

Sid. 17, rad 13: allt världens gods. Så hskr. Uppl. 1—10: a l l världens gods.

Sid. 18, rad 16: huvet. Så hskr. Uppl. 1—10: huvudet. Så ock sid. 19, rad. 5 och 9, sid. 27, rad 1, sid. 33, rad 25, sid. 34, rad 2, sid. 38, rad. 26 och 28, sid.

53, rad 5, sid. 57, rad 20, sid. 60, rad 12, sid. 67, rad 2, sid. 82, rad 9, sid. 85, rad 28, sid. 86, rad 1, sid. 88, rad 10, sid. 89, rad 2, sid. 106, rad 12 samt sid. 119, rad. 27 och 31. På alla andra ställen har såväl denna uppl. som uppl. 1 "huvet" eller "huvudet" enligt hskr.

Sid. 19, rad. 3—4: Rundqvist hördes snörfla bort vid spisen. Så hskr. Uppl. 1—10: — — borta vid spisen.

— rad. 11—13: Han såg sig gå med en stor knippa nycklar på en stålring och skramla med dem [nycklarna]. Så hskr. Uppl. 1—10: — — och skramla med den.

— rad 20: i aftons. Så hskr. Uppl. 1—10: i afton. Sid. 88, rad 18 ha även de förut tryckta uppl.: i aftons.

Sid. 20, rad 32: fönstrena. Så hskr. Uppl. 1—10 fönsterna.

Sid. 21, rad 9: var ute att skjuta. Så hskr. Uppl. 1—10: var ute för att skjuta.

— rad 17: Javars! svarade korus. Så hskr. Uppl. 1—10: — — svarades i korus.

— rad 21: igång. Så hskr. Uppl. 1—10 (i två ord): i gång.

Sid. 22, kapitelrubriken: — — morkullorna som fick vad de behövde. Så hskr. Uppl. 1—10: — — morkullorna som fingo vad de behövde. Ändrat så med blyerts även i hskr., men denna ändring är sedan överstruken och satsen återställd till sin första lydelse.

Sid. 24, rad. 19—20: de nergrävda skatterna. Så hskr. Uppl. 1—10: de nedgrävda skatterna.

— rad 23: och ekade kring vikar och sund. Så hskr. Uppl. 1—10: och ekade kring vikar och land. Läsfel.

Sid. 25, rad. 9—12: Rundqvist — — kastade på en tvedräktens pinne här och där, när strid höll på att glimma upp, blåste på lågan, när den ville slockna.

Hskr. och uppl. 1—10: f r i d höll på att glimma upp, meningslöst; måste vara felskrivning i hskr.; "strid" därför här insatt.

Sid. 26, rad. 8—9: fann nu Rundqvist gott inskrida. Så hskr. Uppl. 1—10: fann nu Rundqvist f ö r gott inskrida.

— rad 24: spisen. Så hskr. och uppl. 4—10. Uppl. 1—3: spiseln.

— rad. 31—32: sökt få dem på bena. Så hskr. Uppl. 1—10: sökt få dem på ben e n.

Sid. 27, rad. 5—6: fåren hade bara bark att fnalla från de längesedan avätna lövknipporna. Så hskr. Uppl. 1—10: — — att fnalla p å från de längesedan avätna lövknipporna. Strindberg har först skrivit: fnalla a v de längesedan avätna lövknipporna, därpå strukit "av" och inskrivit "på", samt slutligen strukit "på" och med inskrivningen av "från" givit meningen dess nuvarande lydelse.

— rad 8: lagårn. Så hskr. Uppl. 1, 4—10: lagården. Uppl. 2—3: ladugården. Sid. 160, rad 32: lagård, enligt hskr. och uppl. 1.

— rad 16: prickade han de sex. Så hskr. Uppl. 1—10: prickade han u t de sex.

Sid. 28, rad 19: en enda hopklibbad koka. Så hskr. Uppl. 1—10: kaka, läsfel.

— — Gärsgårdarne. Så hskr. Uppl. 1—10: Gärdsgårdarne.

— rad 22: icke. Så hskr. Uppl. 1—10: inte.

Sid. 29, rad 6: förståss. Så hskr. Uppl. 1—10: förstås. Så ock sid. 37, rad 30.

— rad 21: Folket är inte sådant numer; tryckfel. Skall vara: så dant [= så sinnat] numer. Så hskr. Uppl. 1—10: Folket är inte s å d a n t numer.

— rad 32: Carlsson fann för gott vara nöjd etc. Så hskr. Uppl. 1—10: Carlsson fann för gott a t t vara nöjd.

Sid. 30, rad 20: Moster är rektigt [värmländska] flink. Så hskr. Uppl. 1—10: — — r i ktigt flink.

— rad 30: sommarn. Så hskr. Uppl. 1—10: somma r e n.

Sid. 31, rad 8: Jo. Så hskr. Uppl. 1—10: Ja. Läsfel.

Sid. 35, rad 4: reste han på sig. Så hskr. I uppl. 1—10 är "på" utelämnat.

— rad. 19—20: och bort vid dörren. Så hskr. Uppl. 1—10: och b o r t a vid dörren. [Jfr anm. till sid. 19, rad. 3—4.]

Sid. 37, rad 3: i gläntan där öppnade sig. Så hskr. Uppl. 1—10: i gläntan s o m där öppnade sig.

Sid. 40, kapitelrubriken: ungtupparna. A-ändelsen enligt hskr. Uppl. 1 har e-ändelse.

— rad. 2—3: Carlsson sådde vårråg i den bortfrusna höstsäden. Så hskr. Korr. till uppl. 1 och uppl. 1—10: sådde vårs ä d i den bortfrusna höstsäden. Läsfel.

Sid. 41, rad 2: mänskor. Så hskr. Uppl. 1—10: människor. Så ock sid. 48, rad 28. På alla andra ställen har såväl denna uppl. som uppl. 1 "mänskor" eller "människor" enligt hskr.

Sid. 45, rad 27: nerfällda. Så hskr. Uppl. 1—10: n e d-fällda.

— rad 28: dörrn. Så hskr. Uppl 1—10: dörr e n. Så ock sid. 105, rad 20.

Sid. 46, rad 7: två kammare. Så hskr. Uppl. 1—10: två kamrar.

— rad. 24—25: som upphört tro på önskningar. Så hskr. Uppl. 1—10: som upphört a t t tro på önskningar.

Sid. 48, rad 12: sätta sig i lydnad hos pigorna. Så hskr. Uppl. 1—10: sätta sig i lydnad f ö r pigorna.

— rad 16: likasom. Så hskr. Uppl. 1—10: liksom.

Sid. 49, rad 23: änkedronningen. Så hskr. Uppl. 1—10: änkedrottningen.

Sid. 50, rad 1: alldeles för hett gå skodd. Så hskr. Uppl. 1—10: alldeles för hett f ö r a t t gå skodd.

Sid. 50, rad. 10 och 25: ärend e r. Så hskr. Uppl. 1—10: ärenden.

— rad 28: rätt angelägen göra budet. Så hskr. Uppl. 1—10: rätt angelägen a t t göra budet.

Sid. 51: rad 21: arbetet skulle mätas ut. Så hskr. I uppl. 1—10 är ”ut” utelämnat. ”Lik”.

Sid. 52, rad. 9—10: när det blev skumt och han tänt ljus, lade han sig. Så hskr. Uppl. 1—10: — — och han tän d e ljus, etc.

— rad 27: Stadsgårn. Så hskr. Uppl. 1—10: Stadsgår d e n.

Sid. 53, rad. 15—16: under det drängarne — — kartat opp på fönsterbräden. Så hskr. Uppl. 1—10: — — kartat s i g upp, tryckeriändring.

Sid. 54, rad 4: klädhängarn. Så hskr. Uppl. 1—10: klädhänga r e n.

— rad. 5—6: ner för. Så hskr. Uppl. 1—10 (i ett ord): nerför.

Sid. 55, rad 3: anmodade Norman spänta litet stickor. Så hskr. Uppl. 1—10: anmodade Norman a t t spänta litet stickor.

— rad. 8—9: tog alltsammans på lillfingret och bar rätt in i köket. Så hskr. Uppl. 1—10 enligt ändring med blyerts i hskr.: — — och bar d e t rätt in etc.

— rad 14: den oförskämdes lätta framfärd i livet. Så hskr. Uppl. 1—10: lätta framf a r t etc., tryckfel.

Sid. 56, rad. 13—14: skyggande med handen över ögonen. Så hskr. Uppl. 1—10: sk u ggande etc.

— rad 17: eljes. Så hskr. och uppl. 2—3. Uppl. 1, 4—10: eljest. Så ock sid. 61, rad 3, där dock samtliga förut tryckta uppl. ha eljest. På alla andra ställen har såväl denna uppl. som uppl. 1 ”eljes” eller ”eljest” enligt hskr.

— rad 28: hon hällde i kaffet. Så hskr. Uppl. 1—10: — — kaffe.

Sid. 56, rad 32—sid. 57, rad 2: Carlsson stelnade till och blev ouppmärksam, samt tuggade torrt fram några ord utan klang och utan strängt sammanhang. Så hskr. Uppl. 1—10: Carlsson stelnade till och blev u p p-märksam. Tryckfel eller ändring av missförstånd.

Sid. 57, rad 19: svettades dödsvetten. Så hskr. Uppl. 1—10: svettades död s s vetten.

Sid. 58, rad. 26—27: är han klok sköter sina grejor väl, så kan han etc. Så hskr. Uppl. 1—10 enligt inskrivning med blyerts av annan hand i hskr.: är han klok o c h sköter etc.

Sid. 58, rad 33—sid. 59, rad 1: men si det bryr jag mig inte om. Så hskr. I uppl. 1—10 är "si" utelämnat.

Sid. 59, rad 16: beslöt han växla ut det. Så hskr. Uppl. 1—10: beslöt han a t t växla ut det.

Sid. 60, rad 6: Fiversätraön. Så hskr. och uppl. 4—10. Uppl. 1—3 har på detta ställe: Fiversät r o ö n.

Sid. 61, rad 12: de män, som varit dus med hans far. Så hskr. Uppl. 1—10, enligt blyertsändring i hskr. av annan hand: de män, som varit d u etc.

— rad 18: ängskötseln. Så hskr. Uppl. 1—10: ängsskötseln.

— rad 22: de gamla och förmögna. Så hskr. Uppl. 1: e-ändelse.

Sid. 61, rad 33—sid. 62, rad 1: tjärblomster och horletta, Marie sänghalm, hundloka, ängsnejlikor, pukvete, musärter etc. Så hskr., där "horletta" och "pukvete" strukits med blyerts. "Horletta" insattes sedan åter i tryckta texten på annan plats i uppräkningen, men "pukvete", förekommer ej i uppl. 1—10. Strindberg skriver på en lapp, bifogad de bevarade korrekturfragmenten: "Horletta är upptaget i skolboken Liljeblads flora och behöver därför icke strykas i Aug. Strindbergs skrifter, som icke äro ungdomsböcker, såvida man icke skall utsätta sig för svåra misstankar om att vara anfäktad av den sedlighet, som kommer med åren." Hr Albert Bonnier svarade i brev av 22

nov. 1887 att ordet strukits ''på grund av oläsbarhet — men icke av några pryda skäl. Nu är namnet ditsatt igen.''

Sid. 62, rad 4: bien och humlor. Så hskr. Uppl. 1—10 enligt blyertsändring av annan hand i hskr.: bi och humlor.

— rad 22: huven. Så hskr. Uppl. 1—10: huvuden.

— rad 27: heldre. Så hskr. Uppl. 1—10: hellre.

Sid. 62, rad 33—sid. 63, rad 1: denne försöker slänga en betagen blick på sydosten. Så hskr. Uppl. 1—10: denne försöker slänga en betagen blick å t sydosten. Säkert ändring av missförstånd, då det vanligaste uttrycket just är ''p å sydosten''.

Sid. 63, rad 8: efter som. Så hskr. Uppl. 1—10 (i ett ord): eftersom.

— rad 32: då blir det sorg. Så hskr. Uppl. 1—10: s å blir det sorg. Läsfel.

Sid. 64, rad 15: — Ta kärngen, han, viskar Rundqvist. Så hskr. Uppl. 1—10: — Ta kär i n gen etc.

Sid. 66, rad 6: soln gick ner. Så hskr. Uppl. 1—10: sol e n gick ner.

— rad 16: både att utgjuta. Så hskr. Uppl. 1—10: både f ö r att utgjuta.

Sid. 67, rad. 20—21: Flickorna ställde opp sig i dörröppningen att åskåda drabbningen. Så hskr. Uppl. 1—10: — — f ö r att åskåda drabbningen.

Sid. 69, rad 22: buskarna. A-ändelsen enligt hskr. Uppl. 1 har e-ändelse.

— rad. 32—33: så som hon också en gång dansat, sjungit och kyssts. Så hskr. Uppl. 1—10: — — och k y s s t.

Sid. 70, rad. 31—32: har moster också varit i hagen? Så hskr. Uppl. 1—10: — — i skogen? Läsfel. Sid. 69, rad. 20—21 står: gick hon — — in i hagen.

Sid. 71, rad 9: opp för. Så hskr. Uppl. 1—10: uppför.

Sid. 72, rad 18: man komme. Så hskr. Uppl. 1—10 enligt blyertsändring i hskr.: man k o m.

Sid. 74, rad. 32—33: hur han dansat som en pajas på broplankorna lik en annan marknadskasper. Så hskr. Uppl. 1—10: — — lik s o m en annan marknadskasper. Strindberg har först skrivit ”liksom”, men sedan vid löpande skrivning ändrat till ”lik”. Överstrykningen av ”som” har dock ej observerats av sättaren.

Sid. 75, rad. 1—2: erinrade Idas kalla, förlägna blickar. Så hskr. Uppl. 1—10: erinrade s i g etc. ”Sig” inskrivet med blyerts av annan hand i hskr.

— rad. 2—4: kände — — stekflottet från kökskabinen. Så hskr. Uppl. 1—10: — — kökska m inen.

— rad 9: här klack det i halsgropen. Så hskr. Uppl. 1—10: klack det till i halsgropen. ”Till” inskrivet med blyerts av annan hand i hskr.

— rad. 18—19: det var som hela stadens etc. Så hskr. Uppl. 1—10: — — som o m hela etc.

Sid. 76, rad. 19—20: dra tillbaks den andra. Så hskr. Uppl. 1—10: dra tillb a k a den andra.

— rad. 23—25: där blåa vatten, gröna skogar, gula åkrar, röda stugor blandade till en regnbåge. Så hskr. Uppl. 1—10: — — blandad e s till en regnbåge.

Sid. 77, rad. 4—6: När han kom hem — — så slog det klunk i halsen. Så hskr. I uppl. 1—10 är ”så” utelämnat enligt blyertsändring i hskr.

— rad 7: tvärn. Så hskr. Uppl. 1—10 enligt blyertsändring i hskr.: tvär e n.

— rad. 27—28: när som han kom i uddan. Så hskr. Satsen struken med blyerts i hskr. och förekommer ej i uppl. 1—10.

— rad 29: sorgen är tong [värmländska]. Så hskr. Uppl. 1—10: sorgen är t u n g.

Sid. 78, rad 4: mänskorna. Så hskr. Uppl. 1—10: människorna.

Sid. 78, rad 15: (med stor bokstav!). Så hskr. I uppl. 1—10 är utropstecknet utelämnat.

— rad 31: (han älskade redan ordet!). Så hskr. I uppl. 1—10 är utropstecknet utelämnat.

Sid. 79, rad. 25—26: att när allt kom omkring, det var detsamma vad han skrev. Så hskr. Uppl. 1—10 enligt blyertsändring i hskr.: att när allt kom omkring var det detsamma etc.

Sid. 80, rad. 8—9: det var en faslig att blåsa i denna kväll. Så hskr. Uppl. 1—10 enligt blyertsändring i hskr.: det var en faslig e n att blåsa.

— rad 9: få se, hur gossarna ska reda sig. Så hskr. Uppl. 1—10: få se o m gossarna etc.; tryckfel.

Sid. 81, rad 24: Å, det behövs inte etc. Så hskr. Uppl. 1—10: Ah etc.

— rad. 29—30: skorsten, hand. Så hskr. Uppl. 1—10 enligt blyertsändring i hskr.: skorstenen, handen.

Sid. 83, rad 11: lyftat. Så hskr. Uppl. 1—10 enligt blyertsändring i hskr.: lyft.

Sid. 84, rad. 3—4: den fordom ganska fina kapellpredikanten. A-ändelsen på "fina" enligt hskr. Uppl. 1: fine.

— rad 7: församlingsboars. Så hskr. Uppl. 1—10: församlingsb o r s.

— rad. 30—31: fisk, den han själv tagit ur sjön. Så hskr. Uppl. 1—10 enligt blyertsändring i hskr.: fisk s o m han själv etc.

Sid. 86, rad. 7—8: och med en bugning bjöd honom. Så hskr. Uppl. 1—10 enligt blyertsändring i hskr.: och bjöd honom med en bugning.

— rad 17: fordna. Så hskr. Uppl. 1—10: forna.

— rad 29: det skulle gå till storm. Så hskr. Uppl. 1—10 enligt blyertsändring i hskr.: det skulle k o m m a till storm.

Sid. 87, rad 8: skötarna. A-ändelsen enligt hskr. Uppl. 1 har e-ändelse.

Sid. 88, rad 11: bordsskivan. Så hskr. och uppl. 4—10. Uppl. 1—3 har här: bord s kivan, men sid. 89, rad 10: bords s kivan, enligt hskr.

— rad 16: ett lite ord. Så hskr. Uppl. 1—10: ett lit e t ord. Samma sida rad 19 har även uppl. "lite" enligt hskr.

— rad 32: skorsten. Så hskr. Uppl. 1—10 enligt blyertsändring i hskr.: skorsten e n.

Sid. 89, rad 6: Oj, oj, oj. Så hskr. Uppl. 1—10: Aj, aj, aj. Läsfel.

— rad 8: ska gå. Så hskr. Uppl. 1—10: s k a l l gå.

— rad. 20—21: för att binda bjällran på honom. Så hskr. Uppl. 1—10: för att binda bjällr o r på honom.

Sid. 90, rad 7: matbon. Så hskr. Uppl. 1—10: matbod e n.

— Mellanslaget mellan rad. 10 och 11 enligt hskr. är först iakttaget i denna uppl.

Sid. 91, rad. 7—8: i dag var gossen ändå mera längtad. Så hskr. Uppl. 1—10 enligt blyertsändring i hskr. efterlängtad.

— rad 10: kruttrån. Så hskr. Uppl. 1—10: kruttråd e n

— rad. 25—26: Normans röst var tydlig när han utlade förloppet. Så hskr. Uppl. 1—10: — — när han uttalade förloppet. Läsfel.

Sid. 92, rad 11: flundernäten. Så hskr. Uppl. 1—10. flund r e näten.

Sid. 93, rad 21: fingerna. Så hskr. Uppl. 1—10: fingr a r n a.

Sid. 94, rad 2: stadsresarna. A-ändelsen enligt hskr. Uppl. 1 har e-ändelse.

— rad 5: aftonsmaten. Så hskr. Uppl. 1—10: afto n-maten. [Jfr anm. till sid. 19, rad 20.]

Sid. 95, rad. 8—10: Blivna ensamma, var Lina först något stel, men hur Carlsson satt och menade etc. Så hskr. Uppl. 1—10 enligt blyertsändring i hskr.: Då de blivit ensamma etc.

Sid. 95, rad 13: kammarn. Så hskr. Uppl. 1—10: kammaren.

Sid. 96, rad 12: han som är unga, raska karlen. Så hskr. Uppl. 1—10: — — unga, vackra karlen. Läsfel.

Sid. 97, rad 9: ner. Så hskr. Uppl. 1—10: ned.

Sid. 98, rad 6: — Ida, hm, den rackarns rävhonan. Så hskr. Uppl. 1—10: — Ida, hon, den rackarns rävhonan. Läsfel.

Sid. 100, rad 10: rallebuse. Så hskr. Uppl. 1—10: rallbuse.

Sid. 101, rad. 3—4: hans ställning på gården komme efter detta. Så hskr. Uppl. 1—10 enligt blyertsändring i hskr.: — — kom efter detta.

— rad 6: förmyndarskap. Så hskr. Uppl. 1—10: förmynderskap.

— rad 13: vid första ömma tillfället. Så hskr. Uppl. 1—10 enligt ändring med blyerts i hskr.: vid det första etc.

Sid. 102, rad 2: ett lite puts. Så hskr. Uppl. 1—10: ett litet puts.

— rad. 5—6: sex månars. Så hskr. Uppl. 1—10 enligt blyertsändring i hskr.: sex månaders. Så ock sid. 117, rad 6.

— rad. 18—19: alfågelskytte. Så hskr. Uppl. 1—10: fågelskytte.

Sid. 103, rad. 14—17: Detta gjorde dock icke någon annan verkan på madam Flod, som också kände sig säker i tygena, än att hon visade tänderna. Så hskr. Uppl. 1—10: — — som också kände sig säker i tygen [enligt blyertsändring i hskr.], än att hon också visade tänderna, tryckfel.

Sid. 104, rad 25: predikstolpsalmen. Så hskr. Uppl. 1—10: predikstolspsalmen.

— rad 30: kyrkvaktarn. Så hskr. Uppl. 1—10: kyrkvaktaren.

— rad 32: klockarn. Så hskr. Uppl. 1—10: klockaren.

Sid. 105, rad. 1—2: man väntade få predikan strax på. Så hskr. Uppl. 1—10: man väntade p å predikan strax på. Läsfel.

— rad 11: arton. Så hskr. Uppl. 1—10 enligt blyertsändring i hskr.: aderton. Så ock sid. 110, rad 10.

— rad 12: predikstoln. Så hskr. Uppl. 1—10: predikstolen.

— rad 16: huvena. Så hskr. Uppl. 1—10: huv u d ena.

— rad 29: orgelläktarn. Så hskr. Uppl. 1—10: orgelläkta r e n.

Sid. 106, rad 7: Rundqvist, som stod framlutad. Så hskr Uppl. 1—10: Rundqvist, som stod fram å t lutad.

— rad 19: skred baklänges ut sakta och varligt. Så hskr. I uppl. 1—10 saknas "ut".

— rad 21: tegelstenarna. A-ändelsen enligt hskr. Uppl. 1 har e-ändelse.

Sid. 107, rad. 14—15: sedan hon mottagit lyckönskningarne. Så hskr. Uppl. 1—10: sedan hon e m ottagit lyckönskningarna.

— rad. 23—24: då erinrade Carlsson att han hade en tjärtunna. Uppl. 1—10 enligt inskrivning med blyerts i hskr.: då erinrade Carlsson s i g etc.

Sid. 108, rad 15: ville man skulle. Så hskr. Uppl. 1—10 enligt inskrivning med blyerts i hskr.: ville a t t man skulle.

— rad 31: halade an skotet. Så hskr. Uppl. 1—10: halade an skot e n.

Sid. 109, rad 3: för Jessu namn. Så hskr. Uppl. 1—10: för J e s u namn.

— rad. 5—6: han rusade opp med lyftat rockskört, utom sig. Så hskr. Uppl. 1—10 enligt inskrivning med blyerts i hskr.: — — a l l d e l e s utom sig.

— rad. 17—18: Rundqvist — — lyfte varligt på ändan, gav Carlsson en orre. Så hskr. Uppl. 1—10 enligt inskrivning med blyerts i hskr.: — — lyfte varligt på ändan o c h gav Carlsson etc.

Sid. 109, rad 20: fann gott inskrida. Så hskr. Uppl. 1—10 enligt inskrivning med blyerts i hskr.: fann för gott att inskrida.

— rad 21: Hon grep sin käresta. Så hskr. Uppl. 1—10: käraste, tryckeriändring.

— rad 29: stövlarna. A-ändelse enligt hskr. Uppl. 1 har e-ändelse.

Sid. 110, rad 27: Gusten svarte. Så hskr. Uppl. 1—10 enligt blyertsändring i hskr.: svarade. Likaså sid. 114, rad 13.

— rad. 28—29: och så bar det av. Så hskr. Uppl. 1—10 enligt blyertsändring i hskr.: och så lade han av.

Sid. 111, rad 16: skrak. Så hskr. Uppl. 1—10: skrakar.

— rad 23: halvliggande vid rorkulten. Så hskr. Uppl. 1—10 enligt blyertsändring i hskr.: dåsande vid etc.

— rad. 30—31: kråkris och hjortron, som nu tagit till att gulna. Så hskr. Uppl. 1—10 enligt blyertsändring i hskr.: — — vilka sista nu etc.

Sid. 112, rad. 7—8: Det var Hemsöbornas strömmingsfiske utanför. Så hskr. Uppl. 1—10: Där var Hemsöbornas strömmingsfiske utanför.

— rad 29: havssjöarne. Så hskr. Uppl. 1—10: havsjöarne.

Sid. 113, rad. 12—13: Det var tyst omkring honom. Så hskr. Uppl. 1—10: Där var tyst omkring honom.

— rad 22: Han hade hållit sig på norra sidan av skäret. Så hskr. Uppl. 1—10: Han hade hållit sig på norra skäret. Samma sida, rad 33, säger dock pastorn att han ”suttit på södra sidan”, varför med säkerhet utelämnandet av ”sidan av” i förut tryckta uppl. är ”lik”.

— rad. 23—24: och han skulle vända till land. I hskr. först skrivet: vända om till land; ”om” sedan överstruket av Strindberg, vilket ej observerats av sättaren. Uppl. 1—10: — — vända om till land.

Sid. 114, rad 5: Ah, du pratar. Så hskr. Uppl. 1—10 enligt blyertsändring i hskr.: Äh etc.

Sid. 114, rad 18: det kan nog hjälpas sedan. Så hskr. Uppl. 1—10: det kan möjligen nog hjälpas sedan. ”Möjligen” inskrivet med blyerts i hskr. och ”nog” överstruket, vilket sista sättaren ej observerat.

— rad 23: började äta sin sill. Så hskr. I uppl. 1—10 är ”sin” överhoppat.

Sid. 115, rad 32: knäen. Så hskr. Uppl. 1—10 enligt blyertsändring i hskr.: knäna.

Sid. 117, rad. 1—3: Carlsson hade — — fått höra, att både Gusten och pastorn hade setts styra ut. Så hskr. Uppl. 1—10 enligt blyertsändring i hskr.: — — att både Gusten och pastorn synts styra ut.

— rad 4: djävelstyg. Så hskr. Uppl. 1—10: djävulstyg.

Sid. 118, rad 11: som om de kommit att snylta. Så hskr. Uppl. 1—10: — — kommit för att snylta, tryckeriändring.

Sid. 119, rad 25: matbon. Så hskr. Uppl. 1—10 enligt blyertsändring i hskr. matboden.

Sid. 120, rad 8: ekarna. A-ändelsen enligt hskr. Uppl. 1 har e-ändelse.

Sid. 130, rad 4: Hlutt! Interjektionen inskriven i bevarat korr. av hr K. O. Bonnier efter hskr., utesluten i uppl. 1—10.

Sid. 135, rad. 11—14: Carlsson — — gjorde den medlidsamme samaritanen, himlande sig och beskärmande sig. Så uppl. 2—3. Uppl. 1, 4—10: punkt efter ”samaritanen”, tryckfel.

Sid. 138, rad. 5—7: och att madam Flod tog honom till man var lika mycken vinst för henne som för honom, trodde han. Så uppl. 3. Uppl. 1, 2, 4—10: — — trodde hon. Tydligen tryckfel. (Hskr. saknas.)

Sid. 150, rad. 19—20: ett staket av spjälor, gråmålade och med vita knoppar. Uppl. 1—10: — — knappar, tydligen läsfel; sättare misstaga sig ofta på Strindbergs o och a.

Sid. 162, rad. 23—24: vars kvarsittande löv dallrade och skälvde som de frusit. Så korr. Uppl. 1—10 enligt blyertsändring — ej av Strindberg — i det bevarade 1:a korr.: vars kvarsittande löv dallrade och skakade, som o m de frusit.

Sid. 163, rad 15: Hostande som bröstet ville spräckas. Så korr. Uppl. 1—10 enligt ändring — ej av Strindberg — i korr.: Hostande, som o m bröstet ville spräckas.

Sid. 164, rad. 28—29: så ska jag se åt få somna. Så korr. Uppl. 1—10 enligt ändring — ej av Strindberg — i korr.: så ska jag se åt a t t få somna.

Sid. 165, rad. 20, 21 och 22: den ena, den andra. Så korr. Uppl. 1—10 enligt ändring — ej av Strindberg — i korr.: den e n e, den and r e.

— rad 26 moderslivet. Så korr. Uppl. 1—10 enligt ändring — ej av Strindberg — i korr.: mode r livet.

Sid. 168, rad 18: styrde man kosan på den kobbe. Så korr. Uppl. 1—10 enligt ändring — ej av Strindberg — i korr.: styrde man k u r s på den kobbe.

Sid. 169, rad 29: halvtimma. Så korr. Uppl. 1—10 enligt ändring — ej av Strindberg — i korr.: halvtimm e.

Sid. 177, rad. 14—16: Några hade gått i land — — då Gusten slutligen förklarade. Så uppl. 2—3. Korr., uppl. 1, 4—10: — — s å Gusten slutligen förklarade. Vanligt läsfel av sättaren.

Ändringar i hskr. och korr. av Strindberg eller av förläggaren till uppl. 1.

Efter handskriftens titelblad där Strindberg skrivit den nuvarande titeln Hemsöborna, Skärgårdsberättelse av August Strindberg, är i hskr. inklistrat ett blad med denna anvisning av författarens hand: "Till sättaren. Runsö, Runsöare och Runsöbor ändras överallt till Hemsö, Blomqvist till Rundqvist, Bergman till Norman." Förekomsten i hskr. av

dessa ursprungliga namn anmärkas icke vidare i nedanstående förteckning.

En del av första kapitlet förekommer även i en tidigare förkastad version, skriven som pagina 1—12 och överkorsad på vissa av hskr: s baksidor. Denna variation lyder:

Första kapitlet.

Carlsson går in i sin tjänst.

Äntligen hade man kommit i båt och fått opp seglet, men det var inte det lättaste, för skötekan var lastad ända under bettarna. Clara och Lotten, som varit inne till Dalarö för att hämta nya drängen, hade haft kommissioner ända från klockan tre, och nu var hon sju. Lördagsafton var det också och handelsbon var alldeles packad med folk. Tjärtunnan och brännvinskaggen hade Clara väntat på en hel timme, men det var bara kitslighet av bokhållarn, som ville narra henne ut i magasinet. Men Lotten hade under tiden sprungit till Fia i Kroken och hämtat ett halvpund småtärna; därpå inne på apoteket och köpt Vasilike-salva, och så på posten med ett brev; och sedan hade hon varit till uppsyningsmannen med ett par ådfåglar, och sist på gästgivargården med en bytta smör.

Det var sista dagarne i april och strömmarne hade varken burit eller brustit under loppet av tre veckor, så att Runsöarne varit avstängda från all förbindelse med land, men i dag var det lite bättre och man måste i alla fall in och hämta drängen. Och klockan sex hade drängen kommit på ångbåten med ett Höganäs-krus i en svångrem om halsen, och i tämligen berusat tillstånd dragit flickorna med sig opp på krogen, där han bjudit på kaffe och doppa. Därpå skulle han handla lite åt sig, och det hade dragit en evighet. Men nu voro de äntligen komna i båt. Det blåste tämligen skarpt nerifrån fästningen, så att masten hoppade i spåret och råseglet levde vilt, medan Clara vände opp ekan med årn för att komma i vind.

Carlsson hade satt sig vid roret efter edliga försäkringar att han förstod sjösakerna, men Lotten hade för mera

trygghets skull satt sig på betten framför honom där hon kunde komma åt skotet, när så behövdes. Ekan drev, men kom inte i vind. På tullbryggan stodo lotsar och vaktmästare och grinade.

— Lägg om roret, hörru, annars kommer du i saltsäcken! skrek en av åskådarne.

Carlsson lät narra sig, och ekan föll av, under det seglet flaxade om öronen och skoten piskade.

— Asch, din kältring! du ljug du! skrek Carlsson och vände sig om för att se efter, vem som lurat honom, men när han vände ryggen till dansade båten med fart ner åt Kroken.

— Du har ju hål i båten, din dumma fan! skrek en annan. Stopp till, stopp till!

Carlsson lät lura sig ännu en gång, och medan han tittade efter hålen, hade Lotten tagit roret ur hans hand och lagt opp ekan mot vind.

— Nå, men han kan ju inte segla! I Jessu namn, kom och sitt ve åran, så får Lotten ta roret, det här går ju rakt förtvivlat, halvgrät Clara. Kom och ta åran nu!

Carlsson protesterade och ville inte lämna platsen, men nu fick seglet back, och suckande trycktes båten med läsud ner i vattnet som porlade in.

— Gå hän då, människa, vi kommer ju i sjön, hördes Lottens skärande röst, och i nästa ögonblick satt Carlsson vid åran.

— Ja, si, ni har ju inte satt till focken, ville han försvara sig.

— Har han sitt nån fock på en råseglare! snäste Clara. Men si så är det med folk, som kommer oppifrån land; de ska allti tro sig om mer än de kan.

— Å, skyt, jag har allt varit i båt förr, jag, muckade Carlsson; men de ä de samma de; vi ska inte gräla på sjön.

Efter mycket stret fick man opp båten i höjd, och snart susade det om stäven under god gång neråt Aspösund.

Carlsson började hämta sig efter stukningarne och hade sökt sig en blygsam plats bredvid tjärtunnan, fritagen från all befattning med seglationen.

Efter att ha dragit i sig en klunk ur kruset och torkat

svetten ur pannan fick han lust att ta opp språklådan och pumpa flickorna på ett och annat, som kunde vara nyttigt för en inträdande dräng att veta i förväg.

— Nå, så, började han, ni är mycket folk på gårn, har jag hört, och det ena är inte likt det andra.

— Ja, si det vet ju Carlsson, svarte Clara och jämkade på klostången, det vet han ju att det är änkan som sitter ve gårn efter gamla Floden. Ja, och så är det gossen, enda sonn, förståss; och moster är mycket snäll, och Ludvig är det inte ont i heller, fast han är liksom lite slög och doven; — släck lite på skotet, du Lotten! — och Ludvig ska allti hållas på sjön med sitt skytte, och har sina grejor liksom lite för sig själv, efter som han ska vara liksom lite bättre, för han är enda sonn, förståss, enda barnet si; ja, va ska jag säga nu; och så är det pojkarna, vet ja; Blomqvisten, men han är gammal och är ingen ordning med, fast han kan en vådlig mängd dåligheter. — Si för dig, Lotten, du vet vi har stenarna här i uddan — och Blomqvisten skulle inte vara så rasande, om han bara var riktigt beskedlig och inte höll sig till starkt. Ja, Blomqvisten ja, och så är det Albert förståss, Albert är en duktig gosse — — —

Här flinade Lotten så att hennes vita tänder lyste i skymningen.

— Ja, flina du, Lotten, fortfor Clara och plockade på en revlöddra, du får nog för flina du; du minns hur det gick med Emma; för si Carlsson, Albert är alldeles faslig efter flickorna, men en duktig att arbeta är han likaväl, ja det är han.

Carlsson hade med stor uppmärksamhet följt det vidlyftiga talet, utan att ändock få veta vad han helst ville ha reda på.

— Nåå, tog han upp igen, vem är det som man skulle säga regerar på gårn.

— Ja, si det kan en inte s ä g a, svarte Clara, denna gång med skärgårdsbons undvikande talesätt.

— Det är väl gumman själv som har tömmarna, likaväl, tänker jag, föreslog Carlsson för att hjälpa på traven.

— Ja si det v e t jag inte, vidhöll Clara, si det vet jag r a k t inte.

— Det är väl gamla Blomqvist då, tänker jag, eller är det han och gumman, för de ha väl sina saker tillsammans, försökte han på en annan bog.

— Ja si det vet jag rakt inte, höll Clara i sig oförbätterligt, men det kan jag då aldrig tro, för moster är till årena och krassli, och Blomqvist, ja, han duger inte mycket till.

— Så du säger! stack nu Lotten in, som varit strängt upptagen av roret. Och så skrattade hon igen.

— Asch, du, vad vet du om Blomqvist. En sån där gammal förrädare som bara går och spektaklar. Det vet jag visst det! Men det ska jag säga Carlsson, för så mycket kan jag säga likaväl, att nog får han ett sjå, som ska ta vid åker och lagård, för si att få en människa på gårn att handsas (Sic!) med gröda och kreatur, det är inte det bästa, och nog får han göra själv vad han ska, för pojkarna vill bara ligga på sjön, är det inte sanningen det, Lotten?

Lotten nickade sakta ja och tittade opp åt rået, som började vicka.

— Ni ska se att vi få ta ner och ro, muttrade hon. Vinden hade lagt sig något och ekan masade stilla fram över strömmarne mellan Ornön och skären, vilka i en lång räcka läade för Stora Jungfrufjärden.

Solen hade gått ner och aftonrodnaden lyste in i tallarnes kronor så att de övra grenarne liksom brunno inne i grönskan. Ekar och alar stodo ännu svartbruna och nakna, och vassarne voro gula från fjoråret. Ini Ornön spelade orren i gransnåren och bakom skären gackade alfågeln.

Carlsson hade förfallit i tystnad och syntes begrunda sin kommande ställning. Flickorna sågo oroligt upp i vindsidan, där det mojnade allt mer och mer. Det blev ett långt stillatigande och man hörde nu endast vågens smackande mot stäven och rorets gnisslande i hakarne. Carlsson tog upp sin mässingsdosa och lade in färskt snus, varefter han gjorde en titt i lockets spegel.

— Vi få vackert väder tror jag, hostade han fram.

— Jo, säkert, menade Clara. Snart blir det att ta till granseglena.

Och så blev det tyst igen.

Carlsson måtte funnit sysslolösheten i båten tröttande, ty än tog han till att ordna med knyten och byttor, än satt han och kliade masten för att få vind; men stundtals och mest lekte han med Höganäs-kruset, satte det i knä, strök det som en katt över ryggen och drog ur korken, tog en slurk och föll i tystnad igen.

Emellertid mörknade det på, stjärnorna stego över grantopparne och fjärden öppnade sig som ett stort svart svalg, när de släppte sista landkänningen på Ornön. Ännu brisade det lätt från sundet och ekan plaskade ut åt fjärden för halv vind; men där var det blickstillt, så att man måste ta ner och sätta sig till årorna.

Carlsson fick sin plats anvisad akterut och befalldes inte alls befatta sig med roret. Och så gick det ut över stora vatten och långs med holmar och skär. Ibland flög en skara skrak upp och schasade vattnet för sig, ibland var det en trut, som väcktes från sin sten och skrikande kretsade kring båten för att se efter vilka som stört hans sömn; än rände de förbi en ruskprick, som Carlsson trodde var en kvast, än förbi ett vitt sjömärke, som lyste likt ett lakan; och så ut på en fjärd igen, men en som aldrig tog slut utan gick ända ut till himlen, där stjärnorna började; och där lyste en, som var större än alla andra och som blinkade till då och då.

— Jag tror, ta mig håken, att sjön är slut därbortnast, tyckte Carlsson, som icke längre kunde hålla igen sin förvåning.

— Jo, det är stora öppna sjön det, lärde Clara; den har han inte sett förr kan jag höra. Och det är fyrn på Brandstenarne.

— Åja, vi ha också stora sjöar i Värmland, motade Carlsson, som icke för någon del ville känna sig underlägsen.

— Men så stor som den här har ni väl ändå inte, mente Clara.

— Kanske inte fullt så stor, men jag ska säga att Vänern inte heller är att leka med.

— Jaså, Carlsson är från Värmland. Ja, jag tyckte jag

hörde något slikt. Nå, var har han tjänt allt någonstans? upptog Clara sin examen.

— Å jag har varit fasligt omkring i världen och det ena var inte likt det andra. Ibland har det vart bättre, och ibland sämre, se det får gå på vartannat det, och man har det inte sämre än man gör sig.

Sid. 8, rad. 17: Så dem blev han inte klok på. Ändrat så med blyerts i hskr. från: Så d e n blev han inte klok på; felskrivning i hskr.

Sid. 10, rad 1: kyrk-. Hskr. stavar här som på andra ställen: körk-.

— rad 16: Nå, ä ni hemma nu. Hskr.: Nå, ä r ni etc. Likaså rad. 18—19 hskr.: här är vi och här är Carlsson — — svarte Clara. Emellertid har också hskr. ovanför, sid. 9, rad 10: Nu ä vi hemma, sa Clara. Antagligen korr.-ändring av Strindberg.

Sid. 15, rad 8: han pratar smörja. Ändrat så med blyerts i hskr. från: han pratar s k y t.

— rad 18: Han var också så mör i mun. Härefter har hskr. struket med blyerts: och kunde så mycket fasligheter.

— rad. 27—29: sjökarlar få vi aldrig m e r — — så hit kommer bara landsfolk. Ändrat så med blyerts i hskr. från: — — så hit kommer bara landsfolk m e r; Strindberg, ömtålig för ordupprepningar, skulle givetvis i korr. strukit det senare ''mer''.

Sid. 18, rad. 15—16: fast jag aldrig går dit! svarte huvet. Ändrat så med blyerts i hskr. från: f a s t ä n [tydligen felskrivning; jfr följande replik] jag aldrig går dit! svarte huvet. Därefter har hskr. (ej struket):

— Fast, sitter du fast, så ska jag slå ett ämbar vatten på'n, högg Carlsson igen.

— Det var inte så dumt sagt det där, häftade den andra. Men det var etc. som i texten.

Sid. 19, rad. 7—8: Omkring den spiken värkte och bulnade det. Hskr.: Omkring den spiken värkte d e t och bulnade det.

Sid. 20, rad 28: ochmaktenochhärligheten-. Hskr.: ochäranochhärligheten-.

Sid. 32, rad 26: katekesen. Ändrat så med blyerts i hskr. från: kakesen.

Sid. 33, rad. 12—14: Behandlingen av ämnet gick något på sidan om hans syften och höll sig mera till den kristligt symboliska meningen. Hskr. och uppl. 1—10: — — den kristligt symboliska sidan. Ändringen gjord av Strindberg i ett bevarat korr., som antagligen kommit för sent till tryckningen.

Sid. 34, rad 29—sid. 35, rad 1: Carlsson tog sin psalmbok ur kistan och satte sig ute på backen, där det fanns en torr sten, vände ryggen mot stugfönstren, medan han slumrade lite, vilket gumman ansåg vara mycket lovande etc. Hskr. och uppl. 1—10: — — och vände ryggen — — vilket gumman tyckte etc. Ändring av Strindberg i det för sent komna korr.

Sid. 35, rad. 14—16: något som — — såg ut som kläder och vid närmare påseende även befanns vara det. Ändrat så med blyerts i hskr. från: befunnos [skrivet i distraktion på grund av omedveten association med "kläder"].

Sid. 36, rad. 26—27: och täckte himlen med små fjädermoln; luften förblev ljum. Ändrat så med blyerts i hskr. från: och täckte himlen med små fjädermoln, som gjorde att luften blev (?) ljum.

— rad 31: över det drog där strök fram. Hskr.: det drog (eller körväg) där strök fram. Parentesen överstruken med bläck av Strindberg.

— rad. 31—32: och ledde till sjöstranden. Hskr.: och ledde ner till sjöstranden.

Sid. 37, rad. 17—18: bytet, som gav anledning till en liten meningsväxling. Ändrat så med blyerts i hskr. från: ett litet meningsbyte; ändringen gjord för att undvika den fula upprepningen av "byte(-t)".

— rad. 30—31: ska han få se på besen! Härefter har hskr. följande struket med blyerts:

— Och så, sa han inte att klövergrödan tar sin växt ur luften, va?

— Jo ur luften ja; ur mitt a—l tar den växten!

Och så skrattade de båda förståsigpåarne, medan Carlsson skar tänderna bakom busken.

— Ja, må han komma sta, bekräftade Gusten, inte är jag den som väjer, etc. enligt den nuvarande texten.

Om denna uteslutning skriver Strindberg på en korrekturet bifogad lapp: ”Här är en icke oviktig replik utstruken för ett enda grovt ords skull. Repliken angick Gustens trodda överförstånd i jordbruk, i vilket Carlsson verkligen var den överlägsne; just bondgrinets boskapsfilosofi eller den okunniges inbillade förkunnighet.”

Sid. 38, rad. 3—5: Skyttarne — — sprungo upp på passet igen, men Carlsson smög sig varligt hem, besluten att sätta sig i anfallsställning. Hskr.: — — men Carlsson smög sig varligt hem i g e n, besluten etc. Korr.-ändring av Strindberg.

Sid. 40: kapitelrubriken: Drängen lägger trumf på bordet, blir herre på täppan och kröker till ungtupparna. Ändrat så med blyerts i hskr. från: Drängen lägger trumf på bordet, och blir herre på täppan, kröker till ungtupparna och — trampar själv sina höns. Härom anmärker Strindberg på en korrekturet bifogad lapp: ”Trampar sina höns själv . . ! Obs. Trampa förekommer tryckt i en så sedlig bok som Nilssons Fauna.”

— rad. 8—12: Född på ett bruk i Värmland, av tämligen obestämda föräldrar, visade han redan tidigt en avgjord olust för kroppsarbete, men däremot en otrolig uppfinningsförmåga i att undkomma denna ledsamma följd av ”syndafallet”. Ändrat så med blyerts och blåkrita i hskr. från: — — men däremot u t v e c k l a n d e en otrolig uppfinningsförmåga i att a n t i n g e n (?) undkomma denna ledsamma följd av ”syndafallet” [härefter struket med blåkrita troligen av Strindberg:] vilket han gjorde synnerligen rätt i, helst tankearbetet både var nyttigare, ärofullare, bekvämare och bättre lönat.

Sid. 41, rad 8: under vagnen, som skulle draga honom. Hskr.: under d e n v a g n, som skulle draga honom.

— rad. 9—10: insåg han genast, att han kunde bli till nytta. Ändrat så med blåkrita — troligen av Strindberg — i hskr. från: insåg han genast att han o c h v a r h a n kunde bli till nytta.

Sid. 42, rad. 9—10: därför att hästen sedan gammalt var hållen i vidskeplig aktning. Hskr. och uppl. 1—10: därför att hästen sedan gammalt, s y n n e r l i g a s t s t o e t, var hållen [hskr.: hållet] i vidskeplig aktning. Uteslutningen av Strindberg i det ej följda korrekturarket.

— rad 22: Sålunda förstod han att snöppa får. Uppl. 1—10: — — snäppa får. Ändrat till "snöppa" av Strindberg i det ej följda korr.; läsfel av hskr.

— rad 26: nytändning. Hskr.: nytänning.

Sid. 43, rad. 19—20: Norman — — måste aldrig skjuta första skottet. Enligt Strindbergs korr.-ändring. Hskr. och uppl. 1—10: Norman f i c k aldrig etc.

— rad. 22—23: de fördelar Carlsson — — lyckades utverka. Hskr.: — — lycka t s utverka.

Sid. 44, rad 9: kunde Rundqvist tälja en härv. Enligt Strindbergs korr.-ändring. Hskr. och uppl. 1—10: — — en harv.

Sid. 47, rad 1: Den anlände hade läst. Hskr.: Den anlände h e r r e n hade läst. Kan även vara tryckfel, då "herren" är något suddigt och således av sättaren kan ha antagits vara struket.

Sid. 49, rad. 3—4: en italiensk halmhatt. Hskr.: en italiensk h a t t.

— rad. 8—9: Samtalen och stojet nere i köket och i gamla stugan. Hskr.: — — nere i köket och gamla stugan.

— rad. 22—23: förklarande att han frågade fan efter hela världen. Ändrat så med blyerts i hskr. från: förklarande att han s—t i hela världen.

Sid. 52, rad 15: för att döva myggen. Hskr.: för att f å döva myggen.

Sid. 53, rad 21: strykande muddarne med handen. Hskr. har därefter, struket med blyerts: som om han smekte en kvinnas bröst, så mjukt och fint var skinnet.

Sid. 54, rad. 12—15: att han ej skulle få en ömtålig punkt, som vore svår att försvara, och att det, om han en gång blev slagen på den marken, vore slut med anseende och myndighet. Hskr.: att han ej skulle få [en] ömtålig punkt, som vore svår att försvara, och att, en gång slagen på den marken, det vore slut med anseende och myndighet.

— rad. 21—22: att han skulle behöva mäta sig med Norman just. I hskr. saknas "sig".

Sid. 55, rad 25: För att förinta verkan. "Att" inskrivet med blyerts i hskr. [felskrivning i hskr.].

— rad 33: Först blev denne ond. Enligt Strindbergs ej iakttagna korr.-ändring. Hskr. och uppl. 1—10: Först blev h a n ond.

Sid. 56, rad. 28—29: vi ska buda till slåttan i nästa vecka. Enligt Strindbergs ej iakttagna korr.-ändring. Hskr. och uppl. 1—10: vi ska b å d a till slåttan etc.

Sid. 58, rad 21: — Ja, det ger jag hålen vad pojkarne ta sej te. Ändrat så med blyerts i hskr. från: Ja, det ger jag hålen vem pojkarne borstar, och inte ska de få något håll på mig inte. För resten, det är skillnad på flickor och flickor och alla är inte lönnhoror som gå på skogen, lättade Carlsson sitt fulla hjärta.

Sid. 59, rad. 3—4: Det började nu lugna i Carlssons sinne, och han anade. Enligt Strindbergs ej iakttagna korr.-ändring. Hskr. och uppl. 1—10: — — och han b ö r j a d e a n a.

Sid. 63, rad. 5—6: slät som en hand och med gräset i långa strängar. I hskr. saknas "med".

Sid. 66, rad. 1—2: månget skämtord föll på de unga tu, som de kallades. Därefter överstruket med blyerts i hskr.: och som de togo upp som fikonlöv att därunder dölja vad som började växa upp i det fördolda.

Sid. 67, rad. 27—29: Carlsson tog i honom, måttade en ful spark åt skrevet, och som en upprullad igelkott föll Norman på dynghögen. Ändrat så med blåkrita — antagligen av Strindberg — och med blyerts i hskr. från: Carlsson tog honom i ljumskarne, måttade en ful spark åt skrevet, och som en upprullad igelkott föll Norman blottad [struket med blyerts] på dynghögen.

Sid. 70, rad 10 bar henne in i mörkret. Därefter struket med blyerts i hskr.: där de försvunno som under ett täcke.

— rad. 13—14: och gammal eld slog upp, gömd under två års aska. Därefter struket med blyerts i hskr.: och hon kände "plågan" härja i köttet ännu, stingande som åtrå utan hopp, som saknad av det för alltid förlorade.

— rad. 24—25: som om de skulle kasta sig in i en polska. Därefter struket med blyerts i hskr.: bleka som lärft, med stora mörka hål där ögonen, vilka hon ej såg, skulle sitta.

— rad. 31—32: har moster också varit i hagen. Därefter struket med blyerts i hskr.: och trevat ägg.

Sid. 72, rad. 17—19: man kände allmänt, att man komme att sakna de avresande, från Carlsson etc. Ändrat så med blyerts i hskr. från: man kände allmänt, att man komme att sakna de avresande, a l l m ä n t från Carlsson etc.

Sid. 75, rad 14: all möjlig smuts. Ändrat så med blyerts i hskr. från: al l t möjli g t smuts.

Sid. 76, rad. 20—21: efter fåfänga och fattigdom. Ändrat så med blyerts i hskr. från: efter fåfänga, sänglusta och fattigdom.

— rad 21: Det behövde ingen frestare stå bredvid. Hskr.: Det behövd e s ingen frestare stå bredvid.

— rad. 31—32: betagen vid åsynen av den feta jorden. Ändrat så med blyerts i hskr. från: betagen a v åsynen

av den feta jorden; ändringen skulle gjorts av Strindberg själv, om han märkt den, då två ''av'' här stå bredvid varandra.

Sid. 78, rad. 29—30: förlåtelse i hjärtat och på läpparne. ''På'' saknas i hskr.

Sid. 79, rad. 28—29: Därför undertecknade han sig ''Innerligt trofastne och tillgivnaste'' och gick ner i köket att äta kväll. Ändrat så med blyerts i hskr. från:

Men så stacks han igen av den tanken att hon skulle bli en annans och med kallt blod beslöt han att i förskott förnagla de okända fiendernas kanoner. Därför satt han ner ett postskriptum, sedan han undertecknat sig »Innerligt trofastne och tillgivnaste» så lydande:

»P. S. Ida ska akta sig för Berns Salon och Blanks Kaffe, för moster [överstruket och ändrat till] professorn sa han att alla ungherrar i Stockholm är infuscherade, och...» (Så gott att hugga ner honom med detsamma, tänkte han, efter som han ska fara in med sumpen om några dar.) »Bergman [Norman] är också infuscherad» (men för att få en retroaktiv skrämmande verkan, i fall så skulle behövas, satte han till:) »på beväringen i fjor.

D. S.»

Därpå gick han ner i köket att äta kväll.

Om uteslutningen av denna passus skriver Strindberg på en korr. bifogad lapp: ''Här är åter en hel punkt struken, som satte kulör på bonddrängen, f. d. järnvägsarbetarens karaktär och som genom sitt utbrott av råhet gjorde honom mera sann än han nu är i sin falska idealism.''

Sid. 81. Efter rad 24 har hskr. följande överstruket med blyerts:

Carlsson tog henne på den svällande överarmen och spelade ond:

— Vad för slag, behövs det inte? Vad vet Clara om vad jag behöver?

— Så var inte Ida nog åt honom då? Jag hörde en fågel, som sjöng att han fick lov till att ta hjälp, jag!

Carlsson blev röd ända opp i huvudsvålen, men över gummans ansikte brisade [överstruket med bläck av Strindberg: flög] hopp, nyfikenhet och överraskning.

Sid. 81, rad. 25—26: Det blev ett ögonblicks tystnad i köket. Man hörde utifrån etc. Ändrat så med blyerts i hskr. från: Det blev ett ögonblicks tystnad i köket medan Carlsson tänkte över vad som vore fördelaktigast att svara, och man hörde utifrån etc.

Sid. 82, rad. 4—5: Carlsson, som genast steg upp. Därefter överstruket med blyerts i hskr.: glad att slippa från svaret på den kinkiga fråga Clara framställt.

— rad 10: källängen. Hskr.: källarängen. Skrivfel av Strindberg.

— rad 14: Jag ska väl gå. Hskr.: Jag s k a l l väl gå.

Sid. 83, rad 15: bad honom vara välkommen. "Vara" inskrivet med blyerts i hskr.

— rad 33: pastor Nordström. Så hskr. här. På alla ställen där namnet härefter förekommer har hskr.: N o r ström.

Sid. 86, rad 32: Å strunt. Ändrat så med blyerts i hskr. från: Å skit.

Sid. 87, rad 1: många pengar. Hskr.: s t o r a pengar.

— rad. 28—30: Brinner det så fasligt i den gamla kroppen, att hon inte kan hålla sig längre? Nå, nå, köttet vill ha sitt, hähähähä! Ändrat så med blyerts i hskr. från:

Brinner det så fasligt i gamla födseln, att hon inte kan hålla sig längre? Nå, nå, köttet vill ha sitt, och pålen sitter där, hähähähä!

Här kastade pastorn en prövande blick på Clara och Lotten för att se huru de sågo ut, när de blevo förlägna, och de sågo verkligen rätt skälmska ut, när de förgäves höllo sig för att skratta, ty pastorn föranleddes att förnya skämtet mera närgående.

— Ni flinar ni flickor, va? Liksom ni inte skulle känna till'et!

Sid. 88, rad. 17—18: hennes gosse, som är ute på sjön. Hskr.: — — ute i sjön.

Sid. 90: Efter rad 9 har hskr. följande struket med blyerts:

Men så erinrade gumman att det inte fanns något dricksvatten inne hos pastorn och Clara blev skickad in med kopparflaskan. Hon gick på tå så tyst hon kunde utan att knarra i dörrn, men hastigt kom hon ut igen och in i stugan:

— Å, ett sånt svin, kan man tänka sig!

— Vad nu, vad nu? frågade gumman ivrig att något ont hade hänt pastorn.

— Å, kan moster tro att han ville jag skulle ligga hos honom... Men det är vådligt!

— Det kan jag aldrig tro, menade gumman, som icke ville förringa hedern av att ha pastorn till gäst under sitt tak. Det kan jag aldrig tro.

— Ja men jag vet att han tog mig om livet och ville något illa...

— Ah, du pratar, snäste gumman, stängde dörrn i lås och släckte ljusen. God natt med er nu!

Sid. 90, rad 10: Snart låg hela huset i sömn. Ändrat så med blyerts i hskr. från: O c h snart låg hela huset i sömn.

— rad 17: Ute i rännan mellan kobbarna. Hskr.: Ute i rä m n an mellan kobbarna; antagligen felskrivning med en överflödig stapel.

— rad 30: föllo av åt norr eller åt söder. Det sista ''åt'' saknas i hskr.: föllo av åt norr eller söder.

— rad 32: och den gamla gick. Hskr.: och g u m m a n gick.

Sid. 94, rad. 26—27: Och de var sig lika, kan jag tro? Det voro de nog inte etc. Ändrat så med blyerts i hskr. från: — — Det v a r d e t nog inte. [Distraktion av Strindberg vid skrivningen.]

Sid. 95, rad 32—sid. 96, rad 1: Pojkarne [Gusten och Norman] voro på sjön, Rundqvist hade lagt sig. Så uppl. 4—10. Hskr. och uppl. 1—3 har ''Norman'' i stället för ''Rundqvist''. Skrivfel av Strindberg.

Sid. 98, rad 29: gumman ville inte ta i hand på det. Ändrat så med blyerts i hskr. från: gumman ville inte t a h a n d på det. (Kan vara felskrivning, föregående rad även i hskr.: ta mig i hand på det!)

Sid. 99, rad. 15—16: jag kan nog vara så golik som en annan slinka. "Som" inskrivet med blyerts i hskr.

— Efter rad 17 har hskr. följande struket med blyerts:

; ja, det är inte något skryt, men jag tror inte Floden hade något att klaga, och var det någon som skulle behövt lega för sig så inte var det jag.

Det var dunkelt tal, men nog för den som förstod.

— Å, det har jag inte talt något på, svarte Carlsson, och jag är inte så lastgammal heller, men ingen åv oss är väl så begiven på att tråda att d e t skulle ha någon fara. Tråda är en sak, och sinnelaget är en annan, och den som har det r ä t t a sinnelaget, den kan man gå i brudsäng med utan att behöva lyfta för högt på täcket. För resten ska jag säga moster att jag inte är mycket köttslig, och hon har väl också fått sin mesta del, efter som jag hört om Floden i livet.

Samtalet hade fått en dragande kraft och syntes svårt att släppa, helst minnet av svunna fröjder eldade upp hoppet om nya å ena sidan och nyfikenheten om vad som väntade å andra.

— Ja, Floden ska vi nu låta vara efter han är död, men är det så att Carlsson är rädd, så kan en ju försöka innan en bestämmer sig.

— Ah, det behövs inte alls, avstyrkte Carlsson. Men är det sed här på orten med flickorna så herre Gud inte vill jag bryta gammalt bruk, och man får ta seden dit man kommer, i alla fall blir det tids nog med det sen.

Sid. 99. Efter rad 24 har hskr. följande struket med blyerts:

så att Carlsson kom just i det rätta sinnelaget för att få visa det han inte ville bryta gammalt bruk och därmed var förbundet beseglat om dock ännu icke stadfästat.

Sid. 100, rad 14: och med utsikten till änkeståndets upphörande. Ändrat så med blyerts i hskr. från: och med

änkeståndets upphörande i själva verket. Ändringen gjord på grund av föregående uteslutning å samma sida.

Sid. 101, rad. 1—2: sannolikt skulle leva. Hskr. ursprungligen: sannolikt komme att leva. Ändrat med blyerts till: sannolikt kom att leva. Korr.-ändring av Strindberg, "komma" i föregående rad.

— rad. 10—12: när Carlsson kom hem efter sin lilla tripp, iförd salig Flodens svarta söndagsrock. Ändrat så med blyerts i hskr. från: — — och iförd salig Flodens svarta söndagsrock.

Sid. 102, rad. 7—8: ett streck i räkningen, som Carlsson dock sökte skrapa ut så gott han kunde. "Ut" inskrivet med blyerts i hskr., kan gott vara uteglömt av Strindberg.

Sid. 103, rad 11: och fästmannen. Hskr.: men fästmannen. "Men" förekommer i samma mening två rader senare, korr.-ändring av Strindberg.

Sid. 104. Efter rad 9 har hskr. följande struket med blyerts:

— Kommer de d. a. med fisk, liksom inte man hade sjön utanför dörrarne, snäste han.

Sid. 107, rad 24: kyrkboden. Ändrat så med blyerts i hskr. från: körkbon.

— rad 32: sitt på ändan. Ändrat så med blyerts i hskr. från: sitt på aschelet.

Sid. 109, rad. 1—2: gumman tog honom i rocken och satte honom ner. Ändrat så med blyerts i hskr. från: — — och satt honom ner. "Satt" ändrat till "satte" även samma sida, rad 29. Samma sida, rad 4 har även hskr.: Carlsson satte sig igen.

Sid. 110, rad 4: eljes svarar jag som sanningen är. Detta är troligen inskrivet i korr. av Strindberg. Hskr. har här struket med blyerts:

Tig eller svarar jag!

— Svara han, jag kan nog ge igen, mente madam Flod.

— Ja, jag kunde säga, att mången hyvlar illa på torrt bräde som är snäll på färskt.

Sid. 112, rad. 21—23: Så satte han på potatispannan, lade ett varv salt fisk över potatisen och rökte en pipa, medan han väntade. Ändrat så med blyerts i hskr. från: Så satte han på potatispannan o c h lade ett varv salt fisk över potatisen och t ä n d e en pipa, medan han väntade. Strindberg strök själv gärna överflödiga "och", jfr sid. 34, rad 29 och följande.

Sid. 113, rad. 11—12: han såg landen sträcka sig — — som tunn rök. Hskr.: — — som tun n a rök a r. De två sista orden äro i hskr. understrukna med blåkrita samt ett frågetecken skrivet i marginalen. Kan vara korr.-ändring av Strindberg; det bevarade avdraget: tunn rök.

— rad 18: vitbukar, som med sina stora men ofarliga gap gäspade. Så uppl. 1—10. Hskr.: — — som med d e r a s etc. Antagligen korr.-ändring av Strindberg; det bevarade avdraget: sina.

— rad. 23—24: men när det blev afton hastigt och han skulle vända till land. Hskr.: o c h när det blev afton hastigt n o g, a t t han skulle vända till land. Detta ändrat med blyerts till: och när det blev afton o c h han skulle vända om. I korr. har sedan av Strindberg det första "och" ändrats till "men" och "hastigt" inskrivits igen.

Sid. 116, rad 13: tyckte det var skada att gå miste om trakteringen. Hskr.: tyckte a t t det var skada; "att" antagligen struket av Strindberg i korr.

Sid. 118, rad. 1—2: vilka nog tid och omständigheter skulle ge själva. Så hskr. ursprungligen. Sedan med blyerts felaktigt ändrat till: — — ge s i g själva. Ändringen säkert struken i korr. av Strindberg.

Sid. 120, rad. 9—10: långa längor med bräden lagda på bockar och tunnor, avpassade till bänkar. Hskr.: långa längor med bräden lagda på bockar och tunnor

utlagda till bänkar. Ändring i något korr. av Strindberg, med anledning av att ”lagda” förekommer omedelbart förut.

Sid. 121, rad 15. Härefter har hskr. haft följande i tryckta texten uteslutna stycke, avskrivet på en korrekturet bifogad lapp av hr K. O. Bonnier:

— Nåå, började pastorn, hur är det att vara här i Norden om vintern?

— Ack, jak fiser så risligt micket! svarade professorn.

Gummorna fingo ögon som byxknappar och stirrade på varandra.

— Nej, vad säger professorn, förvånades pastor Nordström. Om sommarn vet jag nog att vi kan få ränna, men om vintern, det är obegripligt. Men si de klimatiska förhållandena ha så olika verkan på olika magar.

— Min make? Jak har en skön make!

— Jaja, gubevars, jag har inte haft den äran se professorskan, men jag tror nog, ja, jag har hört sägas, i alla fall...

— Men, Herr Gott, jak sa att jag fiiser så risligt...

— Jaja, jag förstår, jag förstår, ordet är kanske inte riktigt valt, fastän det nog är svenskt...

— Ack, Herr Je, pastor Nårstrem, jak vill icke säga att jag fiser, utan att jag — fiser! skrek professorn.

— Ah, jaså! Han fryser. Jaja, jaja! Jag förstår! Hm! Ja det är kallt om vintern.

Samtalet avbröts av Carlsson, som kom in och förkunnade etc. som i texten.

Sid. 125, rad 17. Härefter har hskr. haft följande stycke upptecknat av K. O. Bonnier på en korr. bifogad lapp:

— Är det micket mensker i körkan? frågade han för att intressera pastorn.

— Å nej, det kan man inte säga, utom när det är nattvardsgång. Får vi aldrig se professorn hos oss? frågade pastorn.

— Nej, jak kommuniserar aldrig, for jak kann icke.

— Kan inte! Hur så då?

— Jak spir av den avlat! svarade professorn och grinade illa.

Pastor Nordström, som icke var bortskämd, tyckte att det var rått sagt av en så fin herre; vände sig från honom och fortsatte trycka brudgummen.

— Nå, du har varit kolpottör, du, Carlsson? slängde han åt denne. Vad kolpotterade du då för slag?

— Guds ord vet jag, som pastorn, flinade Carlsson.

— Nå då gick det an, men har ni hört på fan, pojkar — här vände han sig till karlarne — har ni hört tals om den kolportörn, som nu grasserar omkring och vill lära bönder göra barn!

— Åhåhåhåhå! grinade gubbar och pojkar, och kvinnorna vände sig bort och fnissade.

— Tänk en sån fan, som vill lära far sin tråda!

— Ja, men det kan väl aldrig vara allvare? frågade Rundqvist med en skurkaktigt oskyldig min. Det vore liksom man inte skulle veta tröska på logen och lägga rågen utanföre.

Sid. 126, rad 7: Ge skräddarn en spark i ändan! hördes korus. Har i hskr. lytt att döma av en uppteckning av K. O. Bonnier i korr. till detta ställe: Spark skräddarn i röven! etc.

Sid. 128, rad 27: de båda tronbestigarne. Härefter har hskr. haft följande, upptecknat av K. O. Bonnier på en med korr. bevarad lapp:

, som Carlsson av aktning för ställets helgd ej ville störa i deras naturrättsliga utövning av tvingande plikt.

— Nej, sluddrade pastorn, en gång i veckan, ser du min bror — han trodde att de druckit brorskål — en gång i veckan, det är min régime. Inte mer, och inte mindre.

— Jaja, jaja, det är micket pra, men jak...

— En gång i veckan, säger jag, och aldrig mer än ett rapp! säger Hufeland, och det är min régime, ser du min bror.

Samtalet hotade bli långvarigt och Carlsson måste inskrida.

Sid. 131, rad 11: stod vid julbordet. Härefter i hskr. enligt en inskrift i korrekturet av K. O. Bonnier: ”satt länd om länd med professorn och disputerade om Hufelands konsten att leva i hundra år” och så blåstes han ut etc. som i texten.

Sid. 133, rad 9: Härefter i hskr. enligt K. O. Bonniers avskrift:

När de öppnade dörren, slog en stank emot dem, så att de höllo på att falla baklänges, efter vad de sedan anförtrodde.

Sid. 133, rad. 13—14: med munnen vidöppen. Hskr. enligt inskrift i korr. av K. O. Bonnier: med munnen vidöppen och dräglande.

— rad 17: Ja, Gud sig förbarme! Därefter i hskr. enligt K. O. Bonniers avskrift:

Rapp lyfte på täcket och höll hand för näsan!

— Åh Jösus, nej! Si! Si! Husch!

Carlsson letade efter en käpp, men det fanns ingen i rummet!

— Nå tänk en sån helskotta rackare! Gud Fader i himmelen! Och stövlarne etc. som i texten.

Sid. 133, rad. 23—24: Vi får ta ut'en genom fönstret! förklarade Rapp. Därefter i hskr. enligt K. O. Bonniers uppteckning:

— Ja, man vill fan i mig inte ta i'n med en tång! försäkrade Carlsson!

Sid. 134, rad 16: Fira! kommenderade Rapp igen. Därefter i hskr. enligt K. O. Bonniers avskrift:

, men i detsamma hördes ett ljud som ur en uppstucken svagdricksankare, och när det sa klack! så skvalade det ner över Carlssons huvud och axlar.

— Herre Jesus, han kräks! han kräks! skrek brudgummen, som kände sin svarta bonjour fördärvas och något klibbigt sätta sig i hårkrullarne, som Rundqvist lagt upp med lilla nyptången.

— Fira! skrek Rapp! Fira bara! Håll an bara! etc. som i texten.

Sid. 135, rad 26: Och se så han ser ut. Därefter i hskr. enligt K. O. Bonniers uppteckning:

— Det är ju ända som om dögåret gått ut av alla vägar på en.

Sid. 136, rad 8: Därefter i hskr. enligt K. O. Bonniers avskrift:

— Det stinker ont! anmärkte professorn, som kommit för nära takdroppet från båren, och karlarne började hålla sig för näsan. I detsamma rörde det sig däruppe, och över deras huven skvalade det från höjden.

— Den spir, den spir! skrek professorn.

— Akta er, han kräks, han kräks, varnade Carlsson, men för sent.

Sid. 137, rad 7: rocken hängde slapp. Hskr. enligt K. O. Bonniers uppteckning i korr.: rocken hängde slapp och var strimmig av nerspillning.

— rad 9: vände han sig om inåt rummet. Därefter i hskr. enligt K. O. Bonniers uppteckning i korr.: betraktande än en gång den smutsade bädden.

Sid. 159, rad 17: Slutligen satt flickan där. Det bevarade 1:a korr. till uppl. 1: Slutligen satt h o n där. Korr.-ändring av Strindberg.

Sid. 160, rad. 7—8: inne i köket stod Clara och eldade bakugnen. Korrekturet: — — och s o p a d e bakugnen. Korr.-ändring av Strindberg.

— rad 15: innan vi sopar opp. Korrekturet: innan vi e l d a r opp. Korr.-ändring av Strindberg.

— rad 22: Om en stund kom gumman. Ändrat så med blyerts i korrekturet från: En stund efter kom gumman; föregående mening omedelbart framför slutar: och gick efter; ändringen skulle givetvis också gjorts av Strindberg.

Sid. 163, rad. 13—14: hon vågade inte skrika för att inte någon skulle komma. Korr. har: för att någon skulle komma; "inte" inskrivet av annan hand än Strindbergs; antingen sättfel eller felskrivning i hskr.

Sid. 167, rad 12: femtedagen. Första korrekturet: f j ä r d e dagen; ändrat av Strindberg i ett annat korr. Likaså rad. 18—19; sjättedagen. Korrekturet: f e m t e-dagen.

Sid. 170, rad. 19—21: Carlssons ovana öra hörde ingenting, men Gustens [öra] tycktes vilja knipa ett svagt dån. Ändrat så i korr. — ej av Strindberg — från: — — men Guste n tycktes vilja knipa ett svagt dån, antagligen sättfel.

Sid. 171, rad. 14—15: fyrens ljus, som ännu ett ögonblick blekt och suddigt som en vädersol antytt vägen. Ändrat så i korr. från: — — ble k och sudd i g som en vädersol antytt vägen.

— rad 29: Det tycktes den [isen] också göra. Första korrekturet: Det tycktes d e n n e också göra, korr.-ändring av Strindberg

Sid. 173, rad 22: — Har ni förlorat henne? Ändrat så i korr. från: — H a n ni förlorat etc.; antagligen läsfel av sättaren.

Sid. 175, rad 8: Vi ha söndag. Första korrekturet: Vi ha t r e t t o n d a n. "Trettondan" är i korr. understruket med rödkrita; ändringen gjord av Strindberg i ett annat korr.

— rad 30: — Vi ha för resten söndag om åtta dar. Första korrekturet: — Vi ha för resten söndag i ö v e r-m o r g o n; korr.-ändring av Strindberg.

Sid. 179, rad. 16—17: i sin egen eka lät den nye herren till Hemsö sina drängar ro sig hemåt. Första korrekturet: — — sina drängar, n u m e r a, ro sig hemåt; "numera" struket av Strindberg i annat korr.

— Av berättelsens slut finns ett fragment av en tidigare avfattning bevarad, upptagande tre handskriftsblad på baksidan av hskr. till "Skärkarlsliv".

Flickorna tittade på varandra som om de hade ont samvete och undrade vem som skulle tala först, men så tog Clara mål i mun:

— God afton, Flod, vill han inte gå in i stugan, för här är så vådligt lortigt!

— Jo, det kan vi, om ni har värmt därinne!

Och så gingo de hemkomna in, företrädda av Clara med talgljuset. Men det var så obehagligt tyst, och de väntade frågorna om huru färden avlupit uteblevo.

Floden och reskamraterna slogo sig ner vid matbordet, duvna och bortkomna. Rundqvist vädrade med lyftade näsborrar som om han känt liklukten sitta kvar, och Norman makade åt sidan Carlssons saffiansstövlar, som stodo så kavata vid klockfodret och minnade om den bortgångne.

Men när så bordet började täckas och mat och dryck livat de frusna andarne, öppnades sinnena igen, men under inflytande av minnena om de sista ledsamma händelserna, togo samtalen sin väg åt det hemlighetsfulla i dödens förlopp, och alla historier om spöken och gengångare, som man gömt från barndomen plockades fram.

Rundqvist, som var alldeles fullsuten med sagor om tydor och otyg, kände sig alls inte belåten med att gumman och Carlsson så där kommit av utan att få ligga i vigd jord, och han ville bestämt bränna sänghalmen efter dem som »blitt borta». Norman föreslog också att strö salt och sprängfrö omkring stugan, och Floden själv hade ett minne av att man skulle måla flöjeln illrö:

— För si då kan di inte komma och förvilla en!

I samma hördes nyckeln falla i dörrlåset, och de tre historieberättarna ryckte till.

— Ja si, ä de inte som jag säger, viskade Rundqvist, och drog upp sin kniv ur fickan! Men stål på, bara, så går både gråtassen och lindormen! Stål, bara!

Floden lade bordskniven framför sig och tittade ut genom fönstret, som om han väntat någon:

— Det stundar främmande, som har varsel, det är alltsammans det, menade han, och den är inte långt borta vill jag lova.

— Ska vi släppa rackan? föreslog Norman, som tycktes vilja ha något mera påtagligt möte för sin spelande... [Strindberg har här glömt skriva »fantasi» eller något dylikt,

då han börjat skriva på nytt blad; bladen äro paginerade i följd 4, 5, 6.].

Floden hade rest sig och gått till fönstret för att lyssna och speja, morskande upp sig så snart han fått ett mål för sin väntan på något okänt.

— Tyst, där! hyssjade han inåt stugan! Tyst bara!

I detsamma hördes tuppen gala ett rostigt kakoriro uppe från logen.

— Kan man tänka sig en sån en att gala mitt i natten! lättade sig Rundqvist, som började se betänksam ut.

— Det kan ju vara han sitt månan genom dörrspringan! lugnade Norman.

— Tyst där, lite! hutade Floden åt kamraterna; det lyser eld vid hagledet! Det är nån som tänder pipsnuggan! Ja det är det! Se bara hur det flämtar på snön.

Rundqvist och Norman sprungo upp och nu lågo alla tre i fönstret.

— Gud förlåte mina synder, men... kan ni se honom!

— Sikken en! Nej! Va! Gud signe oss är det inte han!

— Carlsson? Va!

— Ja, gudan nåda oss! tror jag inte det är han!

Tryckfel och variationer i olika upplagor.

Sid. 7, kapitelrubriken: spelfågel. Så uppl. 1. Uppl. 2—10: spefågel; men i texten, sid. 15, rad 11, ha även dessa upplagor, utom uppl. 3, "spel"-fågel.

— rad 4: på Dalarö brygga. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: på Dalaröbryggan.

— rad 6: abeteket. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3 ha abeteket inom citationstecken.

— rad. 9—10: ett halvpund småtärna. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: — småtärnar.

Sid. 10, rad 26: upp för. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—10 (i ett ord): uppför. Så ock sid. 131, rad 2 och sid. 133, rad 8.

Sid. 11, rad. 6—10: det flammande skenet från spiseln, som korsade sig mot talgljusets — — gnistrade i silverinläggningarne. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: — — gnistr a n d e i silverinläggningarne.

Sid. 12, rad 8: exesisen. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: exe r sisen.

— rad. 21 och 24: för mer. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—10 (i ett ord): förmer.

Sid. 14, rad 22 jämte flera andra ställen, här ej särskilt anmärkta: skäl. Så uppl. 1. Uppl. 2—10: säl.

Sid. 16, rad 8: Gusten. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—10: Gustav.

— rad. 31—33: Norman — — kom nu in i stugan och slog sig ner. Så uppl. 1, 3—10. Uppl. 2: — — kom n i in i stugan etc.

Sid. 20, rad 23: Carlsson — — hörde i slumren. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: — — slummern.

— rad 28: -ievighetamen. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—10: -ievighet e n amen.

Sid. 23, rad 10: avsedda. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—10: avsedd.

Sid. 27, rad 8: gödselhögar. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: g ö s e l högar.

Sid. 28, rad 13: tog. Så uppl. 1. Uppl. 2—10: togo.

— rad 29: hoj. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3 ha hoj inom citationstecken.

Sid. 30, rad 22: Å. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: Ah.

Sid. 32, rad. 2—3: Därpå slog han upp i psalmboken. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: Därpå slog han upp psalmboken.

— rad. 24—25: Jag — — känner mina får, och mina känna mig. Så uppl. 1—2, 4—10. Uppl. 3: — — mina kän n e r mig.

Sid. 33, rad 24: han stötte på amen högst upp på sidan. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—10: — — högst u p p e på sidan.

Sid. 34, rad. 17—18: de mottogos av lindriga förebråelser av gumman. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—10: de mottogos m e d lindriga förebråelser av gumman.

— rad 19: oskyldiga. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: oskyldige.

— rad. 25—26: att han redan var invigd och upptagen. Så uppl. 1—2, 4—10. Uppl. 3: att han redan var upptagen.

— rad 32: stugfönstren. Så uppl. 1—2, 4—10. Uppl. 3: stugufönstren.

Sid. 35, rad. 18—19: ett helt stall med skodon, mans och kvinnors om varandra. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: — — m ä n s och kvinnors etc.

— rad. 32—33: lovade att inte röka tobak och bad och besvor. Så uppl. 1—2, 4—10. Uppl. 3: lovade att inte röka tobak och besvor.

Sid. 37, rad 20: opp. Så uppl. 1—2, 4—10. Uppl. 3: upp. Sid. 65, rad 30, sid. 76, rad 5, sid. 78, rad 1, sid. 122, rad 12, sid. 153, rad 3, sid. 166, rad 6 och sid. 167, rad 24, där uppl. 1, 4—10 ha ”opp”, ha uppl. 2—3 ”upp”. På övriga ställen där denna uppl. enligt uppl. 1 har ”opp” ha samtliga andra upplagor även samma stavsätt.

— rad 30: är. Så uppl. 1—2, 4—10. Uppl. 3: äro.

Sid. 41, rad. 5—6: hans mångahanda kunskaper gjorde honom mera skicklig. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: — — m e r skicklig.

Sid. 42, rad. 5—6: att gå efter plogen eller dyngkärran. Så uppl. 1—2, 4—10. Uppl. 3: att gå efter plogen o c h dyngkärran.

Sid. 46, rad. 7—8: flera bäddade sängar. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: flere.

Sid. 50, rad. 4—6: råkade illa ut, blev genast avslöjad och utsatt för ett ihållande grin. Så uppl. 1—2, 4—10. Uppl. 3: råkade illa ut o c h blev genast avslöjad och utsatt etc.

Sid. 51, rad. 5—6: på Dalarö hade han tillfälle att göra. Så uppl. 1—2, 4—10. Uppl. 3: på Dalarö hade han tillfälle göra.

— rad. 31—32: strykstickstället. Så uppl. 1—2, 4—10. Uppl. 3: strykstick s s tället.

Sid. 52, rad. 10—11: Det var då som drömmarne kommo, planer snarare, byggda på etc. Så uppl. 1, 4—10. I uppl. 2—3 är kommat efter ”snarare” borttaget och insatt efter ”planer”: Det var då som drömmarne kommo, planer, snarare byggda på etc.

Sid. 57, rad. 6—7: att Carlsson skulle komma ut. Så uppl. 1—2, 4—10. Uppl. 3: att Carlsson skulle ut.

— rad 31: flera håll. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: flere håll.

Sid. 58, rad. 23—24: Carlsson skulle tänka på te att gifta sig. Så uppl. 1—2, 4—10. Uppl. 3: — — tänka på te å gifta sig.

Sid. 59, rad 15: Längre ville inte Carlsson gå. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: Längre ville Carlsson inte gå.

Sid. 61, rad. 9—10: Med tio års försprång för Gusten och med ett utvuxet, manligt yttre. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: — — och ett utvuxet, manligt yttre.

— rad. 18—19: fjorårsgräs. Så uppl. 1. Uppl. 2—10: fjolårsgräs.

Sid. 62, rad 15: betraktande förödelsens verk. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: betraktande för s t ö r e l s e n s verk.

— rad. 19—20: Och så gick det löst igen, ut i det gröna blomsterhavet, som nu går i vattrade böljor. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: — — vattr a n d e böljor.

— rad 28: Carlsson har fått. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: Carlsson h a d e fått.

Sid. 63, rad. 14—15: svagdricksankarn. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: -ankar e n.

Sid. 64, rad 12: Nej, aldrig i livet, aldrig på tiden. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: — — aldrig i tiden.

Sid. 65, rad 9: den gamlas [gumman Flods] fästmöhärv. Så uppl. 1—2, 4—10. Uppl. 3: den gam l e s fästmöhärv.

Sid. 67, rad 25: kämparne brasade i hop. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—6: — — ihop.

Sid. 69, rad 28: gärdsgården. Så uppl. 1—2, 4—10. Uppl. 3: gärdesgården.

Sid. 76, rad 18: allt kunde bli hans. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: allt s k u l l e bli hans.

Sid. 77, rad 20: igår. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—10 (i två ord): i går.

Sid. 79, rad 19: lantlivets företräden för stadslivet. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: lantlivets företräden f ö r e stadslivet.

Sid. 82, rad 2: till mötes. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3 har på detta ställe (i ett ord): tillmötes.

Sid. 86, rad. 28—29: Det kunde ingen drömma vid sextiden det skulle etc. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: — — a t t det skulle.

Sid. 88, rad 19: Ett lite ord. Så uppl. 1—2, 4—10. Uppl. 3: Ett lit e t ord.

Sid. 91, rad 16: mänskor. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: människor.

— rad 21: ner för. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—10 (i ett ord): nerför.

Sid. 92, rad 25: varje dag. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—10: v a r dag.

Sid. 93, rad 5: inte. Så uppl. 1—2, 4—10. Uppl. 3: icke. Så ock sid. 110, rad 1. Sid. 109, rad 5 har både uppl. 2 och 3 ”icke”. Övriga ställen ha samtliga upplagor lika med uppl. 1.

Sid. 94, rad 14: synligen. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—10: synb a rligen.

Sid. 97, rad 21: sådan är inte jag. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: sådan är jag inte.

Sid. 99, rad. 12—13: hålla honom från sig. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—10: hålla honom ifrån sig.

Sid. 101, rad. 31—32: för han bruka' inte visa sig. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: för han bruk a d e inte visa sig.

Sid. 102, rad 20: till sjös. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—10: till sjöss. Så ock sid. 144, rad 25, sid. 168, rad 6 och sid. 176, rad 7.

— rad 27: i fjor. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: i fjol.

— rad 33: i synnerhet. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—6 (i ett ord): isynnerhet. Så ock sid. 116, rad 23.

Sid. 105, rad 8: blickade ut trotsigt och utmanande på församlingen. Så uppl. 1, 4—10. I uppl. 2—3 är "ut" utelämnat.

— rad 10: hade dem i händerna. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: hade d e n i händerna.

— rad 13: då voro de. Så uppl. 1, 3—10. Uppl. 2: då vo r e de.

Sid. 106, rad. 19—20: skred — — sakta och varligt, trevande försiktigt med hälen. Så uppl. 1—2, 4—10. Uppl. 3: — — trev a d e försiktigt med hälen.

Sid. 110, rad 4: eljes. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—10: eljest. Så ock sid. 111, rad 28, sid. 122, rad 5 och sid. 139, rad 25.

— rad 31: flera dagar. Så uppl. 1, 3—10. Uppl. 2: fle r e dagar.

Sid. 112, rad. 14—15: en trefot att sitta på och ett bord. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3 ha komma efter "på" samt "och" utelämnat: en trefot att sitta på, ett bord.

— rad 31: strandstenarne. Så uppl. 1—2, 4—10. Uppl. 3: s a n dstenarne.

Sid. 113, rad 14: han hörde dunket av årtullar. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—10: han hörde d u n k l e t av årtullar.

— rad 26: opp åt. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—10: uppåt.

Sid. 114, rad. 18—19: ska du ta båten. Så uppl. 1, 3—10. Uppl. 2: ska t u ta båten.

Sid. 117, rad. 19—20: en plan till att mota sina Ollar i grinn. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3 har "till" utelämnat.

Sid. 118, rad 28: tjugo-. Så uppl. 1. Uppl. 2—10: tjugu-.

Sid. 120, rad. 1—2: man strök ännu i flockar omkring backarne. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—10: — — omkring i backarna.

Sid. 121, rad 8: Åvassa-änkan. Uppl. 2 tryckfel: Avassa-änkan.

Sid. 122, rad. 5—6: Alltså började uppbrottet. Så uppl. 1—2, 4—10. Uppl. 3: Alltså börja d e uppbrottet.

Sid. 124, rad 15: några halvläkta flaskor. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: några halvl ä c k t a flaskor.

— rad 17: ehuru numera mindre. Så uppl. 1—2, 4—10. Uppl. 3: ehuru mindre.

— rad. 19—20: utan andra störande avbrott. Så uppl. 1—2, 4—10. Uppl. 3: utan störande avbrott.

Sid. 126, rad 7: hördes korus. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: hördes i korus.

Sid. 128, rad 14: Var ha de tagit vägen. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: V a d ha de tagit vägen.

— rad 15: då går det rakt inte an att borja. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—10: då går det rakt inte an att b ö r j a.

— rad 26: meningsbyte. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—10: menings u t byte.

— rad. 32—33: herrarne. Så uppl. 1—2, 4—10. Uppl. 3 har i likhet med rad 28 det värmländska: harrarne.

Sid. 129, rad. 3—4: skyndade lugna sällskapet. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: skyndade a t t lugna sällskapet.

— rad. 17—20: Prästen stirrade på Carlsson — — och erinrande sig att han sista julen hållit ett tal. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: — — och erinr a d e sig etc.

Sid. 131, rad. 23—24: Gusten hade smugit sig ifrån sin bundsförvant, när han märkte, att denne var överlistad. Så uppl. 1, 3—10. Uppl. 4: — — d ä r han märkte, etc.

Sid. 135, rad 19: våran egen lelle pastor. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2: våran egen l i l l e pastor. Uppl. 3: v å r egen l i l l e pastor.

Sid. 138, rubriken: jordbruket går ner. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—10: n e d.

Sid. 140, rad 7: samt vågade på längre segelfärder. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: samt vågade s i g på längre segelfärder.

Sid. 142, rad 2: ensamheten och snön låg tyngande. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: ensamheten och snön l å g o tyngande.

Sid. 151, rad 3: — Nu kommer de, tänkte han. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: — Nu kom m a de, tänkte han.

Sid. 152, rad 2: småsten. Så uppl. 1, 3—10. Uppl. 2: m å sten.

— rad 32: Rundqvist och Norman fick äta. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: — — f i n g o äta.

Sid. 153, rad 3: honing. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—10: honung.

Sid. 155, rad. 13—14: ägde tillräcklig insikt att fatta, huru länge affären skulle kunna gå. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—10: — — h u r länge affären skulle kunna gå.

— rad 28: förvaltaren. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—10 har på detta ställe: förvalt a r n.

Sid. 156, rad 9: det måste ha hänt något. Så uppl. 1—2, 4—10. Uppl. 3: — — någonting.

— rad 28: Där [på Rågholmen] var tyst. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: D e t var tyst.

Sid. 157, rad. 13—15: inga ouppgjorda affärer mera mellan bolaget och merbemälte Carlsson och konsorter. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2: inga ouppgjorda affärer

mer mellan bolaget etc. Uppl. 3: inga ouppgjorda affärer mer mellan merbemälte Carlsson och konsorter ("lik").

Sid. 160, rad 11: hans ögon. Så uppl. 1—2, 4—10. Uppl. 3: och hans ögon.

Sid. 161, rad. 19—20: de voro blåa i skuggorna. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: de voro blå i skuggorna.

Sid. 162, rad 18: valhänt. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: dvalhänt.

Sid. 165, rad. 26—28: Sedan han lagt igen den gamlas ögon och fått psalmboken under hakan på henne. Så uppl. 1, 4—10. I uppl. 2—3 saknas "fått".

Sid. 166, rad. 17—18: att få bud efter kista eller svepning. Så uppl. 1—2, 4—10. Uppl. 3: att få bud efter kista och svepning.

Sid. 167, rad 2: Där [i köket] var alltså som en inkvartering. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: Det var alltså som en inkvartering.

— rad. 21—22: då gällde det få båten opp på kälkarne. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2 har "upp" i stället för "opp". Uppl. 3: då gällde det att få båten etc.

— rad 22: när det var väl gjort. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—6: när det väl var gjort.

Sid. 167, rad 33—sid. 168, rad 1: ett enda stort snöfält, här och där med små runda höjningar. Så uppl. 1—2, 4—10. Uppl. 3: — — upphöjningar.

Sid. 168, rad 32: ekan skulle stryka, sedan skjutsas ut. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: — — sedan skjutas ut.

Sid. 169, rad 16: han tyckte det var bättre att stå kvar. Så uppl. 1—2, 4—10. Uppl. 3: han tyckte att det var bättre att stå kvar.

Sid. 171, rad 17: Gusten fortsatte i starkt trav. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: Gusten fortsatte i stark trav.

Sid. 174, rad 30: mänskorna. Så uppl. 1, 4—10. Uppl. 2—3: människorna.

SKÄRKARLSLIV.

Tryckfel och tryckeriändringar genomgående samtliga tidigare upplagor.

Sid. 188, rad. 29—30: en stock av osällskapliga — — friluftsälskare. Så hskr. Uppl. 1—6: en s t a c k av etc., läsfel.

Sid. 190, rad 20: om flickan eljest visat sig ordhållig. Så hskr. Uppl. 1—6: — — vis a r sig, läsfel.

Sid. 193, rad. 4—5: första bokhållaren. Så hskr. Så ock rad 9 samma sida: yngsta bokhållaren, enligt hskr. Uppl. 1—7: förs t e och yngs t e bokhållaren.

Sid. 194, rad 9: opp. Så hskr. Uppl. 1: upp. Så ock [opp, oppe] sid. 195, rad. 13 och 33, sid. 196, rad. 13 och 14, sid. 199, rad 8, sid. 201, rad. 2 och 27, sid. 210, rad 6, sid. 215, rad 4, sid. 217, rad 3, sid. 220, rad 1, sid. 228, rad 25, sid. 229, rad 11, sid. 230, rad. 15, 26 och 30, sid. 233, rad 2, sid. 236, rad 20, sid. 237, rad 28, sid. 242, rad 5, sid. 244, rad 15, sid. 245, rad 28, sid. 248, rad 13, sid. 251, rad 23, sid. 255, rad 28, sid. 256, rad 5, sid. 257, rad 5, sid. 265, rad 33, sid. 271, rad 5, sid. 272, rad 6, sid. 273, rad 23, sid. 275, rad 32, sid. 276, rad 31, sid. 278, rad 17, sid. 280, rad 2, sid. 283, rad 14, sid. 295, rad. 12, 13 och 28, sid. 299, rad 29, sid. 300, rad 21, sid. 301, rad 23, sid. 304, rad. 7, 9 och 16, sid. 307, rad 16, sid. 311, rad 9, sid. 312, rad 19, sid. 316, rad 15, sid. 324, rad 1, sid. 326, rad 13, sid. 328, rad 24, sid. 329, rad. 30 och 31, sid. 330, rad. 25 och 30, sid. 331, rad 5, sid. 332, rad. 6 och 8, sid. 333, rad 8, sid. 334, rad. 1 och 11, sid. 335, rad 17, sid. 336, rad 4, sid. 337, rad 4 samt sid. 338, rad 25. På övriga ställen har uppl. 1 liksom denna upplaga "opp" eller "upp" enligt hskr.

Sid. 195, rad 7: månans. Så hskr. Uppl. 1—7: månens.

Sid. 195, rad. 18—19: Se där! Håll till godo. Så hskr. Uppl. 1—7 har kolon i stället för utropstecken efter ”Se där!” Läsfel.

Sid. 196, rad 13: bokhållarn. Så hskr. här. Uppl. 1—7: bokhållar e n.

— rad 29: fiskarna. A-ändelsen enligt hskr. Uppl. 1 har e-ändelse.

Sid. 197, rad 6: tjugo-. Så hskr. Uppl. 1—7: tjugu-. Så ock sid. 212, rad 23. På övriga ställen har uppl. 1 liksom denna upplaga ”tjugo” eller ”tjugu” enligt hskr.

— rad 13: pengarna. A-ändelsen här enligt hskr. Uppl. 1: e-ändelse. Så ock sid. 228, rad 6.

— rad 25: — Käringen! Vad håken säger kärngen? Så hskr. Uppl. 1—7 har även ”käringen” på sista stället.

Sid. 198, rad. 8—19: tömmarna, dörrhakarna. A-ändelserna enligt hskr. Uppl. 1 har e-ändelser.

Sid. 199, rad 8: börjar där efter plocka. Så hskr. Uppl. 1—7: börjar n u a t t plocka. Läsfel. I hskr. står ”där” [der] i slutet på en rad och ”efter” i början på nästa. Sättaren har säkert läst ”der” för ”nu” och för att få mening ändrat ”efter” till ”att”.

Sid. 200, rad 30: sedan vagnredet blivit krängt tillrätta. Så hskr. Uppl. 1—7: — — s v ä n g t tillrätta.

Sid. 201, rad. 8—9: färden gick genom svarta granskogen, som susade tungt. Så hskr. Uppl. 1—7: — — svarta gransko g a r etc.

— rad 18: telegrafstolparna. A-ändelsen enligt hskr. Uppl. 1 har e-ändelse.

— rad 27: opp för. Så hskr. Uppl. 1—3: upp för. Uppl. 4—7 (i ett ord): uppför.

Sid. 203, rad 25: fröknarna, a-ändelse enligt hskr.

Sid. 204, rad 28: därbakom. Så hskr. Uppl. 1—7 (i två ord): där bakom.

Sid. 205, rad 4: mänskorna. Så hskr. Uppl. 1—7: människorna. Så ock [mänskor, mänskorna] sid. 265, rad 21 samt sid. 267, rad 25.

— rad 26: en kamrat [Lindbom] från Trosa. Hskr. och samtliga föregående uppl.: — — från Nyköping. Då Strindberg i hskr. på alla ställen först skrivit ''Nyköping'', men sedan utom på detta ändrat till ''Trosa'', har i denna uppl. även här ändrats till ''Trosa''. Att så även varit författarens mening framgår bäst av det intresse kamraten Lindbom visar för Trosa (se sid. 208, rad 8—9).

Sid. 206, rad 9: sin otålighet få komma under tak. Så hskr. Uppl. 1—7: sin otålighet a t t få komma under tak.

— rad 30: grindarna. A-ändelsen enligt hskr. Uppl. 1 har e-ändelse.

Sid. 207, rad. 16—17: därbredvid. Så hskr. Uppl. 1—7 (i två ord): där bredvid.

— rad 20: pärmarna. A-ändelsen enligt hskr. Uppl. 1 har e-ändelse.

— rad 30: stövlorna. Så hskr. Uppl. 1—7: stövlarne(-na).

Sid. 210, rad 22: kärngknep. Så hskr. Uppl. 1—7: kä r i ngknep.

Sid. 211, rad. 19—20: Ett jättesnille! Utropstecknet enligt hskr. Uppl. 1—7 har punkt. Läsfel; Strindberg skrev ofta utropstecknen otydligt.

Sid. 213, rad 2: Röda Bodarna. A-ändelsen enligt hskr. Uppl. 1 har e-ändelse.

Sid. 215, rad. 9—10: och nu satt i torftighetens skugga. Så hskr. Uppl. 1—7: och nu satt i t a r vlighetens skugga. Läsfel.

Sid. 216, rad. 19—20: nådaordningen. Så hskr. Uppl. 1—7: nåd e ordningen.

— rad 20: utan ville bryta sig in. Så hskr. ''Sig'' överhoppat i uppl. 1—7.

Sid. 218, rad. 29—30: detta människohandens verk. Hskr. och uppl. 1—7: denna människohandens verk, tydligen felskrivning; jfr tre rader ovan: musikverket.

Sid. 220, rad. 22—23: och vågat låtsas begripa. Så hskr. Uppl. 1—2, 4—7: — — u p p e i molnen. Uppl. 3:

Sid. 222, rad. 20—23: han slog upp en psalm i psalmboken, för att se om nummern kom udda eller jämn, och som den kom jämn hade hon sagt ja. Så hskr. Uppl. 1—7: — — udda eller jämn a, och som d ä r kom jämn a hade hon sagt ja. Strindberg har på det första "jämn" skrivit en stapel för mycket, vilken av sättaren tolkats som ett "a", varefter de övriga ändringarna gjorts för meningens skull.

Sid. 225, rad 23: gå till fot. Så hskr. Uppl. 1—7: gå till fo t s.

Sid. 227, rad. 26—29: Herr Lindbom — — tog själv en nattsäck och kastade på mattan med gondolen, rev av rock och byxor, samt lade sig. I hskr. saknas "och" efter "nattsäck". Uppl. 1—7 ha: — — tog själv en nattsäck, kastade s i g på golvet etc. Felaktig ändring av korrekturläsare då det ju å följande rad står att Lindbom l a d e sig.

Sid. 230, rad. 14—16: herr Lindbom, som ledsnade på samboningen, bröt opp en vacker dag. Så hskr. Uppl. 1—7: — — som ledsn a t på samboningen etc.

— rad 30: på andra sidan scenen oppe i molnen. Så hskr. Uppl. 1—7: och vågat låt s a begripa.
— — u p p i molnen.

Sid. 231, rad. 9—10: Emellertid hade Alrik ej tagit avsked av sina drömmar. "Ej" saknas såväl i hskr. — överhoppat — som i föregående uppl., men då det av den följande texten framgår att Alrik fortfor med sina drömmar och lekar har i denna uppl. den för sammanhanget nödvändiga rättelsen gjorts.

Sid. 235, rad. 10—13: Det inre [av kyrkan] — — påminner om ett leksaksstånd i julmarknan, eller en dock-

teater, eller i vissa delar en gammal flickas toalett. Så hskr. Uppl. 1—7: — eller i vissa delar a v en gammal flickas toalett, meningslöst.

Sid. 235, rad 22: kungar och dronningar. Så hskr. Uppl. 1—7: dr o t t ningar. Likaså sid. 241, rad 27.

Sid. 236, rad 6: dörrn. Så hskr. Uppl. 1—7: dörr e n.

— rad 10: basarna. A-ändelsen enligt hskr. Uppl. 1 har e-ändelse.

— rad 22: Och då spelte han. Så hskr. Uppl. 1—7: Och s å spelte han. Läsfel.

Sid. 237, rad 14: där Strömsborg, här Årstaviken. Så hskr. Uppl. 1—7: och Årstaviken. Läsfel.

Sid. 240, rad. 32—33: tankarna. A-ändelsen enligt hskr. Uppl. 1 har e-ändelse.

Sid. 241, rad 9: och begagnade nattbrännvin... De tre punkterna vid meningens slut enligt hskr. Uppl. 1—7 har endast en punkt.

Sid. 242, rad 9: stolarna. A-ändelsen enligt hskr. Uppl. 1 har e-ändelse.

— rad 15: fyrmästarn. Så hskr. på detta ställe. Uppl. 1—7: fyrmästar e n.

— rad 16: straxt. Så hskr. Uppl. 1: strax. Så och sid. 255, rad 21 samt sid. 321, rad 9. På övriga ställen har uppl. 1 liksom denna upplaga ''straxt'' eller ''strax'' enligt hskr.

Sid. 244, rad 11: tallarna och bergknallarna. A-ändelserna enligt hskr. Uppl. 1 har e-ändelser.

— rad 14: mosskokorna. Så hskr. Uppl. 1—7: moss-k a korna.

— rad 29: Alrik, den yngsta. Så hskr. Uppl. 1—7: — — yngs t e.

Sid. 248, rad 19: lönnarna. A-ändelsen enligt hskr. Uppl. 1 har e-ändelse.

Sid. 250, rad 12: gömde dem under blomster, kransar, band. Så hskr. Uppl. 1—7: — — blomsterkransar.

Sid. 250, rad 13: gravkullarna. A-ändelsen enligt hskr. Uppl. 1 har e-ändelse.

Sid. 251, rad 2: prästestackarn. Så hskr. Uppl. 1—7: präststackar e n.

Sid. 253. Blankraden efter rad 7 insatt först i denna uppl. enligt hskr.

— rad 15: och gick ner till båt. Så hskr. Uppl. 1—7: och gick ner till båt e n.

Sid. 256, rad. 18—19: satte sig ner på betten. Så hskr. Uppl. 1—7: satte sig ner på b o t t e n. Läsfel.

Sid. 257, rad 16: då talar den Röde Mannen visdoms ord. Så hskr. Uppl. 1—7: — — visdomsord.

Sid. 259, rad. 2—3: där såg de. Så hskr. Uppl. 1—7 ha här ändrat till pluralis: där s å g o de, men ha i samma mening efter samma subjekt hskr: s: de v a r dolska, k o m sällan åt etc.

Sid. 260, rad 5: Men då går jag ner. Så hskr. Uppl. 1—6: Men s å går jag ner. Läsfel.

Sid. 261, rad 23: en jämnbördning. Så hskr. Uppl. 1—6: en jämnbörd i g.

Sid. 266, rad 6: tjurn. Så hskr. Uppl. 1—6: tjur e n.

Sid. 267, rad 18: han ångrade sin gårdags handlingar. Så hskr. Uppl. 1—6: han ångrade s i n a gårdagshandlingar.

— rad 22: — Du ska. Så hskr. Uppl. 1—6: — Du s k a l l.

Sid. 269, rad 23: för ett enda skott avgjorde. Så hskr. Uppl. 1—6: t y ett enda etc.

Sid. 270, rad 21: sedan voro de vars mans goda pris. Så hskr. Uppl. 1—6: sedan voro de v a r mans goda pris.

Sid. 271, rad 29: för att sätta in kulan. Så hskr. Uppl. 1—6: t y att sätta in kulan.

Sid. 272, rad 24: sednare. Så hskr. Uppl. 1—6: senare.

Sid. 273, rad 5: — Jo, herr pastorn. Så hskr. Uppl. 1—6: — Jo, herr past o r.

Sid. 274, rad 5: ifjor. Så hskr. Uppl. 1, 4—6 (i två ord): i fjor. Uppl. 2—3: i fjol.

Sid. 275, rad 17: Skollärarn. Så hskr. Uppl. 1—6: Skollära r e n.

Sid. 277, rad 2: den första. Så hskr. Uppl. 1—6: den förs t e.

Sid. 280, rad 1: snögat. Så hskr. Uppl. 1—6: snöat. Samma sida, rad 3 ha både hskr. och uppl. 1—6: nersnöade.

Sid. 282, rad 1: tingsalen. Så hskr. Uppl. 1—6: ting s-salen.

Sid. 291, rad. 22—23: Hur har mördaren kommit därhän att fatta beslutet mörda sin hustru? Så hskr. Uppl. 1, 4—6: — — att fatta b e s l u t etc. Uppl. 2—3: — — att fatta beslut a t t mörda sin hustru.

Sid. 292, rad 15—17: den döda — — som vi därför måste anse oss förpliktade att försvara. Så hskr. Uppl. 1: förp l i k t i g a d, tryckfel. Uppl. 2—3: förp l i k-t i g a d e. Uppl. 4—6: förp l i k t a d.

Sid. 296, rad 14: livstidsfängelse. Så hskr. och uppl. 2—3: Uppl. 1, 4—6 (i två ord): livstids fängelse.

Sid. 304, rad. 1—2: det var just att slippa vara dräng som lockat Höijer mest. Så hskr. Uppl. 1—6: — — som locka d e Höijer mest.

— rad 8: och då gick. Så hskr. Uppl. 1—6: och s å gick. Läsfel.

— rad 23: dagen var husbonds. Så hskr. Uppl. 1—6: dagen var husb o n d e n s.

— rad 25: svarte Höijer. Så hskr. Uppl. 1—6: svarade Höjer. Likaså sid. 305, rad. 3 och 6, sid. 309, rad 29.

Sid. 305, rad 21: för att komma ifrån [att] arbeta! Så hskr. Uppl. 1—6: för att komma ifrån arbe t e!

— rad 31: drängarna. A-ändelsen enligt hskr. Uppl. 1 har e-ändelse.

Sid. 307, rad 19: dragoxarna. A-ändelsen enligt hskr. Uppl. 1 har e-ändelse.

— rad. 28—29: de voro ultramarinblåa i ansiktet. Så hskr. Uppl. 1—6: de voro ultramarinb l å i ansiktet.

Sid. 309, rad. 4—5: Han blev desto ondare. Så hskr. Uppl. 1—6: han blev desto v r e d a r e. Läsfel.

Sid. 310, rad. 17—18: varpå han lät dem [drängarne] såga och grovhugga spirorna. Så hskr. Uppl. 1—6 varpå han lät såga och grovhugga spirorna. "Lik".

— rad 25: ojade. Så hskr. Uppl. 1—6: v o jade.

Sid. 312, rad 12: tillochmed, i ett ord enligt hskr. Uppl. 1—6: till och med.

Sid. 316, rad 3: sätta nät i vattentunnan. Så hskr. Uppl. 1—6: sätta nät i vattentunn o r.

— rad 6: iskokorna. Så hskr. Uppl. 1—6: isk a k orna.

— rad 12: årlommarna. A-ändelsen enligt hskr. Uppl. 1 har e-ändelse.

— rad. 19—20: fingerna. Så hskr. Uppl. 1—6: fingr a r n a. Så ock sid. 330, rad 12.

— rad. 20—21: och började grunda efter, om inte det gamla sättet med lodbössan var enklare. Så hskr. Uppl. 1—6: — — v o r e enklare.

Sid. 317, rad. 3—4: akterbetten. Så hskr. Uppl. 1—6: akterb o t t e n. Läsfel.

— rad 31: jägarn. Så hskr. Uppl. 1—6: jägar e n.

Sid. 318, rad 24: När det var länsat. Så hskr. Uppl. 1—6 När d e n var läns a d.

Sid. 319, rad 11: inte den heller! — — — Så hskr. Uppl. 1—6 har tre punkter i stället för de tre tankstrecken.

Sid. 320, rad 10: Vestman flög framlänges över betten. Så hskr. Uppl. 1—6: — — över b o t t e n.

— rad. 16—17: han väntade få se soln gå opp och dagern skina i öster. Så hskr. Uppl. 1—6: — — och d a g e n skina i öster.

Sid. 321, rad 11: solgången. Så hskr. Uppl. 1—6: solnedgången.

— rad 13: fyrn. Så hskr. Uppl. 1—6: fyr e n.

Sid. 326, rad 7: mästarn. Så hskr. Uppl. 1—6: mästar e n.

— rad. 25—26: en tunn, tunn bänk. Så hskr. Uppl. 1—6: en tunn bänk. ”Lik”.

Sid. 328, rad 22: svarte. Så hskr. Uppl. 1—6: svarade. Likaså sid. 334, rad 16.

— rad 29: så han gick. Uppl. 1—6: så a t t han gick.

Sid. 329, rad 32: åt var en som han hjälpte. Så hskr. Uppl. 1—6: åt var o c h en som han hjälpte.

Sid. 330, rad 25: spisen. Så hskr. Uppl. 1—6: spise l n. Så ock sid. 334, rad 4.

— rad 29: Men skräddarn var alldeles ”vill”. Så hskr. Uppl. 1—6: Men skräddarn var ”i tagen”. Kan vara korr.-ändring av Strindberg, men sannolikare förefaller det dock vara en ändring på förlaget av någon, som ej förstått det förra målande uttrycket.

Sid. 331, rad 16: han trodde han svimmade. Så hskr. Uppl. 1—6: han trodde a t t han svimmade.

— rad 31: skräddaren. Så hskr. på detta ställe. Uppl. 1—6: skräddarn.

Sid. 332, rad. 6—7: såg han ljusgrå snören med små stjärnor på, som gjorde ont att se åt. Så hskr. Uppl. 1—6: — — se p å, tryckeriändring; märk nyss föreg. ”på”.

Sid. 333, rad 3: brodern. Så hskr. på detta ställe. Uppl. 1: brod r e n. Uppl. 2—6: brodern.

Sid. 334, rad. 18—19: jag vet du har gömt. Så hskr. Uppl. 1—6: jag vet a t t du har gömt.

— rad 22: tvätta sig. Så hskr. Uppl. 1—6: tvättade sig.

Sid. 337, rad. 9—10: holländska koggar. Så hskr. och uppl. 3—6. Uppl. 1—2: holländska k a g g a r. Läsfel.

Sid. 338, rad 11: små ärender. Så hskr. Uppl. 1—6: små ärenden. Sid. 339, rad 14 i hskr.: sina ärend e n.

Av Strindberg gjorda eller medgivna ändringar.

Inledning.

Sid. 183, rad. 5—6: Mälaren var. Hskr.: Mälaren själv var.

— rad. 6—7: vattendragen vid Södra Tälje och Stocksund. Hskr.: vattendraget vid etc.

Sid. 184, rad 17: På detta jordlager växa tall och gran. Hskr.: — — växer tall och gran.

Sid. 186, rad. 6—8: Det smakar då som renstek och har förlorat all anstrykning av tran. Hskr.: — — all smak av tran.

Sid. 188, rad. 9—10: Ett beständigt urval har nämligen här alltid gjort sig självt. Hskr.: — — gjort sig själv.

Sid. 189, rad. 16—17: många äro nära fattigdomen och några ytterligt fattiga. Hskr.: de flesta äro nära fattigdomen och många ytterligt fattiga.

Sid. 190, rad 8: "fremsynt". Citationstecknen saknas i hskr.

Den romantiske klockaren på Rånö.

Som titel till denna berättelse har Strindberg först skrivit: "Klockaren i Vidala [omtalas i kap. 3, Tjänstekvinnans son I]. Idyll av August Strindberg." Detta är överstruket med rödkrita och på samma hskr:s-blads andra sida har Strindberg skrivit: "Klockaren på Rånö". "Den romantiske" har sedan tillskrivits med blyerts av annan hand, enligt anvisning i brev av Strindberg. På baksidan av ett annat hskr:s-blad finns ännu en variant (antagligen den först skrivna): "Klockaren i Kumla. Idyll av August Strindberg."

Sid. 193, rad 2: en afton på 50-talet. I hskr. saknas "på 50-talet".

Sid. 193, rad 13: havsvinden. Hskr.: l a n dvinden.
— rad 14: plåthuven. Hskr.: plåthuv a n.

Sid. 194, rad 7: skärgårdsstaden. Hskr.: s m åstaden.

Sid. 195, rad 7: så att han fattade. ”Så” saknas i hskr.
— rad 17: tio riksdaler riksgäld. Hskr.: tio riksdaler b a n k o.
— rad. 20—21: de stora vackra gröna tiorna. Hskr.: de s e x stora vackra b l å tiorna.
— rad. 22—23: medan handelsmannen sakta sköt honom ut genom dörren. Hskr.: m e n handelsmannen sköt honom sakta ut genom dörren.

Sid. 196, rad 5: förklädssnibben. Hskr.: förklässnibben.

Sid. 197, rad 9: Detta var för långt. Hskr.: D e t var etc.

Sid. 198, rad. 18—19: stå inte och reta opp. Hskr.: stå inte och reta i n t e opp.

Sid. 199, rad 10: ge mej si. Hskr.: ge m i g si. Rad 1 samma sida har även hskr.: ge m e j si.

Sid. 200, rad 12: inte. Hskr.: icke.
— rad. 13—14: tillnyktrad — — erinrar han sig det utlovade snuset. Hskr.: — — vaknar minnet om det utlovade snuset.

Sid. 201, rad 11: lång och ljus. ”Och” saknas i hskr.
— rad 13: en vit sky. Hskr.: en l j u s sky
— rad 22: äppelträn, vilkas frukter lyste i guld som apelsiner. Hskr.: vilkas vita frukter.

Sid. 202, rad 12: slättlandet. Hskr.: s l ä tlandet.
— rad. 17—18: bildande en kulle. Hskr.: ä n bildande en kulle; denna konstruktion icke fortsatt.

Sid. 203, rad 1: hinna fram. Hskr.: hinna u p p.
— rad 5: på denna årstid. Hskr.: o m denna årstid.
— rad 14: en nu synlig havsfjärd. Hskr.: en nu synlig i n s j ö.
— rad 32: kyrktorn. Hskr.: körktorn.

Sid. 205, rad. 22—23: kungen skulle i dag begravas. Hskr.: kung Oscar I skulle i dag begravas.

Sid. 206, rad 4: fyrtiotre. Hskr. har på detta ställe: f ö r-tiotre.

Sid. 207, rad 17: sex glas. Hskr.: t r e glas.

Sid. 208, rad. 11—13: sin oövervinneliga böjelse för musiken, som vid Musikaliska akademien skulle bringas till fruktgivande examen. Hskr.: — — som n u etc. Kan även vara ''lik''.

Sid. 209, rad 32: Jungmanns Sjöjungfru. Hskr.: — Sjöjungf r u n.

Sid. 210, rad. 3—4: ljusnade professorn och skickade den långe. Hskr.: ljusnade professorn, skickade den långe.

Sid. 217, rad 27: stalaktiter. Hskr.: staktiter. Felskrivning.

Sid. 219, rad 16: de olika lederna i detta virrvarr av former. Hskr.: de olika lederna a v detta virrvarr av former.

Sid. 225, rad 24: han väntade i åtta dagar på ångaren. I hskr. saknas ''dagar''.

— rad 31: då finbagaren erinrade sig. Hskr.: då finbagaren, s o m erinrade sig. Felskrivning.

Sid. 226, rad 5: vilken tog. Hskr.: s o m tog. ''Som'' förekommer en gång förut och en gång efteråt i samma mening.

Sid. 233, rad 17: indigenatsrätt. Hskr.: indig i n atsrätt, felskrivning.

Sid. 234, rad. 17—18: uppliva sina stockholmsvänners minne. Hskr.: uppliva a l l a sina stockholmsvänners minne.

Sid. 236, rad. 18—21: Då såg han Westins Kristi förklaring i fonden, såg magister Lundberg gå opp i predikstoln och Angelika komma med sin far på läktaren, såg kyrkvaktaren etc. Det sista ''såg'' saknas i hskr.

Sid. 238, rad. 14—15: herr Lundstedt lockades. Hskr.: o c h herr Lundstedt lockades. "Och" förekommer å föregående rad i samma mening.

— rad 23: vilkas näsor dinglade för aftonvinden. Hskr.: vilkas näsor dinglade i för aftonvinden.

Sid. 240, rad 33—sid. 241, rad 1: begravningarne, begravningarne som han så ofta etc. Strindberg har på förra stället skrivit -na (begravningarna), på senare som börjar ny sida i hskr. -ne; här -ne på bägge ställena för välljudets skull.

Sid. 241, rad. 4—6: och han sedan kunde köpa en kryddlimpa med smör eller sex tvåskillingsbakelser för på mjölkmagasinet. "För" saknas i hskr.

— rad. 21—22: och skänkte i en grön remmare. "I" överhoppat i hskr.

Sid. 242, rad. 5—6: Det var stort folk, och en stor tid! Därefter har hskr.: Leve det stora!

Sid. 243, rad 2: för att hinna med sitt ljus till tapeten. Hskr.: för att hinna till tapeten med sitt ljus.

— rad. 28—29: ehuru han hellre drömde vaken. Hskr.: — — drömde s j ä l v vaken.

Sid. 247, rad. 24—25: Spårfinnaren. Hskr.: Bisamråttan.

Sid. 248, rad 28: där inga riddare funnos. Hskr.: — — fanns.

Sid. 251, rad 5: då skulle de bli onda. Hskr.: då d e skulle de bli onda. Felskrivning.

— rad. 5—6: säga att han ljög. Hskr.: — — lög.

— rad. 27—28: lämnade den ifrån sig. Hskr.: lämnade ifrån sig den.

Sid. 253. Efter rad 23 har hskr. följande:

Kristus, skökornas och oärliga tullvaktmästares, krymplingars, sluskars vän; de rikes, de ärliges, de redbares, de stores buse!

Sid. 253, rad. 24—25: de — — trogne skulle åt helvetet! Hskr.: de — — trogne fariséerna skulle åt helvetet!

Sid. 254, rad 9: Rävsvansen. Hskr.: Bisamråttan.

Sid. 255, rad. 18—19: "Du bör ej fruktan bära, kom följ mig till mitt slott!" Hskr. felaktigt: — — kom n u o c h följ mig till mitt slott.

— rad. 30—31: havets unga tärna, som sjöng honom till sig, blev långa Majken. "Blev" saknas i hskr.

Sid. 256, rad. 14—15: en stjärna, målande sig som ett nottecken. Hskr.: e t t s t j ä r n f a l l, målande sig som e n nottecken.

Sid. 257, rad 17: en Stor Medicinman. Hskr.: en Stor Medicin. Felskrivning.

— rad 25: lärde honom känna vite Krist. Därefter har hskr. följande:

, som man fick skylla ifrån sig på, vite Krist, som upphävde lagen, den obehagliga, som satte handklovar på krafterna och hägnade in jaktmarkerna.

Sid. 258, rad 13: rödlakan. Hskr.: r ö lakan.

Min sommarpräst.

Sid. 260, rad 16: När han blir varse mig, får han först. Hskr.: När han får se mig, får han först.

Sid. 263, rad. 24—26: Vi ha — — njutit, den ena av den andras rus han framkallat. Hskr.: — — den ena av den andras rus v i framkallat.

Sid. 265, rad. 30—31: gå ner till havsstranden. Hskr.: gå ner i havsstranden.

Sid. 266, rad 28: vi säga ingenting. Hskr.: vi s ä g e r ingenting. I fortsättningen på meningen har även hskr. pluralis: vi p r a t a bara.

Pastorns älg.

Sid. 269, rad 12: de vilda djuren. Hskr.: de v i l l a djuren.
Sid. 272, rad 10: för att se att inte blodet levrat sig. Hskr.: för att se att d e t inte levrat sig.

Sid. 272, rad. 25—27: ett kalasande på njurar och kojor, lever och lungor, som varar i åtta dagar. Så uppl. 1—3. Hskr. och uppl. 4—6: — — som v a r a, felskrivning (eller felaktig association med de plurala substantiven) och tryckfel.

Sid. 274, rad. 3—4: för det har man sett, att gentilt folk inte tar emot utan att ge igen. Hskr.: — — att d e t [felskrivning] gentilt folk inte tar emot utan att ge igen.

— rad. 25—26: — Uppriktigt talat, så vet jag inte varför inte du, Erik, skulle kunna. Hskr.: — — så vet jag inte varför du, Erik, inte skulle kunna.

Sid. 278, rad 25: och stoppade. Hskr.: och s t o p p a. I samma rad har även hskr.: hon kok a d e.

En brottsling.

Strindberg har först kallat denna berättelse ''Ett felsteg'', strukit detta och skrivit ''Vidskepelse'' samt till slut strukit även detta och ditskrivit den nuvarande rubriken.

Sid. 283, rad 7: klockan åtta aftonen. I hskr. är ''åtta'' uteglömt.

— rad 17: upptagit liket i båten. Hskr.: i n tagit liket i båten.

Sid. 284, rad 23: Brandskär. Hskr.: Brandsten. Sid 283, rad 9, har även hskr.: Brandskär.

— rad. 27—28: då icke hans kranium lider. I hskr. saknas ''icke''. Strindberg har först skrivit: ''då v a r k e n hans kranium lider'', men strukit ''varken'' och då glömt att inskriva ''icke''.

Sid. 286, rad 2: farit med handen över ögonen. Hskr.: farit med handen i ögonen.

— rad. 3—4: — Anförda omständigheter synas visserligen vittna. Hskr.: — — synas visserligen t a l a; två rader nedanför ''talande skäl''.

Sid. 286, rad. 31—32: vi vilja tillse om också åsynen av det mördade offret icke kan väcka. Hskr.: vi vilja tillse om också i c k e åsynen av det mördade offret icke kan väcka.

Sid. 288, rad. 1—3: du kanske skall möta din son redan nu, som är långt borta. Hskr.: — — redan nu, som n u är långt borta.

— rad 14: under det han knep ihop. I hskr. är ”det” uteglömt.

— rad. 16—17: en rörelse av gevaldigern, som kom kedjorna att rassla. Hskr.: — — som kom m o kedjorna att rassla [pluralformen av association med kedjorna].

— rad 24: i den avlidnas [hustruns] ställe. Hskr.: avlidnes, felskrivning.

Sid. 290, rad 28: som kanske kunna vara påkallade av tidens strävan etc. ”Påkallade” överhoppat i hskr.

Sid. 290, rad 32—sid. 291, rad 1: det torde väl få anses ändock att bevekelsegrunden till våra handlingar må väga något. Hskr.: — — d o c k må väga något.

Sid. 292, rad. 6—7: vore väl att man kunde få lov att tala litet gott. Hskr.: vore g o t t att man kunde få lov att tala litet gott.

Sid. 294, rad. 25—26: tog tillfället i akt att förklara. Hskr.: tog tillfället att förklara.

Sid. 295, rad. 2—3: pratade med låg röst, att icke de skulle höras av de andra. Hskr.: pratade med låg röst, att [= för att] icke höras av de andra. Kan även vara tryckeriändring.

— rad. 6—7: det förefaller mig så underligt när jag ser denna här bilden. I hskr. saknas ”så underligt”.

Sid. 296, rad. 7—8: när de kommer ihop. Hskr.: när de kommer h o p.

— rad. 13—20: Strindberg har först givit berättelsen följande slut:

Åtta dagar senare dömdes Andreas Ek för överlagt mord på sin hustru till döden. Hovrätten stadfästade domen och mördaren vägrade envist söka nåd.

Prästen, som beredde honom, försökte fåfängt avlocka dödsfången någon bekännelse som kunde tala för hans sak, utan han teg envist till det sista. Först när han på fängelsegården skulle bestiga schavotten och pastorn bett få veta motiven till hans gärning, öppnade han mun och svarade med ett sorgset leende:

— Det är en lång historia det, kära pastorn, och den ha vi inte tid med nu!

De två sista styckena har Strindberg sedan strukit, samt i det första stycket (rad 14) ändrat ”till döden” till ”till livstidsfängelse”, och (rad 16) ”söka nåd” till ”söka ändring”. Därpå har han tillfogat det nuvarande slutet (rad. 17—20).

Vidskepelse.

Sid. 297, rad 4: gräl. Hskr.: smågräl.

— rad. 20—21: tog flickorna för pojkarna. Läs enligt uppl. 1—6: tog bort flickorna etc. [”lik” i denna uppl.]. Hskr.: tog flickorna (?) sängen för pojkarna; här ”i” antagligen uteglömt, sedan ändring i korr.

— rad. 21—22: och drog sig inte för att ligga kvar, bara han fann det bäddat och dukat. Hskr.: och drog sig inte för att ligga kvar bara, där han fann det bäddat och dukat. Kan även vara tryckeriändring.

Höjer tar gården själv.

Sid. 303, rad. 7—8: satte drängarne till sysslor. Hskr.: satte till drängarne till sysslor.

— rad. 13—14: Blomqvist, styvfadren. Hskr.: Blomqvist, gubben.

Sid. 304, rad 31: rätt att svira. Hskr.: rätt att svinka.

Sid. 305, rad. 9—10: då klaga de, och ge mig dåligt rykte. I hskr. saknas ”och”.

Sid. 305, rad 31: inte rådde drängarna för. Hskr.: inte rådde drängarna r å för. Felskrivning.

Sid. 306, rad 4: så sved det i honom. Hskr.: så sved d e i honom.

— rad. 23—24: fastän denne nog var en spjuver. Hskr.: fastän denne var nog en spjuver.

Sid. 307, rad. 5—6: Höjer åtog sig först att göra dagsverken. Hskr.: Höjer t o g först att göra dagsverken.

— rad. 13—14: driva de andras kor i sjön, ut på kobbarne. Hskr.: — — u t i sjön, ut på kobbarne.

Sid. 309, rad 2: blev han alldeles galen. Hskr.: blev han alldeles "v i l l".

Sid. 313, rad 7: havreskörd. Hskr.: hav e r skörd.

— rad 15: men det står så. I hskr. är "det" uteglömt.

Sjönödslöftet.

Sid. 315, rad. 5—7: rann den tanken på honom, att han skulle tillämpa de inhämtade lärorna. Hskr.: rann den tanken på honom att tillämpa de inhämtade lärorna. Kan även vara tryckeriändring.

— rad. 11—12: som varken han eller någon annan kunnat beräkna. Hskr.: — — k u n d e beräkna.

Sid. 316, rad 8: vilken. Hskr.: som. "Som" förekommer förut i samma mening.

Sid. 319, rad 25: vilka. Hskr.: som. "Som" förekommer förut två gånger i samma mening.

Sid. 320, rad 13: nu förmådde han. Hskr.: nu k u n d e han.

— rad. 14—15: Det var värre än någonsin, ty bara han rörde sig i båten så vickade den. Hskr.: Det var värre än någonsin! O c h bara han rörde sig i båten så vickade den.

Sid. 321, rad 30: det hörde f . . . I hskr. slutar meningen: det hörde f . . . i n t e.

Skräddarns skulle ha dans.

Strindberg har först skrivit "Skräddarns meloner" men sedan ändrat detta till den nuvarande rubriken. På baksidan av ett annat handskriftsblad har Strindberg skrivit rubriken "Sockenskräddarn" samt börjat berättelsen: "Han hade fått höftsjuka..."

Sid. 323, rad. 2—3: Gås-skär. Hskr.: G å-skär.

Sid. 324, rad. 19—20: där hamnen ligger med båtbrygga, sjöbod, sumpkista och nät. Hskr.: där hamnen ligger med sin båtbrygga, sin sjöbod, sumpkista och nät.

Sid. 325, rad 28: och när han kommer till en bondgård för att sy. Hskr.: och vart han kommer.
— rad 32: hans frön gro. Hskr. har: hans frön gror, men i samma mening: hans ögon växa.

Sid. 326, rad. 23—24: bergväggen. Hskr. har här: bergsväggen, men på övriga ställen: bergväggen.

Sid. 327, rad 1: Stallströt var utbrunnet. Hskr.: Stallströn var utbrunnen; kan också vara tryckeriändring.

Sid. 329, rad 26: flickorna på Mörtön. Hskr.: flickorna från Mörtön.

Sid. 330, rad 11. Efter "klädningslivet" har hskr. följande överstruket med rödkrita:

Men då tröttnade pojkarne att beundra längre och en våghals riskerade en gadd:

— Det är djäveln till skräddare att kunna fröa av sig i alla fall! försökte han.

— Jo, jag vill tro det! Men ni kan bara »sätta» ni; eller hur flickor?

Sid. 331, rad. 9—10: medan en hel ruska röda solstrålar låg över ansiktet. I hskr. saknas "låg".
— rad. 13—14: basarne — — läto. Hskr.: basarne lät.

Sid. 332, rad. 19—20: I ett enda smärtsamt ögonblick rök fyra månaders arbete förbi. Hskr.: — — röko fyra månaders arbete förbi.

Sid. 332, rad 21: Dalarörodden på tre mil. Hskr.: — — fyra mil.

Sid. 333, rad. 17—18: — Kom in i köket, ska du si hur di spytt som kattor! Så hskr., en del av uppl. 1 samt uppl. 4—6. En del av uppl. 1 [kartongtrycket] samt uppl. 2—3: — — ska du si hur di burit sig åt.

Sid. 333, rad 25: — Tror nån människa de haft förstånd. Hskr.: — Tror nån människa de ha haft förstånd.

— rad. 30—31: ha de inte varit och trampat i ärtsängen! Så en del av uppl. 1 (på ett blad som insatts i stället för den först tryckta texten) samt uppl. 2—3. Hskr., en del av uppl. 1 samt uppl. 4—6: — — och pippat i ärtsängen!

Uppsyningsman.

Strindberg har först, enligt baksidan av berättelsens första handskriftsblad, kallat berättelsen: "Den flygande holländarn".

Sid. 337, rad. 16—17: Värre var att drömmen — — småningom antog fasta former. Hskr.: Värre var att drömmen — — började antaga fasta former.

— rad 30: gifte sig och fick barn. I hskr. är "fick" uteglömt.

Sid. 340, rad. 12—13: Tackel och stående gods var sotat av regnet. Hskr.: Tackel och stående gods var svartnat av regnet.

— rad 23: — Det är "flygande holländarn"! Citationstecknen saknas i hskr.

Sid. 342, rad 7: — Det var ett hundväder! Hskr.: — Det var en hundväder. Felskrivning.

— rad. 9—10: tar slut, när han tar slut! Det sista "tar" är uteglömt i hskr.

Tryckfel och variationer i olika upplagor.

Sid. 183, rad 3: en särdeles tilldragning på mig. Så uppl. 1, 4—6. Uppl. 2—3: en särdeles dragningskraft på mig.

— rad 14: sju milar. Så uppl. 1. Uppl. 2—6: mil.

— rad. 22—23: de yngre formationerna med deras horisontella lagringar. Så uppl. 1, 4—6. Uppl. 2—3: — — med sina horisontella lagringar.

Sid. 185, rad 3: barrträn. Så uppl. 1, 4—6. Uppl. 2—3: barrträd.

— rad. 4—5: vilken här bär namnet drog. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—6: vilken bär namnet drog.

— rad 28: skäl-. Så uppl. 1. Uppl. 2—6: säl-. Så ock på alla andra ställen utan att här särskilt anmärkas.

Sid. 186, rad 9: i synnerhet. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—6 (i ett ord): isynnerhet. Så ock sid. 253, rad 12 samt sid. 328, rad 27.

Sid. 187, rad. 12 och 24: Eljes. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—6: Eljest. Så ock sid. 207, rad 12, sid. 233, rad 1, sid. 248, rad 26 (där dock även uppl. 3 har "eljest"), sid. 253, rad 30, sid. 315, rad 19 (där dock även uppl. 3 har "eljest"), sid. 335, rad 13 och sid. 337, rad 21. På övriga ställen ha samtliga uppl. lika med uppl. 1.

— rad 17: Särdeles milt klimat har Nynästrakten. Så uppl. 1, 4—6. Uppl. 2—3: Särskilt milt klimat har Nynästrakten.

— rad 28: glansis. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—6: glanskis.

— rad. 31—32: När vattnet på eftersommaren blir värmt i vikarna. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—6: — — blir varmt i vikarna.

— rad 33: vid denna tid hållas utkik i uddarna. Så uppl. 1, 4—6. Uppl. 2—3: hålles.

Sid. 188, rad 3: uddarna. Så hskr. och uppl. 1, 4—6. Uppl. 2—3: uddarne.

— rad 9: i flera hänseenden. Så uppl. 1, 4—6. Uppl. 2—3: i flere hänseenden.

Sid. 189, rad 18: huven. Så uppl. 1, 4—6. Uppl. 2—3: huvuden. Så ock sid. 218, rad 19 och sid. 244, rad 13.

Sid. 193, rad. 15—17: än stack flöjelns ormhuvud fram ur kåpan, visade tänderna och den utsträckta gadden. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—7: — — visande tänderna etc.

Sid. 194, rad 4: på ljus botten. Så uppl. 1—3, 6 [festuppl. 1909]. Uppl. 4—5, 7: på ljusbotten.

— rad 32: herren. Så uppl. 1. Uppl. 2—7: herrn.

Sid. 195, rad 27: uppför. Så uppl. 1—2, 4—7. Uppl. 3: upp för.

Sid. 196, rad 7: ner för. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—7: nerför. Så ock sid. 332, rad 12.

— rad 32: han tycktes besluten avfordra en förklaring. Så uppl. 1—2, 4—7. Uppl. 3: han tycktes besluten att avfordra en förklaring.

Sid. 197, rad 10: Svärdsbron, som ännu bara var vid kaffepåsen. Så uppl. 1—2, 4—7. I uppl. 3 är "bara" utelämnat.

— rad 19: Tjugufyra skilling riksgälds. Så uppl. 1—2, 4—7. Uppl. 3: — — riksgäld.

— rad 30: visa att du är nykt. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—7: visa att du är nykter.

Sid. 198, rad 4: för han tar till Stockholm. Så uppl. 1—5, 7. Uppl. 6 [festuppl. 1909]: för han far till Stockholm.

Sid. 199, rad. 2—3: Lisa har rodnat vackert och Lundstedt har märkt henne. Så uppl. 1, 4—7. Uppl. 2—3: Lisa hade rodnat vackert och Lundstedt har märkt henne.

— rad 13: tjugo. Så uppl. 1. Uppl. 2—7: tjugu. Så ock sid. 289, rad 31 och sid. 290, rad 20. Sid. 298, rad 1, har även uppl. 4—6: "tjugo" enligt uppl. 1, medan uppl. 2—3 har "tjugu". På övriga ställen ha samtliga upplagor lika med uppl. 1. Sid. 197, rad. 13 och 19: tjugu- enligt hskr. och i alla uppl.

Sid. 199, rad 25: kliver opp. Så uppl. 1—5, 7. Uppl. 6 [festuppl. 1909]: kliver upp.

Sid. 201, rad 20: eselhuvun. Så uppl. 1, 4—7. Uppl. 2: eselhuvud e n. Uppl. 3 tryckfel: eselh u v-huvud e n.

— rad 22: äppelträn. Så uppl. 1, 4—7. Uppl. 2—3: äppelt r ä d.

Sid. 202, rad 7: när fiolerna spela. Så uppl. 1, 4—7. Uppl. 2—3: när fiolerna spelad e.

— rad 14: ändlöst och som ett slagfält. Så uppl. 1—2, 4—7. Uppl. 3: ändlöst som ett slagfält.

— rad. 21—22: med axens långa plymager. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—7: med a x e l n s långa plymager.

— rad 29: släda. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—7: släde.

Sid. 203, rad 18: kammarherrn. Så uppl. 1, 4—7. Uppl. 2—3: kammarherr e n.

— rad. 24—25: i flygeln sovo fröknarna som guds änglar, under lapptäcken. Så uppl. 1, 4—7. Uppl. 2—3: — — under lapptäck e t.

— Asterisken, utmärkande mellanrum, vid sidans slut, här enligt uppl. 1—3, saknas i uppl. 4—7.

Sid. 204, rad 28: bärargillets ledamöter. Så uppl. 1—3, 6 [festuppl. 1909]. Uppl. 4—5, 7: b ä r g a rgillets ledamöter.

Sid. 205, rad 5: huvet. Så uppl. 1, 4—7. Uppl. 2—3: huvudet. Så ock sid. 273, rad 11 (där dock även uppl. 2 har "huvet"), sid. 331, rad. 23 och 31, sid. 332, rad. 4 och 27 samt sid. 334, rad 7.

Sid. 206, rad. 20—21: Något nedslagen, ehuru icke alltför, gick herr Lundstedt. Så uppl. 1, 4—7. Uppl. 2—3: — — ehuru icke alltför m y c k e t, etc.

— rad 29: på sängarne[-na] växte. Så uppl. 1—3, 6 [festuppl. 1909]. Uppl. 4—5, 7: på ä n garna växte, tryckfel.

Sid. 208, rad. 1—2: vid halv åtta-tiden. Så uppl. 1—3, 6 [festuppl. 1909]. Uppl. 4—5, 6: vid halvåttatiden.

Sid. 209, rad. 5—6: tvätterskorna drogo upp från Klara sjö med sina bykar [= tvättar]. Så uppl. 1, 4—7. Uppl. 2—3: — — med sina b y k k a r [= tvättkar].

Sid. 211, rad 8: bordskivan. Så uppl. 1—2, 4—7. Uppl. 3: bordsskivan. Så ock sid. 325, rad 9.

— rad 24: Rödbotorget. Så uppl. 1, 4—5, 7. Uppl. 2—3, 6 [festuppl. 1909]: Rödb o d torget.

— rad 33: mänskorna. Så uppl. 1, 4—7. Uppl. 2—3: män n iskorna. Så ock sid. 242, rad 13.

Sid. 212, rad 22: penninganbud. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—7: pen n i n g e anbud.

— rad 23: trettisex. Så uppl. 1, 4—7. Uppl. 2—3: tret t i o sex.

— rad 28: därhemma. Så uppl. 1—2, 4—7. Uppl. 3: där hemma.

Sid. 213, rad 1: ner. Så uppl. 1—2, 4—7. Uppl. 3: ned. Så ock sid. 341, rad 32.

— rad. 2—3: kryddbon. Så uppl. 1, 4—7. Uppl. 2—3: kryddb o d e n. Så ock sid. 215, rad 27.

Sid. 214, rad 31: Adjö, jungfrun! Adjö, herrn! Så uppl. 1—3. Uppl. 4—7: Adjö, jungf r u! Adjö, herrn!

Sid. 215, rad. 28—29: vilken han icke mera behövde tänka på. Så uppl. 1—2, 4—7. Uppl. 3: vilken han icke m e r behövde tänka på.

Sid. 217, rad. 29—30: en handbredd. Så uppl. 1—2, 4—7. Uppl. 3, 6 [festuppl. 1909]: en han d s bredd.

— rad 31: mänskokroppar. Så uppl. 1—2, 4—7. Uppl. 3: män n i skokroppar.

Sid. 218, rad. 21—22: den smala trätrappan. Så uppl. 1—2, 4—7. Uppl. 3: den g a m l a trätrappan.

Sid. 221, rad. 3—4: Seminarium tog nämligen drygaste tiden. Så uppl. 1—2, 4—7. Uppl. 3: Seminarium tog nämligen d e n drygaste tiden.

— rad. 6—7: professorns timmar voro mycket eftersökta. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—7: professorns timmar voro eftersökta.

Sid. 221, rad. 24—25: därnere. Så uppl. 1, 4—7. Uppl. 2—3: där nere. Så ock sid. 324, rad 15.

Sid. 223, rad 31: mänskor. Så uppl. 1—2, 4—6. Uppl. 3: män n i skor. Så ock sid. 316, rad 29, där både uppl. 2 och 3 ha män n i skor.

Sid. 224, rad. 5—6: en påse i gehäng på axeln. Så uppl. 1—2, 4—7. Uppl. 3: en påse m e d gehäng på axeln.

Sid. 225, rad. 31—32: finbagaren erinrade sig ett förflutet, då även han begagnat sådana blickar. Så uppl. 1—2, 4—7. Uppl. 3: — — då även han begagnad e sådana blickar.

Sid. 226, rad. 1—3: reste sig, och inbjöd den gamle stiga fram till disken att välja av härligheterna. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—7: reste sig, och inbjöd den gamle stiga fram till disken o c h välja av härligheterna.

Sid. 228, rad. 6—7: hördes Alriks slocknande stämma. Så uppl. 1, 3—7. Uppl. 2: hördes Alriks slockn a d e stämma.

Sid. 230, rad 22: en osläckelig törst. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—7: en osläck l i g törst.

Sid. 234, rad. 15—16: hänvisad på sina lärjungars sällskap. Så uppl. 1, 4—7. Uppl. 2—3: hänvisad t i l l sina lärjungars sällskap.

Sid. 235, rad 20: karamellsdeviser. Så uppl. 1—2, 4—7. Uppl. 3: karamelldeviser.

Sid. 236, rad. 13—14: de fyrtiotvå stämmor som Jakob hade. Så uppl. 1—2, 4—7. Uppl. 3: — — Jako b s hade.

— rad 20: predikstoln. Så uppl. 1, 4—7. Uppl. 2—3: predikstol e n.

— rad 32: Hittade han på tångsträngen. Så uppl. 1, 4—7. Uppl. 2—3: — — å tångsträngen.

Sid. 237, rad. 9—10: När denna havets soplår icke mer försedde leksaker. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—7: När denna havets soplår icke mer försedde m e d leksaker

Sid. 237, rad 21: gissnad. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—7: gistnad.

Sid. 238, rad 13: gullgulare. Så uppl. 1, 4—5, 7. Uppl. 2—3, 6 [festupplagan 1909]: g u l dgulare.

— rad. 28—30: sätta näsorna i vädret, romerska näsor, norrköpingsnäsor, grekiska, judnäsor, prästnäsor. Så uppl. 1—2, 4—7. Uppl. 3: — — grekiska n ä s o r, judnäsor, etc.

Sid. 239, rad. 17—18: en herre, som då och då visar de utkrokade testarne. Så uppl. 1—2, 4—7. Uppl. 3: — — visa d e de utkrokade testarne.

Sid. 241, rad 16: den gamle herren. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—7: den gamle h e r r n.

Sid. 242, rad 11: Remmarn. Så uppl. 1, 4—7. Uppl. 2—3: Remma r e n.

— rad. 28—29: När herr Lundstedt lämnat postväskan i prästgårds grindstuga. Så uppl. 1—3 enligt hskr. Uppl. 4—7: prästgårdens grindstuga.

Sid. 243, rad 8: kröpo tillbaks ditupp. Så uppl. 1—2, 4—7. Uppl. 3: kröpo tillb a k a ditupp.

Sid. 244, rad. 27—28: då en var fruktade. Så uppl. 1—2, 4—7. Uppl. 3: då e n v a r fruktade.

Sid. 247, rad. 10—11: att blanda bort det med drömmarne, att spela bort, läsa bort det. Så uppl. 1, 4—7. Uppl. 2—3: — — att spela bort d e t, läsa bort det.

— rad 19: en alnsbredd. Så uppl. 1, 4—7. Uppl. 2—3: en alnbredd.

Sid. 249, rad. 16—17: men som han nu först erinrade sig. Så uppl. 1—2, 4—7. Uppl. 3: men som han först nu erinrade sig.

— rad. 23—24: att detta icke gjorde på honom något obehagligt intryck. Så uppl. 1, 4—7. Uppl. 2—3: att detta icke gjorde något obehagligt intryck på honom.

— rad 32: att herrskapet voro ruinerade. Så uppl. 1, 4—5, 7. Uppl. 2—3, 6 [festuppl. 1909]: att herrskapet v a r ruiner a t.

Sid. 250, rad. 24—25: läto prästen stå där förskansad innanför altarringen. Så uppl. 1—2, 4—7. Uppl. 3: — — i n f ö r altarringen.

Sid. 251, rad. 3—5: Om nu prästen i stället sade — — då skulle de bli onda. Så uppl. 1, 4—7. Uppl. 2—3: s å skulle de bli onda.

Sid. 252, rad 13: — Förlåt, herr pastorn. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—7: — — past o r.

— rad 22: därute. Så uppl. 1—2, 4—7. Uppl. 3: där ute.

— rad. 23—24: jag har bara hört lite skvaller. Så uppl. 1—2, 4—7. Uppl. 3: — — l i t e t skvaller.

Sid. 253, rad 9: kvälln är vacker. Så uppl. 1, 4—7. Uppl. 2—3: kväll e n är vacker.

Sid. 254, rad. 5—6: hans hustru närapå. Så uppl. 1, 4—7. Uppl. 2—3: — — nära på.

Sid. 256, rad. 5—6: duetten "Hör hur stilla vinden susar". Så uppl. 1—3. Uppl. 4—5, 7 har punkt efter "duetten" samt den citerade strofen som fristående mening. Uppl. 6 [festuppl. 1909] har kolon.

— rad 19: Och nu tog han i årorna. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—7: Och nu tog han f a t t i årorna.

Sid. 258, rad. 6—7: och nu kan han när som helst vandla salt torsk till stekgädda. Så uppl. 1, 4—7. Uppl. 2—3: och nu kan han när som helst f ö rvandla salt torsk till stekgädda.

Sid. 260, rad 2: är jag den första. Så uppl. 1, 4—6. Uppl. 2—3: — — förste.

— rad 13: i fjor. Så uppl. 1, 4—6. Uppl. 2—3: i fjol.

Sid. 261, rad 5: halvtimmen. Så uppl. 1, 4—6: halvtimm a n.

— rad. 30—31: förklarar det som han ville ha oförklarligt. Så uppl. 1—2, 4—6. Uppl. 3: förklarar det som han v i l l ha oförklarligt.

Sid. 265, rad 5: han vill icke. Så uppl. 1—2, 4—6. Uppl. 3: han v i l l e icke

Sid. 269, rad 18: flera. Så uppl. 1, 4—6. Uppl. 2—3: fle r e. Så ock sid. 307, rad 2, där dock endast uppl. 2 har fle r e.

Sid. 270, rad. 28—29: sade han åt sin gumma. Så uppl. 1—2, 4—6. Uppl. 3: sade han t i l l sin gumma.

— rad. 31—32: pastorn invigde den soliga dagen. Så uppl. 1—2, 4—6. Uppl. 3: pastorn invigde dagen.

Sid. 271, rad 17: han tycktes lyfta sig med att höja axlarna. Så uppl. 1—2, 4—6. Uppl. 3: han tycktes lyfta sig g e n o m att höja axlarna.

— rad 29: att sätta in kulan annorstans. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—6: att sätta in kulan annors t ä d e s.

— rad 30: efter som. Så uppl. 1, 4—6. Uppl. 2—3 har på detta ställe i ett ord: eftersom.

Sid. 273, rad. 26—27: inte vill jag vara med bland bommarne. Så uppl. 1—2, 4—6. Uppl. 3: inte vill jag vara bland bommarne.

Sid. 274, rad. 21—22: det som var nedertrampat. Så uppl. 1—2, 4—6. Uppl. 3: det som var n e rtrampat.

Sid. 275, rad 7: och som därför gjort sig klara. Så uppl. 1—2, 4—6. Uppl. 3: och därför gjort sig klara.

— rad. 15—16: jakten, vilken ej skulle öppnas före klockan fyra. Så uppl. 1, 4—6. Uppl. 2—3: jakten, vilken ej öppnas före klockan fyra.

— rad 28: till sjös. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—6: till sjöss. Så ock sid. 297, rad 15, sid. 317, rad 4, sid. 318, rad 18, sid. 322, rad 21 och sid. 340, rad 31.

Sid. 276, rad 6: fritänkarn. Så uppl. 1, 4—6. Uppl. 2—3: fritänka r e n.

Sid. 277, rad. 11—12: Många takter hade de icke hunnit. Så uppl. 1, 4—6. Uppl. 2—3: Många takter hade de e j hunnit.

— rad. 20—21: efter några raketers uppsättande. Så uppl. 1, 4—6. Uppl. 2—3: efter några raketers uppsändande.

Sid. 278, rad 25, katsen. Så uppl. 1—2, 4—6. Uppl. 3: kassen.

Sid. 282, rad. 12—13: håret — — kutade ut nedanför nacken. Så uppl. 1, 4—6. Uppl. 2—3: — — k n u-tade ut nedanför nacken.

— rad 23: längesen. Så uppl. 1—2, 4—6. Uppl. 3: länges e d a n.

Sid. 283, rad 3: mänskoraserna. Så uppl. 1, 4—6. Uppl. 2—3: män n i skoraserna.

— rad. 12—13: rott ut att sätta flundernät. Så uppl. 1—2, 4—6. Uppl. 3: rott ut f ö r att sätta flundernät.

Sid. 284, rad 17: Att Ek ej är vanvettig. Så uppl. 1, 4—6. Uppl. 2—3: Att ej Ek är vanvettig.

— rad. 19—20: på grund av organiska fel lättare hemfallen. Så uppl. 1, 4—6. Uppl. 2—3: på grund av organiska s k ä l etc.

— rad. 25—26: mänskotyp. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—6: män n i skotyp.

Sid. 285, rad 19: efter som. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6 (i ett ord): eftersom.

Sid. 286, rad. 1—2: efter att ha farit. Så uppl. 1—2, 4—6. Uppl. 3: efter att h a v a farit.

Sid. 287, rad 1: nersjunkit. Så uppl. 1—2, 4—6. Uppl. 3: n e dsjunkit.

Sid. 292, rad 10: Pastorn gjorde min av att få yttra ett ord. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—6: Pastorn gjorde min av att yttra ett ord.

Sid. 296, rad 7: kärngarne. Så uppl. 1, 4—6. Uppl. 2—3: kär i n garna.

— rad 8: de kommer ihop. Så uppl. 1, 4—6. Uppl. 2—3: de kom m a ihop.

— rad 19: ifall. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—6 (i två ord): i fall.

Sid. 297, rad 16: vad som honom lystade. Så uppl. 1, 4—6. Uppl. 2—3: vad som honom lyste.

Sid. 298, rad 11: vartenda. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—6 (i två ord): vart enda.

Sid. 299, rad 4: utan att bli en fördärvad människa. Så uppl. 1, 4—6. Uppl. 2—3: utan att bliva en fördärvad människa.

Sid. 301, rad 3: i det samma. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—6: i detsamma.

— rad 15: skrek bond. Så uppl. 1, 4—6. Uppl. 2—3: skrek bonden.

Sid. 303, rad 1: Nu skulle de få se på annat. Så uppl. 1, 4—6. I uppl. 2—3 är "på" utelämnat.

— rad 9: skärgårn. Så uppl. 1, 4—6. Uppl. 2—3: skärgården.

— rad 14: efter som. Så uppl. 1—2, 4—6. Uppl. 3 (i ett ord): eftersom. Så ock sid. 305, rad. 5—6, sid. 320 rad 32, sid. 321, rad. 6 och 10.

Sid. 304, rad 12: sommarn. Så uppl. 1, 4—6. Uppl. 2—3: sommaren.

— rad 16: om morgon, så sov de. Så uppl. 1, 4—6. Uppl. 2—3: om morgon, så sovo de.

— rad 17: så nicka de till. Så uppl. 1, 4—6. Uppl. 2—3: så nickade de till.

— rad. 23—24: natten var deras, och de gjorde vad dem lyste. Så uppl. 1—2, 4—6. I uppl. 3 är "de" utelämnat.

— rad 28: om dan. Så uppl. 1, 4—6. Uppl. 2—3: om dagen.

— rad 32: om dagen. Så uppl. 1—2, 4—6. Uppl. 3: om dan.

Sid. 305, rad 1: de lärda herrarne. Så uppl. 1, 4—6. Uppl. 2—3: de lärde herrarne.

Sid. 306, rad 10: försommarn. Så uppl. 1. Uppl. 2—6: försommaren.

Sid. 307, rad. 21: Och så blev det stängt. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—6: Och sen blev det stängt.

Sid. 307, rad 26: på gårn. Så uppl. 1. Uppl. 2—6: på gård e n.

— rad 30: slöjdbon. Så uppl. 1. Uppl. 2—6: slöjdbod e n.

Sid. 309, rad 22: inte. Så uppl. 1—2, 4—6. Uppl. 3: icke.

— rad. 27—28: — Hör du, Höjer, du; du går och sätter före mig. Så uppl. 1. Uppl. 2—3 ha komma och uppl. 4—6 kolon i stället för semikolon efter "du".

— rad 28: så jag inte kan fiska. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—6: så a t t jag inte kan fiska.

Sid. 312, rad. 2—3: där intet var att mäta. Så uppl. 1—2, 4—6. Uppl. 3: där i n g e n t i n g var att mäta.

Sid. 315, rad. 8—9: bössknallarnes avskrämmande inflytande på de rädda djuren. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—6: bössknallarnas avskrämmande i n v e r k a n på de rädda djuren.

— rad 10: tillväga. Så uppl. 1—2, 4—6. Uppl. 3 (i två ord): till väga.

— rad. 20—21: nämnde tillhygge. Så uppl. 1. Uppl. 2—6: nämnda.

Sid. 316, rad. 27—29: och därpå blev ett blåsande och nysande, och så ett traskande. Så uppl. 1—3 med undantag av att i uppl. 3 "så" saknas. Uppl. 4—6: och därpå blev ett f l åsande etc. Strindberg själv har, som handskriften visar, först ämnat skriva "flåsande", men redan vid löpande skrivning ändrat till "blåsande".

Sid. 317, rad 16: lite. Så uppl. 1—2, 4—6. Uppl. 3: lit e t.

— rad. 30—31: den utfrusna jägaren. Så uppl. 1—2, 4—6. Uppl. 3: den utfrusn e jägaren.

Sid. 319, rad 9: Det var bortglömt alltihop. Så uppl. 1—2, 4—6. Uppl. 3: Det var bortglömt a l l t h o p.

Sid. 320, rad 7: Kunde väl tro att vi hållit på. Så uppl. 1—2, 4—6. I uppl. 3 saknas "vi".

— rad 10: Vestman flög framlänges. Så uppl. 1—2, 4—6. Uppl. 3: Vestman f ö l l framlänges.

Sid. 320, rad 14: tillbaks. Så uppl. 1, 4—6. Uppl. 2—3: tillba k a.

Sid. 321, rad 14: såvida. Så uppl. 1—2, 4—6. Uppl. 3 (i två ord): så vida.

— rad 20: tidskillnad. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: ti d s-skillnad.

— rad 23: därför hade de också släckt fyren. Så uppl. 1, 4—6. Uppl. 2—3: därför hade de o c k släckt fyren.

— rad 26: det gör alla. Så uppl. 1, 4—6. Uppl. 2—3: det g ö r a alla.

— rad 31: Vestman stirrade förut. Så uppl. 1—2, 4—6. Uppl. 3: Vestman stirrade f ö r u t.

Sid. 322, rad 2: Siverien [feluttal af fiskaren]. Så uppl. 1, 4—6. Uppl. 2—3: Sibirien.

— rad 6: föröver. Så uppl. 1—2, 4—6. Uppl. 3 (i två ord): för över.

Sid. 323, rubriken: Skräddarns. Så uppl. 1, 4—6. Uppl. 2—3 ha här: Skrädda r e n s, men i texten "skräd-d a r n" lika med övriga uppl. med undantag av sid. 325, rad 15 och sid. 329, rad 30, där de enligt hskr. på dessa ställen ha "skräddar e n". Uppl. 3 har dessutom "skräddar e n" sid. 330, rad. 3, 19 och 23, men på övriga ställen "skrädd a rn" lika med de andra upplagorna.

— rad. 1—2: kommer ut ifrån havsbandet. Så uppl. 1, 4—6. Uppl. 2—3: kommer ut f r å n havsbandet.

— rad 4: babordshalsar. Så uppl. 1—2, 4—6. Uppl. 3 (i två ord): babords halsar.

— rad. 21—22: där den sköna benveden krupit i lä. Så uppl. 1—2, 4—6. Uppl. 3: där den s k ö r a benveden krupit i lä.

Sid. 324, rad. 11—12: däruppe. Så uppl. 1—2, 4—6. Uppl. 3 (i två ord): där uppe.

Sid. 325, rad. 5—6: döljer hela hans nedra kroppshalva och endast lämnar den övra delen synlig. Så uppl. 1—3.

Uppl. 4—6: döljer hela hans ned r e kroppshalva och endast lämnar den öv r e delen synlig.

Sid. 326, rad 14: och lägga som två vingar. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—6: och lägga som vingar

— rad 18: trädgårdsmästarn. Så uppl. 1—2, 4—6. Uppl. 3: trädgårdsmästa r e n.

Sid. 327, rad 23: sjusovaredagen. Så uppl. 1—2, 4—6. Uppl. 3: sjusova r dagen.

Sid. 329, rad 4: härute. Så uppl. 1—2, 4—6. Uppl. 3 (i två ord): här ute.

— rad 4: och hushållade för honom. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—6: och hushålla n de för honom.

— rad 18: det hotade bli kallt. Så uppl. 1—2, 4—6. Uppl. 3: det hotade a t t bli kallt.

— rad 29: Båt efter båt lovade och fällde segel. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—6: Båt efter båt lovade u p p och fällde segel.

Sid. 331, rad 1: rullade ögonen. Så uppl. 1—2. Uppl. 3: rulade m e d ögonen. Uppl. 4—6: rull a n d e ögonen.

— rad 28: orgeln spelte ini kyrkan. Så uppl. 1, 4—6. Uppl. 2—3: orgeln i n u t i kyrkan.

Sid. 333, rad. 17—18: Kom in i köket ska du si hur di spytt som kattor. Så hskr., en del av uppl. 1 samt uppl. 4—6. En del av uppl. 1 (på ett insatt blad) samt uppl. 2—3: ska du si hur di burit sig åt.

— rad 25: — Tror nån människa de haft förstånd. Så uppl. 1—2, 4—6. Uppl. 3: — Tror nån människa a t t de haft förstånd.

Sid. 334, rad. 1—2: Golvet oppslitet av de dansandes skodon, nersmockat med snusloskor. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—6: — — nersmock a d e med snusloskor.

— rad 7: brännvinsankaren. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—6: brännvinsankar e t.

— rad 21: När skräddarn fått en redig. Så uppl. 1—2, 4—6. Uppl. 3: När skräddarn fått s i g en redig.

Sid. 337, rad. 5—8: Och när han då gick till segels — — då såg han i andanom. Så uppl. 1, 4—6. Uppl. 2—3: — — då h a n såg i andanom.

— rad 20: opiiätaren. Så uppl. 1—2, 4—6. Uppl. 3: op i ätaren.

Sid. 340, rad 32 jämte samtliga ställen å sid. 341: roret. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—6: rodret.

Sid. 341, rad 5: gamla dansar. Så uppl. 1—2, 4—6. Uppl. 3: gamla dans e r.

Sid. 342, rad. 5—6: så tycker han det roligt att det är överståndet. Så uppl. 1—3. Uppl. 4—6: så tycker han det ä r roligt att det är överståndet.

JOHN LANDQUIST.

INNEHÅLL.

Hemsöborna.

Skärkarlsliv.